

28

Soziologiazko Euskal Koadernoak
Cuadernos Sociológicos Vascos

2011

**EUSKARAREN AURRERABIDEA ZIENTZIA
ETA GOI MAILAKO ESPARRUAN,
AZTERKETA BIBLIOMETRIKOA**

Karmele Artetxe Sánchez

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA

PRESIDENCIA

Euskararen aurrerabidea zientzia eta goi mailako esparruan. Azterketa bibliometrika

Karmele Artetxe Sánchez

2011

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA

Azterlan eta Araubide Juridikoaren Zuzendaritza
Prospekzio Soziologikoen Kabinetea

PRESIDENCIA

Dirección de Estudios y Régimen Jurídico
Gabinete de Prospección Sociológica

Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia

Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco

Vitoria-Gasteiz, 2011

BILDUMA HONETAKO BESTE ZENBAKI BATZUK

1. **La actitud emprendedora en la CAPV • *Kualitate Lantaldea***
2. **Institucionalización política y reencantamiento de la socialidad. Las transformaciones en el mundo nacionalista • *Begoña Abad, Javier Cerrato, Gabriel Gatti, Iñaki Martínez de Albeniz, Alfonso Pérez-Agote, Benjamín Tejerina***
3. **La cultura del trabajo y la actitud emprendedora en el ámbito profesional de la CAPV • *Miguel Ayerbe, Esther Buenetxea***
4. **La población vasca ante el periodo de tregua de ETA 1998-1999 • *Gabinete de Prospección Sociológica***
5. **Ikastola edo eskola publikoa: euskal nazionalismoaren hautua • *Txoli Mateos***
6. **Análisis postelectoral de Elecciones Autonómicas 2001 • *Gabinete de Prospección Sociológica***
Belén Castro Iñigo, Miguel Angel García Montoya, Amaya Zárraga Castro
7. **Acción colectiva y sociedad de movimientos. El movimiento antimilitarista contemporáneo en el País Vasco-Navarro • *Jesus Casquette***
8. **El sector de la Cooperación al Desarrollo en la CAPV en el bienio 1999-2000 • *Varios autores***
9. **Euskal eskolaren muin eta mamiaren bila: ikerkuntza-prestakuntza prozesu bat • *Maite Arandía, Idoia Fernández, Pilar Ruiz de Gauna, José Luis Marañón, Juanjo Gómez***
10. **La familia en la C. A. P. V. – 1997 • *Kualitate Lantaldea***
11. **La familia en la C. A. P. V. – 2002 • *Gabinete de Prospección Sociológica***
12. **El Concierto Económico Vasco: historia y renovación. Las valoraciones de la población de la C. A. P. V. al respecto • *Varios autores***
13. **Gaztetxoak eta Aisialdia: Etorkezuna aurreikusten (2001-2002) • *Kontxesi Berrio-Otxoa, Jone Miren Hernández, Zesar Martínez***
14. **Nuevos procesos de jubilación en las sociedades industriales contemporáneas: El caso vasco • *Paulina Osorio Parraguez***
15. **Integración socio-cultural y adaptación psicológica de los inmigrantes extranjeros en el País Vasco • *Nekane Basabe, Anna Zlobina, Darío Páez***
16. **Jolasgaraia: gaztetxoak, hizkuntzak eta identitateen adierazpenak • *Jone Miren Hernandez***
17. **¿Sirven los grupos de trabajo autónomos para cambiar las organizaciones? • *Aitor Arizeta***
18. **Gobernanza y territorio en Iparralde • *Igor Ahedo, Eguzki Urteaga***
19. **Inmigración y empresa • *Comisión de Ayuda al Refugiado en Euskadi (CEAR-Euskadi)***
20. **Etorkezuna eta hizkuntza-ereduak • *Mario Zapata Solano***
21. **La reducción del tiempo de trabajo, 1995-2005 • *José Ignacio Imaz Bengoetxea***
22. **Alfabetizazio berriak: Euskal Herriko neska-mutilak eta komunikabideak • *Jose Inazio Basterretxea, Petxo Idoyaga, Txema Ramirez de la Piscina, Esther Zarandona***
23. **Desarrollo rural en el País Vasco. Hacia un modelo de evaluación cualitativa • *Beatriz Izquierdo Ramirez***
24. **Iruñea, alde zaharreko komunitate diagnosi partehartzailerako • *Andoni Iso Tinoco, Patxi Jimenez Arellano, Zesar Martinez Garcia, Imanol Telleria Herrera, Patxi Pascual Ibiriku***
25. **Datu pertsonalen babesari buruzko pertzepzio eta jarrerak / Percepción y actividades sobre la protección de datos personales • *Datuak Babesteko Euskal Bulegoa / Agencia Vasca de Protección de Datos, Prospekzio Soziologikoen kabinete / Gabinete de Prospección Sociológica***
26. **Zientzia eta teknologiaren gizarte iritziak eta irudikapenak Euskal Herrian. Bere tratamendua eguneroko prentsan • *Hainbat egile***
27. **Zientzia eta teknologiaren gizarte pertzepzioaren inkesta / Encuesta sobre la percepción social de la ciencia y la tecnología • *Prospekzio Soziologikoen Kabinetea / Gabinete de Prospección Sociológica***

Prospekzio Soziologikoen Kabineteak ikerlan hau argitarara emateko erabakiak ez dakar berekin inolako erantzukizunik bertan agertzen diren edukiekiko; testuaren erantzukizuna egileena da, erabat.

Argitaraldia:	1.a, 2011ko martxoa
Ale-kopurua:	500 ale
©	Euskal Autonomia Erkidegoko Administrazioa Lehendakaritza
Internet:	www.euskadi.net
Argiratzailerak:	Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco Donostia-San Sebastián, 1. 01010 Vitoria-Gasteiz
Fotokonposaketa:	Ipar, S.Coop. Zurbaran, 2-4 - 48007 Bilbao
Inprimaketa:	Grafo, S. A. Avda. Cervantes, 51 - 48970 Basauri (Bizkaia)
ISSN:	1575-7005
LG:	BI 2080-1999

AURKIBIDEA

Sarrera gisara	13
1. Atala. Metodologia eta informazio-iturria	29
1.1. Bibliometriarako sarrera	29
1.2. Informazio-iturriaren deskribapena: Inguma datu-basea	37
2. Atala. Goi mailako produkzioaren azterketa	43
2.1. Idatzizko dokumentazioa	44
2.2. Zientzietako produkzio idatzia euskaraz eta erdaraz	58
2.3. Euskarazko doktorego-tesiak	61
3. Atala. Egile euskaldunen azterketa	73
3.1. Egile motak: norbanakoak, kolektiboak eta ezezagunak	73
3.2. Egileen bilakaera	76
3.3. Egileen ekoizpena eta Lotka-ren legea	77
3.4. Egileen posta helbide elektronikoak	84
3.5. Dokumentuen egile kopurua	88
3.6. Egileak jakintza-arloka	91
4. Atala. Erakundeen azterketa	95
4.1. Erakundeen bilakaera	96
4.2. Aldizkarien azterketa	99
4.3. Argitaletxeen azterketa	125
5. Atala. Ondorioak eta eztabaidarako gaiak	133
6. Atala. Bibliografia	143
7. Atala. Laburdurak	157
8. Atala. Eranskinak	159
Egilea	175

TAULEN AURKIBIDEA

1. Taula: Inguma datu-basearen arabera erakunde bakoitzak ekoitzi ditzakeen dokumentu motak.
2. Taula: Ikerketa lan honetan erabilitako Inguma datu-basearen erregistro kopurua, motaren eta multzoaren arabera antolatuta. (*) Irakasgaien eta ikerkuntza-proiektuen kasuan Inguma datu-basean ez dago urtez urteko produkzio osoa jasota. Iturria: Inguma datu-basea.
3. Taula: Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
4. Taula: Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren batez bestekoa 5 urtekoen arabera. Iturria: Inguma datu-basea.
5. Taula: Euskarazko produkzio zientifikoaren hazkunde tasa 10 urtetan. Iturria: Inguma datu-basea.
6. Taula: Giza Zientzietako produkzio idatzia jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea.
7. Taula: Gizarte Zientzietako produkzio idatzia jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea.
8. Taula: Zenbait jakintza-arloen ahozko eta idatzizko produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
9. Taula: Espainiar komunitate autonomoen produkzio zientifikoaren hizkuntza ICYT-en arabera (1996-2001). Iturria: (Gómez Caridad eta beste, 2004).
10. Taula: Hego Euskal Herriko unibertsitate desberdinetan defendatu diren doktorego-tesiak. Iturriak: Teseo eta Inguma datu-basea.
11. Taula: Euskaraz defendatu diren doktorego-tesiak jakintza-arlo nagusien arabera. Iturria: Inguma datu-basea.
12. Taula: Euskaraz ekoizpen bakarria doktorego-tesia duten egileak. Iturria: Inguma datu-basea.
13. Taula: Euskaraz eta Galesez aurkeztutako doktorego-tesiak edo baliokideak. Iturriak: Inguma datu-basea eta Galesko Liburutegi Nazionala.
14. Taula: Inguma datu-baseko egile motak, mota bakoitzeko egile kopurua, produkzioa eta egile bakoitzaren batez besteko produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
15. Taula: Hilda dauden egileen produkzioa jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea.
16. Taula: Egile euskaldunen kopurua hamarkadaka. Iturria: Inguma datu-basea.
17. Taula: Egile kopurua dokumentu ekoizpenaren arabera. Iturria: Inguma datu-basea.
18. Taula: Euskarazko artikuluen egileen distribuzioa jakintza-arloka datu errealean arabera (Inguma) eta Lotka-ren legearen arabera. Iturria: Inguma datu-basea.

19. Taula: Dokumentu bakarra duten egileak, egile motaren arabera sailkatuta. Iturria: Inguma datu-basea.
20. Taula: Egile kopurua dokumentu motaren arabera. Iturria: Inguma datu-basea.
21. Taula: Euskarazko goi mailako produkzioa dokumentu motaren arabera, eta dokumentu bakarra duten egileak. Iturria: Inguma datu-basea.
22. Taula: Euskaraz soilik irakasgaiak ematen dituzten egileak. Iturria: Inguma datu-basea.
23. Taula: 70eko hamarkadan lehen ekoizpen idatzia egin zuten egileak, azken dokumentua prestatu zuten hamarkadaren arabera. Iturria: Inguma datu-basea.
24. Taula: Ingumako egileen posta helbide elektronikoen domeinuak. Iturria: Inguma datu-basea.
25. Taula: Dokumentuen egile kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
26. Taula: Idatzizko dokumentuen egile kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
27. Taula: Euskarazko dokumentu idatzien egileen gaineko datuak. Iturria: Inguma datu-basea.
28. Taula: Egileak jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea.
29. Taula: Idatzizko produkzioa duten egileak jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea.
30. Taula: Idatzizko produkzioa duten egileen batez besteko (idatzizko) produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
31. Taula: Erakunde mota eta kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
32. Taula: Euskarazko produkzioa duten aldizkariak. Iturria: elaborazio propioa.
33. Taula: Euskarazko aldizkarien tiradak. Iturria: (Muxika, 2002).
34. Taula: Euskarazko dokumentuak dituzten aldizkarien erakunde ekoizleak eta aldizkari kopurua. Iturria: elaborazio propioa.
35. Taula: Euskal kultur elkarten aldizkarien hizkuntza hautua. Iturria: elaborazio propioa Inguma-tik abiatuta.
36. Taula: Euskal Herriko kultur elkarten aldizkarien hizkuntza hautua. Iturria: elaborazio propioa Ingumatik abiatuta.
37. Taula: Goi mailako elkarte eta erakundeen aldizkarien euskarazko produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
38. Taula: Aldizkarien erakunde ekoizleak eta produkzioa. Iturria: Inguma datu-basea.
39. Taula: UPV/EHUK argitaratzen dituen aldizkariak argitalpen hizkuntzaren arabera. Iturria: elaborazio propioa, Inguma eta Dialnetetik abiatuta.
40. Taula: Euskarazko aldizkari bizen batez besteko produkzioa egileko. Iturria: Inguma datu-basea.
41. Taula: Euskarazko aldizkarietan behin parte hartu duten egileak. Iturria: Inguma datu-basea.
42. Taula: Aldizkari eleanitzen batez besteko produkzioa egileko. Iturria: Inguma datu-basea.
43. Taula: Aldizkari eleanitzetan behin parte hartu duten egileak. Iturria: Inguma datu-basea.

44. Taula: Euskarazko unibertsitateko mailako liburugintza urtez urte, euskarazko liburugintza orokorrarekin alderatuta (1976-2005). Iturria: euskal liburugintzaren datuak J.M. Torrealdairen lanetik (Torrealdai, 2007: 105) eta Unibertsitate mailako euskal liburugintza Inguma datu-basetik.
45. Taula: Argitaletxeen euskarazko produkzioa (liburu, itzulpen eta HAAak). Iturria: Inguma datu-basea.
46. Taula: Donostiako Uda Ikastaroak, Euskaltzaindia eta UEUren hitzaldi eta ikastaroak jakintza-arloka. Iturria: Inguma datu-basea datu-basea.

GRAFIKOEN AURKIBIDEA

1. Grafikoa: Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoizitako dokumentuak. Iturria: Inguma datu-basea.
2. Grafikoa: Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren bilakaera (1990-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoizitako dokumentuak. Iturria: Inguma datu-basea.
3. Grafikoa: Euskarazko produkzio idatzia SHUaren arabera. Ezkerretik eskumara SHU zenbaki nagusiak eta behetik gora dokumentu kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
4. Grafikoa: Euskarazko produkzio idatzia jakintza-arloka. Ezkerretik eskumara jakintza-multzoak, eta behetik gora, dokumentu kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
5. Grafikoa: Giza Zientziak (GZ), Gizarte Zientziak (GTZ), Natur Zientziak-Zientzia Hutsak (NZ-ZH) eta Ingeniaritza-Teknologia (IT) jakintza multzoetako euskarazko produkzio idatziaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, dokumentu kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
6. Grafikoa: Osasun Zientziak (OZ), Artea-Musika (AM) eta Zientzia Aplikatuak (ZA) jakintza multzoetako euskarazko produkzio idatziaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, dokumentu kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
7. Grafikoa: Hego Euskal Herriko Natur Zientzia, Zientzia Hutsa, Osasun Zientzia, Ingeniaritza eta Teknologia arloetan 2001. urtean argitaratutako artikuluetan hizkuntzaren erabilera. Iturriak: SCI, ICYT (Gómez Caridad eta beste, 2004) eta Inguma-tik jasotako datuak.
8. Grafikoa: Euskarazko doktorego-tesien bilakaera (1976-2008). Beltzez, doktorego-tesi guztiak, eta grisez, UPV/EHUn aurkeztutakoak. Ezkerretik eskumara, urteak, eta goitik behera tesi kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
9. Grafikoa: Idatzizko produkzioa duten egile kopuruaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, egile kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
10. Grafikoa: Ekoizpen bakarra duten egileen bilakaera (1969-2008). Ezkerretik eskumara, urteak, eta behetik gora, egile kopurua. Iturria: Inguma datu-basea.
11. Grafikoa: Euskarazko lanak argitaratzen dituzten aldizkarien erakunde ekoizleak. Iturria: Inguma datu-basea.
12. Grafikoa: Aldizkarien euskarazko produkzioaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean aldizkarietan ekoizitako dokumentuak. Iturria: Inguma datu-basea.

13. Grafikoa: Euskarazko aldizkari eta eleanitzetan argitaratutako euskarazko lanen bilakaera. Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztako dokumentuak. Iturria: Inguma datu-basea.
14. Grafikoa: Euskarazko liburu eta itzulpenen bilakaera (1969-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztako dokumentuak. Iturria: Inguma datu-basea.
15. Grafikoa: UPV/EHU eta UEUren argitalpenak (liburuak eta itzulpenak) 1999. urtera arte. Ezkerretik eskumara jakintza-multzoak, eta behetik gora, dokumentu kopurua. Iturriak: UPV/EHUko datuak UPV/EHUko Euskararen erabileraren normalizaziorako II. plangintzatik (UPV/EHU, 1999: 35) eta UEUrenak Inguma datu-basetik.

Sarrera gisara

Euskal kultura eta hizkuntzaren bilakabidean 1968. urtea, urte giltzarria da. Tradizioz Euskara Batuaren sorrera-urte gisa jotzen da, nahiz eta urte horretan bertan bat-batean ez zen gaur egun ezagutzen dugun Euskara Batua guztiz finkatu. Estandarizazio prozesua denboran luzatu da eta gaur egun ere Euskaltzaindiaren zeregin handienetakoa hori da.

Jakina denez, Oñatiko 1968ko bileran zenbait pertsona bildu ziren euskararen batasun proiektuaz hitz egiteko. Bildutako gehienak hizkuntzalariak ziren —asko abade edo erlijiosoak—, garaiko Euskal Herri hartan, ekarpen intelektual eta zientifikoak euskaraz egiten zituzten bakarrenetakoa. Geroztik berrogei urte baino gehiago joan dira eta, hizkuntzaren nola-halako normalizazioaren testuinguruan, aldaketa asko jazo dira. Gaur egun zientzia euskaraz egon badago, unibertsitatean ikasketak euskaraz egin daitezke, milaka irakasle unibertsitario euskaldun daude, jakintza-arloen araberrako aldizkari espezializatuak daude... Ezbairik gabe aldaketak gertatu dira. Behinolako aditu euskaldunen taldea, gaur egun, Komunitate Zientifiko Euskalduna da, non hizkuntzalariak ez eze edozein jakintza arloko espezialista euskaldunak dauden, matematikari, biologo, soziologo, fisikari eta abar.

Komunitate Zientifiko Euskalduna eratzen joateaz gain, azken urteotako beste aldaketa handi bat Informazio eta Komunikaziorako Tresnen (IKT) sorrera izan da. IKTak, besteak beste, aukera berriak eskaini dituzte Komunitate Zientifiko Euskaldunaren sakabanaketa gainditzen laguntzeko eta kideen arteko elkar ezagutza eta komunikazioa sustatzeko. Teknologiek irekitako bide horretatik egitasmo berriak sortu dira, hala nola, Inguma datu-basea (www.inguma.org). Bertan goi mailako euskarazko ahozko zein idatzizko produkzioaren erreferentziak zein egile euskaldunen oinarritzko datuak bilduta daudenez, gaur egun posible da ekoizpen jasoa-zen azterketa bibliometrikoak egitea.

Hortaz ikerketa lan honetan, 1968. urtetik aurrera abiatutako batasun prozesuari esker, goi mailako esparruan, zientzian eta kulturaren, erabili eta zabaldu den euskararen produkzio jasoa-zen ezaugarri bibliometrikoak ikertu eta deskribatu dira. Hala ere, azterketa bibliometrikoan sartu baino lehen, gure gaia zehatz kokatze aldera, bizpahiru aspektu jaso nahi genituzke: batetik, hizkuntzen erabilera esparru zientifikoan zein den aipatu nahi genuke, hau da, ingelesaren nagusigoaren garai honetan, bestelako hizkuntzen erabilera zertan den, eta bestetik, unibertsitate eta goi mailako ikasketa zentroen sorrera eta bilakaera Euskal Herrian, baita euskararen

eta unibertsitatearen arteko lehen kontaktuak noiz eta nola gertatu ziren. Izan ere, euskararen gaur egungo egoera goi mailako esparruan, bere argi eta ilunekin, neurri handi batean prozesu historiko horren isla da.

Hizkuntzak eta komunikazio zientifikoa

Eugene Garfield estatubatuarra aipatu beharreko protagonista da auzi honetan. Kimikaria formazioz, 1960an jaiotako ISIaren (*Institute for Scientific Information*) sortzailea, ingelesa zientziarako *lingua franca* izatearen ideologo nagusia bera izan da. 60ko hamarkadan bertan egin zituen zientzia arloko hizkuntzen erabileraren gaineko lehenengoetariko neurketak —datuak oso eskura zituen berak sortutako institutuak biltzen zituelako (*Index Chemicus*, *Science Citation Index* eta abar)—. 60ko hamarkadan jada ohartu zen Kimikaren arloko argitalpenen erdia ingelesez zeudela eta gainera ingelesaren erabilera hazten ari zela (Garfield, 1964). Orduan hasi zen defendatzen ingelesa zela nazioarteko zientzia hizkuntza (Garfield, 1967).

Garfield-en ustez, beharrezkoa zen zientziarako *lingua franca* bat egotea, baina ez artifizialak, Volapuk edo Esperantoa modukoak, baizik hitz egiten zen bat. Bere ustez, *lingua franca* horrek ingelesa izan behar zuen, bere institutuak sortutako datu-baseak argi erakusten zuelako Bigarren Munduko Gerraz geroztik, ingelesa gero eta gehiago erabiltzen zela: «I don't believe that English is the language most suited to science because it is the *best* language. It is simply the language that scientist as a whole *now best understand*.» [kurtsibak jatorrizkoan] (Garfield, 1974: 173). Une hartan, ingelesaren ostean errusiera zen zientzia arloan gehien erabiltzen zen hizkuntza. Errusiera ez zen edonolako hizkuntza, garai hartako munduko potentzia bategi, Sobietar Batasunak eutsitako komunitate zientifiko sendoa zuen, alfabeto propioa erabiltzen zuena, zirilikoa, mendebaldekoentzat ulergaitza zena ez soilik testu idatziaren aldetik, baita formula eta datuen aldetik ere (frantsesarekin, adibidez, gertatzen ez zena). Ingelesa beraz, gehien erabiltzen zen hizkuntza izateaz gainera, bere alfabetoa mendebaldeko zientzialarien artean zirilikoa baino hedatuago zegoen. Are gehiago, Garfield-ek proposatu zien errusiarrei ingelesez idazteko edo gutxienez, errusieraz eginez gero, latindar alfabetoa erabiltzeko (Garfield, 1975: 279).

70eko hamarkadan argitaratutako azterketa bibliometrikoetan Garfield-ek erakutsi zuen, ingelesaren erabilera handiagoa izateaz gainera, ingelesez argitaratutako lanek aipu gehiago lortzen zituztela, beste hizkuntzetakoek baino, hala nola, frantsesak, italierak edo alemanak baino, errusieraren kasua aparte utzita (Garfield, 1977 eta 1978). Kanadako kasua aztertu zuen, bertan hizkuntza ofizialak bi direlako: frantsesa eta ingelesa. Ikusi zuenez, frantsesetik argitaratutako lanen % 39ak aipuak jasotzen zituzten, eta aldiz ingelesez egindakoen % 64a aipatua izaten zen (Garfield, 1979b: 249 eta 1979a). Horregatik guztiatik, Garfield-ek frantsez hitzun zientzialariei, ez soilik Kanadakoei, proposatu zien ingelesez idatz zezatela atzerriko aldizkarietan (Garfield, 1978: 503). Kritika ugari jaso zituen, bereziki frantsesengandik, baina Garfield-en ustez, zientzialariek ingelesa erabiltzea ez zen nazio hizkuntzaren

tzat mehatxua. Argi planteatu zuen galdera: zer lehenetsi behar da, nazio hizkuntza-
ren sustapena edo nazioaren aitzineratzea (ingelesez)? (Garfield, 1989).

Egia esan, honelako sasi planteamenduek ez dituzte benetan bi aukera planteatzen. Ordurako Garfield-ek bere lanetan ingelesari buruz jada ez zuen esaten nazioarte-
teko komunikazio zientifikoaren esparruan ingelesa zela hizkuntzarik erabiliena, *lingua franca* zela baizik. Gaur egun SCiko datuetan oinarrituz honako erradiogra-
fia eskaintzen digu:

English has become the lingua franca of science. This trend began after World War II and has accelerated over the past twenty years. For 1997, 95 % of the articles indexed in the SCI were published in English. Only 5 % of the SCI-indexed are published in Chinese, French, German, Italian, Japanese, Spanish, and Russian, contributed only 5 %. Today European and other non-US scientists publish more in English than in any of these languages. (Garfield, 1998)

Ingelesa zientzia eta teknikarako *lingua franca* dela esatea ez da guztiz zuzena. *Lingua Franca* berez Mediterraneo aldean sortutako *pidgin* bat zen: «Mediterraneo aldean mende luzez erabili zen *Lingua Franca* edo *Sabir* mintzairak hizkuntza erromaniko batzuk, Arabiera eta Turkiera nahasten zituen XIX. mendean desagertu arte» (Xamar, 2001: 51). *Pidginak*, era naturalean sortzen dira herrien arteko merkataritza beharrak asetzeko. Beraz, *pidginak* harremanetan dauden herrien hizkuntzen nahasketak dira, elkar ulertzeko erabiltzen dira eta horregatik gramatika sinple eta hiztegi mugatua dute, ez dutelako beste helbururik. Hau guztia kontuan hartuta, ez dirudi ingelesa *lingua franca* edo *pidgin* motako hizkuntza bat denik, ingelesa ez baita hizkuntzen nahasketatik sortutako hizkuntza berria, ezta merkataritza harremanetara mugatzen ere, eta ez da hizkuntza sinplea ez lexikoari, ez gramatikari dagokionez. *Lingua franca* ingelesaren kasuan eufemismo bat da, ingelesak zientzia eta teknika arloan ezartzen duen uniformizazio linguistikoa estaltzeko.

Ingelesaren erabilera sarri justifikatzen da komunikazio zientifikorako hizkuntza unibertsal bat behar dela esanez kideen arteko elkar ulertzea ahalbidetzeko. Ikusi dugunez, gaur egun hizkuntza hori ingelesa da. Baina ingelesa ez da hizkuntza bakar bat, hizkuntzalariek erakutsi dutenez, ingeles barietateak badira (Bhatt, 2001 eta Kachru, 1983), bai maila apalean bai goi mailako komunikazio esparruan:

Gunnarsson (1996) has concluded on the basis of his own studies and the contrastive studies conducted by other scholar that texts in English produced in different settings such as England, Australia, the USA, Germany, India, Korea, Thailand, China, Japan, etc. show differences in textual patterns that can be attributed to differences in academic culture and national tradition. Thus, the contrastive studies of texts do not support the hypothesis of uniform international scientific language. (Dua, 2001: 112)

Zernahi gisaz, eta kritika alde batera utzita, gaur egun ingelesa nazioarteko zientzia eta teknologi mailako jardunean beste guztien artean gailendu den hizkuntza da.

Erabilera eta eragin handiko jarduera zientifikoan ingelesa gailendu den arren, horrek ez du esan nahi ingelesa zientzia transmititzeko hizkuntzarik aproposena de-

nik —ezta txarrena denik ere—, hizkuntza guztiak, behar bezalako lanketarekin edozein gai tratatzeko balio dutelako. Beraz, gaur egun ingelesak duen lehentasuna azaltzeko arrazoiak ez dute izaera linguistikoa, edo ez dira hizkuntzaren ezaugarrien baitakoak, ekonomikoak, politikoak eta historikoak baizik¹.

Ingelesaren gaur egungo nagusigoa nahiko berantiarra da. xx. mendearen lehenengo erdialdean frantsesa, alemana eta ingelesa erabiltzen ziren komunikazio zientifiko arloan. Bigarren Mundu Gerraz geroztik, ingelesa gailentzen hasi zen, bai botere ekonomiko handiena zutenak Erresuma Batua eta AEB zirelako, bai gerra arrazoiengatik (Siguan, 1996: 128). Beraz, mundu gerraren ostean, zientzia mailan ingelesa gero eta gehiago erabiltzen hasi zen, bereziki 70eko hamarkadatik aurrera. Herrialde batzuk lasai asko erabiltzen hasi ziren ingelesa, zirkuitu handiagoetan sartzeko aukera ematen zielako. Beste batzuk berriz, Frantziak adibidez, beraien hizkuntzaren estatus galeraren aurrean, ingelesaren aurkako jarrera hartu zuten:

Para poner límites a esta evolución en septiembre de 1981 el ministro Chevenaux publicó una orden ministerial en la que se recordaba a los científicos franceses su obligación de escribir en francés en las revistas científicas publicadas en Francia y de intervenir en francés en los congresos internacionales en los que el francés estuviese reconocido como lengua oficial y de exigir que el francés figurase entre las lenguas oficiales cuando el congreso se celebrase en Francia o en un país de lengua francesa. (Siguan, 1996: 137)

Frantziar gobernuak neurriak hartu arren, ingelesaren indarra erabatekoa zen eta 1989. urtean Pasteur Institutuaren aldizkariaren izena *Annales de l'Institut Pasteur* izatetik *Research in Microbiology* izatera igaro zen.

Gaur egun ingelesak eta ezagutza zientifikoak duten lotura, garai batean Europan grezierak eta latinak eduki zuten. Komunikazio zientifikoak (ezagutzaren transmisioak) eta hizkuntzen aniztasunak ez dute inoiz harreman orekaturik izan. Gaur egun, jardun zientifikoan erabiltzen diren hizkuntzen panorama hauxe da: ingelesaren lehentasuna/gailentzea beste edozein hizkuntzaren gainean, bai estatu handi eta milioika hiztun dituzten hizkuntzen gainean (Alemania, Frantzia, Espainia²...), bai herrialde ertainetako hizkuntzen gainean (Danimarka, Hungaria, Txekia, Suedia...) zein estatu txikiak eta hiztun gutxiak diren herrialdeen gainean (Kroazia, Islandia...). Gehiago edo gutxiago aipatutako herrialde guztietan zientzia sisteman ingelesaren

¹ Ingelesaren nagusigoaz eta beronen ondorioez beste hizkuntzentzat Ulrich Ammon-en lana kontsultatu (Ammon, 2001).

² 1979an jada J. R. Pérez Álvarez-Ossoriok honela irudikatzen zuen egoera: «...estamos aquí, en mi opinión, en presencia de un clásico círculo vicioso: nuestros científicos, a quienes lógicamente interesa la máxima difusión de sus trabajos, eluden publicar en nuestras revistas, por considerarlas de no mucha calidad y escasa difusión; y por otra parte, si nuestros propios científicos de más valía no publican en nuestras revistas, difícilmente se podrá conseguir la mejora de la calidad y difusión de las mismas» (egilearen lanaren 2003ko berargitalpenetik atera dugu aipua). Bestalde J. Gil eta C. Luciano-k hogeita hiru urte beranduago egoera berdintsu irudikatzen dute, ingelesa gailen eta gaztelania bazter: «Por este complejo de internacionalidad, que obliga a quien lo padece a escribir en la lengua del imperio para lograr el certificado de existencia científica, a modo de auto habeas corpus afirmativo, se niega a los psicólogos y otros profesionales de habla hispana, leer artículos de calidad en su lengua materna, debiendo hacerlo necesariamente en la de Bill Clinton» (Gil & Luciano, 2002: 442).

lehenetasunaren inguruan kezka dokumentatu dugu. Are kezkatuago daude Letonia, Lituania, Estonia, Quebec edota Katalunia moduko nazioak, beraiek hizkuntza nagusietako gutxiengoak dituztelako (errusieradunak, ingelesdunak, gaztelaniadunak...).

Honek guztiak zera erakusten du, komunikazio zientifikoak herrialdeen arabera, hizkuntza problematika desberdina duela, herrialde guztietan hizkuntza eta hiztunen egoera eta estatusa ez baita berdina. Alde batetik, badaude herrialde handiak Espainia, Frantzia edo Alemania modukoak ingelesarekin ari direnak konkurrentzian. Bestalde, badaude hiru aldetako hizkuntza jokoan duten herrialdeak:

- Estatuko nazio hizkuntza, beste herrialde bateko hizkuntza nagusi bat, eta ingelesa lehian dituztenak. Adibidez, Sobiet Batasunaren baitan edo inguruko orbitan egon ziren herrialdeetan (Lituania, Letonia, Estonia, Ukraina, Bielorrusia, Georgia, Azerbaijan, Armenian eta abar), nazio hizkuntza, errusiera eta ingelesa dituzte.
- Estatu gabeko nazio hizkuntza, estatuko hizkuntza nagusia, eta ingelesa lehian dituztenak. Adibidez, euskara, galiziera, eta katalanaren lurraldeetan gaztelanaren indarra izugarria da eta ingelesaren presioa nabarmena produkzio zientifikoaren arloan.

Bestalde, badira Belgika, Suitza edo Finlandia moduko kasuak. Hiruretan, estatuaren lurralde bakoitzean hizkuntza ofizial bana dago (Belgikan nederlandera, frantsesa eta alemana daude, Suitzan, alemana, frantsesa, italiara eta erromantxera, eta azkenik, Finlandian, suomiera eta suediera) eta horien alboan, ofiziala izan ez arren, ingelesa ere ikasi ohi dute³.

Laburbiltzeko, Mendebaldean eta bereziki Europan, ingelesaren presioa oso handia da jarduera eta komunikazio zientifikoaren alorrean⁴. Ingelesa nazioarteko mailan gailentzen den hizkuntza da. Hortik abiatuta zientzialari eta ikertzaileen egoera ingelesaren aurrean askotarikoa da. Modu orokorrean honetara laburbil daiteke:

- *Berezko ingeles biztunak*: gehienetan elebakarrak direnak (AEB, Erresuma Batua...). Multzo honetako ikertzaileek erraztasun handienak dituzte: hizkuntza

³ Ez ditugu aipatuko estatu gabeko eta hizkuntza ia normalizatu gabeko hiztunen kasua. Adibidez, sorabieraren kasua Alemanian edota frasieraren kasua Herbehereetan eta Alemanian.

⁴ Europatik kanpo, eta iragan koloniala izan duten herrialdeetan (adibidez Indian edo Afrikan) ingelesaren presioa are handiagoa da eta hizkuntzen egoera problematika desberdina da Europarekin alderatuta. Indian kasuan, bertako hizkuntza aniztasuna izugarria da. 1991ko erroldan adibidez 10.000 hiztun baino gutxiagoko 114 hizkuntza zeuden. Indian, hezkuntza sisteman adibidez, ingelesa erabat gailenduta dago eta, *The Madras Law Journal Reports* aldizkarian 2000. urtean kaleratutako azterketa lan baten arabera, Tamil hizkuntzan jasotako hezkuntzak ikasleen karreretan eragin (negatiboa) du (Mallikarjun, 2004). Afrikan berriaz, egoera oso bestelakoa da. Afrikan bertako hizkuntza gutxi dago estandarizatuta, eta are gutxiago dira hezkuntzan erabiltzen direnak, eta bat bera ere ez da unibertsitatean erabiltzen, unibertsitatean kolonizazio garaiko hizkuntza nagusituak erabiltzen direlako: «More than half a dozen languages are currently in use in African higher education institutions: Africaans, Arabic, English, French, Italian, Portuguese, and Spanish. Except for Arabic (and, arguably, Africaans in South Africa), no native language, *sensu stricto*, is used as an instructional medium in African higher learning institutions. Overall, English, French, and, to some extent, Portuguese remain the major Western languages of instruction in African institutions of higher learning» (Teferra, 2003b: 111).

ikasteko, hezkuntza sistema osoa beraien hizkuntzan jasotzeko, eta azpiegitura zientifikoa aldekoa daukate. Adibidez, ingelesez argitaratutako aldizkarietan beraien dira gehien argitaratzen duten egileak, beste hizkuntzetako hitzunek baino askoz gehiago (Swales, 1985).

- *Estatu hizkuntzen biztunak*: estatu hizkuntza handia (adb. alemana) zein txikia (adb. islandiera, suomiera, eslovakiera...) duten hitzunik eta ingelesa ikasten dutenak. Lehenengo kasuan egoera diglosikoak ez du arriskuan jartzen estatuko hizkuntza, bigarrenean berriz bai⁵, hitzunen komunitatea oso txikia delako, eta ekoizpen zientifikoa sarri ingelesez egiten da, bertako hizkuntzaren kaltetan (Sandelin, 2003).

Estatu hizkuntza handi bateko hitzunek (alemana, frantsesa, gaztelania...), normalean bietan dute produkzio zientifikoa: bertako hizkuntzan eta ingelesez. Hala ere, estatuko hizkuntzan eraikitako barne komunikazio zirkuitua nahikoa handia denez, Giza eta Gizarte Zientzien arloan bereziki, maiz produkzio guztia edo gehiena hizkuntza bakar horretan duten ikertzaileak asko dira. Alemaniaren kasuan esaterako, Bigarren Mundu Gerrara arte, alemana nazioarteko zientzia hizkuntza prestigiotsua eta oso erabilia izan zen, eta gaur egun 80 miloi hitzun baino gehiago ditu, beraz, bada barne kontsumo ahalmenik. Espainian egoera antzekoa da, nahiz eta bilakaera desberdina izan duen: gaztelania ez da izan nazioarteko zientzia hizkuntza, baina frankismo garaian ezarritako elite akademiakoaren jarraipenak diktadura ostean, gaztelaniaren gainean eraikitako zientzia sistema eredu autarkikoa mantendu du azken urteotara arte. Beraz, unibertsitate irakasle askoren produkzio hizkuntza bakarra gaztelania izan da.

- *Hizkuntza koofizial gutxituen biztunak*: kasu honetan, hizkuntza gutxitua estandarizatuta⁶ eta hezkuntza sisteman txertatuta dago, haur hezkuntzatik hasi eta unibertsitate mailaraino. Baina hitzunek beren mintzairaz gain, hezkuntza sistemaren bitartez beste bi hizkuntza ikasten dituzte: estatuko hizkuntza nagusia eta ingelesa (adb. euskaldunek, katalanek eta galizieradunek)⁷. Kasu hauetarako J. Maurais-ek, D. Bernardó soziolinguista katalanak proposamenari jarraituz, *triglosia* kontzeptuaren erabilera ekarri izan du⁸. Zernahi gisaz, egoera honetan

⁵ «The spread of English in most European countries is creating a diglossic situation in which English is gradually taking over some of the functions of the national languages. This has serious implications for small countries such as Finland, Norway, Denmark, Austria, Netherlands, etc. that are showing a higher degree of language shift due to the spread of English» (Dua, 2001: 113).

⁶ Ekoizpen zientifikoaz ari garenez, ez ditugu aintzat hartzen hizkuntza estandarizatua ez dutenen kasuak.

⁷ Europako hizkuntza gutxituen hezkuntza arloko egoeraren berri zehatza ikus Mercator Education Centre Regional-ek prestatutako txosten serieak. Hemen kontsulta daitezke: <http://www.mercator-education.org/research-projects/regional-dossiers/regional-dossiers> [kontsulta data: 2010-08-30].

⁸ «La dominación actual del anglo-americano en el campo de la ciencia y de la tecnología ha llevado al sociolingüista catalán de nacionalidad francesa Doménech Bernardó a proponer, en el marco del X Congreso mundial de sociología celebrado en la ciudad en México en 1982 la noción de triglosia para describir las nuevas relaciones que están estableciéndose entre las lenguas a nivel internacional: según este modelo explicativo, el catalán —u otro idioma minorizado— se situaría en lo más bajo del escalafón (basilecta, podría decirse, adoptando el término de los criollistas) y sería dominado sea por el francés sea por el español (teniendo aquí el rol de mesolectas) lenguas dominadas ellas mismas por el inglés (acrolecta)» (Maurais, 1993).

dauden hiztunetako askok, estatuko hizkuntzari (frantsesa, gaztelania...) *lingua franca* papera ematen diote, beraien ikerketaren emaitzak zabaltzeko erabiltzen dutelako (Roselló i Peralta & Boix-Fuster, 2005). Noski, horrek eragin kaltegarria du hizkuntza gutxituarentzat, estatuko hizkuntza nagusiak erabilera esparrua zabaltzen duelako gutxituaren eremura. Kasu honetan galtzen ez duena hiztuna da, nola halako errekonozimendua eskuratu dezakeelako maila ertaineko estatuko komunitatetik eta ebaluazio sistematik.

Zoritzarrez, munduan hizkuntza gutxitu gutxik lortzen du ahozkotik idatzizko-rako jauzia egitea, are gutxiagok hizkuntza estandarizatzea, eta oraindik ere ezohikoagoa da goi mailako komunikazio esparru bat eratzea hizkuntza gutxitu bateko zientzialarien artean. Euskara salbuespen bitxi horietako bat da, xx. mendean lortutako hizkuntzaren batasunari esker, komunitate zientifiko bat eratzea erdietsi duelako. Beraz, alde horretatik euskarak zinezko aukera eskaintzen du hizkuntza gutxitu baten komunikazio zientifikoa aztertzeke, produkzio zientifikoaren azterketa bibliometrikoaren bitartez.

Euskal Herrian, orokorrean, komunikazio eta produkzio zientifikoari buruzko ikerketak gutxi badira, are gutxiago dira euskaldunak edota hizkuntza gutxituetako kasuak aztertzen dituztenak. Hala ere, ezagutzaren gizarte honetan, non zientzia, teknologia eta goi mailako kultur gaiekin lotutako arloak gero eta arreta handiago erakartzen duten, gero eta beharrezkoagoak bihurtzen ari dira, mota honetako ikerketak. Izan ere, funtsezko gakoak eman ditzakete euskara unibertsitatean sustatzeko, egile euskaldunen ebaluaziorako, herrialde baten zientzia eta teknologia sistema bere osotasunean ezagutzeko, eta abar.

Euskal Herriko unibertsitate paisaia: begirada historikoa

Segidan Euskal Herriko unibertsitateen sorrera eta bilakaera aipatuko dugu eta goi mailako hezkuntza zentroen mapa gaineratik irudikatu⁹, paisaia unibertsitario horretan euskara nola txertatu zen argitzeko. Hala, euskarazko lehen tesi eta tesinak noiz eta non aurkeztu ziren aipatuko dugu, Euskal Filologia noiz ezarri zen, EKT/EKMek zer nolako ekintzak antolatzen zituzten unibertsitateetan eta abar.

Hegoaldean, 1968an Bilboko Unibertsitatea sortu arte, Espainian unibertsitate gutxi batzuk zeuden (Bartzelonakoa, Madrilekoa, Salamancakoa eta abar), eta bakoitzak barruti zabal bat zuen, probintziaren eremua gainditzen zuena. Horrela Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako lurraldeak Valladolideko Unibertsitateari zegozkion, eta Nafarroa Zaragozako Unibertsitateari. Euskal Herrian ez zen unibertsitate publikorik

⁹ Euskal Herriko unibertsitate zentroen bilakaera historikoa zehatz mehatz azaltzea ezinezkoa zaigu, gehiegi luzatuko ginatekeelako. Beraz, zehatzago ezagutzeko unibertsitateen sorrerako testuinguruak, bilakaerak, agenteak, datak eta abar Euskal Herriko unibertsitate desberdinei buruz argitaratuta dauden ikerketa lan monografikoak kontsultatzea gomendatzen dugu: UPV/EHUren kasuan (Flores, 1997; De Pablo & Rubio, 2006), Nafarroako Unibertsitate Publikoa (Felones, 1998) Deustuko Unibertsitatea (Saenz de Santa Maria, 1978), Nafarroako Unibertsitatea (Requena & Diaz, 2002) eta fakultatei buruzko lanak (Arana & Espí, 2000) edo Gipuzkoar unibertsitatea sortzeko ekimena (Barriola, 1985).

kokatu 1968an Bilboko Unibertsitate Autonomoa sortu arte, baina baziren elizaren unibertsitateak, pribatuak eta konfesionalak. Hiru faktorek eragin zuten Hegoaldean errotutako unibertsitate publikorik ez egotea: «Espainiako gobernuak emaniko ezezko sistematikoa, Unibertsitate pribatuen presioa eta euskal gizarte-sektore handi baten kezkarik eza gai horren inguruan» (Aizpuru & Roldan, 2002: 25).

Francoren diktaduran Euskal Herriko ekimen pribatuko unibertsitate konfesionalek babes eta arrakasta instituzional handiago izan zuten unibertsitate publikoa sortzeko ekimenek baino. Kontuan izan behar da, Francoren diktaduran unibertsitateak erregimenaren aurkako erresistentzia edo subertsio gune potentzial kontsideratzen zirela eta beraz, erregimenak nahiago zituen estatuaren ideologiari atxikitako bokazio erlijiosoko unibertsitateak, erregimena ezbaian jar zezaketen ikasketa zentroak baino.

Hegoaldea oro har eremu fidagaitza zen erregimenarentzat, eta bereziki Bizkaia eta Gipuzkoa, probintzia traidoreak zirelako. Horrela, ezinezkoa zen Euskal Herrian unibertsitate publikorik sortzeko ekimenek aurrera egitea (ez behintzat hasierako urteetan). Bai, ordea, eliz kongregazioek sustatutako unibertsitateak, horiek erregimenak unibertsitatearentzat diseinatutako ideario erlijiosoarekin bat egiteaz gainera, Mugimendu Nazionalari atxikiak zirelako. Hala, 1953an Franco eta Erromaren artean sinatutako konkordatoari esker, Elizak Espainian unibertsitate pribatuak sortzeko aukera izan zuen, eta goi mailako zenbait ikastetxe erlijiosok unibertsitate izendapena jaso zuten. Euskal Herriaren kasuan, Jesusen Lagundiak eta Opus Deikoak, bai Deustun eta bai Iruñean, eliz-unibertsitate izendapena jaso zuten. Biek ala biek garapen eta zabalpen handia izan zuten Frankismoan, urte horietan hainbat fakultate sortu, ikastetxe integratu eta campus berriak zabaldu zituzten. Nafarroako Unibertsitatea esate baterako, Iruñetik Donostiara zabaldu zen.

Segidan banan banan bakoitza aztertu baino lehen, azpimarratu nahi dugu Frankismoan ekimen pribatuko unibertsitate konfesionalak arrakasta izan bazuten ere, diktadura amaitu osteko urteetan, unibertsitate publikoak izan zutela Hegoaldean garapenik handiena. Horren adibide da UPV/EHU. Erregimenaren halako irekitze batean frankismoan bertan sortutako Bilboko Unibertsitate Autonomoaren (1968) ondorengoa bada ere, zinezko garapena eta bilakaera diktadura ostean izan zuen. Eta gaur egun Euskal Herriko unibertsitate guztietan handiena da.

Hegoaldean baziren ere, goi mailako ikasketen zentro ez konfesionalak: Magisteritza edo Irakasle Eskolak¹⁰, Ingeniari Eskolak¹¹ eta Merkataritza zein Komertzio Es-

¹⁰ Irakasle Eskolak XIX. mendean sortu ziren Bilbo, Donostia, Gasteiz eta Iruñean, eta *Escuela Normal* izena zuten. Etenekin eta moldaketekin ikastetxe hauek gaur egunera arte iraun dute.

¹¹ Ingeniari Eskolei dagokionez, bereiztu beharra dago, alde batetik, Goi Mailako Eskola Teknikoak, Bilbon bazen bat 1897an sortua, eta bestetik, Peritu Industrialen Eskolak edo Industri Ingeniaritza Teknikoak. Bigarren mota honetako ikastetxeak Euskal Herrian nahiko berandu sortu ziren: Bilboko (1942an), Donostikoa (1952an) eta Gasteizekoa (1959an) (De Pablo & Rubio, 2006: 45). Lehenengoa, berriz, Bilboko Industria Ingeniarien Goi Eskola Teknikoa (*Escuela Técnica Superior de Ingenieros Industriales*) askoz lehenago sortu zen. Bizkaiko Diputazioak eta Bilboko Udalak sustatuta 1897an sortu zen Bizkaiko XIX. mende bukaerako industrializazio prozesuari lotuta (Aizpuru & Roldan, 2002: 23).

kolak. Izatez, ez ziren unibertsitate, baina goi mailako ikasketak eskaintzen zituzten, eta kasu batzuetan, Espainiako unibertsitatearen bateko titulua ematen zuten.

Donostian eta Bilbon Merkataritza eta Komertzio Eskola bana zegoen. 1955ean dekretu bidez, Bilbon Zientzia Politiko, Ekonomia eta Komertzial Fakultatea abian jarri zen, Valladolideko Unibertsitatearen barrutikoa. Fakultate honek lizentziatu gradua emateko ahalmena zuen (*Grado de Intendente Mercantil*). Fakultate berriak 1964. urtera arte, eskolaren egoitzan ematen zituen klaseak, eta urte horretan Sarriko eraikinera (gaur eguneko eraikinera) lekualdatu zen.

Sarrikoren sorrerak 60ko hamarkadan ekarri zuen Bilborako Unibertsitate publiko baten eskakizuna, eta beste horrenbeste gertatu zen Donostian¹². Azkenean, dekretu bidez, 1968ko ekainean Medikuntza Fakultate publiko bat sortu zen, baita Bilboko Unibertsitatea ere¹³. Hasieran, Bilbokoak ez zirudien barruti propiorik izango zuenik, baina 1969ko abenduako dekretu batek Bilboko Unibertsitateari Bizkaiko probintziara hedatzen zen barrutia aitortu zion¹⁴. Beste probintziak berdin geratzen ziren, Araba eta Gipuzkoa Valladoliden menpe, eta Nafarroa Zaragozaren menpe.

Bestalde, UNED (*Universidad Nacional Española a Distancia*) 1972an sortu zen unibertsitate publiko gisa urrutiko irakaskuntza eskaintzeko. Egoitza nagusia Madrilan kokatu zen, zentro asoziatuen bidez Espainiako lurralde osora hedatuz. Zentro horietan UNEDek bere ikasleei eskaintzen zien tutoretza zerbitzua (García Aretio, 2006). Euskal Herrian lehen delegazioa Gasteizen ireki zuen 1975ean eta hurrengo urtean Bergaran (Gipuzkoa) beste bat kokatu zen. Bizkaira ez zen 1990. urtera arte heldu¹⁵.

Iparraldean egoera atsekabegarriagoa zen. 70eko hamarkadara arte ez zegoen unibertsitate mailako ikasketarik. «1974an sortu zen Zuzenbide- eta Ekonomia-Institutua eta urtebete beranduago Teknologiararen Unibertsitate-Institutua. Biak kanpoko unibertsitateen menpe, Paue eta Bordele III unibertsitateen menpe, hain zuzen» (Aizpuru & Jimeno, 2002: 25).

Francoren heriotzarekin Hegoaldean hainbat aldarrikapen, halaberrez isilduta, lehen lerrora pasa ziren. Horien artean unibertsitatearekin zerikusia zuten bi aipatu behar dira: Euskal Unibertsitatea eta Euskal Barruti unibertsitarioa. Biak ala biak, lelo argikoak izan arren, bataren eta bestearen gaineko definizio eta proiektuak

¹² Donostiaren kasuan batzorde bat eratu zen 1963an (I. Barriola, F. Yarza, M. Agud, K. Santamaria,...) Gipuzkoarako unibertsitate publikoa eskatzeko. Proiektu hau bertan behera geratu zen UPV/EHU sortu zenean. 1963-1979. urteen artean Donostiarako unibertsitatea lortzeko bai hasierako batzordeak, bai 1967an formatutako patronatuak (*Patronato Pro Estudios Superiores Oficiales de Guipúzcoa*) egindako eskaerak, bilerak, eta bestelako hainbat detaile bildu zituen I. Barriolak liburu batean (Barriola, 1985). Bilboko proiektuak zorte hobea izan zuten.

¹³ Sorrerako detaile guztiak Santiago de Pablok eta Coro Rubiok ematen dituzte UPV/EHUren 25. urteurrenaren kariaz prestatu zuten liburuan (De Pablo & Rubio, 2006: 46 eta hurrengoak).

¹⁴ BOE, 307. zkia, abenduaren 18ko 3266/1969 Dekretua.

¹⁵ Kasu honetan ere Santiago de Pablo eta Coro Rubiok UNEDen Euskal Herriko ezarpenari buruz diotenari jarraitu diogu (De Pablo & Rubio, 2006: 57), baina ez Nafarroari buruz ematen duten datua, UNED 1972an sortu zelako, eta ezinezkoa delako Iruñean 1971an zentro bat zabaltzea.

tuen inguruan ez zegoen ideia bateraturik. Hala, batzuk, Euskal Barruti Bakarra, Euskal Unibertsitatearen aldarrikapenaren parte gisa ikusten zuten, eta beste batzuk berriz, bi eskari diferente gisa. Halaber, Euskal Unibertsitatearen definizioen inguruan ez zegoen bateratasunik, are gutxiago euskarak Euskal Unibertsitate horretan eduki behar zuten presentziaren gainean. Hegoaldeko Euskal Barruti Bakarraren inguruan planteamendu desberdinak zeuden: batzurenzat lau probintzietarako barruti bakar horretan unibertsitate bakarrak egon behar zuten, eta beste batzurenzat, Karlos Santamariarentzat adibidez, barruti bakarrean unibertsitate bat baino gehigo egon zitekeen.

Lau lurraldeentzat unibertsitate barruti bakarra sortzearen aldeko eskaria modu ofizialean egin zuten lehena Euskaltzaindia izan zen. Akademiak 1977ko uztailean Hezkuntza ministroari eskatu zion Hegoaldeko probintzientzat unibertsitate barruti bakarra, unibertsitate zentro desberdinak, eta bereziki Irakasle-Eskoletako euskal irakaskuntzarekin loturiko ekimenak koordinatu, planifikatu eta antolatu ahal izateko. Egun gutxiren buruan, Euskaltzaindiaren eskari honi, Gasteizen eratutako Barruti Bakarraren Aldeko Batzordea (*Comisión Pro Distrito Universitario Común Vasco*) gehitu zitzaion, eta horrela jakinarazi zioten hezkuntza ministroari. Batzordea EKT edo unibertsitateko kultur taldeen ordezkariak eta unibertsitateko irakasle batzuk osatu zuten.

Valladolideko Unibertsitatearen errektorea, Bilboko Unibertsitatea eta Legebiltzar-kideen Batzarrak barrutiaren alde jarri ziren. Nafarroako UCDe berriz, ez zuen nahi Nafarroa barrutian sar zedin, nahiz eta beste alderdi politikoek barrutiaren alde egon. Azkenean, 1977ko irailean dekretu bidez, Bilboko Unibertsitatearen barrutia Araba eta Gipuzkoara zabaldu zen, EAerako unibertsitate publiko bakarra ezarri¹⁶. Hortaz, 1968an sortutako Bilboko Unibertsitatea, gerora sortutako Euskal Herriko Unibertsitatearen ernamuina izan zen.

Oso urte gutxiren buruan Bilbokoak hazkunde prozesu itzelak bizi izan zituen, barrutiaren zabalpena, ikasle kopuruaren hazkundera baita aurrekontuaren igoera ere. Izan ere, 1969-70. ikasturtean Bilboko Unibertsitateak bere 3 fakultateetan 3.400 ikasle zituen eta 75 milioi pezetatako aurrekontua. Hamar urte geroago, hau da, 1979/80. ikasturtean 3 probintzietan sakabanatutako hainbat unibertsitate zentroetan matrikulatutako 24.751 ikasle zituen eta 1.212 milioi pezetako aurrekontua (Flores, 1997: 153).

¹⁶ BOEaren arabera honako zentroak eransten ziren Bilboko Unibertsitateari: «Primero.—Quedan incorporados al distrito de la Universidad de Bilbao, junto a los Centros universitarios de la provincia de Vizcaya actualmente dependientes de aquélla, los siguientes: / Integrados: Facultad de Derecho de San Sebastián, Facultad de Ciencias Químicas de San Sebastián, Facultad de Informática de San Sebastián, Escuela Universitaria de Estudios Empresariales de San Sebastián, Escuelas Universitarias de Profesorado de Educación General Básica de San Sebastián y Vitoria, Escuelas Universitarias de Ingeniería Técnica Industrial de San Sebastián y Vitoria. / Adscritos: Colegio Universitario de Alava, Escuela Universitaria de Estudios Empresariales de Oñate, Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Industrial de Mondragón, Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Industrial de la Universidad Laboral de Eibar.» (BOE, 271. zkia, Urriaren 6ko 26973 Agindua).

Ikastetxeen integrazioarekin eta unibertsitatearen hazkundearekin unibertsitate publikoa antolatzea ezinbestekoa zen. 1979ko martxoan, Eusko Kontseilu Nagusiko ordezkariak, Karlos Santamaria hezkuntza sailburuak, eta unibertsitateko ordezkariak, Martin Mateo buru zela, Oñatin bildu ziren unibertsitatea planifikatzeko. Bileran hartatik sortu zen *Unibertsitaterako Planifikazio-Batzordea*. Batzordea zenbait lantaldetan antolatu zen. Horietako lantalde batek, *Euskal Kulturaren Beharrian Unibertsitarioetarako Lantaldeak*, euskarazko irakaskuntza unibertsitatean antolatzeko ardura hartu zuen. Euskararen irakaskuntza unibertsitatean planifikatzeko txosten bat prestatu zuten. Lantaldearen buru Mikel Zalbide zen eta hile gutxiren buruan *Premia larriko neurrien txostena* aurkeztu zuen (1979).

Euskara unibertsitatean, hasierako urteak

Euskal Herriko goi mailako hezkuntza zentro publikoetan (fakultate, goi mailako eskola edo unibertsitate eskola, magisteritza eskola), Bilboko Unibertsitatean, edota geroko UPV/EHUn integratu zirenetan, ez zen, ez euskal hizkuntza irakasten, ezta euskarazko irakasgaiak ematen ere. Beraz, unibertsitateak eta euskarak ez zuten harremanik (behinik behin hasieran), eta ez zegoen euskarazko irakaskuntzarik. Hala ere, salbuespen batzuk izan ziren, saioak ere bai, eta arrakastaren bat edo beste.

Oro har, Hego Euskal Herrirako esan daiteke, hasiera batean unibertsitate zentroetan euskarazko irakaskuntzarik ez zela, baina ikastetxe batzuetan euskara ikas zitekeela. Beti ere, eskola orduetatik kanpo eta modu ez ofizialean, hau da, curriculumetik kanpo. Eskola horiek gehienetan fakultateko edo unibertsitate eskolako euskal kultur elkarteak (EKT, EIT, EKM...) antolatzen zituen. 70eko hamarkadako bigarren erdialdetik aurrera euskara, unibertsitateko irakaskuntza ofizialean txertatzeko lehen eskari, saio eta emaitzak gauzatzen hasi ziren. Eta 70eko hamarkadaren amaieran, ikastetxe batzuetan, esate baterako Bilboko Irakasle Eskolan eta Zientzia Fakultatean, lehenengo euskarazko eskolak ematen hasi ziren karrera barruan eta modu ofizialean. Leku hauetan hamarkada berean euskararen irakaskuntza ez ofizialek, urte gutxiren buruan euskarazko irakaskuntzara igaro ziren, hau da, karrerako irakasgaiak euskaraz ematera. Alta, progresio hori ikastetxe batzuetan baino ez zen egin, eta hein handiz, salbuespentzat hartu behar da.

Bestalde, Iparraldean bertan ez zegoen unibertsitaterik, baina Paueko eta Bordeleko unibertsitateek bazituzten Ekonomia, Zuzenbide eta Teknologia institutuak Baionan 1974tik. 70eko hamarkadan unibertsitateko eskaintza frantsesez zen. Hala ere, Frantziako unibertsitate bakan batzuetan posible zen euskara ikastea, unibertsitateko euskal hizkuntzaren katedrak eskainita. Adibidez Bordele 3-n hamarkadaren hasieran euskara ikasteko hiru maila zeuden eta literaturako bi irakasgai. Egoera hori izanik, Iparraldean saiakerak izan ziren euskarazko irakaskuntza unibertsitarioa emendatzeko. Txomin Peillenek kontatzen duenez, Jean Haritxelhar Bordele 3 Unibertsitateko katedraduna zenean, euskarazko lizentziatura bat lortzen saiatu zen, nahiz eta ez zuen arrakastarik izan (Peillen, 1995). Karrera oso bat antolatzerik ez zegoela ikusita, Iparraldeko zenbait euskaltzalek (J. Ajuriagerrak, P. Xarritton,

P. Lafitte, E. Goihenetxe, K. Harluxet, J. Haritzelhar, M. Lafourcade eta abar) ACIEB (*Association pour la création d'un Institut d'Etudes Basques*) elkartearen eratu zuten, eta horri esker Baionan 1979an *Institut d'Etudes Basques/Euskal Ikasketen Institutua* sortu zen¹⁷.

Deustuko Unibertsitateak 1966an Bizkaiko diputazioak sustatuta Euskal Hizkuntzalaritzako katedra bat sortu zuen. Diputazioak 1974. urtean katedra horren egokiera berformulatu zuen, sail berri oso bat sortuz (*Departamento de Estudios Vizcaínos/Bizkaitar Ikasketen Departamentua*), eta horren baitan euskal Hizkuntzalaritza katedra kokatuz¹⁸. Katedraren ardura Alfonso Irigoien euskaltzainak hartu zuen¹⁹. Aipatutako departamentuaren egiteko nagusia Bizkaiko mapa linguistikoa prestatzea zen. Helburua lortze bidean gaiaren inguruko liburuak eta materialak biltzen hasi zen, bereziki unibertsitateko beste departamentuetan sakabanatutako obrak, eta horrek laster ekarri zuen Euskal Herriko gaietan espezializatutako bibliotekaren sorrera: *Biblioteca de Estudios Vizcaínos* (Bizkaitar Ikasketen Biblioteka). 1979. urtean aipatutako bizkaitar gaien departamentua bilakatu eta institutua izatera pasa zen: Euskal Ikasketen Institutua, baita liburutegia ere, Euskal Ikasketen Biblioteka/*Biblioteca de Estudios Vascos*.

Bestalde 1967an Euskal Kultur Mintegia/*Seminario de Cultura Vasca* (aurrerantzean EKM) sortu zen Deustuko Unibertsitatean. EKMk euskara eta euskal kultura unibertsitatean suspertzea zuen helburu. Hala, mintegiaren zeregin nagusia euskara ikasteko ikastaroak antolatzea izan zen. 1978an sortutako Euskal Irakaslegoa Institutuak bere gain hartu zuen aipatutako euskara eskolak, eta «ordurararte Euskal Kultur Mintegiaren bitartez bertoko ikasle unibertsitariarentzat antolatzen ziren euskara ikastaroen ardura bereganatzen du» (Aranzadi, 1995: 529). 1978/79. ikasturtean 1.561 ikasle institutuko euskalduntze-alfabetatze klaseetan matrikulatu ziren.

Deustuko Unibertsitateak 1976an Euskal Filologia lizentziatura jarri zuen bai Bilbon eta bai Donostian ere. Gotzon Garate, Alfonso Irigoien, Patxi Altuna eta Anton Artamendi aritu ziren Euskal Filologia karrera hasiberria antolatzen eta bertan irakasten. Gasteizen lau urte beranduago, 1980an Euskal Filologia karrera abiatu zen garaiko Filosofia eta Letren Fakultatean.

Nafarroako Unibertsitatean euskarak campusaren arabera, egoera oso desberdinak bizi zituen. Iruñean, Barandiaranen katedra, Euskal Hizkuntza eta Kulturako katedra, 1963an sortu zen eta Nafarroako diputazioak diruz eusten zuen Filosofia

¹⁷ Txomin Peillenek 1979ko urtea ematen du (Peillen, 1995: 543), baina Rafael Lopez Atxurra 1978a aipatzen du (Lopez Atxurra, 1995: 70). Institutuaren zuzendaria J. Ajuriagerra izan zen. Urte batzuk beranduago, 1985ean Euskal Ikasketen Departamentua sortu zen (Bidegain, 2004: 79) eta 1989an Euskal Filologiaren antzeko lizentzia ikasketak martxan jarri ziren (Peillen, 1995: 543), hau da, 4 urteko ikasketak eta tesina edo «maîtrise» gairitu ostean Hegoaldeko lizentziaturen baliokidea den titulua. Geroztik euskal ikasketak egiteko aukera dago, bai filologia bai irakaskuntzaren ikuspegitik.

¹⁸ Rafael Lopez Atxurra arabera beste katedra biak Foru Zuzenbidea eta Bizkaiko Historia ziren, eta Adrian Zelaia eta Andres Mañarikuari egokitu zitzaizkien hurrenez hurren (Lopez Atxurra, 1995: 68).

¹⁹ Euskaltzaindiaren Batzar-agiriak, 1974.2.22.

eta Letren Fakultatean. Katedrak bi alderdi zituen, bata dozentzia eta bestea ikerketa. Irakaskuntzak bi adar zituen, euskal Etnologia ikastaroak eta Historiaurreari buruzko mintegiak, biak gaztelaniaz eskaintzen ziren eta Barandiaranen ardura ziren, eta bestea, euskara (ikasteko) klaseak. Ez bata, ez bestea ziren ikaskuntza ofizialak, nahiz eta unibertsitateak eskaini (Etxaide, 2006: 14). Barandiaranek katedra utzi zuenean 1978an, unibertsitatea Euskal Kultura ikastaroak antolatzen hasi zen Historia, Hizkuntzalaritza, Literatura eta bestelako gaien gainean, eta hortik eratorri zen 1994. urtetik aurrera Euskal Ikasketen Diploma.

Barandiaran klaseak ematen hasi eta lasterrera, 1964/65. ikasturterako unibertsitateak Ana Maria Etxaide hartu zuen euskara irakasteko (katedrari lotuta). Lehen ikasturte horretan Etxaidek 4 ikasle baino ez zituen. Ondoko urteetan ikasle kopurua emendatu zen, eta 1977an 200era iritsi ziren (Etxaide, 2006: 10). Beraz, hasieran euskara eskolen inguruan girorik ez bazen ere, urteekin ikastaroetara jende gero eta gehiago hurbildu zen. Ezin da ahaztu, 70eko hamarkadaren bigarren erdialdetik aurrera, euskararen inguruko giroa asko hobetu zela Franco hil eta gero, eta Euskaltzaindiak B eta D mailako euskara tituluen azterketak UEUren Iruñeko Udako Ikastaroetan antolatu zituelako. Horri esker euskarara jende asko hurbildu zen.

Bestalde, 1976-77. ikasturtetik aurrera Nafarroako Unibertsitatea, Filologia Hispaniko karreraren baitan, euskara irakasgaia eskaintzen hasi zen. Urte horretan eman zuen Nafarroako Unibertsitateak lehen aldiz irakasgai ofizial bat euskaraz. Irakaslea Etxaide bera zen. Une horretatik aurrera, batetik, euskara irakasgai ofizial bat zegoen Filologia Hispanikoan, eta bestetik, katedrari lotutako euskara klaseak zeuden. Beraz unibertsitatearen Iruñeko campuseko euskara ikasteko eskaintza txikia eta mugatua zen, hizkuntzaren irakaskuntzara mugatzen zelako. Nafarroako Unibertsitatearen Donostiako zentroetan egoera antzekoa zen, nahiz eta campusaren ingurunea euskaldunagoa izan. Industri Ingeniaritza eta Fisika ikasketetan ari ziren zenbait ikasle euskaldunek elkartea sortu zuten: Euskal Kultur Taldea (EKT). Beraiek antolatu zituzten eskola orduetatik kanpoko euskara ikasteko eskolak, euskararen aldeko jaialdiak eta abar. EKT honek laster izen propio bat hartu zuen, Elhuyar Taldea.

Bestalde, Donostian, Jon Nazabalek 1979an bere doktorego-tesia euskaraz eta gaztelaniaz defenditu zuen: *Zenbait mekanizapen errazeko altzairuren berotako erresistentzia mekanikoa eta duktibilitatea*. Gipuzkoako Diputazioak, euskaraz aurkeztutako lehen tesia izateagatik, 500.000 pezetatako saria eman zion egileari²⁰. Bestalde, Deustuko Unibertsitatean euskaraz prestatutako lehen doktorego-tesia 80ko hamarkadaren bukaeran aurkeztu zen²¹.

²⁰ Datua Jose María Basteroren lanetik atera dugu (Bastero, 1995: 548). Hala ere ez da zuzena euskaraz aurkeztutako lehen tesia izan zenik, 1976an Bilboko Unibertsitatearen Medikuntza Fakultatean R. Arruek bere tesia aurkeztu baitzuen, berehala azalduko denez. Egia da bestalde, J. Nazabalena izan zela Gipuzkoan eta ingeniaritza arloan euskaraz prestatutako lehena.

²¹ Itziar Basterretxeak aurkeztu zuen: *Eskolatik euskara?: euskararekiko jarrerak Bizkaiko O.H.O.ko 8. mailakoan artean* (1987).

Laburbilduz, Euskal Herriko unibertsitate pribatu eta konfesionaletan, salbuespenen batzuk kenduta, euskararen presentzia lotuta egon zen euskara berarekin, hau da, Hizkuntzalaritza eta Filologiarekin edota euskalduntze-alfabetatzearekin. Salbuespen bakarra Bilboko Elizbarrutiko Irakaslea Eskola (1973) eta Donostiako Gozaindegiaren Irakasle Eskola (1977) izan ziren, bertan irakasle euskaldun tituludunak prestatzen zirelako, hau da, euskarazko ikasketa eskaintza zegoelako.

Unibertsitate publikoan, hau da, Bilboko Unibertsitatean, lerro nagusitan esan daiteke 70eko hamarkadaren lehen erdialdean fakultate eta eskola batzuetan euskara ikasteko eskolak bazirela, baina eskola-orduetatik kanpo eta modu ez ofizial batean. Gehienetan zentroko euskal kultur elkarteak antolatzen zituen. 1976. urtetik aurrera zentroetako kultur elkarteak legezko izaera hartzean, hau da, elkarte kultural gisa legezko izaera hartzean, beraiek antolatutako jarduerak, euskara eskolak barne, unibertsitatearen (diru)laguntza jaso zuten.

Bilboko Unibertsitatea, arestian aipatu dugunez, 1968an sortu zen eta hiru fakultate zituen. Unibertsitatearen lehen eskolak 1968/69an ikasturtean abiatu ziren, Ekonomiakoak Sarrikon, eta Medikuntza eta Kimika ikasketak Botica Viejan. Laster batean, Leioan, unibertsitatearen orubean, fakultateak eraiki, eta Medikuntza eta Zientzien fakultateak bertara eraman ziren. Zientzia Fakultatean eskaintza akademiko osoa gaztelaniaz zen. Hala ere 1974. urtean, Jacinto Iturbek tesina euskaraz irakurri zuen. 1973/74. ikasturtean antolatu zen Zientzia Fakultateko Euskal Kultur Taldea (aurrerantzean, Z-EKT). Talde horrek kultur jarduerak eta euskara ikasteko eskolak antolatu zituen. 1979/80. ikasturtean unibertsitateko irakasle batzuk (Jacinto Iturbe, Jose Ramon Etxebarria, Itziar Urretxa, Jesus Mari Txurruka, Jesus Mari Arregi, Mari Jose Zarate eta Iñaki Garcia Gurtubai) modu ofizial batean Biologia, Kimika eta Geologia karreretako lehenengo maila osoa euskaraz ematen hasi ziren eta Matematika eta Fisika karreretan irakasgai bana euskaraz eskaini zuten. Bi urte lehenago hasita, 1977-78. ikasturtetik, irakasle horietako batzuk (Etxebarriak, Iturbek, Txurrukak, Garcia Gurtubaik eta Arregik) mintegi bidez, esperimentera egina zuten. Hau da, eskoletan gaztelaniaz azaldutakoa, mintegietan euskaraz berriz lantzen zuten hala nahi zuten karrerako ikasleekin. Zientzi Fakultateko irakasle aitzindari hauek Z-EKTko kide ziren edota UEUn ibiltzen ziren. Beraiek prestatu zituzten karrerako lehen mailerako euskarazko testuliburuak, eta Udako Euskal Unibertsitateak (UEU) argitaratu zituen.

Medikuntza Fakultatearen eskaintza akademiko osoa gaztelaniaz bazen ere²², bertan aurkeztu zen Euskal Herrian²³ euskaraz prestatutako lehenengo doktorego te-

²² Medikuntza fakultateko euskarazko eskaintza bakarra euskara ikasteko eskolak ziren. Gure datuen arabera 1978/79. ikasturtean 30 bat irakasle aritu ziren eskola horietan euskara irakasten bai Medikuntza zein Eri-zaintzako ikasleei.

²³ «Euskal Herrian euskaraz prestatutakoa» diogu, zeren euskaraz prestatutako lehenengoa Madrilen defenditu zen: Gotzon edo Angel Goenagak jesuslagunak prestatu zuen eta «1966an aldeztu zen Madrilen, epaimahaiean Zaragüeta, Adrados eta Lapesa zituelarik, bere HUTS hitzari buruzko tesisa. E.U.T.G.-ko Filosofia saileko Dekano zen urte haietan» (Altuna, 1974: 439).

sia. Rikardo Arrue kardiologoak aurkeztu zuen 1976an Bilboko Unibertsitatean: *His sortaren ezkerreko adarraren erabateko hersturaren eta zaingorrigrafiaren arteko koerlazioa* doktorego-tesia.

Ostera, Donostiako Kimika Fakultatean, Luis Mari Bandres eta Antxon Santamaria 1976-77. ikasturtean hasi ziren euskaraz lehen eskola ofizialak ematen. Bandresek Nafarroako Unibertsitatearen Donostiako campusean ikasi zuen Ingeniaritza, eta Elhuyar taldearen sortzaileetako bat izan zen, baita 1974. urtetik plazaratzen zen euskarazko zientzia eta teknologia aldizkariaren zuzendaria ere: *Elbuyar aldizkari*arena hain zuzen. Beraz, euskaraz emandako lehenengo irakasgai haiek unibertsitatean, ez ziren berezko zerbait izan. Euskal munduarekin harreman estua zuten bi pertsonak eman zituzten. Donostiakoa gainera, beste unibertsitate esperientziatik oso desberdina izan zen, fakultateak berak sustatu edota babestu zituelako, hau da, fakultateko EKT edo ikasleen presio handiegirik gabe antolatu ziren, beste zentroetan gertatu zen moduan. Izatez Bandres bera fakultateko zuzendaritzan zegoen eta horrek lagundu zuen euskarazko eskaintza sortu eta antolatzeko orduan.

Gasteizen 1970ean sortutako Arabako Unibertsitate Ikastetxeren baitan (*Colegio Universitario Alavés*), bertako diputazioaren laguntzarekin 1977an Euskara Katedra eratu zen, eta bertako buru Koldo Mitxelena izan zen (jadanik Salamancako Unibertsitateko Indoeuropear Hizkuntzalaritzako katedraduna zena), eta Henrike Knörr laguntzaile.

Zenbait urteko eztabaiden ostean, UPV/EHUren estatutuak onartu zirenean (1985), euskara unibertsitatearen hizkuntza ofiziala bihurtu zen. Ofiziltasun honetatik eratorri ziren unibertsitateak 1990. urtetik aurrera abian jarritako hizkuntza normalizatze plangintzak.

UNEDeko Bergarako zentroa 1976an sortu zen, eta hasieratik lotura estua izan zuen euskararekin. Euskarazko lehen hitzaldia Jose Mari Aranaldek eman zuen «Xal-bador» bertsolari hil berriaren gainean (1977) eta hurrengo urteko Euskaltzaindiaren VIII. Biltzarra, euskararen batasun prozesuaren gainean, bertan, UNEDen egoitzan burutu zen. 1977-78. ikasturtean Euskal Kultura Departamentua (EKD) sortu zen. Departamentuak Euskaltzaindiarekin hitzarmena sinatu zuen Euskaltzaindiaren B eta D mailako tituluen ikastaroak emateko eta zentroan bertan azterketak jarri eta zuzentzeko. «400-500 ikasle matrikulatu ohi zen urtean «D» mailan eta 200 inguru «B» maila. Izan zen mila ikasletik gora matrikulatutako urterik ere» (Madariaga, 1995: 565). 1981. urtean euskara tituluen kudeaketa Euskaltzainditik Eusko Jaurlaritzaren eskuetara aldatu zen, eta B eta D mailako tituluak desagertu ziren. Titulu berriaren izena *Euskararen Gaitasun Agiria* (EGA) izan zen. EGA nolabait desagertu berria zen D mailako titulua parekoa zen, eta B mailakoa ondorengorik utzi gabe desagertu zen.

Hortaz, Euskal Herriko unibertsitateak, bai pribatuak bai publikoak, sorreran erdaraz elebakarrak ziren. Hau da, goi mailako ezagutza zentroak eta bertan aritzen ziren aditu gehien gehienak euskararengandik guztiz aldentuta zeuden. Ikusi du-

gunez, 70eko hamarkadaren amaieran Euskal Herrian zeuden unibertsitate ikas-tetxeetan euskara sartzen hasi zen. Ordura arte erdal zentroak izandakoak, modu batera edo bestera, euskararen sarrera mugatua onartu zuten, batzuk euskararen irakaskuntza eskainiz, eta beste batzuk, euskarazko irakaskuntza eskainiz (adb. Zientzia Fakultatea). Euskara unibertsitatean sartu zenerako, hizkuntzaren gaineko oinarritzko lanak eginda zeuden: hizkuntzaren batasuna abian zegoen eta goi maila-rako prosa eta lexiko berezitua prestatze bidean zen.

Izan ere, orain arte aipatu ez ditugun protagonista batzuk izan ziren ataza horiek burutu zituztenak. Hizkuntzaren batasuna, euskara unibertsitatean erabiltzeko ezin-besteko baldintza, nagusiki Euskaltzaindiak egin zuen. Aldiz, zientzia eta teknika-rako euskara prestatu zuena nagusiki euskal kulturgintza izan zen, hau da, uniber-tsitateetik kanpo kokaturiko kultur mundua, nahiz eta horretan aritutako batzuk unibertsitateko irakasleak izan. Izan ere, une hartan unibertsitateak ez zien aukera-rik ematen euskararen prestaketa eta egokitze lanak unibertsitatean bertan egiteko. Plaza askozaz ere egokiagoak suertatu ziren, adibidez, UEU, Elhuyar edota UZEL.

Goi mailako euskararen garapenerako funtsezkoa izan bazen aipatutako euskal kul-turgintzaren prestaketa lanak, Komunitate Zientifiko Euskaldunaren normaltasuna lortze bidean eta euskarazko komunikazio zientifikoaren zirkuitua eratzeko, uniber-tsitatearen ekarpena, eta bereziki UPV/EHUren ekarpena, garrantzitsua izan da, are gehiago euskarazko unibertsitaterik ez dagoenean. Hortaz, Euskal Herriko uniber-tsitateetan euskara eta euskarazko irakaskuntza zabaltzen hasi zen neurrian, nor-malizazio aukera errealak eskaini zizkion goi mailako euskarazko jardunari: aditu euskaldunen eskaria artikulatuz unibertsitatean irakasle edo ikertzaile gisa aritzeko, ikasturtero ehunka unibertsitario euskaldun formatuz, unibertsitateetik kanpo ela-boraturako arloz arloko diskurtsoak bertatik zabalduz, goi mailako euskarazko pro-dukzioa normalizatuz, eta abar. Segidan, prozesu zabal horren emaitzetako batean, hau da, euskarazko goi mailako produkzioaren analisisian murgilduko gara, euskara-ren aurrerabidea zientzia eta goi mailako esparruan deskribatzeko asmoz.

1. Metodologia eta informazio-iturria

Ondoko lerroetan gure azterketan erabilitako informazio-iturria deskribatu eta azterketarako aplikatuko dugun metodologia azalduko dugu. Funtsean euskarazko produkzio eta egileen azterketa metriko bat egin da. Beraz, ez dugu Euskal Herriko goi mailan zientzia, kultura eta teknikaren inguruan ekoizten den guztia aztertu, baizik euskararen eremuari dagokiona. Hau da, metodo matematiko eta estatistiko simple eta deskriptiboak erabiliz, goi mailako euskarazko ekoizpenaren, egileen eta erakundeen analisi bibliometrikoa egin dugu.

Analisia osatzeko ikuspegi konparatua erabili dugu aukera izan dugun guztietan, euskarazko produkzioaren egoera zein den hobeto kokatzeko, beti ere, unitate berdinak edo antzekoak topatu ditugun guztietan. Hala, Kataluniako, Galiziako, Espainiako, Errepublikak Baltikoetako edota Galesko adibide batzuk ekarri ditugu.

1.1. Bibliometriarako sarrera

Bibliometria hitza lehen aldiz A. Pritchard-ek erabili zuen 1969an²⁴, eta E.W. Hulme-k 1922an sortutako *bibliografía estadística* (*statistical bibliography*) terminoa ordeztu zuen. 70eko hamarkadan *scientometrics* hitzaren erabilera zabaldu zen²⁵. Gaur egun azterketa metrikoak izendatzeko modu desberdinak daude (*bibliometrics*, *infometrics*, *scientometrics*...), hala ere *bibliometria* hitza nagusitu da. Izendapen desberdinek abiapuntu desberdina adierazten dute baina denek azterketa metodo antzekoak erabiltzen dituzte. Esate baterako Informazio Zientzien inguruko adituek lan metrikoak egitean *infometria* egiten dutela diote, Bibliotekonomia arlokoek *bibliometria* eta abar. Zernahi gisaz, izendapen guztiek oinarri komuna partitzen dute, Estatistika eta eragiketa matematikoen erabilera dokumentazio multzo baten erakunde ekoizle, egile eta kontsumitzaileen gaineko azterketa egiteko (Jiménez-Contreras, 2000: 760). Dena den, zehazki M.ª Angeles Zuluetak

²⁴ J. Bellavistaren arabera A. Pritchard-ek honela definitu zuen bibliometria zer zen: «la aplicación de métodos matemáticos y estadísticos tanto a los libros como a otros medios de comunicación, para la cuantificación de los procesos de la documentación escrita. La bibliometría es, pues, el análisis de la estructura de la literatura» (Bellavista, 1997: 49).

²⁵ «La característica principal de la cienciometría es la aplicación de los métodos básicos de las ciencias naturales —medición y análisis matemático— a la ciencia, es decir a los problemas internos de la propia ciencia, a su organización, desarrollo y aspectos políticos» (Bellavista, 1997: 49).

ematen duen definizioari jarraiki, azterketa bibliometrikoak dokumentazio zientifikoaren esparrura mugatzen dira:

La bibliometría es una disciplina actualmente englobada dentro del campo de la documentación, que se ocupa principalmente de la aplicación de técnicas estadísticas al estudio de las publicaciones científicas y de los elementos bibliográficos contenidos en las mismas, con objeto de obtener información acerca del comportamiento seguido por la Ciencia y los científicos. (Zulueta, 2002: 117)

Azterketa bibliometrikoen abiapuntua erreferentzia bibliografikoak dira, bertatik lortzen baita azterketa bibliometrikorako oinarritzko informazioa, alegia adierazle bibliometrikoak.

Erregistro bibliografiko baten oinarritzko eremuak honako hauek izaten dira: dokumentuaren izenburua, egilea(k), egilearen(en) helbidea, iturria, argitalpen urtea, hizkuntza, dokumentu mota, dokumentuaren jakintza-arloari dagokion sailkapena eta abar. Halako erreferentziak datu-baseetan biltzen dira. Mota askotako datu-baseak daude, gaur egun ezagunenak zientziaren esparruan Thomson Reuters-en *ISI Web of Knowledge* plataforman bildutakoak dira eta nazioarteko produkzio zientifikoaren gaineko azterketa bibliometriko gehienak horretan oinarritzen dira. WoK-en (Web of Knowledge) bildutako datu-baseak funtsean Filadelfiako *Institute for Scientific Information* (ISI) garatutako honako hiru ezagun hauetan oinarritzen dira: *Science Citation Index* (SCI), *Social Science Citation Index* (SSCI) eta *Arts and Humanities Citation Index* (AHCI). Gure azterketa bibliometriko honetan halako datu-baseetatik ateratako daturen bat aipatzean, WoK esan beharrean *ISi*ko datu-baseak gisa izendatuko dugu, bibliografian horrela agertu zaigulako.

Beraz, azterketa bibliometrikoak produkzio idatziaren gainekoak izan ohi dira. Teknologiararen esparruko azterketa bibliometrikoetan berriz, patenteak erabiltzen dira. Horregatik, Joan Bellavistak, Zuluetak baino bibliometriaren definizio osoagoa eskaintzen duela iruditzen zaigu: «La bibliometría es el estudio de los indicadores que miden la producción de la investigación científica y tecnológica mediante datos derivados de la literatura científica y de las patentes» (Bellavista, 1997: 50). Gure kasuan, patenteen gaineko informaziorik ez dugunez, funtsean euskarazko produkzio zientifikoaren azterketa egin dugu.

Euskarazko dokumentazio zientifikoari dagozkion erreferentziak Inguma datu-basean bilduta daude. Orokorrean, Inguma-n aipatutako eremu guztiak biltzen dira, egileen helbidea eta hizkuntza izan ezik. Ingumak egilearen helbiderik ez du, baina bai helbide elektronikoa. Posta elektronikorekin, zeharka bada ere, egilea erakundeekin lot daiteke (adibidez *ehu.es* domeinuko epostak UPV/EHUko irakasle, ikasle eta ikertzaileenak dira). Hizkuntzari dagokionez, Inguma-n erregistratutako dokumentu guztiak euskaraz daudenez, halako eremuaren beharrik ez dago. Beraz, Inguma azterketa bibliometrikoetarako baliagarria da. Hala ere, egon da datu-base honen aukerez jabetu ez den ikertzailearik. Adibidez Luis Morenok, EAeko produkzioari buruz 2004an aurkeztutako doktorego-tesian honako iritzia zuen: «En cualquiera de estos casos, las bases de datos encontradas carecen de los elementos mí-

nimos necesarios para poder desarrollar estudios bibliométricos, ni cualitativos ni cuantitativos» (Moreno, 2005: 42). Horregatik bere ikerketan ISIko datu-baseak erabili zituen EAEko ekoizpen zientifikoa aztertzeko. Seguru aski Morenok ez zuen Inguma ezagutzen, ez baitu datu-baseen artean aipatzen.

Datu-baseetako erregistro bibliografikoak milaka izaten direnez, baita gure kasuan ere, tresna informatikoen bidez kudeatzen da informazioa. Inguma datu-basea MySQL datu-baseak kudeatzeko sisteman egina dago, eta Internet bidez kontsulta daiteke. Gure azterketarako datuak lortzeko ordea, ez dugu webgunea erabili, baizik eta webguneko datu-basearen kopia bat²⁶, eta horren gainean SQL lengoaiari egindako galderen bitartez lortu ditugu ondoko atal honetan jasotako datuak.

Erregistro bibliografikoen zenbaketa eta tratamendu estatistikoa eginez, adierazle bibliometrikoak lortzen dira. Zulueta bi motakoak bereizten ditu: dimentsio bakarreko adierazleak eta anitzak:

- *Indicadores unidimensionales*: basados en medidas cuantitativas que utilizan recuentos simples a partir de diferentes elementos bibliográficos.
- *Indicadores multidimensionales*: o indicadores de relación que utilizan métodos de análisis estadísticos para describir las relaciones entre diferentes elementos bibliográficos. (Zulueta, 2002: 127)

Gure kasuan, eta erabilitako informazio iturriarengatik, lehenengo motakoak landu ditugu, hau da, produkzioaren gaineko zenbaketak (izenburu, dokumentu mota, urtea eta abarren arabera) gure helburua lan honetan goi mailako euskarazko produkzio idatzia deskribatzea delako, une honetan azterketa sakonagoak egitea ezinezkoa baita. Honelako zenbaketa sinpleetatik lortutako adierazle bibliometrikoak mugatuak dira, eta ez dute kalitatea neurtzeko balio. Kantitatea eta kalitatea bi gauza desberdin dira, eta ez dute zertan bat etorri behar. Hau da, aldizkari edo egile batek lan asko argitaratzeak ez du esan nahi derrigor «ona» edo kalitatekoa denik, produktibitate altua duela baizik. Gure analisi bibliometriko honetan, beraz, kantitatea aztertu dugu, kalitatea hurrengo azterketa baterako utziz.

Bestalde, dimentsio bakarreko adierazleetan aipuen azterketa sartuko litzateke, hau da, aldizkariak edota egileek jasotzen dituzten aipuen analisia. Honi esker, besteak beste, neurtu ohi da aldizkariaren eragin faktorea edo *impact factor*, aipuen batz besteko bizitza edo *cited-life* eta abar. Aipuen azterketak bibliometria arloko lanetan oso ohikoak dira, hala ere, eta arestian aipatu dugunez, gure kasuan informazio iturriak berak mugatu egiten du mota horretako analisia, Inguma-n ez baitira aipuek biltzen, ISIko datu-baseek egiten duten moduan. Bestalde, gure asmoa, egile euskaldunen eta produkzioaren deskribapena egitea da, aipuen azterketa interesgarria izanik ere, lotuago dago ebaluazioarekin, aldizkariaren ranking-ekin eta oro har, egileen karrera unibertsitarioaren errekonozimendu administratiboarekin.

²⁶ Zehazki, Inguma datu-basearen 2009.03.17an egindako kopia erabili dugu.

Halaber, arrazoi berdinengatik, dimentsio anitzeko adierazle bibliometrikoak ez ditugu landu, Inguma datu-basearen oraingo egiturak ez duelako ahalbidetzen. Hone-lako azterketetan erkatzen dira zenbait adierazle, eta estatistikaren bitartez kalku-latzen da beraien arteko hurbiltasuna zein urruntasuna, hori guztia espazialki eta grafiko batean adieraziz. Honela egiten dira zientziaren mapak. Mapak egile, aldiz-kari zein jakintza-arlo zehatz bat irudika dezakete (Perianes-Rodríguez eta beste, 2008; Olmeda-Gomez eta beste, 2008; Torres-Salinas, 2007 eta abar). Azkenaldian, esate baterako, Espainian aurkeztutako doktorego-tesien epaimahaien gaineko mota honetako zenbait ikerketa kaleratu dira (Olmeda-Gomez eta beste, 2009; To-rres eta Torres-Salinas, 2007; Delgado eta beste, 2006 eta abar). Noski, (euskarazko) zientziaren mapak edota egile euskaldunen harreman sareen adierazpen grafikoak prestatzea, zinez interesgarria litzateke, baina berariazko tresnak sortzen direne-rako uzten dugu.

1.1.1. Auziaren egoera

Azterketa bibliometrikoak Euskal Herrian gero eta ezagunagoak diren arren, are gehiago ebaluazio agentziak daudenetik (lehenik ANECA eta ondoren EAEn sortu-tako UNIQUAL), oraindik bide luzea dago egiteko. Are gehiago, goi mailako euska-razko produkzioaren esparruan. Bien bitartean, munduko herrialde aberatsenetan dokumentazio zientifikoaren azterketa bibliometrikoak oso ohikoak dira. AEB, Fran-tzia, Alemania edota Espainia moduko herrialdeek jarduera zientifikoaren gaineko azterketa kuantitatiboak egiten dituzte, herrialdearen produkzio zientifikoa ezagu-tzeko eta politika zientifikoak diseinatzeko. Euskal Herrian ez dago horrelako az-terketak egiteaz ardurutzen den erakunde edota ikerketa-talderik. Gure egoeraren arrazoi nagusia egiturazkoa da, Euskal Herrian Bibliotekonomia eta Dokumentazio arloko ikasketak egiterik ez dagoelako. Lehen UPV/EHUK masterra zuen, baina az-ken urteotan ez du eskaini. Ez da kasualitatea, Espainian, azterketa bibliometriko eta produkzio zientifikoaren ebaluaziorako tresnak garatu dituzten erakundeak, unibertsitateak edo goi mailako ikerkuntza zentroak izatea. Adibidez Granadako Unibertsitateak Bibliotekonomia ikasketak ditu (diplomatura, lizentziatura eta dok-toregokoak) eta honako proiektuak garatu ditu:

- *IN-RECS: Índice de Impacto, Revistas Españolas de Ciencias Sociales* (<http://ec3.ugr.es/in-recs/>). Berriki indize honen baitan atal bat ireki da egileen gene-roa (gizon/emakumeak) bereizten duena (http://ec3.ugr.es/in-recs/indicadores_genero.html).
- *IN-RECJ: Índice de Impacto, Revistas Españolas de Ciencias Jurídicas* (<http://ec3.ugr.es/in-recj/>).
- *CopalRed: Análisis de las Redes Científicas y Técnicas* (<http://ec3.ugr.es/copalred/>).
- Ikertzaileentzat begira prestatutako *MPI: Mi Perfil Investigador* (<http://www.accesowok.fecyt.es/mp.html>).

Halaber, Granadako Unibertsitateak, Espainiako beste unibertsitate batzuekin *SCIMAGO Research Group* sortu du. Taldea bi proiektu garrantzitsu garatzen ari da: *SJR: SCImago Journal & Country Rank* (<http://www.scimagojr.com>) eta *Ri3: Ranking Iberoamericano de Instituciones de Investigación* (<http://investigacion.universia.net/isi/isi.html>).

Ikusten denez, unibertsitatea faktore klabea da arlo baten garapenean. Aspaldi Pruden Gartziak eta Gerardo Luzuriagak ohartarazi zuten Bibliotekonomia arloko ikasketa unibertsitario ezak zekartzan kalteez. Bi ikertzaileok biblioteken katalogo elebidunak aztertu zituzten, euskal bibliotekari askoren katalogazio elebidunarekiko eszeptizismoa kritikatu. Halako jarreraren atzean egon zitezkeen faktore desberdinen artean, Euskal Herrian Bibliotekonomia arloko unibertsitate ikasketa eza, eta kanpoan formatu beharra aipatzen zuten²⁷. Beraz, Bibliotekonomia eta Dokumentazio arloko ikasketa unibertsitariorik ez dagoenez, arlo honi buruzko gogoeta teorikoak eta martxan jarritako proiektuak Euskal Herrian oso urriak dira, bai katalogazio arloan, bai bibliometria arloan ere.

Egiturazko arazoak alde batera utzita, gai honen inguruan argitaratutako lanak aipatuko ditugu. Euskal Herrian, produkzio idatziaren gaineko azterketa kuantitatiboak bi motatakoak dira: batetik, erdaldunek egindakoak, eta bestetik euskaldunek egindakoak. Bakoitzak informazio iturri desberdinak erabili izan dituzte, eta ondorioak ere oso desberdinak izan dira. Erdaldunen azterketa bibliometrikoek Euskal Herriko eremu geografiko edota unibertsitate jakin baten produkzioa aztertzen dute. Bertan, nagusiki erdarazko produkzioa analisatzen da eta noizik behin euskarazko produkzioaren gaineko datuak aurki daitezke. Adibidez, Luis Morenok 1995-2000. urteen arteko EAeko produkzioa zientifikoa ikertzeko ISiko datu-baseak erabili zituen eta EAEn ekoiztutako ingelesezko produkzioa aztertu du. Bere aurretik Francisco Llerak, beste ikertzaile batzuren laguntzaz, 1994-1998. urteetako UPV/EHuko ikerkuntzaren analisi bat egin zuen. Bertan aztertzen zen UPV/EHuko kideen Giza eta Gizarte Zientzietako arloko produkzioa zein zen. Kasu honetan euskarazko produkzio idatziaz aipamenak badiren arren, euskarazko produkzioaren gainean ematen diren datuak ez dira fidagarriak. Esate baterako Psikologia arloan Lleraren lanean 14 liburu aipatzen dira (imajinatzen dugu jatorriz euskaraz prestatutako liburueta zein itzulpen lanetaz ari dela), eta Inguma-n 8 baino ez daude. Halaber, arlo honetan euskaraz dauden artikuluei dagokionez, Llerak 48 zenbatzen ditu, eta Inguma-n 24 daude (Llera eta beste, 2001: 27 eta 31).

²⁷ Bibliotekonomia eta dokumentazio arloko ikasketa unibertsitarioei buruz P. Gartziak eta G. Luzuriagak hauxe diote: «... gaur egun, bibliotekonomiako lizentzia bederatzita unibertsitate desberdinetan lor daiteke, eta diploma beste hiruzpalautan, hots, tradizio unibertsitario oso ahula duten lekuetan ere (Extremadura, A Coruña, etab.), salbuespen aipagarri batekin: Hego Euskal Herria» (Gartzia eta Luzuriaga, 2000: 85). Adibidez, Katalunian hiruburueta unibertsitate handietan aipatutako karrera egin daiteke, baita Vic hirian dagoen unibertsitatean ere. Vic-eko unibertsitateak, 3.000 ikasle eta 200 irakasle inguru dituena, Bibliotekonomia eta dokumentazio arloko diploma eta lizentzia ematen ditu katalanez.

Euskaldunen azterketa kuantitatiboek berriz, oro har, euskarazko produkzioa aztertzen dute. Hala ere, mota honetako azterketak, normalean ez dira propioki bibliometrikoak. Esate baterako Joan Mari Torrealdai 1977. urtetik aurrera euskal liburugintzari buruzko urteko produkzioaren azterketak argitaratu izan ditu *Jakin* aldizkarian, ezbairik gabe interesgarriak, baina ez direnak bete-betean bibliometrikoak. Halaber, Paulo Iztuetak zenbait azterketa kuantitatibo egin ditu gerraurreko egileen produkzioaz edota *Euzko-Gogoa* aldizkariak, baina ez dira analisi bibliometrikoak (Iztueta, 1993 eta 2001). EIREk (Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkarteak) Bilbon 2005. urtean antolatutako *Euskarazko Unibertsitate-Liburuen I. Erakusketaren* kariaz, unibertsitate liburuen azterketa kuantitiboaren gaineko txostena prestatu zuen: *Erakusketako liburuen datu-baseak arloka eta horien emaitza kuantitatiboak (1990-2005)* (Zabaleta & Bidaurrazaga, 2005). Bertan aztertzen dira 1990-2005. urteen artean 10 argitaletzek²⁸ kaleratutako 340 obra, liburu zein itzulpen. Bilketa horretan abiapuntu moduan ez zen Inguma datu-basea hartu, eta ondorioz liburuen zerrenda ez dago guztiz osatuta. Esate baterako Filosofiaren esparruan ezinbestekoa da kontuan hartzea Klasikoak bilduma, 1990. urtean sortua. Horren ondorioz, Inguma datu-basean 1.332 obra daude erregistratuta 1990-2005 eperako, eta EIREren lanean soilik 340. Horretaz gain, EIREkoen katalogazioa ez dago ondo egina. Esate baterako jatorriz euskaraz prestatutako lan gisa agertzen diren obra batzuk, itzulpenak dira. Kasu honetan ikusten denez, Dokumentazioak, diziplina zientifiko gisa Euskal Herrian duen egitura ahul eta ibilbide laburraren ondorioz, egitasmo asko borondate onean oinarritzen dira, baina proiektu dokumental gisa ez dute heldutasun nahikorik.

Azkenaldian, Inguma datu-basean oinarritutako bestelako azterketak, oraingoan bai bibliometrikoak kontsidera daitezkeenak, prestatu dira (Isasi, 2004; Aizpuru, 2002 eta 2005). Aipagarriena dudarik gabe UEUK UPV/EHUren Euskara Errektoreordetzaren eskariz prestatutakoa da: *Unibertsitate mailako euskarazko ikasmateriaren azterketa 1995-2005* (Askoren Artean, 2006).

1.1.2. Ebaluazioa

Bibliometriak zientzia eta zientzialariak aztertzen dituen neurrian, bibliometriaren erabilerarik ohikoena ebaluazioa da. Horregatik, zientzia zein zientzialarien ebaluazioan, adierazle bibliometrikoak erabili ohi dira. Hala ere, gaur egun gero eta gehiago dira ebaluaziorako, iturri bibliometrikoek gain, bestelako informazio iturriak erabili behar direla defendatzen dutenak, hau da, ebaluazioak adierazle kuantitiboekin osatu beharra aipatzen dutenak. Esate baterako, Joan Bellavista-k zientzialariei sakoneko elkarrizketak egitea proposatzen du (Bellavista eta beste, 1997: 19 eta hurrengoak).

²⁸ EIREk aintzat hartutako argitaletxeak honako hauek izan ziren: Deustuko Unibertsitatea, Elhuyar, Eusko Ikaskuntza, Jakin, Lanki (MU), NUP, OEE, UEU, UPV/EHU, eta Utriusque Vasconiae.

Ebaluazioa munduko herrialde garatuenetan erakundeek egiten dute, hots, instituzionalizatuta dago. Espainian ANECAk egiten du, salbu eta agentzia propio sortu duten erkidego autonomoetan. EAEn esaterako, UNIQUAL (Euskal Unibertsitate Sistemaren Kalitatea Ebaluatu eta Egiatzatzeko Agentzia) dago, Nafarroan berriz, ebaluazioak ANECAk egiten ditu. Ebaluazioaren helburu nagusiak bi izan ohi dira:

Se puede decir que, a este nivel, la evaluación de las actividades científicas tiene dos objetivos, fundamentales. Por una parte tiene la misión de distribuir, de la mejor manera posible recursos existentes entre los investigadores y las instituciones. Por otra, servir de ayuda en la toma de decisiones de política científica tales como el establecimiento de prioridades, el lanzamiento de nuevos programas de investigación y la reorientación o terminación de programas existentes. (Bellavista eta beste, 1997: 51)

Beraz, bibliometria oso lotuta dago ebaluazioarekin eta ebaluazioa berriz, sarri lotuta dago errekonozimendurekin. Erakunde, zientzialari, ikerketa talde eta abarrek egindako lanaren errekonozimendurekin, hain zuzen ere. Izan ere, adierazle bibliometrikoak iragana neurtzen dute, jada egindako lana. Horregatik, ebaluazioan oso erabilgarriak dira, baina ez dute gehiegi balio prospektiba egiteko, geroko oinarritzko lan ildo batzuk markatu ditzakete, besterik ez.

Edozein modutan, analisi bibliometrikoak eta ebaluazioak harreman zuzen eta es-tua izan arren, bi jarduera oso diferente dira, horregatik hain zuzen ere, ebaluazioari buruz ez gara hemen arituko. Hala ere, ezin da ukatu ebaluazioak berebiziko eragina izan dezakeela produkzio zientifikoan eta egileengan, eta bereziki euskarazko produkzioan, beronen hazkunderan edota geldialdian. 2006. urtera arte EAEn ez zen ebaluazio agentziarik sortu eta beraz, oraindik ikusteko dago egile euskaldunen ebaluazioak zein ondorio ekarriko duen. Argi dagoena da, duela gutxira arte, Espainiako agentziaren ebaluazioak (ANECA) ez zuela egile euskaldunen euskarazko produkzioa ebaluatzeko irizpide egokirik, aplikatzen zituen irizpideak ez zutelako zer ikusirik goi mailako euskararen egungo egoerarekin²⁹. Hau da, Espainiako edo Frantziako agentzien irizpideak estatuon azpiegitura zientifiko eta hizkuntza-ren egoeraren arabera dira eta ez dute kontuan hartzen euskararen egoera: hizkuntza normalizatu berria dela eta azpiegitura gehiena unibertsitatetik kanpo kokatuta duela, kultur elkarteetan hain zuzen ere. Ohar egitekoa da, Espainiako edo Frantziako ikerketa eta ikertzaileen lana ebaluatzeko ez direla AEB eta Erresuma Batuko irizpideak aplikatzen. Horregatik ebaluazioak, hizkuntza egoeraren arabera

²⁹ Ikus adibidez UPV/EHU Zientzia Fakultateko Fernando Mijangosen lekukotza: «Zientzi Fakultateko kimika lizentziaturaren kalitate-egoera aztertzeke Madriletik etorritako Aritu-Batzordeak emandako txostenean ondoko hau irakurri behar izan nuen literalki: De la documentación que nos fue entregada hemos examinado el número de los Departamentos de Química. Hemos excluido aquellas publicaciones de las que, por el carácter local de las revistas en que vieron la luz, es razonable considerar que no han tenido difusión internacional. Aritu Batzordeak egindako txostenari erantzuna eman nion bide ofizialetik, eta oraindik ere haren erantzunaren zain nago. Holan erantzuten nien besteak beste: nire curriculum euskalduna erabat baztertua utzi zutela euskaraz egina zegoelako eta irakasle funtzionarioa ez nintzelako; eta hori esateaz gain, beste galdera bat bota nien: ¿Son acaso las revistas de Plásticos Modernos (CSIC), o Anales de Química (Real Sociedad Española de Química), con un índice de impacto cercano al cero consideradas locales?» (Mijangos, 2001: 150).

izan beharko luke, eta neurri handian gaur egun jada horrela egiten da, adibidez Frantzia eta Espainian, nahiz eta oraindik ez den aitortzen.

Azterketa bibliometriko gehienak ISIko datu-baseekin egiten direnez, ebaluazioak ere informazio iturri horretara asko makurtu dira. Hala ere, ISIko datu-baseak aldekoiak dira hizkuntzaren zein jakintza-arloaren ikuspegitik. Izan ere, ingelesez egindako produkzioa eta oinarritzko ikerketa (Kimika, Fisika, Natur-Zientziak eta abarren) lehenesten dute. Herrialde garatuena eta jakintza-arlo zehatz batzuk gainadierazten ditu. Beraz, ingelesez ekoizten ez dena, hiztun askoko hizkuntzetan egindakoa barne, edota beste jakintza-arloetan ekoizitakoa, Giza eta Gizarte Zientzietakoa batik bat, erabat baztertuta daude.

Azken urteotan herrialde txikiak, baztertutako jakintza-arlo batzuetako adituak eta oro har modu batera edo bestera ISIko datu-baseetan sartzerik ez dutenak, informazio tresna propioak garatzen ari dira³⁰. Espainian esate baterako, Zientzia eta Berrikuntza Ministerioak RESH (*Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas: valoración integrada e Índice de citas*, <http://resh.cindoc.csic.es/>) sortu du. Sortu eta garatzen den tresna bakoitzak bere hizkuntza aukera ezartzen du. ISIkoek ingelesarena eta Espainiakoak, gaztelaniako aldizkari eta egileena. Ane Larrinaga ikertzaileak euskal kulturgileei buruzko bere doktorego-tesian honakoa zioen:

... akademiko euskaldunek mendeko kokapenak dauzkate unibertsitate esparruan, euskarak ez baitu eskuratu baliabide legitimoaren estatusa esparruan lehiatzeko. Esparruaren arau nagusiak gaztelaniaren alde jokatu du. Hartara, lehiatzeko sistema meritukratikoaren barruan arau horren arabera karrera akademikoak saritzen dira. (Larrinaga, 2007b: 315)

Euskarazko produkzioa ebaluatzeko gaur egun ez dago ISI edota RESH modurik, horrek euskarazko goi mailako ekoizpenean eragin ditzakeen kalteekin. Izan ere, tresnak garatu ezean, ebaluaziorako irizpideak ere ez dira lantzen. Ez dugu beraz, euskarazko produkzioa ebaluatzeko tresneria metriko eta kontzeptualik. Hor-taz, une honetan zaila da modu egokian euskarazko produkzioa ebaluatzea. Halako gabezia batek eragin dezake, besteak beste, *brain drain* linguistikoa³¹. Hots, egile euskaldunak inongo balio edo aitortzarik ez duen euskarazko produkzioa etetea,

³⁰ Adibide moduan bi kasu oso diferente aipatuko ditugu: Brasil, Amerikako herrialde handi bat, eta Kroazia, Europako herrialde txiki eta gaztea. Biek ISLa zientzia eredu jakin baten aldekoak dute eta bestelako bide batzuk jarraitzen dituzte, herrialdearen produkzioaren azterketak egiteko. Brasildar egile batzuk, brasildar produkzioa aztertzeko, ISLa baino lehenagokoa den Pascal izeneko argitalpen zientifikoaren bilduma erabiltzen dute. Nahiz eta onartzen duten, «Idealmente, os indicadores bibliométricos deveriam ser computados a partir de uma base multidisciplinar específica de cada país, para quantificar os feitos científicos lá considerados como relevantes. No caso de Brasil, não existe ainda uma base bibliográfica com a representatividade necessária...» (Mugnaini eta beste, 2004: 125). Kroazian berriz, tresna propioak garatzen hasi dira, bertako produkzio zientifikoa ezagutzeko (adibidez, ISLan kroaziar aldizkarietarako produkzioaren % 5,6a soilik jasotzen da). Hala CROSCI (*Croatian Scientific Bibliography*) izeneko tresna sortu dute (Stojanovski, 2003). Bertan kroaziarrek egindako dokumentazio zientifikoa biltzen dute: liburuak, liburu atalak, testuliburuak, artikulak (argitaratutakoak, bidalitakoak eta oraindik onartu gabeak), paper edo eztabaida dokumentuak (adb. hitzaldietako dokumentuak), tesiak, tesinak, eta bestelako lan akademikoak, patenteak, ikerkuntza-proiektuak.

³¹ Ideia Ekialdeko European eta oro har lurralde azpigaratueta AEBra edo herrialde garatueta gertatzen ari den buru ihesa edo *brain drain*etik atera dugu, baina gure kasuan ez luke aldaketa geografikorik adieraziko, hiztun ihesa baizik.

ingelesez, edo nola halako aitortza duen hizkuntzaren batean ekoizteko, gaztelaniaz ekoizteko adibidez, nahiz eta nazioarte mailan eragin gutxiko hizkuntza den.

1.2. Informazio-iturriaren deskribapena: Inguma datu-basea

Ikerketa lan honen oinarritzko informazio iturria Inguma datu-basea izan da eta bertan katalogatutako erreferentziak. Izan ere, Inguma Euskal Komunitate Zientifikoaren Datu-Basea da eta goi mailako euskarazko produkzioaren azterketa bibliometrikoa egiteko informazio eskaintzen du. Hola bada, Inguma datu-basean euskarazko produkzio zientifiko biltzeko eta sailkatzeko erabili diren kontzeptu eta irizpideak gure egin ditugu ikerketa lan honetan. Esan beharrik ez dago, azterketa honen emaitza abiapuntuko datu-basearen ezaugarriek baldintzatu dutela. Horregatik guztiatik, Inguma-n bildutako informazioaren azterketa kuantitatiboa egiten hasi aurretik, datu-base beraren gaineko azalpena jasotzea argigarria izan daiteke ikergaiaren baldintzapenak eta mugak argi uzteko.

1.2.1. Egitasmoaren deskribapena

Inguma Bizkaiko Foru Aldundiaren laguntzaz Udako Euskal Unibertsitateak (UEUK) 2000. urtean sortutako Euskal Komunitate Zientifikoaren datu-basea da. Bertan, 1968. urtetik aurrerako unibertsitate mailako zientzia eta jakintza-alor bakoitzean euskaraz, ahoz eta idatziz, ekoizti denari buruzko oinarritzko informazioa bildu eta eskaintzen da. Inguma-ren helburua Euskara Batuaren arauak (1968) finkatzen hasi zirenetik gaurdainoko produkzio zientifiko osoa jasotzea izan da, hots, unibertsitate mailakoa eta euskarazkoa. Beraz, Inguma datu-basea Komunitate Zientifiko Euskaldunaren oinarri diren produktuak eta egileak biltzen dituen egitasmoa da. Inguma-ren helburu nagusia euskal produkzio akademikoaren berri ematea bada ere, ez da bibliografia nazional bat, edo katalogo estandar baten tankerakoa. Inguma, Komunitate Zientifiko Euskaldunaren oinarri diren euskarazko dokumentuak eta egile euskaldunak modu azkarrean ezagutarazteko tresna eraginkorra izateko asmoz sortu zen.

Datu-basea unibertsitate mailako produkzioa duten euskaldunek bizi duten sakabanaketa gainditzen laguntzeko sortu zen. Alde batetik, prestakuntza unibertsitarioa duten pertsona euskaldunak asko dira. Bestetik, beren lana modu erregularrean edo esporadikoan euskaraz egiten duten irakasle unibertsitarioak, edo bigarren hezkuntzakoak zein profesional kualifikatuak toki desberdinetan barreiatuta daude: unibertsitateetan, goi-mailako hezkuntza zentroetan, administrazio publikoan, enpresa pribatuetan, abokatu-bulegoetan, ospitaleetan eta abarretan. Beraz, profesional kualifikatuen artean dagoen elkar ezagutza eta komunikazioa oso urria da eta, urrun dago egoera normalizatua izatetik. Sakabanaketa egoera horrek eta unibertsitate mailako profesional kualifikatuen artean dagoen deskonexioak, gure ustez, eragin kaltegarria du euskal kultura eta hizkuntzaren garapenean.

Oinarrizko informazioa eskaintzeaz gain, Inguma-k Komunitate Zientifiko Euskalduna trinkotzea du helburu. Hortaz, egileen posta elektronikoak jasotzen dira izendeiturekin batera, euskal komunitate zientifikoaren partaideen arteko ezagutza eta komunikazioa ahalbidetzeko ezinbesteko datua izan daitekeelakoan. Ondorio hau izan dezan, eta Inguma-ren erabilera publikoa ahalik eta zabalena izateko, datu-baseak Web formatua du. Atzipen zuzena, publikoa eta doanekoa eskaintzen du helbide elektroniko honetan: www.inguma.org.

Arestian aipatu den moduan, Inguma proiektua 2000. urtean abiatu zen. Urte horretan UEUK bere produkzio propioa katalogatu zuen. Hurrengo urteetan, euskal kulturgintzan parte hartzen duten gainerako erakundeek produkzioa katalogatu zen Inguma-n. 2002. urtean programa ofizialen arabera, Euskal Herriko unibertsitateetan euskaraz emandako irakasgaien eta haien irakasleen datuak jaso ziren, baita unibertsitateotan euskaraz irakurritako doktorego-tesiak zein ikerkuntza-proiektuak ere. Lan hori burutzeko lankidetzak hitzarmenak sinatu zituen unibertsitateekin, esate baterako, UPV/EHUko Euskara Errektoreordetzarekin eta Universidad de Deusto/Deustuko Unibertsitatearekin. Bide beretik, 2003an UEUK eta Euskaltzaindiak, Akademiaren ahozko zein idatzizko dokumentuak Inguma datu-basean katalogatzeko, lankidetzak hitzarmena sinatu zuten.

Jada ia hamar urteko ibilbidea egin du Inguma-k eta datu-basea edukiz hornitu da, ia 30.000 dokumentu ditu eta 7.000 egile baino gehiago.

1.2.2. Katalogazio lanaren irizpide nagusiak

Inguma-ren oinarrizko unitateak hiru dira: egileak, dokumentuak eta erakundeak. Hiru unitate horiek elkarrekin erlazionatuta daude: komunitate zientifikoa osatzen duten egileek produzitzen dituzten dokumentu zientifikoak erakundeek baitan sortzen direlako.

- a) Egileak. Inguma datu-basean, egile deritzo ahoz edo idatziz unibertsitate mailako kultur produktua ekoizti duen pertsonari. Egileak, unibertsitate mailako euskarazko ekoizpen baten gaineko jabetza publikoa aitortzen zaien pertsona indibidualak (adib. Andres Urrutia Badiola)³² zein kolektiboak (adib. EKT, UZEI, AEK-ko Pedagogia Taldea...)³³ izan daitezke. Arazo dokumentalak medio, egilea zein den zehaztea ezinezkoa izan den kasuetan egilea ezezaguna dela adierazten da. Datu-basean lau egile mota ezezagun daude: Itzultzaile ezezaguna, Irakasle ezezaguna, Hizlari ezezaguna eta Ikastaro arduradun ezezaguna.
- b) Dokumentuak. Pertsona batek sortu duen unibertsitate mailako edozein kultur produkturi, dokumentu deitu zaio. Ekoizpen euskarriaren arabera bi motatako

³² Egile bat, hilda badago bigarren deituraren eremuan parentesi artean jaiotza eta heriotza urtea jartzen dira, adibidez, *Andolin Eguzkitza Bilbao (1953-2004)*. Ez badago jakiterik jaiotza edo heriotza urtea zein izan den, orduan urtearen ordez galdera ikurra agertzen da.

³³ Euskal produkzioan badaude erakunde edo erakundeen sail/atal/talde batzuk, egile kolektibo gisa funtzionatzen dutenak, eta taldeok pertsonak osatu arren, norbanakoak ez dira ezagutzen. Ekoizpena, talde lanaren emaitza da.

dokumentuak daude: ahozkoak (hitzaldiak, ikastaroak eta irakasgaiak) eta idatzizkoak (artikuluak, liburuak, itzulpenak eta HAAak). Unibertsitate mailako euskarazko produkzioa bere osotasunean jaso ahal izateko aurreko bietan kokatzen ez diren beste hiru dokumentu hauek ere katalogatzen dira: doktorego-tesiak, ikerkuntza-lanak eta ikerkuntza-proiektuak. Hiruretatik idatzizkoan egin da saiakerarik handiena unibertsitate mailako euskarazko produkzio guztia katalogatzeko.

Dokumentu guztiek bi baldintza bete behar dituzte datu-basean aintzat hartuak izan daitezten. Lehen: dokumentuek euskaraz, guztiz euskaraz egon behar dute³⁴, eta Euskara Batuaren oinarritzko arauak jarraitu, beraz, oro har, 1968. urtetik aurrera ekoizitakoak izan behar dira. Bigarren baldintza: unibertsitate mailako dokumentuak izan behar dute. Inguma datu-basean hamar dokumentu mota bereizten dira:

- *Hitzaldia*: saio batean ahoz adierazitako maila jasoko gaiari deritzo³⁵.
- *Ikastaroa*: gai baten inguruko hitzaldi multzoari deritzo.
- *Irakasgaia*: ikasturte jakin batean, kreditu bidez neurtu eta ahoz adierazitako gai akademikoari deritzo. Irakasgaiak fakultateka katalogatu dira eta ez sailka, ezta titulazioen arabera ere.
- *Artikulua*: aldizkari batean egile batek edo gehiagok idatzitako mailako jasoko lanari deritzo. Edo beste era batera esanda, argitalpen seriatuetan argitaratzen diren lanak dira.
- *HAA (Hitzaurrea/Aipamena/Artikulua)*: lau motatako dokumentuak barneratzen ditu kategoria honek³⁶:
 - *Hitzaurrea* (H): liburu baten hasieran kokatzen den aurkezpena da.
 - *Aipamena* (AP): beste egile batek edo batzuek idatzitako lan baten kritika da.
 - *Artikulua* (AR): egile askoren artean idatzitako liburu batean dagoen atal beregainari deritzo.
 - *Edizio kritikoa* (EK): liburu zaharren berrargitarapen kritikoa edo prestatzailea daramaten antologia idazlanari deritzo horrela.
- *Itzulpena*: maila unibertsitarioko lanen euskaratzea³⁷.

³⁴ Dokumentu elebidunak ez dira katalogatzen, holakoetan ez baitago jakiterik lana zein hizkuntzatan ekoizti den, euskarazko bertsioa itzulpena bada, datu-basean egile erdaldun bat sartzeko arriskua baitago. Adibidez, Eusko Ikaskuntzaren lan asko elebitan kaleratzen dira: euskaraz zein gaztelaniaz, edo euskaraz zein frantsesez, eta beraz, Inguma-n ez dira biltzen.

³⁵ Inguma-n ohiko hitzaldiekin batera, formatu bereziko hitzaldiak ere badaude: *Sarrera-bitzaldiak* eta *Erantzun-bitzaldiak*. Izaera magistrala duten hitzaldi hauek bi erakundek ekoizten dituzte: UEUK eta Euskaltzaindiak.

³⁶ Honelako dokumentuek bi ezaugarri dituzte Inguma-n: bata, izenburuaren eremuan eta parentesi artean lanari dagokion bereizgarria daramatela: *H*, Hitzaurreak adierazteko; *AP*, liburu aipamenetarako; *AR*, liburutako atalak emateko; eta *EK*, edizio kritikoak katalogatzeko.

³⁷ Orokorrean Inguma-n erreferentziazko liburuen itzulpenak katalogatu dira. Euskaratutako artikuluak normalean gai jakin baten inguruko irakurketa osagarritzat hartu dira, eta ez erreferentziazko lan gisa, beraz Inguma-n ez dira katalogatu. Arau honetan salbuespen dira: *Ankulegi*, *Senez*, *Eleria*, *Gogoa*, *Hegats*, *Ikastaria* eta *Uztaro* aldizkariak, erreferentziazko artikuluak euskaratuta kaleratzen dituztelako.

- *Liburua*: egile batek edo batzuek idatzitako maila jasoko argitalpen beregaina da³⁸.
- *Doktorego-tesia*: unibertsitate batek ematen duen gradu-akademiko gorena lortzeko prestatzen den dokumentua da.
- *Ikerkuntza-lana*: unibertsitate batek ematen duen gradu-akademikoren bat lortzeko prestatzen den dokumentua da.
- *Ikerkuntza-proiektua*: erakunde batek ikerketa-talde baten ikerketa-lan zientifikoa diruz laguntzen duenean horrela deitzen zaio. Halako proiektuek bi bereizgarri nagusi dituzte: ikerketa taldea kode bidez identifikatuta aurkitzen da, eta baita ikerkuntza-proiektua ere³⁹.

Produktu guztiak izaera oso ezberdina duten bi katalogazio sistemen bitartez sailkatu dira. Batetik, Melvil Dewey-ren (1876) lanetan oinarritutako *Sailkapen Hamartar Unibertsala* (SHU) sistema erabili da, munduan gehien erabiltzen den sistema delako eta 25.000 liburutegik baino gehiagok erabiltzen dutelako. Bestetik, gai-sarrereren zerrenda itxi bateko hitz gakoak esleituz sailkatu dira. Era honetan banan-banan Komunitate Zientifiko Euskaldunak sortutako ia 30.000 dokumentu katalogatu dira. Katalogazio sistematikoak, euskal produkzio zientifikoaren nondik norako zehatza ezagutzeko aukera ematen du. Hau da, euskaraz diziplina akademiko ohikoenak zein gutxien landutakoak ezagut daitezke, baita jakintza-arlo bakoitzean aritzen diren kideak aurkitu ere.

SHUaren zenbaki nagusiek jakintza-arlo nagusiak adierazten dituzte eta gaur egun oinarritzko taulak 10 zenbaki ditu:

- 0 Orotarikoak.
- 1 Filosofia.
- 2 Erljioa. Teologia.
- 3 Gizarte Zientziak. Estatistika. Politika. Ekonomia.
- 4 (Libre geratu zen 1962an, Hizkuntzalaritzari eta Filologiari, Literaturaren ondoan jarrita, 8 zenbakia eman zitzaientean).
- 5 Zientzia hutsak. Zehatzak eta Naturakoak.
- 6 Zientzia aplikatuak, Medikuntza eta Teknikak.
- 7 Arteak. Arte Industrialak. Argazkigintza. Musika. Jokoak. Kirola.
- 8 Hizkuntzalaritza. Filologia. Literatura. Literatur kritika.
- 9 Arkeologia. Historiaurrea. Geografia. Biografia. Genealogia. Historia. (Agirreazaldegia, 2002: 76)

³⁸ Liburuen berrargitalpenak euskaraz, zoritxarrez, salbuespenak dira, eta beraz, bakoitzarekin ia-ia salbuespenezko erabakiak hartu behar izan dira. Joera orokorra izan da berrargitalpen bakoitzari erregistro berri bat egitea, izenburuan berrargitalpenaren ezaugarria zehaztuz. Adib. *Fisika Orokorra (I) Mekanika (3. argitarapena)*.

Bestalde, dokumentu batzuk, doktore tesiak esaterako, sasoi batean mikrofitxatu egiten ziren. UPV/EHUK eta Deustuko Unibertsitateak adibidez, sasoi bateko tesi lanak, mikrofitxetan dituzte, eta paperean ez dauden arren, ISBN zenbakia daukate. Hori guztia aintzat hartuz, ISBNa duten doktore-tesi mikrofitxatuak Inguma datu-basean liburu gisa katalogatuta daude.

³⁹ UPV/EHUren kasuan, 1998. urteko ikerketa-proiektuak soilik katalogatu dira, unibertsitateak berak ez baitigu beste ezer helarazi. UD/DU-k lankidetzat hitzarmena sinatu zen urteko ikerkuntza proiektuak soilik helarazi ditu, 2003. urtekoak alegia.

Inguma datu-basean erabiltzen den SHUa goiko eskema horretan oinarritzen da. SHUak bere aukera guztiak agortuz gero 160.000 sarrera desberdin izan ditzake. Inguma-rako 118 sarreradun bertsio sinplifikatua egokitu da, moldaketa txiki batzuekin (ikus 1. eranskina xehetasunetarako). Euskarazko produkzio zientifikoaren sailkapena egiteko Inguma-k darabilen SHU zerrendak, 10 eremu nagusi ditu, eta 4. zenbakia euskal produkzioaren arlo jakin batzuen sailkapen zehatza egiteko erabiltzen da:

- 0 Gai Orokorrak.
- 1 Filosofia. Psikologia.
- 2 Erlijioa. Teologia.
- 3 Gizarte Zientziak.
- 4 Euskalgintza.
- 5 Natur Zientziak. Ekologia.
- 6 Zientzia Aplikatuak. Medikuntza. Teknika.
- 7 Arte Ederrak.
- 8 Hizkuntzalaritza. Filologia. Literatura.
- 9 Geografia. Biografia. Historia.

Inguma-ren gai-sarreraren zerrenda, datu-basearen batzorde zientifikoak sortutako gako-hitzen zerrenda kontrolatu eta itxi bat da. Bi motatako sarrerak ditu: zientzia edota jakintza esparru bat deskribatzen dituztenak (*Fisika, Historia* eta abar) eta toponimoak (*Euskal Herria, Europar Batasuna* eta abar). Lehenek dokumentuaren gaia deskribatzen dute, eta bigarrenak gai hori alde edo molde, lurralde edota gizarte zehatz bati loturikoa den zehazten du (adb. *Historia* eta *Euskal Herria*, edo *Ekonomia* eta *Europar Batasuna*). Dokumentu bakoitzak hiru gai-sarrera ditu gehienez, eta bat, gutxienez.

- c) *Erakundeak*. Idatzizko zein ahozko produktuak sortzen dituen edozein korporaziori *Erakundea* deritzo. Erakundetzat hartzen dira mota ezberdinetako kultur korporazioak: unibertsitateak, kultur elkarteak, argitaletxeak, enpresak, aldizkariak edota taldeak. Horregatik guztiagatik, lau erakunde mota desberdintzen dira: *aldizkaria, argitaletxea, unibertsitatea* eta *bestelakoa*. Erakunde bakoitzak dokumentu desberdinak ekoizten ditu⁴⁰. Esandakoa grafikoki adierazita:

Horregatik, adibidez, UEUren produkzio guztia katalogatzeko Inguma-n hiru erakunde desberdin izendatuta daude: *UEU* izenekoak ahozko produkzioa biltzen du; *UEU arg* delakoak liburu argitalpenak, eta *Uztaro* aldizkariak UEUK Giza eta Gizarte Zientzien aldizkarian kaleratzen diren lanak.

⁴⁰ Inguma datu-basean katalogatutako erakundearen zerrenda eta beste zenbait xehetasun ondoko helbide elektronikoa kontsulta daiteke: http://www.inguma.org/indexeu.php#erakunde_zerrenda [kontsulta data: 2011-02-03].

1. Taula

Inguma datu-basearen arabera erakunde bakoitzak ekoitzi ditzakeen dokumentu motak

Erakunde mota	Dokumentu mota
Aldizkaria	Artikuluak HAA (AP) HAA (H)
Argitaletxea	Liburuak HAA (AR, EK) Itzulpenak
Unibertsitatea	Irakasgaiak Doktorego-tesiak Ikerkuntza-proiektuak
Bestelakoa	Hitzaldiak Ikastaroak

Bestalde, erakunde batzuk beren baitan *Sailak* edota *Fakultateak* izeneko azpiatalak dituzte. *Sailak*, kultur erakundeetako egituren unitateak dira. *Sail* bakoitzak diziplina zientifiko jakin bat hartzen du bere barnean. *Fakultateak*, unibertsitateetako diziplina zientifiko bakoitzaren egoitzak izan ohi dira.

2. Goi mailako produkzioaren azterketa

Atal honetan gaiaren lehen hurbilpen gisakoa egingo dugu. Horretarako, 1968. urtetik aurrerako euskarazko produkzioa aztertuko dugu: bilakaera, jakintza-arloen banaketa eta abar. Bereziki dokumentu idatzietan jarriko dugu arreta, horien gainean egiten direlako azterketa bibliometrikoak. Hurrengo ataletan, modu bertsuan arituko gara egile euskaldun eta euskarazko produkzioa duten erakundeekin.

Ikerketa lan honetan erabilitako Inguma datu-basearen bertsioak⁴¹ 7.223 egilek 168 erakundetan ekoiztutako 29.480 dokumentu biltzen ditu. Ondoko taulan dokumentu mota bakoitzak datu-basean dituen erregistro kopurua jaso da (ikus 2. Taula). Dokumentu mota zein multzo bakoitzaren garrantzi kuantitatiboa oso desberdina da, idatzizko eta ahozko dokumentuen artean batez ere:

2. Taula

Ikerketa lan honetan erabilitako Inguma datu-basearen erregistro kopurua, motaren eta multzoaren arabera antolatuta. (*) Irakasgaien eta ikerkuntza-proiektuen kasuan Inguma datu-basean ez dago urtez urteko produkzio osoa jasota

Dokumentu mota	Kopurua		Dokumentu multzoa
Hitzaldiak	8.060	12.791	Ahozko dokumentuak
Ikastaroak	1.208		
Irakasgaiak (*)	3.523		
Artikuluak	10.314	16.280	Idatzizko dokumentuak
HAA	3.986		
Liburuak	1.529		
Itzulpenak	451		
Doktorego-tesiak	322	409	Bestelako dokumentuak
Ikerkuntza-lana	2		
Ikerkuntza-proiektuak (*)	85		
Guztira	29.480 dokumentu		

Iturria: Inguma datu-basea.

⁴¹ Inguma datu-basearen 2009.03.17an egindako kopia erabili dugu.

Nabarmendu behar da euskarazko goi mailako komunikazioan, artikulua dela formaturik erabiliena. Hain zuzen ere, artikulua da komunitate zientifikoek gehien erabiltzen duten euskarri formala kideen arteko komunikazioan, dela ezagutzaren transmisioan, eztabaidan eta abarrean.

2.1. Idatzizko dokumentazioa

Inguma datu-basean idatzizko izaera dokumentu argitaratuei aitortzen zaie, hots, artikulua, HAA, liburu eta itzulpeni. Doktorego-tesiak eta ikerkuntza-lanak, idatzizko dokumentuak badira ere, argitaraturik egotea ez da haien berezko ezaugarria. Biak ala biak unibertsitateko gradu-akademikoa lortzeko prestatzen dira. Hala ere gure azterketarako, Inguma datu-basean katalogatutako idatzizko dokumentu guztiak, argitaratuak zein argitaragabeak, kontuan hartuko ditugu, ikerkuntza-lanak izan ezik, oraindik datu-baseak ez duelako egin halako dokumentuen bilketa sistematikorik. Idatzizkoaren gure multzoan sartu ditugunak 3. Taulan zehazten dira. Orotara 16.602 dokumentu dira, hau da, datu-basean erregistratutako dokumentuen % 56,3a.

3. Taula

Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioa

Dokumentu mota	Kopurua
Artikulua	10.314
HAA	3.986
Liburua	1.529
Itzulpena	451
Doktorego-tesia	322
Guztira	16.602

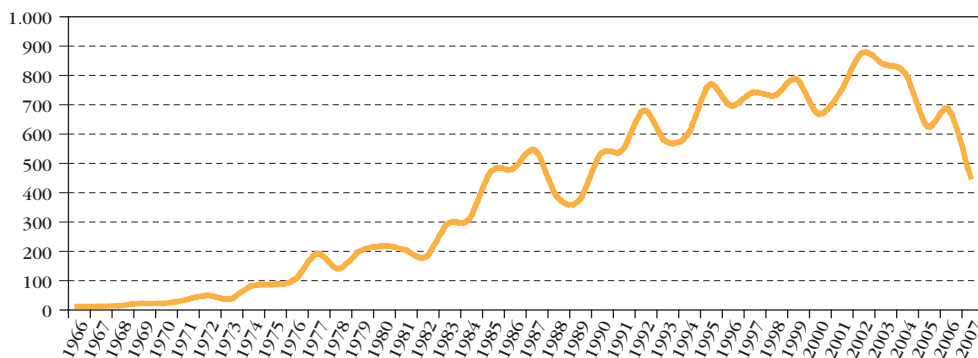
Iturria: Inguma datu-basea.

Euskarazko goi mailako produkzio idatziaren bilakaera ondoko grafikoan adierazten da (ikus halaber 2. eranskina):

Ikusten denez, euskarazko produkzio idatzia 60ko hamarkadaren bigarren erdialdetik aurrera, gora behera handiekin bada ere, haziz joan da 2002. urtera arte. Gora-beherok euskarazko produkzioaren azpiegitura ahularen islatzat har daitezke, hau da, ahultasuna bai egileetan eta bereziki erakundeetan. Izan ere, erakundeek euskaraz ekoizteko hainbat baldintzapen zituzten: ekonomikoak (diru-laguntza publikorik ez zen egon 80ko hamarkadara arte), frankismo garaian politikoak ere bai,

1. Grafikoa

Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztutako dokumentuak

Iturria: Inguma datu-basea.

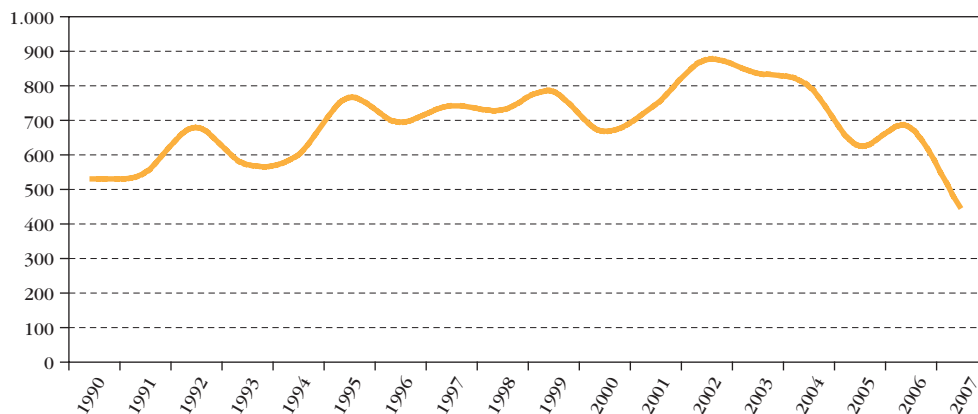
egileena (egile euskaldun alfabetatuak hasierako urteetan ez ziren asko), euskara moldea eta lexikoa, hau da, erregistro jasoaren eta hiztegi zientifikoaren finkapen eza eta abar.

Bestalde, azken urteotan antzematen da produkzioaren halako egonkortze bat. Ondoko grafikoan argiago ikusten da aipatzen dugun fenomenoak:

Egonkortzea ez da katalogazio lanaren distortsioa, Inguma datu-basearen katalogazio lanean irizpide zehatzak erabiltzen direlako, informazioaren zaharkitzea ekidi-

2. Grafikoa

Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren bilakaera (1990-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztutako dokumentuak

Iturria: Inguma datu-basea.

teko eta bildutako erregistroen homogeneousasuna bermatzeko. Izan ere, Inguma-n katalogatutako erakundeen produkzioaren eguneraketa urtero egiten da⁴². Hortaz, 2007. urterainoko produkzioa datu-basean jasotzat eman daiteke. Beraz, litekeena da, azken urteetan euskarazko produkzio idatziaren beherakada gertatzea, edo gutxienez, estankamendu fase batera heldu izatea. Ikusiko dugunez, ikuspegi bibliometrikotik, sintoma ezkorra da, hazkundera arau delako.

2.1.1. Price-ren legea

Produkzio zientifikoaren hazkunderari buruzko legea Derek de Solla Price-k enuntziatu zuen. Bibliometriari hain ezaguna den Price-ren legeak zera dio: zientziaren hazkundera esponentziala da, produkzioa 10 edo 15 urteren buruan bikoizten da eta une batetik aurrera hazkundera moteldu egiten da. M.ª Angeles Zulueta-aren hitzetan: «alcanza un techo o nivel de saturación, permitiendo representarlo como una curva logística (ley de Price)» (Zulueta, 2002: 117-118).

Goi mailako euskarazko produkzio idatziak, nolabait, bai betetzen du Price-ren legeak dioena, euskarazko produkzio zientifikoaren hazkundera esponentziala baita hasierako urteetan. Baina azken urteotan berriz egonkortsu da eta badirudi are beheranzko bidea hartu duela. Izan ere, 1966. urtetik 1976. urtera produkzioa 47 aldiz biderkatu zen. Handik hamar urtera, produkzioa boskoiztu egin zen. 1996an produkzioa ez zen bikoiztera heldu, eta 2006. urtean, 1996ko produkzioa izan zuen (pixka bat gutxiago)⁴³.

Datuak modu ponderatuagoan eman litezke. Izan ere, euskarazko produkzioak urterik urte fluktuazio handiak ditu eta aipatutako urteak (1966, 1976, 1986, 1996 eta 2006) salbuespenekoak izan litezke. Beraz, ondoko taulan 5 urteko epeetan produkzioaren batz bestekoa kalkulatu dugu (ikus 4. Taula).

Ondoren 5 urteko tarte bakoitzean batez besteko produkzio horren hazkundera neurtu dugu. Ikusiko dugunez, emaitza antzekoa da: hasierako urteetako hazkunderaren ostean, urteekin hazkundera moteltzen da, eta gaur egun halako estankatze bat dago (ikus 5. Taula).

Ikusten denez, frankismotik irten bezain laster euskarazko produkzio idatziak inoizko hazkunderik handiena izan zuen, ia ezerezetik abiatu zelako, baina 90eko hamarkadaren bigarren erdialdetik aurrera produkzio hori ez da bikoizten eta beraz asetasun maila iritsi du, Price-ren legeak dioen bezala.

⁴² Hala ere, maiz eguneraketa lana ez dator bat guztiz urte naturalarekin, gehienetan aurreko urtean geratzen baita. Horretarako bi arrazoi nagusi daude: lehena, aldizkarietako zenbaki berriak kaleratzeko daramaten atzerapena, eta bigarrena, argitalpenen banaketa edo distribuzio desegokia eta horren baitan euskarazko produkzioaren marjinaltasuna eta sakabanaketa. Beraz, 2009 urtean bagaude datu-basean 2008. urtekoa oraindik katalogatu gabe dago. Aldiz 2007. urterainokoa (urte hori barne) jada bilduta dago eta horraino luzatu dugu grafikoa.

⁴³ Kasu honetan hamar urteko tarteak erabili ditugu. Kalkulua egin genezakeen 15 urterekin, baina hain denbora epe mugatua (1966-2007), 15 urteko tarteak handiegiak iruditu zaizkigu azterketa unitate gisa erabiltzeko.

4. Taula**Euskarazko goi mailako idatzizko produkzioaren batez bestekoa 5 urtekoen arabera**

Urte tarteak	Dokumentu kopurua	Urteko dok. batez bestekoa
66-70	34	7
71-75	242	48
76-80	807	161
81-85	1.413	283
86-90	2.266	453
91-95	3.115	623
96-00	3.579	716
01-05	3.843	767

Iturria: Inguma datu-basea.

5. Taula**Euskarazko produkzio zientifikoaren hazkunde tasa 10 urtetan**

Urte tarteak	Hazkunde koefizientea
66-70 / 76-80	23,0
71-75 / 81-85	5,8
76-80 / 86-90	2,8
81-85 / 91-95	2,2
86-90 / 96-00	1,6
91-95 / 01-05	1,2

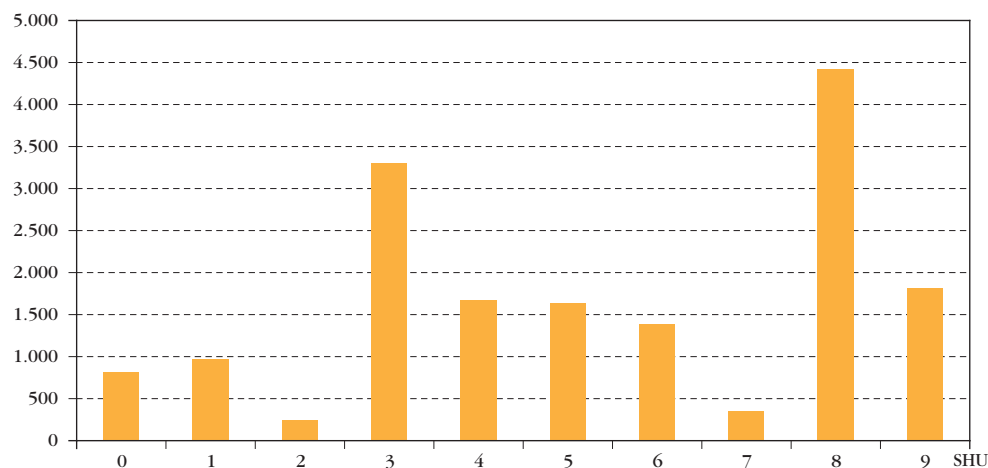
Iturria: Inguma datu-basea.

2.1.2. Euskarazko produkzio idatziaren sailkapena

Arestian aipatu dugunez, Inguma datu-basean dokumentu guztiak bi eratara sailkatzen dira: bata, Sailkapen Hamartar Unibertsalaren (SHU) bitartez, eta bestea, zerrrenda itxi bateko gai-sarrerak esleituz. SHUa sailkapen unibokoa denez, irizpide hau erabili dugu goi mailako euskarazko produkzio idatzia jakintza-arloetan nola banatzen den ikusteko.

3. Grafikoa

Euskarazko produkzio idatzia SHUaren arabera. Ezkerretik eskumara SHU zenbaki nagusiak eta behetik gora dokumentu kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

Inguma datu-basean SHU bi zenbaki hauetan 8aren (Hizkuntzalaritza eta Literatura) eta 3aren (Ekonomia, Soziologia, Zuzenbidea eta abar) inguruan biltzen dira dokumentu idatzien % 46,5a, hau da, Giza eta Gizarte Zientzien inguruan. Ondoren 1.600-1.900 dokumentuen artean beste hiru SHU zenbaki daude: 9, 5 eta 4a (Historiari, Zientziei eta euskarari lotutako gaiak) dokumentuen % 30,8arekin. Hurrenkera honetan, ondoren etorriko lirateke SHU 6, 1 eta 0a (Osasun Zientziak, Ingeniaritza, Teknologia, Filosofia eta abar) 1.500 dokumentutik behera dituztenak eta produkzioaren % 19a barne hartzen dutenak. Azkenik, Teologiaren eta Arteak eta Musikaren inguruan (SHU 2 eta 7) oso dokumentu gutxi ekoitzi da euskaraz eta goi mailan, 500 dokumentutik behera, produkzioaren % 3,5a.

Beraz, euskarazko produkzioa desorekatua dela agerikoa da. Alde batetik, desoreka hori euskarazko produkzio zientifikoak bizi duen desorekaren isla zuzena da, SHU 8aren inguruan hainbeste dokumentu biltzea ez baita kasualitatea: euskaraz ekoizten diren dokumentu gehienak, euskal hizkuntza eta literaturari buruzkoak direlako. Bestalde, aipatutako produkzioaren desorekak badu zer ikusia SHU beraren jatorrizko egiturekin. Teresa Agirreazaldegi irakasleak hauxe dio SHUari buruz:

Oinarrizko sailkapen horrek ez du aldaketarik jaso, eta gaur egun nolabaiteko desoreka dago, zeren eta arlo gutxi batzuetan biltzen da azken hamarkadetako ekoizpen bibliografiko gehiena (3an eta 6an gertatzen da hazkunderik handiena; 1ean eta 2an ordea, oso urria da gaur egungo ekoizpen bibliografikoa). (Agirreazaldegi, 2002: 76)

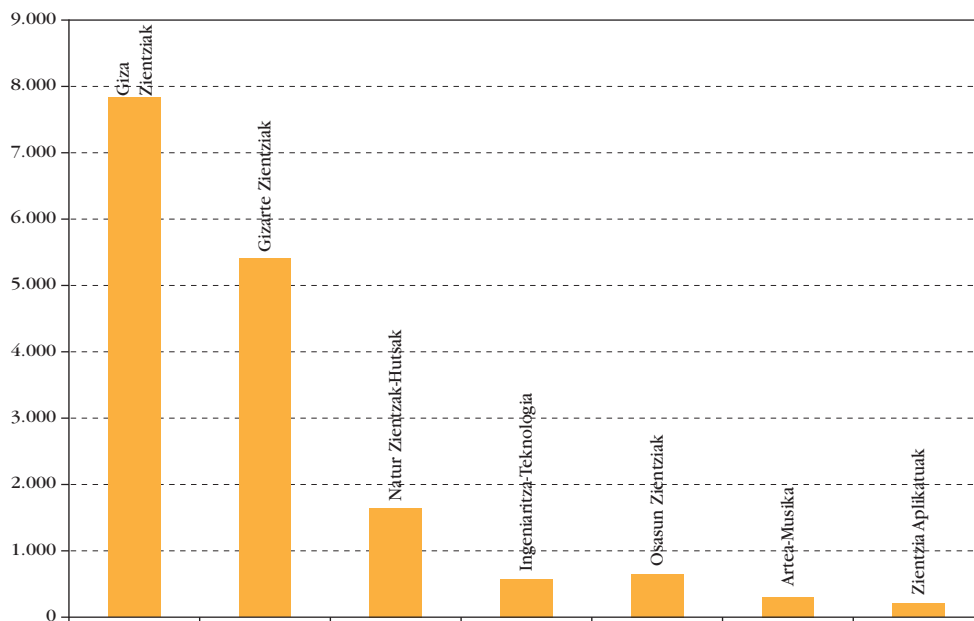
Hortaz, Inguma datu-basean SHU 3⁴⁴ eta 2aren inguruan bildutako dokumentazio bolumena SHUa beraren egituraren isla da. Hala ere SHUaren egiturazko arazoak ez digu balio argitzeko zer gertatzen den SHU 6 eta 1aren inguruan. SHU 6aren (Zientzia Aplikatuak, Osasun Zientziak eta Teknikaren) inguruan dagoen euskarazko produkzio idatzia, SHU 3aren erdia izanik, ez da aipagarria. Beraz, gurean garrantzi kuantitatibo txikia du eta euskarazko produkzioaren hutsune bat azaleratzen du. Bestalde, Filosofia eta Psikologiaren inguruan (SHU 1) badirudi euskarazko produkzioa ez dagoela SHU 2aren parean (Erligioa eta Teologia). Izan ere, SHU 1ak, SHU 2ak baino lau aldiz produkzio handiagoa du.

2.1.2.1. Jakintza-arloen arabera

Hala ere, SHUak ez du euskarazko produkzio idatziaren erretratu zehatzegia ematen. Esate baterako SHU 1aren barruan sartzen dira Giza Zientzietako gaiak (adb. Filosofia) zein Gizarte Zientzietakoak (adb. Psikologia). Hori dela eta, ondoko grafikoan produkzioa jakintza multzo konbentzionaletan antolatu dugu, euskarazko produkzioak jakintza-arloka duen banaketa zehatzago ikusteko:

4. Grafikoa

Euskarazko produkzio idatzia jakintza-arlo multzoka. Ezkerretik eskumara jakintza-multzoak, eta behetik gora, dokumentu kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

⁴⁴ SHU 3ak Gizarte Zientzietako hainbeste jakintza-arlo biltzen ditu, besteak beste, Estatistika, Soziologia, Demografia, Politika, Ekonomia, Merkataritza, Zuzenbidea, Gobernamentua, Arazo Militarrak, Ongizatea, Aseguruak, Hezkuntza eta Antropologia.

Zehazki hauek dira jakintza multzo bakoitzaren baitan sartu ditugun jakintza-arloak⁴⁵:

- *Giza Zientziak (GTZ)*: Filosofia, Teologia eta erlijio-gaiak oro har, Hizkuntzalari-tza, Filologia, Hizkuntzak, Itzulpen-gintza, Literatur Kritikak, Historia, Biografiak, Arkeologia.
- *Gizarte Zientziak (GZ)*: Komunikazioa eta Kazetaritza, Psikologia, Gizarte Zien-tzien Teoria eta Metodologia oro har, Soziologia (Soziolinguistika), Politika, Ekono-mia, Zuzenbidea, Administrazioa, Ongizatea eta Lurralde Antolaketa, Antropologia, Pedagogia, Hezkuntza eta Glotodidaktika, Euskalgintza, Bertsolaritza, Geografia.
- *Natur Zientziak eta Zientzia Hutsak (NZ-ZH)*: Biologia eta Natur Zientziak, Matematika, Fisika eta Astrofisika, Kimika, Geologia eta Meteorologia, Paleonto-logia, Botanika, Zoologia.
- *Ingeniaritza eta Teknologia (IT)*: Ingeniaritza eta Teknologia, Informatika, Arki-tektura eta Eraikuntza.
- *Osasun Zientziak (OZ)*: Medikuntza eta Osasuna.
- *Artea eta Musika (AM)*: Artea, Musika, Ikuskizunak, Kirolak.
- *Zientzia Aplikatuak (ZA)*: Nekazaritza, Enpresa Zientziak, Industria Kimikoa eta bestelakoak.

Azken grafikoan (4. Grafikoan) ikusten denez, Giza Zientziak nagusi dira eta ondo-ren datoz Gizarte Zientziak, Natur Zientziak eta Hutsak, Ingeniaritza eta Teknologia, Osasun Zientziak, Artea eta Musika eta azkenik, Zientzia Aplikatuak⁴⁶. Jakintza mul-tzo batzuen dokumentazio oparotasunaren eta beste batzuen urritasunaren atzean zer dagoen azaltzea zaila da. Esan ote daiteke jakintza multzo bakoitzaren bilakaera ausazkoa dela eta ez dagoela arrazoi berezirik batzuen eta besteen arteko des-berdintasunean? Ala euskarazko produkzio zientifikoak garapen desorekatua izan duela? Hau da, euskaraz gertatzen denak, beste edozein hizkuntzatan gertatzen ari diren fenomenoekin antzekotasunik du? Gure ustez, euskarazko produkzioaren bi-lakaera zein jakintza-arlo bakoitzaren atzean dagoen dokumentazio oparotasun/urritasuna ez da ausazkoa, ezta halabeharrezko gertakari soila ere, baizik hizkuntza eta hitzun komunitatearen bilakaera historikoaren (politikoaren, soziologiko eta kulturalaren) ondorio edo isla. Gainera bada ere, ondoko lerroetan erakusten aha-leginduko gara. Horretarako ondoko taulan desglosatu ditugu Giza Zientzietako ja-kintza-arloak, azken finean, beraiek dira Giza Zientzien nagusigoaren erantzule:

⁴⁵ Jakintza-arloak identifikatzeko SHUa erabili dugu, bi arrazoiengatik: A) SHUko zenbaki bakoitza jakintza-arlo batekin identifikatzen delako. Hala, SHU 15 Psikologia adierazten du eta Gizarte Zientzietan kokatu dugu; B) Inguma-ko dokumentu bakoitza modu unibokoan sailkatzeko SHUa erabiltzen delako (gai-sarre-rak berriz ez dira erabilgarriak, dokumentu bakoitzak hiru gai sarrera eduki ditzakeelako). SHU zenbaki guztiak jakintza-arloekin identifikatu ostean (ikus 3. eranskina), Inguma datu-basera jo dugu, euskarazko idatzizko produkzioaren jakintza-arlokako banaketa zein den ikusteko.

⁴⁶ Jakintza multzo bakoitzean dagoen dokumentu kopurua zehatza ezagutzeko ikus 4. eranskina.

6. Taula

Giza Zientzietako produkzio idatzia jakintza-arloka

Jakintza-arloak	Dok. kop.
Hizkuntzalaritza, Filologia, Hizkuntzak eta itzulpengintza	3.130
Historia eta Biografiak	1.726
Literatur Kritika	1.584
Filosofia	659
Gai orokorrak ⁴⁷	427
Teologia eta erlijio gaiak oro har	244
Arkeologia	56
Guztira	7.826

Iturria: Inguma datu-basea.

Ikusten denez, Giza Zientzietan nagusi dira hiru jakintza-arlo: batetik Hizkuntzalaritza, Filologia, Hizkuntzak eta Itzulpengintza, bestetik Historia zein Biografia lanak, eta azkenik Literatur Kritikaren arloa. Hala ere, hiruretatik lehena nagusi da. Hau da, euskaraz ekoizten den gehiena euskarari buruzkoa da. Egia esan, euskal hizkuntzari buruzko azterketak zein euskal idazleen lanen kritika literarioa euskaraz egotea ez da harritzekoa. Izan ere, ikergeaia euskaraz egoteak erraztu egiten du ikerketa ere hizkuntza berean egitea.

Historiaren kasua aldiz, deigarriagoa da, baina oraindik ez dugu erabateko azalpenik aurkitu. Izatez, euskarazko historiografiaren kasuan, Euskal Herriaren eremu geografikoarekin lotzen den neurrian erraztu egiten da beronen ekoizpena euskaraz kaleratzea. Horretaz guztiaz gain, ezin da ahaztu Historia ez dela ohiko jakintza-arlo bat: ez du metodologia zurrunik eta goi mailako ikasketak dituen edozein pertsona hurbildu daiteke bertara, bai egile gisa bai irakurle gisa ere. Hau da, Historiak beste edozein jakintza-arlo ez duen irekitasuna dauka. Mikel Aizpuruk emandako datuetan oinarrituz, oso nabarmena da hori. Izan ere, Historia arloan euskaraz ekoizti duten 10 egilerik emankorrenetarik bi baino ez dira unibertsitateko Historia irakasleak (Aizpuru, 2005: 346). Historia artikulua gehien argitaratu dituzten aldizkariak ez dira Historiari buruzkoak, baizik hizkuntza eta kultura orokorrekoak, Euskaltzaindiaren *Eusker*a buletina, *Karmel* eta *Jakin* aldizkariak. Bestalde Historiak ahalbidetu ditzake bestelako erabilera ez zientifikoak, hala nola Euskal Herriaren nortasun-kontzientzia garatzen laguntzea (ustez behintzat). Eta horrek ere hainbat

⁴⁷ Gai orokorrak ez da kontzeptu argia baina SHU 0 eta bere azpiko sarrerak (01, 02, 03, 05, 06 eta 08) biltzen ditu, hau da, Zientzia eta ezagutza, Antolakuntza, Informazioa, Dokumentazioa, Idazkuntza, Bibliografia, Bibliotekonomia, Erakundeak, eta oro har Dokumentu eta Argitalpenak.

zaletu bultza ditzake Historiari buruz idaztera. Beraz, argitzeke uzten dugu euskarazko historiografiaren fenomeno, konplexua delako.

Jakintza-arlo gisa duen presentzia urriagatik aipatzekoa da Teologia eta erlijio gaien eremua. Egun garrantzi txikia du eta urteekin gainera gainbeheran etorri da. Jakintza-arlo honetan berebiziko eragina izan du gizartearen eta hezkuntza sistemaren sekularizazioak. Gerraostean, gerraurrean bezalaxe, euskaldun askok ikasketak eliz erakundeetan egin zituzten. Askorentzat alfabetatzeko eta ikasteko modu bakarra, elizan sartzea zen. Beraz, idazle euskaldun gehienak eliztarrak ziren, abade edo fraide. 60ko hamarkadatik aurrera, ordea, apaiz eta eliz-gizon asko sekularizatu ziren, eta oro har euskal gizarteak laikotze prozesu sakona bizi izan zuen. Mendebalde osoan ezagututako prozesua izan zen, baina, garrantzi berezia izan zuen euskal kulturgintzaren kasuan, apaizak euskaldun alfabetatuak zirelako eta sekularizatzean, gizarteko hainbat esparru klabetan, unibertsitateetan, komunikabideetan... barreiatu zirelako (Intxausti, 2007b: 66). Eliza utzi zuten moduan, euskaldun alfabetatu hauek, bestelako gaiak jorratzen hasi ziren. Adibide paradigmaticoa *Jakin* aldizkariak eta haren inguruan ibilitakoek eskaintzen dute. Hasieran, *Jakin* aldizkaria zenbait apaizgai euskaltzalek sortu zuten eta «teologi jardunak» azpigitulua zuen, baina denborarekin, bai bertako eragileak zein aldizkaria bera sekularizatu ziren. Laster ikasketa prozesua ere laikotu zen. Beraz, lehen euskaldun idazleek ikasketa erlijiosoak egiten bazituzten ere, gaur egun ikasketa eliztarrak edo Teologia karrera egitea salbuespena da. Hortik Teologia arloko ekoizpenaren urritasuna gaur egun.

Giza Zientziak albo batera utzi eta Gizarte Zientziak aztertuko ditugu (ikus 7. Taula). Gizarte Zientzietan jakintza-arlo nagusiak bi dira: lehenik, hezkuntza eta irakaskuntzarekin lotutakoak (Pedagogia, Didaktika, Glotodidaktika eta abar), eta bigarrenik, Soziologia. Biak ala biak hizkuntzarekin estuki erlazionatuta dauden jakintza-arloak dira. Lehenengoa oso lotuta dago euskararen irakaskuntzarekin, bai eskola mailakoa (hezkuntza elebiduna) bai helduena ere (bigarren hizkuntzaren irakaskuntza eta abar). Bigarrenean berriz, nagusi dira soziolinguistika arloko lanak, hau da, hizkuntzaren egoera eta gizarte erabilerari buruzkoak, eta ez hainbeste gizarteko bestelako fenomeno soziologikoen ingurukoak.

Gizarte Zientzietan 300 bat dokumentu idatzirekin 6 jakintza-arlo identifikatu ditugu: Komunikazioa eta Kazetaritza, Zuzenbidea, Antropologia, Politika, Ekonomia eta Psikologia. Aipatutako seirak UPV/EHUn karrera gisa eta euskaraz ikas daitezkeen arren, beraien inguruan euskarazko dokumentazioa idatzia ez da zabalegia. Hala ere, zenbait lan argitaratu eta doktorego-tesi batzuk prestatu dira. Ezer gutxi, euskaraz irakasten diren karrerak eusteko eta jakintza-arlootako euskarazko diskurtso jaso finkatuztat emateko. Are gehiago, kontuan hartzen badugu, ahozko ekoizpena nagusi dela jakintza-arlo batzuetan, esate baterako, Psikologian (ikus aurrerago 2.1.2.3. *Ahozkoaren azterketa* atala). Baina edozein modutan, kasurik kezagarriena Geografian ikusten dugu: bertan 28 dokumentu idatzi baino ez daude, karrera euskaraz ikas daitezkeen arren.

7. Taula

Gizarte Zientzietako produkzio idatzia jakintza-arloka

Jakintza-arloak	Dok. kop.
Pedagogia, Hezkuntza eta Glotodidaktika	1.668
Soziologia (Soziolinguistika)	1.115
Komunikazioa eta Kazetaritza	385
Zuzenbidea	358
Antropologia	347
Politika	331
Ekonomia	349
Psikologia	312
Gizarte Zientziak oro har	248
Euskalgintza	121
Bertsolaritza	99
Geografia	28
Administrazioa, Ongizatea eta Lurralde Antolaketa	39
Gizarte-Zientzien Teoria eta Metodologia, oro har	8
Guztira	5.408

Iturria: Inguma datu-basea.

Bestalde, aipagarria da Antropologiarekin gertatutakoa. Paulo Iztuetak aztertutako gerraurreko zortzi egile euskaldunen ekoizpenetan (R.M. Azkue, *Orixe*, J.M. Barandiaran, M. Lekuona, *Aitzol*, P. Lafitte, J. Zaitegi eta K. Mitxelena) jakintza-arlo nagusiak lau ziren (euskarazkoak zein erdarazkoak batera kontatuz): Etnologia (% 33), Hizkuntzalaritza (% 26,5), Literatura (% 16,05), Erljioa (% 8,92), eta Historia (% 8,42). Iztuetak honela interpretatzen zituen datuok: «Euskal Herriari bere nortasun-kontzientzia ematen dioten gaiak lantzen direla gehienbat: hots, Etnologia, Hizkuntzalaritza, Literatura, Erljioa eta Historia» (Iztueta, 1993: 132). Beraz, Etnologia lanak nagusi ziren, herri nortasuna definitzeko orduan xx. mendearen hasieran kultura tradizionala euskal identitate zeinu gisa garrantzitsu jotzen zelako. Aldiz, azken 40 urteotan folkloreak eta tradizioek garrantzia galdu dute. Hau guztia, 60ko hamarkadatik aurrera euskal gizarteak bizi izandako eraldaketa sakonak ekarri du: behinolako euskaldun-fededun tradizionalaren irudia, euskalduntasunaren ideia modernoago batek ordeztzea.

Bestalde gerraurrean, Iztuetaren datuei jarraituz, Etnologiaren inguruan egile euskaldunek argitaratutako lan gehienak gaztelaniaz prestatu zituzten. Dirudienez, gerraurreko joera hori xx. mende osoan nagusi izan da. Joera horren jarraipena gidatu

duena, gure ustez, Jose Miguel Barandiaran abade euskaltzaina izan da. Gerraurrean Etnologiaren esparruan nagusiki erdaraz aritu zen, euskara enkargu berezietarako utziz, adibidez Euskaltzaindiaren Durangoko Euskal Egunetarako (1923). Gerraostean bai erbestean, bai 50eko hamarkadan Hegoaldera itzuli zenean, erdaraz aritu zen, Nafarroako Unibertsitatean zeukan katedran barne. Barandiaranen metodologia eta bilketa lanaren jarraitzaileak izandako Etniker taldeen argitalpenak ere, nagusiki gaztelaniaz kaleratzen dira.

Laburbilduz, 5 jakintza-arlo daude euskaraz 1.000 dokumentutik gora dituztenak: Hizkuntzalaritza, Historia, Pedagogia, Literatur-Kritika eta Soziologia. Oro har, beste guztiak 500 dokumentutik behera dituzte, hiru salbuespenekin: Osasun Zientziak, Filosofia eta Natur Zientziak-Biologia. Beraz, Zientziak oro har 500 dokumentu azpitik kokatuta daude, aipatutako bi salbuespenekin. Aise ageri da, jakintza-arlorik oparoenak (Hizkuntzalaritza, Historia, Pedagogia, Literatur-Kritika eta Soziologia) euskararekin eta Euskal Herriarekin lotzen direla. Jakintza-arloek euskara eta euskal kulturarekin lotura zenbat eta txikiagoa izan, orduan eta euskarazko produkzio txikiagoa dute. Baina badira bi salbuespen aipagarri: Osasun Zientziak eta Natur Zientziak, jakintza-arlo horien atzean azpiegitura euskaldun sendoak daudelako. Osasun Zientzien arloan aipagarria da UEUko Osasuna Sailaren lana hasieran, eta 90eko hamarkadan Osasuna Euskalduntzeko Elkartearen (OEE) ekarpena. Natur Zientziei dagokionez, gure ustez, berebiziko eragina izan du UPV/EHUko Zientzia Fakultateko irakaskuntzaren euskalduntzeak eta bertan euskaldundu zen lehen karreretakoa Biologia izateak.

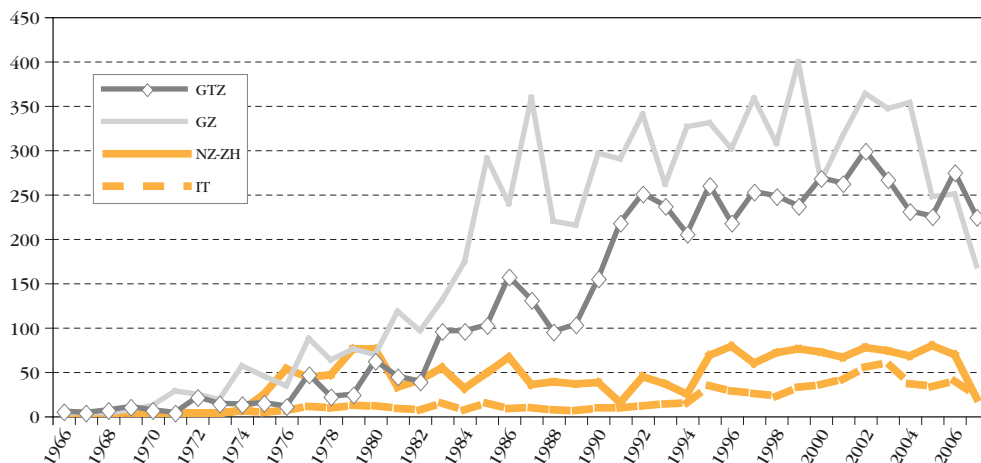
2.1.2.2. Jakintza multzoen bilakaera

Aztertu ditugu jada, azken 40 urteotan jakintza multzoen kopuru absolutuak, eta orain diakronikoki landuko ditugu. Gehiegizko datuetan ez galtzeko, idatzizko produkzio gehien duten lehen lau jakintza multzoen bilakaera aztertuko dugu lehenik (Giza Zientziak, Gizarte Zientziak, Natur Zientziak eta Hutsak, eta Ingeniaritza eta Teknologia):

- Denboraren lerroan Giza Zientziak nagusi izan dira, baina 80ko hamarkadaren hasiera arte, ez zegoen beste jakintza multzoen oso gaintik. 80ko hamarkadan hazkunde ikusgarria izan zuten eta orduan lortutako mailari eutsi dio gerora.
- Gizarte Zientziek berriz, hazkunde homogeenagoa izan dute.
- Natur Zientzia eta Zientzia Hutsak, 70eko hamarkadaren bigarren erdialdean abiatu ziren, orduan sortu zelako *Elbuyar* aldizkaria, eta hamarkadaren amaieran Zientzia Fakultatean euskarazko irakaskuntza antolatzen hasi zelako. Jakintza multzo honetako produkzioak 1980. urtean goia jo zuen, eta geroztik muga hori ez da modu esanguratsuan gaudit. Izan ere, urte horretan 72 dokumentu ekotzi ziren, eta 2005. urtean 76.
- Azkenik, aipatu behar da, Ingeniaritza eta Teknologia arloek 90eko hamarkadaren bigarren erdialderaino ez zutela ekoizpen idatzi esanguratsurik izan (ordutik ere ez oso handia), eta atzerapen horren ondorioz, jakintza-arlo honetan euskaraz oso produkzio txikia dagoela.

5. Grafikoa

Gizarte Zientziak (GTZ), Giza Zientziak (GZ), Natur Zientziak-Zientzia Hutsak (NZ-ZH) eta Ingeniaritza-Teknologia (IT) jakintza multzoetako euskarazko produkzio idatziaren bilakaera (1966-2007). Ezkerrik eskumara urteak, eta behetik gora, dokumentu kopurua

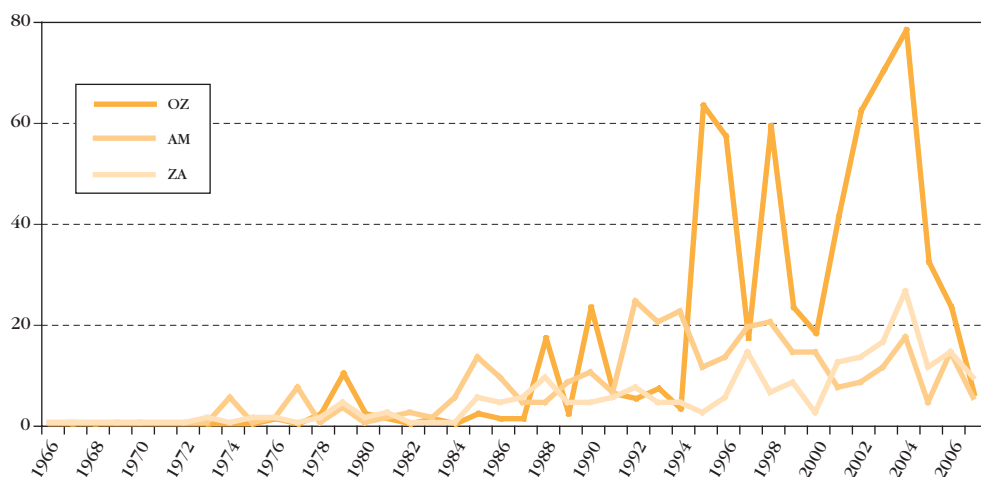

Iturria: Inguma datu-basea.

Ikus ditzagun orain ekoizpen urriagoa duten beste hiru jakintza multzoak (Osasun Zientziak, Artea eta Musika, eta Zientzia Aplikatuak):

6. Grafikoa

Osasun Zientziak (OZ), Artea-Musika (AM) eta Zientzia Aplikatuak (ZA) jakintza multzoetako euskarazko produkzio idatziaren bilakaera (1966-2007). Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, dokumentu kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

Grafiko honetan jasotako hiru jakintza multzoetatik, aipagarriena Osasun Zientziena da. Arte eta Musika arloak 90eko hamarkadan izan zuten halako bizkortze bat, azken urteotan galtzen ari dena, nahiz eta 1997. urtean Guggenheim eta beste-lako museo eta kreazio guneak sortu ziren, hala nola, Arabako Artium Museoa edota Donostiako Arteleku.

Osasun Zientzien arloko produkzioa oso berandu hasi arren, jauzi nahiko indartsua egin zuen 90eko hamarkadan. Izan ere, orduan sortu zen Osasungoa Euskalduntzeko Elkarte (OEE) eta 1991 urtetik aurrera urtero jardunaldiak antolatzen hasi ziren osasun arloko adituentzat. Jardunaldietako hitzaldiak eta komunikazioak argitaratu egiten dira eta hortik idatzizko ekoizpena. Jardunaldiak, gaur egun arte, Hegoaldean antolatu dira, eta Osasun Zientzien arloko gai monografiko bat hartzen dute ardatz gisa (minbizia, neurozientziak, eritasun infekziosoak, genetika eta abar). Horretaz guztiaz gain, OEEk ospitaleetan saio klinikoak euskaraz sustatzen ditu, diru-laguntzak banatzen ditu UEUko osasun-arloko ikas-taroetarako, badu Jose Antonio Agote saria, osasun arloko testuen argitalpena bultzatzeko eta abar. OEEk sustatutako ekimen horien guztien eragin zuzena antzematen da grafikoan⁴⁸.

Osasun Zientzien adibideak erakusten du, jakintzaren edozein arlotan gertatzen diren aldaketek (adibidez OEE sortzeak) eragin erabakigarria izan dezaketela euskarazko produkzio zientifikoaren bilakaeran. Beraz, baldin eta urteko ekoizpen zientifikoaren hazkundeak goia jo badu, hartzen den zentzuzko edozein erabakik euskarazko ekoizpen baldintzak asko alda ditzake eta, urteko hazkunde emendatu. Egokiena izango litzateke euskarazko produkzio idatziaren urteko hazkunde tasa Price-n legeak markatzen duen mailan kokatzea gutxienez. Izan ere, euskarak beste hizkuntza nagusien hazkunde-tasa berdina behar du, bestela, bere produkzio zientifikoaren garrantzia gutxituz joango da.

2.1.2.3. Ahozkoaren azterketa

Ahozko komunikazio zientifikoak duen garrantzia ukatu gabe —euskararen kasuan batez ere—, gaur egungo komunikazio zientifikoaren produkzio idatzian oinarritzen da. Komunitate zientifikoari jakinarazi nahi zaion edozer, idatziz egiten da, eta normalean lehenengo jakinarazpen hori aldizkari zientifikoaren bitartez egin ohi da. Beraz, ekoizpen idatzia, normalizazioaren ezaugarritzat har daiteke.

Gaur egungo komunikazio zientifikoaren testuingurua aintzat hartuta, jakintza-arlo bakoitzak euskaraz erregistro idatzian egitura dokumental sendoa duen ala ez aztertu dugu, euskarazko produkzio zientifikoak beste hizkuntzetako komu-

⁴⁸ Gainera aipatu behar da posible dela Osasun Zientzien bilakaera grafikoan jasotakoa baino handiago izatea, Inguma datu-basean ez daudelako jardunaldi guztietako argitalpenak katalogatuta, ezinezkoa izan delako OEEk jardunaldien gainean argitaratutako liburuki guztiak kontsultatzea. Dokumentazio zientifikoaren aurkitzea zaila bada, are zailagoa da euskarazkora heltzea, produkzio txikia delako, liburuen tiradak oso txikiak direlako, sakabanaketa erabatekoa delako, beraz.

nikazio zientifiko normalizatuen ezaugarriak betetzen dituen ala ez argitzeko. Horrela topatu dugu, arlo gehienetan dokumentu idatziak ahozkoak baino ugariagoak direla. Badago ordea salbuespenik: Informatika, Psikologia, Nekazaritza, Musika eta Geografiaren inguruan dagoen idatzizko dokumentazioa ahozkoaren azpitik dago. Kontuan hartuta Inguma datu-basean idatzizko dokumentu gehiago erregistratuta daudela ahozkoak baino, aipatutako jakintza-arloetan ahozkoaren gailentzea ez da dokumentazio lanak eragindako distortzioa. Izan ere, Inguma-n 16.602 dokumentu daude idatziz eta 9.268 ahoz, hau da, idatzizkoen ia erdia. Baina proportzio hori ez da betetzen aipatu arloetan (ikus 8. Taula):

8. Taula

Zenbait jakintza-arloen ahozko eta idatzizko produkzioa

Dokumentu mota	Informatika	Psikologia	Nekazaritza	Musika	Geografia	Dokumentu multzoa
Artikuluak	128	110	110	49	22	Idatzizkoa
Doktorego-tesiak	14	10	0	0	0	
H.A.A	17	132	7	14	3	
Itzulpenak	5	13	0	0	2	
Liburuak	32	47	1	7	1	
Guztira	196	312	118	70	28	
Hitzaldiak eta ikastaroak	467	410	199	168	72	Ahozkoa

Iturria: Inguma datu-basea.

Esate baterako Inguma datu-basearen arabera, Psikologiaren arloan azken 40 urteotan euskaraz maila jasoan, hitzaldi eta ikastaro gehiago prestatu dira (410), lan idatziak baino (312). Ikusten denez, jakintza-arlo honetan erregistro idatzia, ez dago normalizatuta eta ahozkoarekin alderatuta azpigaratuta dago. Psikologiako karrera euskaraz ikas daitekeen arren, bertan irakasle euskaldunak irakasten duten arren, eta urtero unibertsitario euskaldun tituludun berriak ateratzen diren arren, euskaraz ahozkoa nagusi da, eta maila idatzian azken 40 urteotan ez dira 312 dokumentu baino gehiago idatzi. Horren atzean egon daitezkeen arrazoiak asko izan litezke. Adibidez aipatu jakintza alorretan, unibertsitate mailako eskolak antolatzeari garrantzia handiagoa eman zaiola idatzizko produkzioari baino.

Beraz, zenbait jakintza-arlotan (ikus 8. Taula) euskarazko dokumentazio zientifiko ez dago guztiz normalizatuta eta kontuan hartuta azken 40 urteotako produkzioaz ari garela, ez bairik gabe urria da, bai arloko komunikazio zientifiko euskaraz eusteko, arloko euskarazko diskurtsoa finkatzeko, edota ikasketa unibertsitarioak oinarritzeko. Gure ondorioak bi dira. Alde batetik, oraindik ere eus-

karazko produkzio zientifikoan ahozkoak garrantzi handia duela; eta jakintza-arlo batzuetan produkzio idatzia bultzatzeko zailtasunak daudela. Aizpuru izan da lehena euskarazko produkzio idatziaren ahultasuna ohartarazten, UEUko Historia Sailaren bilakaera aztertzean (Aizpuru, 2003b: 4). Bestetik idatzizko produkzioa txikia denez, euskarazko produkzioa ohiko adierazle bibliometrikoekin neurtzeko zailtasunak daude (azterketa bibliometrikoek produkzio idatzia aztertzen dutelako).

2.2. Zientzietako produkzio idatzia euskaraz eta erdaraz

Atal honetan zientzietako euskarazko produkzioa erdarazkoarekin alderatuko dugu. Horretarako ISlaren fundatzailearen, Garfield-en ideia gure hipotesirako abiapuntu moduan hartuko dugu, hau da, Europako herrialdeek gehiago ekoizten dutela ingelesez, beste hizkuntzetan baino⁴⁹. Konprobatu nahi dugu, ea Euskal Herrian ere hori gertatzen ote den. Horretarako CINDOCeko zenbait ikertzailek SCI eta ICYT datu-baseetako informazioan oinarriturik prestatutako txostena erabiliko dugu: *Proyecto de obtención de indicadores de producción científica y tecnológica de España* (Gómez Caridad eta beste, 2004).

CINDOCeko txostenak 1996-2001 seiurtekoan espainiar aldizkari zientifikoetan honako gaien inguruan kaleratutako produkzioa aztertzen zuen: Biologia, Nekazaritza, Ingurugiroa, Lurraren Zientziak, Fisika, Ingeniaritza, Teknologia, Biomedikuntza, Matematikak, Medikuntza kliniko eta Kimika. Ikerketatik kanpo geratu ziren beraz, oro har Giza eta Gizarte Zientziak. Ikerkuntzaren ondorio nagusia honako hau zen:

La producción científica española recogida por la base de datos SCI fue de 118.257 documentos, con una tasa de crecimiento positiva del 25%. Por otra parte, la producción recogida por la base de datos ICYT fue mucho menos, solamente 32.350 documentos, y con una tasa de crecimiento negativa de un 12 %. Esto indica una tendencia de los investigadores a abandonar las revistas españolas y publicar sus trabajos preferentemente en revistas extranjeras de circulación internacional. El idioma empleado en las publicaciones del SCI es mayoritariamente el inglés (97%) con un crecimiento constante, mientras que el español no alcanza el 3% de los documentos y su tendencia es negativa. La aportación en otros idiomas es prácticamente inexistente. Por el contrario la base de datos ICYT emplea el español fundamentalmente, el inglés se utiliza solo en el 8% de los documentos y la aportación de las distintas lenguas nacionales es muy pequeña. (Gómez Caridad eta beste, 2004: 1)

⁴⁹ «Today European and other non-US scientists publish more in English than in any of these languages» (Garfield, 1998).

Lehenengo eta behin argi eta garbi geratzen da datu-baseok hizkuntzarekin duten harreman estua, esplizituki hizkuntza jakin bateko datu-baseak ez diren arren. SCIA ingelesarekin oso lotuta ageri da, eta ICYTa gaztelaniarekin⁵⁰.

Bestalde, datu-base bakoitzean produkzio zientifikoaren bilakaera desberdin ageri da. 1996-2001 urteen artean espainiar aldizkari zientifikoetako produkzioa SCIAN etengabe hazten bada ere, ICYTen hazkundearen joera negatiboa da, hau da, gero eta gutxiago hazten da espainiar produkzioa. Beraz, ingelesez egindako espainiar produkzio zientifikoaren hazkunde-tasa positiboa da, gaztelaniaz egindakoarena aldez, negatiboa.

Espainiari dagozkion joera orokorrak, komunitate autonomoka ere aztertu zituzten aipatutako txostenean. SCIaren arabera, EAEn produkzioaren hazkunde-tasa % 26koa izan zen aldizkari zientifikoetan, eta Nafarroarena % 109koa. EAEn eta Nafarroan erabiltzen ziren hizkuntzak, beti ere SCIren arabera, oso antzekoak ziren: lehenengo ingelesa (% 97,3a EAEn eta % 96,9a Nafarroan), ondoren gaztelania (% 2,2a EAEn eta % 2,8a Nafarroan), eta azkenik frantsesa (% 0,4a EAEn eta % 0,2a Nafarroan).

ICYTen bestalde, EAEn urteko produkzioa gero eta txikiago dela ageri da. Esaterako, 1996an 263 artikuluko zientifiko ekoitzi ziren eta sei urte beranduago 231. Nafarroan aldez, seiurte osoan ez dago ia gora beherarik eta urteko produkzioa mantentzen da. Hizkuntzei dagokionez, espainiar aldizkarietan gaztelaniaren erabilera erabatekoa da, EAEn zein Nafarroan; eta euskararena aldez, oso urria. Espainian dauden beste autonomi erkidegoetako bertako hizkuntzen erabileraren azpitik kokatzen da euskara EAEn zein Nafarroan (ikus 9. Taulan katalanaren kasua):

9. Taula

Espainiar komunitate autonomoen produkzio zientifikoaren hizkuntza ICYTen arabera (1996-2001)

Hizkuntza	EAE	Nafarroa	Katalunia	Balear Uharteak	Galizia	Madril
Gaztelania	% 91,7	% 91,4	% 82,4	% 50,8	% 86,7	% 92,9
Ingelesa	% 7,8	% 8,8	% 10,1	% 19,0	% 10,9	% 7,0
Euskara	% 0,3	—	—	—	—	—
Katalana	—	—	% 7,3	% 30,0	—	% 0,1
Galiziera	—	—	—	—	% 2,1	—

Iturria: Gómez Caridad eta beste, 2004.

⁵⁰ Aipatutako bi datu-baseetan euskarak ez du presentziarik: ISIIko datu-basetan (Moreno, 2005: 83) ez da agertzen eta ICYT kasua, oso mugatua eta puntuala da (ikus 9. taula).

CINDOCeko txosteneko datuen arabera SCIan jasotako EAeko produkzioak Madril eta Asturias-ekoarekin antzekotasun handiagoak ditu Nafarroakoarekin baino⁵¹. Hala, EAeren hazkunde tasa Madril eta Asturiasen parekoa da (% 21-26koa), baita ingelesaren (% 97-98koa) eta gaztelaniaren (% 1,9-2,2) erabilera ere. ICYT-en aldiz, aipatutako hirurek hazkunde negatiboa dute (hau da, urtez urteko produkzio zientifikoa gero eta txikiagoa da), eta hizkuntzen erabileraren hurrenkera honela dago: lehenengo gaztelania (% 91-93), bigarren ingelesa (% 7 eta 8,7), eta beste hizkuntzen presentzia oso urria.

Laburbiltzeko, SCI datu-basean katalogatzen den ingelesezko produkzio zientifikoak 1996-2001 urte tartean hazkunde tasa positiboa izan zuen, hau da, urtez urte Espainiako komunitate autonomoek gero eta gehiago ekoitzi zuten ingelesez, eta aldiz ICYT-en katalogatzen den gaztelaniazko produkzioa, beheranzko edo gutxienez estankamendu garai batean dago. EAEn eta Nafarroan ere horixe gertatzen ari da.

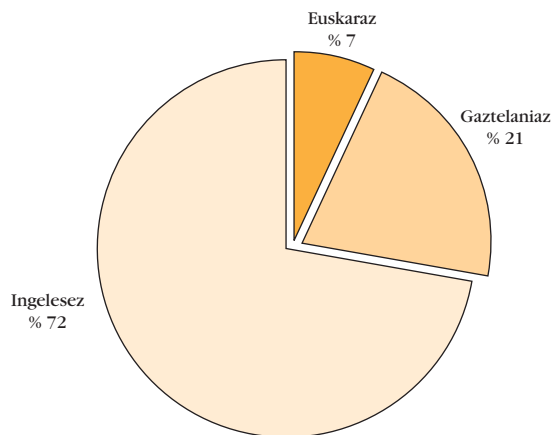
SCIa ingelesarentzat dena, ICYT-a gaztelaniarentzat da eta Inguma euskarazko produkzio zientifikoarentzat. Datu-baseok elkar osatzen dutela uste dugu. Hau da, produkzio zientifikoaren joera nagusiak ezagutzeko hirurek eman dezaketen informazioa baliagarria eta osagarria da. Adibidez, Inguma-n detektatu den euskarazko produkzioaren hazkundearen egonkortzea (eta agian beheranzko joera) testuinguru honetan (agian) hobeto uler daiteke. Hau da, EAEn zein Nafarroan, Espainiako beste lurralde batzuen antzera, ingelesezko eta eragin handiko produkzio zientifikoa ekoizteko joerak gero eta indar handiagoa du gaztelaniaren eta euskararen kaltean. Horren adibide da Euskal Herrian jakintza-arlo hauetaz ziharduen aldizkari bati gertatutakoa. Eusko Ikaskuntzak 1990. urtean kaleratutako Fisika, Kimika eta Matematikari buruzko aldizkariak (*Fórmula*) komunikazio zientifikoaren testuinguru honetan, nagusiki gaztelaniaz argitaratuta, 1999 urteaz geroztik ez du zenbaki berririk atera.

SCI, ICYT eta Inguma-ko datuekin ingelesez, gaztelaniaz eta euskaraz Hegoaldeko artikuluetan hizkuntzen erabilera zein den kalkula daiteke. Hegoaldeko argitalpen zientifikoak, adibidez 2001. urtean, SCIaren arabera 1.127 izan ziren eta ICYTean bildutakoak 350. SCIko artikuluen % 97a ingelesez ekoitzi bazen, orotara 1.093 lirateke. Eta ICYTeko artikuluen % 91a gaztelaniaz egonik, 318 artikulua genituzke lurralde berean eta urte tarte berdinean gaztelaniaz. Euskaraz 2001. urtean, arlo berberetan 109 artikulua ditugu Inguma-ren arabera (Iparraldeko artikulurik ez dago). Datuak guztiz bateragarriak ez badira ere, Hegoaldeko Zientzia eta Teknika arloko produkzioaren hurbilpen interesgarri baterako baliagarriak dira (ikus 7. Grafikoa):

⁵¹ Nafarroako produkzioak EAerekin antzekotasun batzuk baditu ere, desberdintasun handiak daude: Nafarroako SCIko hazkunde tasa % 109koa da (EAekoa berriz % 26koa) eta Nafarroak ICYT-en ez du hazkunde negatiborik (EAEn gertatzen den moduan), Nafarroako urteko produkzioa ICYT-en berdina da, ez da hazten, ezta gutxitzen ere.

7. Grafikoa

Hego Euskal Herriko Natur Zientzia, Zientzia Huts, Osasun Zientzia, Ingeniaritza eta Teknologia arloetan 2001. urtean argitaratutako artikuluetan hizkuntzaren erabilera⁵²

Iturriak: SCI, ICYT (Gómez Caridad eta beste, 2004) eta Inguma-tik jasotako datuak.

Grafiko honek irudi zehatzagoa ematen du Hegoaldeko Natur Zientzia, Zientzia Huts, Osasun Zientzia, Ingeniaritza eta Teknologia arloetako ekoizpen zientifikoetako hizkuntzen erabilerean gainera. Ikusten denez, 2001. urtean Hegoaldean Zientzia eta Teknologia arloan argitaratu ziren 10 artikulutik 7 ingelesez ekoitzi ziren, gaztelaniaz 2 eta euskaraz 1. Gainera, kontuan izan behar da ingelesezko artikulua ikerkuntzari lotutako lanak direla, eta euskarazkoak berriz, % 80a *Elbuyar Zientzia eta Teknikan* argitaratu ziren neurrian, dibulgazioarekin lotutakoak, alegia, oinarritzkoak.

Amaitzeko, atal honetan konprobatu ahal izan dugu aipatutako jakintza-arloen kasuan Euskal Herriko produkzio zientifikoak bete egiten duela E. Garfield-ek zioen, hau da, gaur egun produkzio gehiena ingelesez egiten dela. Ez litzateke harritzekoa, joera nagusi honek oraindik ezin zehaztuko eragina izatea euskarazko produkzioaren bilakaeran. Izan ere, azken urteotan euskarazko goi mailako produkzioaren hazkunderik ez da izan eta are gainbehera antzeman daiteke.

2.3. Euskarazko doktorego-tesiak

Doktorego-tesia unibertsitateko gradu gorena lortzeko prestatzen den berariazko dokumentua da, doktore gradua hain zuzen ere⁵³. Gure asmoa atal honetan euska-

⁵² Bilaketak honako SHU zenbakietan oninarritu dira: SHU 5, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 6, 61 eta 62.

⁵³ X. Isasik honela dio: «Doktorego-tesia izateak, formalki ikertzeko gaitasuna dakar. Beraz, unibertsitateko irakaslea eta ikertzailea izateko ezinbesteko baldintza da. [...] Doktorego-tesiek pertsona unibertsitario baten goren maila akademikoa adierazten dute» (Isasi, 2004: 136).

razko doktorego-tesien problematika dokumentala eta oinarrizko ezaugarriak azaltzea da: azken urteotako bilakaera, unibertsitateak identifikatzea, jakintza-arloetan banatzea eta abar. Euskarazko dokumentazio zientifikoaren esparruan doktorego-tesiak aukeratu ditugu hurbilketa zehatzago bat egiteko eta dokumentu mota honen ezaugarri zehatzak aztertzeko.

2.3.1. Euskarazko tesiak ezagutzeko ikerketa dokumentala

Euskaraz prestatutako tesiak aurkitzeko berriazko ikerketa dokumentala egin dugu, Inguma datu-basearen lantaldearekin batera. Orain arte, ezezaguna izan baita unibertsitate desberdinetan euskarazko tesiak zenbat eta zeintzuk ziren. Hau da, bilduma osatzen zuten izenburu eta egile guztiak ia-ia anonimoak ziren. Are gehiago, unibertsitateentzat beraientzat ere, ezezagunak ziren⁵⁴. Laburki bada ere, egoera horren arrazoiak aztertu, informazio-iturriak identifikatu, eta euskarazko doktorego-tesi bildumaren ezaugarriak zehaztu nahi ditugu.

Dokumentazio arloan doktorego-tesiei, eta bestelako dokumentu batzuei, *grey literature* edo literatura grisa izena ematen zaie. Mota honetako dokumentazioa, oso garrantzitsua bada ere, ez da beti argitaratzen, baina argitaratuta ere, ez dago eskuragarri ohiko bide komertzialetan, eta egonik ere, oso tirada txikiko dokumentuak direnez, eskuratzeko zailak dira. Horregatik, *grey* edo grisa izena hartzen dute. Horri gehitzen baldin badiogu euskaraz egindako doktorego-tesiak hizkuntza gutxitu batean daudela, euskaraz egindako doktorego-tesiak eskuragarritasunaren ikuspegi-rik grisak baino, ikusezinak direla esan liteke.

Ikuspegi dokumentaletik euskarazko doktorego-tesiek gaur egun bizi duten ikusezintasunaren faktoreak hiru dira nagusiki, eta laburki aipatutako ditugu:

- Euskaraz egindako doktorego-tesien kopurua txikia da eta erdarazkoen artean barreiatuta daude (adibidez unibertsitateetako sailetako⁵⁵ edota ikerkuntza taldeen⁵⁶ web guneetan).
- Tesiak ezagutzera emateko ekimenak oso sakabanatuta daude: egile bakan bantzuen web gunean⁵⁷ edota gai berezituaren gaineko zerrendaren batean aurki daitezke.

⁵⁴ Horren adibide da, 80ko hamarkadan UPV/EHUn aurkeztu ziren doktorego-tesietako batzuk ez direla ez Akademi Antolakuntzak helarazitako dokumentazioan agertzen, ezta Espainiako Hezkuntza eta Zientzia Ministerioaren Teseo datu-basean ere (adib. Patxi Goenaga, Pello Salaburu, Joxe Martin Apalategi eta abarren tesiak UPV/EHUKo Akademi Antolakuntzak bere zerrendetan jaso gabe zituen).

⁵⁵ Adibidez, UPV/EHUKo Gaur Egungo Historia Sailak, sailean bertan aurkeztutako tesi guztien zerrenda bere web gunean eskaintzen du: <http://www.ehu.es/historiacontemporanea/es/tesis.php>.

⁵⁶ Ixa taldekoek adibidez hementxe jarrita dituzte: <http://ixa.si.ehu.es/Ixa/Argitalpenak/Tesiak>.

⁵⁷ Adibidez, Josu Amezagak bere web gunean 1996. urtean UPV/EHUn aurkeztutako tesia kontsultagarri jarri du: http://www.ehu.es/komunikazioa/argitalpenak/Herri_kultura.pdf.

— Euskarazko tesiak sarritan txarto katalogatuta daude⁵⁸ edota erdarara itzultitako izenburuarekin. Teseon adibidez, horrelako hainbat kasu aurkitu ditugu⁵⁹.

Aipatu denez, euskaraz egindako tesiak maiz unibertsitateetako artxiboan, Teseo datu-basean zein liburutegietako katalogoetan, gaztelerazko izenburua daukate. Ondorioz, euskaraz dauden tesiak ikusezinak dira, horrek bere baitan dituen ondorio guztiakin euskararen normalizazioan arlo akademikoan, eta bereziki jakintza-arlo desberdinen hizkera zientifiko-teknikoen garapenean. Horregatik, ezinbestekoa da informazio iturri propioak garatzea, euskarazko goi mailako dokumentazioaren erreferentzialtasuna izango bada, eta euskararen politika zientifiko eraginkorrak diseinatzeko eta ebaluatzeko.

Beraz, orain arte doktorego-tesi guztiak sistematikoki bildu gabe egon dira eta ez zen inon bere kontsulta publikoa ahalbidetzen. Orain aldiz, Inguma datu-basean bilduma osoa katalogatuta dago, eta Internet bidez modu publikoan eta doakoan kontsulta daiteke.

Tesi guztiak biltzeko eta Inguma datu-basean erregistratzeko informazio iturri desberdinak erabili dira:

- Inguma datu-baseak sinatutako lankidetzak hitzarmenen bitartez unibertsitateek helarazitako dokumentazioa.
- Espainiako Hezkuntza eta Zientzia Ministerioaren Teseo datu-basea.
- Egileei zuzenean galdetuz eta baieztatuz gure informazioa (Inguma-n egileen helbide elektronikoa jasotzen baita).
- Biblioteka desberdinetako fondoak zuzenean kontsultatuz. Mota honetako dokumentazioa duten liburutegi garrantzitsuenak honako hauek dira: Euskaltzaindiko Azkue Biblioteka, UPV/EHuko Biblioteka, Bizkaiko Foru Liburutegia eta HABE Liburutegia.

Gure ikerketa dokumentalaren arabera, 1976. urtean euskaraz egindako lehenengo tesia aurkeztu zenetik gaur egun arte, 322 doktorego-tesi prestatu dira hizkuntza honetan⁶⁰.

2.3.2. Euskarazko tesien kopuruak eta bilakaera

Espainiako Zientzia eta Hezkuntza Ministerioak Internet-en kontsultagai duen *Teseo*, *Procedimiento para la gestión de tesis doctorales* (<https://www.micinn.es/teseo/>) datu-basearen arabera, gaur egunera arte Espainian, unibertsitate desberdi-

⁵⁸ Adibidez Mikel Haranbururen doktorego-tesia *Haurren kontzeptu espontaneoak, estilo kognitiboak eta garapen operatorioa, natur arloaren irakaskuntzari begira*, Teseo datu-basean honela agertzen da: *Haurren kontzeptu espontaneoak, estilo kognitiboak eta garapen operatorioa*.

⁵⁹ Adibidez, Itziar Alonso-Arbiolen euskaraz egindako tesia erdaraz katalogatuta dago Teseo datu-basean: *Apego inseguro y rol de genero como correlatos de la dependencia interpersonal*.

⁶⁰ Lehen erreferentzia 1976 urtekoa da, Ricardo Arrue Imaz-ek kardiologiari buruz prestatutako doktorego-tesia. Azkeneko erreferentzia 2009 urteko doktorego-tesiena da.

netan, 129.835 doktorego-tesi defendatu dira⁶¹. Katalan hizkuntzako unibertsitateetan esaterako, Estatu osoko tesien % 26,5a aurkeztu dira⁶², eta Hego Euskal Herrian % 7a. Hurrengo taulan Hegoaldeko tesien datuak biltzen dira:

10. Taula

Hego Euskal Herriko unibertsitate desberdinetan defendatu diren doktorego-tesiak

Unibertsitateak	Tesiak (Teseo)	Eusk. tesi kop. (Inguma)	Eusk. tesi %tan
UPV/EHU	4.579	277	6,0
DU/DU	488	25	5,1
UPNA/NUP	451	2	0,4
UN/UN	3.539	14	0,4
MU	47	0	0,0
Guztira	9.104	318	3,5

Iturriak: Teseo eta Inguma datu-basea.

UPV/EHUn aurkeztu dira euskaraz Euskal Herrian prestatutako doktorego-tesi gehien, % 86a. Hala ere, kontuan hartu behar da UPV/EHUn baitan euskaraz prestatutako tesiak % 6a baino ez direla. Deustuko Unibertsitatean euskaraz tesi gutxiago egin ziren, 25, baina unibertsitate horretan ez dira UPV/EHU bezainbeste tesi aurkezten. Horregatik, Deustun euskaraz aurkeztutako tesiak % 5,1 dira, UPV/EHUn bezalatsu. Beste hiru unibertsitateetan euskaraz aurkeztutako tesiek garrantzi kuantitatibo are txikiagoa daukate.

Iparraldeko Unibertsitateetan euskarazko 4 doktorego-tesi aurkeztu dira, 2 Bordeleko Unibertsitatean (*Université Michel de Montaigne, Bordeaux 3/ Michel de Montaigne Unibertsitatea, Bordeaux 3*) eta beste 2 Paueko Unibertsitatean (*Université de Pau et des Pays de l'Adour/ Paue eta Aturriko herrialdeetako Unibertsitatea*). Beraz, euskaraz aurkeztutako tesi gehien gehienak Hegoaldeko Unibertsitateetan aurkeztu dira (322tik 318), eta bereziki UPV/EHUn (277). Izan ere, unibertsitate horretan dago unibertsitate mailako euskarazko irakaskuntzarik zabalena eta irakasle eskaldun doktoreen talderik handiena. UPV/EHUK gaur egun 2.000 irakasle-lanpostu elebidun baino gehiago ditu.

Azpimarratzeko beste datu garrantzitsu bat da, euskarazko doktoradutza ikastaroen eskaintzarik ez dela izan xx. mende osoan, Hizkuntzalaritza eta Literatura arlokoak

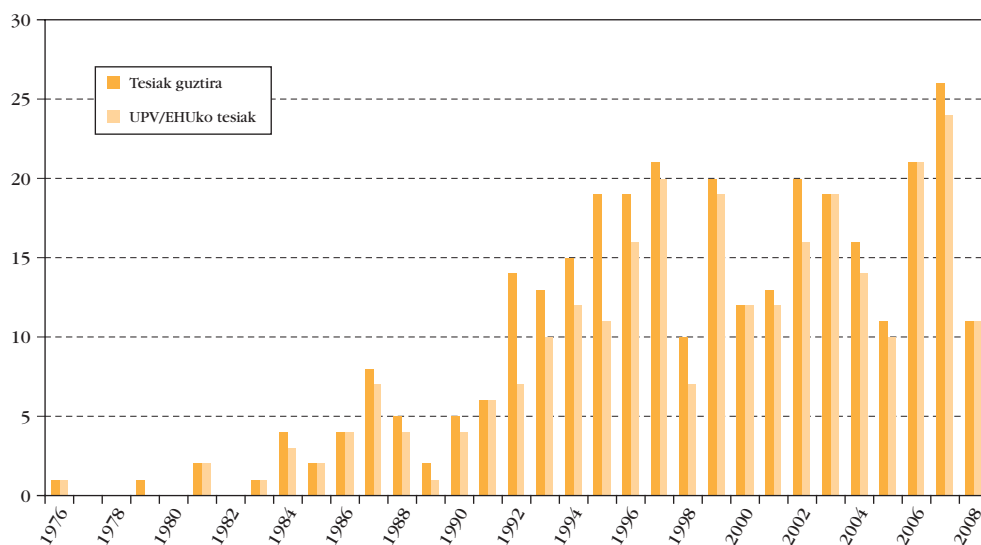
⁶¹ Kontsulta data: 2009-03-16.

⁶² Joan Lluís Vives Institutuaren sarean (<http://www.vives.org/univ/>) parte hartzen duten espainiar estatuko Katalan hizkuntzako unibertsitateak aintzat hartuko ditugu bilaketan, hau da, Andorrako Unibertsitatea eta Perpinyà-koa kenduta, beste hamazortzitan aurkeztutako doktorego-tesiak (guztiak 34.413 tesi).

kenduta. Doktoradutza ikastaroen eskaintza Euskal Herrian erdaraz izan da ia osoki eta, nola ez, egiturazko egoera horrek berebiziko eragina du euskarazko doktorego-tesien prestaketan. Gaur egun (2008/2009 ikasturtean), esate baterako, UPV/EHUK 85 doktoradutza programa ditu, eta horietatik 3 eskaintzen dira euskaraz: *Euskal Herria XXI* (2002tik), *Hizkuntzaren azterketa eta prozesamendua* (2004tik), eta *Hizkuntzalaritza eta Euskal Filologia*⁶³.

8. Grafikoa

Euskarazko doktorego-tesien bilakaera (1976-2008). Beltzez, doktorego-tesi guztiak, eta grisez, UPV/EHUn aurkeztutakoak. Ezkerretik eskumara, urteak, eta goitik behera tesi kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

Euskarazko doktorego-tesien bilakaerari erreparatzen badiogu (ikus 8. Grafikoa), 2007. urtean aurkeztu ziren tesi gehien, guztira 26. Hala ere, euskaraz egindako doktorego-tesien bilakaera ez da erregularra, urteen arabera asko fluktuatzen du. Esate baterako, 1997a urte bikaina izan bazen ere, 21 tesi defendatu baitziren, hurrengo guttiz eskasa izan zen, 10 baino ez zirelako aurkeztu.

2.3.3. Tesien fenomenologia zabala

Beste datu kurioso bat da zientzietan gertatzen dena. UPV/EHUKo Zientzi Fakultatean 2005/2006. ikasturtean 58 doktorego-tesiren defentsa egin zen. Fakultate horren nazioarteko jitea ukaezina da, hala ere, bertan egindako tesien hizkuntza

⁶³ UPV/EHUKo Doktoradutza programen zerrenda unibertsitatearen web gunen kontsultatu dugu: <http://www.ikasketak.ehu.es/> [kontsulta data: 2009-04-10].

honakoa izan zen: 46 gaztelaniaz, 4 ingelesez eta 2 euskaraz⁶⁴. Datu hauen argitan esan daiteke UPV/EHUko Zientzia Fakultatean komunikazio hizkuntza ez dela ingelesa, gaztelania baizik. Kontuan izan behar da, ingelesa ez dela UPV/EHUko hizkuntza ofiziala, ordea, euskara eta gaztelania bai. Hala ere, Europar tesiak ingelesez aurkez daitezke, eta Europar tesia izan gabe ere, UPV/EHUko Doktoradutza Batzordeak, doktoregaia/zuzendaria atzerritarra denean edo doktoregaiaren curriculumaren garapenerako baliagarria denean, tesiak ingelesez aurkeztea onartzen du. Baina ikusten denez, doktoregaiak aukera horiek gutxitan baliatzen dituzte.

Euskarazko tesiei dagokionez, unibertsitario euskaldunak, ikasle zein irakasle, badauden arren, hein handiz euskarazko produkzio zientifikoa etenda dago. Baina ez ingelesa gailentzen delako komunikazio zientifiko arloko *lingua franca* gisa, baizik UPV/EHU eta, oro har, Hegoaldeko jarduera zientifikoaren egunerokotasunean gaztelaniak hartu duelako *lingua franca* funtzioa. Hortaz, unibertsitatean euskal hitzunak badaude, baina ekoizteko orduan erdal (gaztelaniar edo frantses) komunitateengana zuzentzen dira.

Jakintza-arloei dagokionez, euskarazko doktorego-tesien % 62 Giza eta Gizarte Zientzien arlokoak dira. Ondoren Natur Zientziak eta Zientziak Hutsak daude % 16,1arekin, eta segidan Ingeniaritza eta Teknologia % 14,6arekin. Beste jakintza-arloetan aurkeztutako tesiak oso gutxi dira (ikus 11.Taula).

11. Taula

Euskaraz defendatu diren doktorego-tesiak jakintza-arlo nagusien arabera

Jakintza multzoak	Tesi kop.	Tesien %
Giza Zientziak	102	31,7
Gizarte Zientziak	97	30,1
Natur Zientziak eta Zientzia Hutsak	52	16,1
Ingeniaritza eta Teknologia	47	14,6
Osasun Zientziak	18	5,6
Arte Ederrak	5	1,5
Zientzia Aplikatuak	1	0,3
Guztira	322	100,0

Iturria: Inguma datu-basea.

EAEko Hezkuntza Sailak prestatutako azterketa baten arabera 1996-1999. urteetan EAEn edozein hizkuntzetan aurkeztutako doktorego-tesien jakintza-arloak beste

⁶⁴ Datu hauek Zientzi fakultatearen web gunean kontsultagarri daude kultur gintza deritzon sailean: http://ciencias.ehu.es/dbtools/agen_cultural_E.asp [kontsulta data: 2006/08/29].

hurrenkera bat zuten: % 24,9a Zientzia Esperimentalak, % 23,8a Gizarte Zientzia eta Zuzenbidea, % 19,3a Osasun Zientziak, %16,8a Ikasketa teknikoak eta azken postuan Giza Zientziak % 15,2arekin⁶⁵. Hezkuntza Sailaren azterketa oso mugatua izan arren, bai kronologikoki bai esparru geografikoari dagokionez, argi dago hizkuntzak jakintza-arloetan eragin zuzena duela. EAEko tesi gehien gehienak gaztelaniaz aurkeztu ziren eta jakintza-arloei dagokionez nahiko orekatuta zeuden, nahiz Zientziak nagusi ziren. Euskaraz berriz, Giza eta Gizarte Zientziak dira nagusi.

Giza eta Gizarte Zientzietan euskaraz doktorego-tesi gehiago egotea ez da harritzekoa, gorago ikusi dugunez, euskarazko goi mailako ekoizpen idatziaren ezauzgarrietako bat horixe baita (ikus 2.1.2. *Euskarazko produkzio idatziaren sailkapena* atala). Izan ere, normalean jakintza-arlo horietako gaiak euskal hizkuntza eta eremu geografikoarekin harreman estua dute eta horrek errazten du tesia euskaraz egitea. Gainera normalean gai hauetako tesi proiektuak egikaritzeko azpiegitura gutxiago behar da, Natur-Zientzietan, Zientzia Hutsetan edo Ingeniaritzan baino. Alderantziz ere esan daiteke: Fisika arloko gai bat euskal hizkuntza eta eremu geografikoarekin lotzea gaitzago den neurrian, eta normalean azpiegitura beharrian handiagoak dituzenez, doktoregaiak jadanik martxan dauden ikerkuntza-talde edota-proiektuetan (gehienetan erdaldunetan) txertatu behar du, eta horren ondorioz taldearen lanerako hizkuntza bereganatu behar du, erabaki pertsonala izateari utziz.

Euskal Herrian euskaraz aurkeztu zen lehen tesia 1976. urtean, Rikardo Arrue kardiologoak aurkeztu zuen, Bilboko Unibertsitatearen Medikuntza Fakultatean (gaur eguneko UPV/EHUren aurrekaria zena) eta beraz, Osasun Zientzien arloak hasiera ezin hobea izan zuen.

Agian, gerta dakioke gogor samar norbait lan hau ulertzea... Izan ere, gaia bera orain artean ez erabilia izanez gero, hainbeste hitz ezezagun horien zerrendak areagotu bide duke ulerkaiztasun hori. Baina ez dadukagu behin eta birritan erabili beste erremendiorik, baldin eta sekulan ezertara iritsi nahi badugu. Nire ondorengo sendagile edo beste motako ikasketetan diharduketen euskaldun gazte guztiei oihu egiten diet lerro hauetatik, haiek ere saia daitezten gisa honetako lanak egiten, eta hori eginez, euskara aberatsago, jantziago, euskarago bat moldatzen. (Arrue, 1979: 9)

Azken 40 urteotan arlo honetan 18 doktorego-tesi aurkeztu dira, eta gure datuen arabera, 18 horietatik bi baino ez daude argitaratuta. Beraz, horrelako dokumentuak gutxi izateaz gainera, argitaratzen ez badira, ez dute euskarazko arloko diskurtso eta lexiko zientifiko-teknikoa elikatzen. Argitaratzen ez diren tesiak, egile euskaldunaren curriculum garapenerako baino ez dira erabilgarriak, hau da, doktore gradua eskuratzeko, ez besterik⁶⁶.

⁶⁵ (Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila, 2001: 23).

⁶⁶ Espero dugu, UEUK eta Eusko Jaurlaritzak martxan duten Tesiker proiektuan, hau da, euskaraz egindako dokumentazio akademiko-unibertsitarioaren argitalpen digitala eta kontsulta publikoa ahalbidetu duen proiektuaren bitartez, Osasun Zientzien arloko tesiak euskarri elektronikoan argitaratzea.

Bestalde, antzeman dugun beste fenomeno bat harrigarria da: Osasun Zientzietako doktoreetako batzuk, euskaraz ekoitzi duten idatzizko dokumentu bakarra doktorego-tesia izan da. Egoera horretan topatu ditugu 3 doktore. Gertaera hau beste jakintza-arlo batzuetan ere antzeman dugu, Kimikan adibidez. Jakintza-arlo horretan 20 tesi auzetu dira, horietatik, 7 egilek, euskaraz dokumentu bakarra dute, tesia hain zuzen ere. Ondoko taulan jakintza-arloen arabera egoera horretan aurkitutako 30 doktoreen kasuak jaso dira:

12. Taula

Euskaraz ekoizpen bakarra doktorego-tesia duten egileak

Jakintza-arloak	Tesi kopurua		Jakintza multzoak
Kimika	7	12	Natur Zientziak eta Zientzia Hutsak
Natur-Zientziak-Biologia	2		
Fisika	2		
Matematika	1		
Ingeniaritza eta Teknologia	8	8	Ingeniaritza eta Teknologia
Osasun Zientziak	3	3	Osasun Zientziak
Soziologia	1	3	Gizarte Zientziak
Politika	1		
Pedagogia	1		
Hizkuntzalaritza	3	3	Giza Zientziak
Artea	1	1	Artea eta Musika
Guztira	30		

Iturria: Inguma datu-basea.

Fenomeno honek eraginik handiena du Natur Zientzietan, Ingeniaritzan eta Osasun Zientzietan. Aipatutako hiru jakintza multzo horietakoak dira 23 tesi. Posible da, alde batetik, egileok tesia aurkeztu baino lehen, tesian ikertutako gaiakin artikulua ingelesez argitaratu izana, eta behin lanok nazioarte mailako aldizkarietan onartuta eta argitaratuta, artikuluetarako egindako lan hori tesi batean eta euskaraz jartzea. Bide horrek gainera erraztuko luke euskarazko tesiaren defentsa, epaimahaiko kide ez euskaldunek ingelesez argitaratutako lanak irakurtzeko aukera izango luketelako. Halaber, posible da, Zientzietan eta Ingeniaritzan antzemandako fenomeno hau lotuta egotea euskarazko tesiak prestatzeko ematen diren diru-laguntzekin. Izan ere, UPV/EHUK azken urteotan euskarazko tesiak sustatzeko diru-laguntzen deialdi bat du. Deialdiak Zientzia, Teknologia eta Osasun Zientzien arloko gaiak lehenesten ditu. Hori dela eta, posible da, doktoregai batek baino gehiagok tesia

euskaraz egitea, nahiz eta aparteko ibilbiderik ez izan euskarazko goi mailako produkzioan. Nolanahi ere, auziak sakonago ikertzea mereziko luke.

Azpimarratu nahi dugun azken fenomeno bat da Deustuko Unibertsitatean eta Nafarroako Unibertsitatean euskaraz aurkezten diren doktorego-tesi gehienak arlo jakin batekoak direla. Beraz, unibertsitateen nolabaiteko espezializazio baten aurrean egongo ginateke, non Deustun euskaraz prestatutako doktorego-tesiak euskal Literatura eta Hizkuntzalaritzari buruzkoak baitiren, 25 tesitik 19, eta Nafarroako Unibertsitatean aurkeztutakoak Ingeniaritza arlokoak, 14tik 14ak. Halaber, Iparraldean prestatutako 4 tesietatik 3 hizkuntzarekin oso lotuta daude. UPV/EHU doktorego-tesien gaiak askozaz ere sakabanatuago daude, eta euskal hizkuntza eta Literaturaren inguruan aurkeztutako doktorego-tesiak multzorik handiena osatu arren (227tik 58), beste jakintza-arlo ugarian tesi askotxo prestatu dira. Adibidez, Pedagogia eta Hezkuntza Zientzietan 29 tesi daude, Kimikan beste 20, Osasun Zientzietan arestian aipatu moduan 18, Informatika arloan 16, Fisikan 14, Historian 13 eta beste horrenbeste Kazetaritza eta Komunikazio arloan.

2.3.4. Galesez, katalanez eta euskaraz egindako doktorego-tesien arteko aldea

Segidan euskarazko tesiak galesez eta katalanez egindakoekin konparatuko ditugu. Bietatik, hizkuntzaren historia sozialaren ikuspegitik, Galesek antzekotasun handiagoak ditu euskal kasuarekin Kataluniak baino: antzeko lurralde eremua, antzeko hiztun kopurua eta abar. Hala ere, katalanak ezinbesteko erreferente dira, Euskal Herriarekin batera espainiar eta frantziar estatuen unibertsitate sistemen baitan lortu dutelako katalanezko irakaskuntza eta ikerkuntza abiatzea.

Galesez prestatutako tesiak (britaniar sisteman PhD deituak), euskarazkoekin gertatzen den moduan, nagusiki galestar Hizkuntza eta Literatura, Historia eta Hezkuntzari buruzkoak dira. Jakintza-arloen esparruan, euskarazko eta galestar tesien arteko alde nagusia da euskaraz Teologiari buruzko tesirik ez dagoen bitartean, galesez, Teologiari buruzko PhDak ugariak direla, eta kopurutan galestar Hizkuntza eta Historiari buruzkoen parean daude. Besteak beste, bi herrietan, Euskal Herrian eta Galesen tradizio erlijioso aski desberdina izateak ekarri du hori (batean tradizio katolikoa izan da nagusi, bestean protestantea).

Bestalde, urtero aurkeztutako tesiei dagokionez, bietan urtero antzeko tesi kopurua aurkezten da. Galesez aurkeztu diren lan akademikoen informazio iturririk ez dago Internet-en, ezta unibertsitate liburutegietan ere. Beraz, ondoko datuak Galeseko Liburutegi Nazionalan (Aberystwyth-en) bertan kontsultatu ditugu. Liburutegi Nazionalan orain arte ez dituzte bereiztu Galeseko lurraldean ingelesez eta galesez aurkeztutako doktorego-tesiak, eta beraz, Liburutegi Nazionalak berak ez ditu berariazko informazio iturriak sortu. Horren ondorioz, urtez urteko zerrenda osoak kontsultatu eta eskuko zenbaketak egin ditugu galesezko tesiak bereizteko eta kuantifikatzeko. Azken 40 urteak arakatzea neurritz kanpoko lana ze-

nez, laginketa egin eta honako urteak aukeratu ditugu: 1969⁶⁷, 1979⁶⁸, 1989⁶⁹ eta 1999⁷⁰. Ohar egitekoa da PhDez gain gradu-ondoko beste zenbait ikerketa-lan ere jaso ditugula (MA, MPhil eta abar), hein handiz gure tesien antzeko direnak. Ikus datuak ondoko taulan:

13. Taula

Euskaraz eta Galesez aurkeztutako doktorego-tesiak edo baliokideak

Urtea	Euskaraz	Galesez (guztira)	MA	PhD	MPhil	MEd	DLitt	MSc	Zehaztu gabe
1969	0	13	11	2	0	0	0	0	0
1979	1	19	12	0	0	4	2	1	0
1989	2	14	2	3	6	3	0	0	0
1999	20	27	4	9	6	1	0	5	2

Iturriak: Inguma datu-basea eta Galeseko Liburutegi Nazionala.

Goiko taulan ikusten denez, azken 30 urteotan euskarazko tesien hazkundera izan da. Noski horren atzean daude, batetik, hizkuntzaren normalizazio prozesu orokorra gizaratean, eta bestetik, unibertsitatean bertako kide euskaltzaleek egindako lana zein unibertsitateak berak martxan jarritako hizkuntza politikarako plangintzak. Nolanahi ere, plangintza horien jomuga nagusia euskarazko irakaskuntzaren normalizazioa izan da, eta ez dute euskarazko ikerkuntzaren edota doktorego-tesien sustapena hainbeste lagundu. Hala, azken 10 bat urteotan Euskara Errektoreordetzak euskaraz doktorego tesiak prestatzeko diru-laguntzak eman izan ditu baina ez beka predoktoralak⁷¹.

Galeseko unibertsitatearen historia nahiko desberdina izan da. XIX. mende bukaeran sortu zen Galeseko Unibertsitatea. Bertan ingeleza zen lan hizkuntza nagusia, baina

⁶⁷ 1969an Galesez aurkeztutako tesiak ezagutzeko Galeseko Liburutegi Nazionalaren honako dokumentu hau kontsultatu dugu: *A List of Dissertations submitted and accepted for Higher Degrees in the University of Wales 1966-1970*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 1971.

⁶⁸ 1979an Galesez aurkeztutako tesiak ezagutzeko Galeseko Liburutegi Nazionalaren honako dokumentu hau kontsultatu dugu: Jones, Gordon A. & Bowen, Robin Huw (biltzaileak): *A List of Dissertations submitted and accepted for Higher Degrees in the University of Wales 1978-1979*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 1980.

⁶⁹ 1989an Galesez aurkeztutako tesiak ezagutzeko Galeseko Liburutegi Nazionalaren honako dokumentu hau kontsultatu dugu: Evans, Beryl O. & Taylor, Llinos (biltzaileak): *A List of Dissertations submitted and accepted for Higher Degrees in the University of Wales 1989*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 1990.

⁷⁰ 1999an Galesez aurkeztutako tesiak ezagutzeko honako Galeseko Liburutegi Nazionalaren honako lau dokumentu kontsultatu ditugu: Davies, Rhian (biltzailea): *1999 List of Postgraduate Dissertations*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 2002; Davies, Rhian (biltzailea): *2000 List of Postgraduate Dissertations*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 2003; *2001 List of Postgraduate Dissertations*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 2002; eta azkenik *2002 List of Postgraduate Dissertations*, Aberystwyth: The National Library of Wales, 2003.

⁷¹ 2009-2010. ikasturteetik aurrera Euskara Errektoreordetzak euskaraz tesia egiteko emandako diru-laguntzak ohiko beka predoktoralekin parekatu ditu.

hasiera beretik izan zituzten galestar Hizkuntza eta Literatura ikertzeko sailak. Ondorioz xx. mendeko lehen urteetan jada aurkeztu ziren gradu-ondoko lanak (tesien gisakoak) galeseraz. Galesen ez zegoen bertako hizkuntza sustatzeko plangintzarik, ezta Hegoaldean Francok ezarri zuen moduko hizkuntza bazterterik ere. Ondorioz, galeseraz tesia aurkeztea librea zen, norbanakoen borondatean oinarrituta. Hala, Galeseko Unibertsitatean hizkuntza normalizatzeko plangintzarik eduki ez arren, aurkeztu diren tesi kopuruak, azken urteotan euskaraz aurkeztu direnen antzekoak dira. Adibidez, 2006 eta 2007 urteetan galeseraz 43 tesi aurkeztu ziren eta euskaraz 47. Hortaz neurri batean unibertsitaterako hizkuntza politikarik ez duen Galesen parean gaude. Horrek erakusten du euskal unibertsitateetan aplikatu diren hizkuntza plangintzak ez direla bat ere aktiboak izan euskarazko tesiak sustatzeari dagokionez, lehenetasun nagusia irakaskuntzaren normalizazioan kokatu baita, ez euskarazko ikerkuntzan.

Kopuruetan, Gales eta Euskal Herria berdindu diren arren, urteekin galeseraz aurkeztutako tesien proportzioa gutxitu egin da. Izan ere, galeseraz aurkeztutako tesien kopurua urteekin mantendu arren, ingelesez aurkeztutako tesiak gora egin dute. 1969an Galesen aurkeztutako tesien % 2,8a galeseraz bazen, hogeita hamar urte beranduago, 1999an % 0,9a baino ez zen. Galeseko kasua ispilu ona da ohartzeko hizkuntza arloko tolerantzia soilak edo plangintza ahulak, hizkuntza gutxituari minimo batzuk ahalbidetuko dizkiola, baina azkenean marginalitate militanterara kondenatzen duela.

Segidan Kataluniako kasura hurbilduko gara eta zenbait datu interesgarri emango ditugu Euskal Herrian euskaraz prestatzen diren doktorego-tesiekin alderatzeko. Siguan-ek 1992an zioen Kataluniako unibertsitate desberdinetan urtero katalanez egindako tesiak eta tesinak % 30 zirela eta beste guztia gaztelaniaz egiten zela (Siguan, 1992: 178). Agian, Siguan labur geratu zen, adibidez Historia arloan 1990-1995 urteetan katalanez defendatutako tesiak % 55 izan zirelako⁷². Euskal Herrian urte tarte berean, UPV/EHU adibidez, Historia arloan euskaraz 4 tesi prestatu ziren, hau da, UPV/EHU arlo horretan aurkeztutako tesien % 3,5a⁷³.

Katalunian, Historia arloko portzentajeen gaintik, Soziolinguistika arloko doktorego-tesiak egongo lirake (1990-1995 urteetan % 63a katalanez egin baitziren), eta azpitik Geografia eta Psikologia arlokoak. Geografia arloan adibidez, 1990-1995 urteen artean katalanez tesien % 42 aurkeztu zen eta 1996-2002 urteetan «la proporció de tesis llegides en català i en castellà ha estat exactament la mateixa» (Lluch i Martín eta beste, 2004: 46). Bien bitartean aipatu behar da, euskaraz ez dela Geografia arloko tesi bakarra ere prestatu.

⁷² «Entre 1990 i 1995, el 55 % de les tesis doctorals d'història han estat presentades en llengua catalana a les universitats de Catalunya, amb un màxim a història medieval —67%— i un mínim al bloc de prehistòria i història antiga amb un 45 %» (Balcells eta beste, 1998: 36).

⁷³ UPV/EHU aukeratu dugu euskaraz doktore tesien gehien dituen unibertsitatea delako. Sasoi berdinean Deustuko Unibertsitatean eta Nafarroako bi unibertsitateetan aurkeztutako tesi guztiak aintzat izan bagenu, euskarazko historia arloko tesien portzentaia % 0koa izango baitzen. 1990-1995 urteen artean UPV/EHU Historia arloko 114 tesi aurkeztu ziren (Teseo datu-basean 2005/08/19an egindako kontsultaren arabera).

Jones eta Baró i Queralt ikertzaileen azterketa bibliometrikoaren arabera, 1954-1996 urteetan Katalan Herrialdeetan Komunikazio arloan 285 doktorego-tesi aurkeztu ziren, horietarik % 41,3a katalanez. Ikertzaileek aztertu dutenez, unibertsitate batzuetan katalana ezagutza zientifikoaren transmisiorako hizkuntza da:

En aquesta tasca destaca particularment la Universitat Autònoma de Barcelona —en especial la Facultat de Ciències de la Comunicació—, la Universitat de Barcelona i la Universitat de València. Totes tres acaparen prop d'un 85 % del total de tesis doctorals defensades, un tipus de recerca que cada vegada empra més la llengua catalana com a vehicle de transmissió del coneixement científic. (Jones & Baró i Queralt, 1997: 166)

Noski, hori guztia soilik da posible Komunikazio arloan 1946-1996. urteen artean katalanez 86 tesi prestatu ez ezik, bestelako lan akademikoak ere, karrera amaierako lanak, lizentzia lortzeko tesia eta abar katalanez egin zirelako. Euskal Herrian, berriz, 1996. urtera arte, arlo horretan euskaraz 8 tesi prestatuta zeuden.

Pentsatzekoa da gaur egun katalanez aurkezten diren tesien batez besteko portzentajea Siguan-ek aipatutako % 30a baino gorago dagoela. Historia arloan behintzat horrela da. 1996-2002 urteetan Historiaurre, Arkeologia eta Antzinaroko Historia arloan tesien % 57,2 katalanez egin ziren. Erdi Aroko Historiarako ez dago daturik. Aro Berrian katalanez % 60a prestatu zen eta Historia Garaikidearen arloan % 75a (Balcells eta beste, 2004).

Hipotesi moduan hartzen badugu Historia arloko datuak salbuespena direla, eta gaur egun katalanez egiten diren tesiak ia herena edo % 30 direla, hori horrela izanda ere, katalanezko eta euskarazko produkzioaren arteko aldea ikaragarria da. Hego Euskal Herrian 2004. urtean adibidez, unibertsitate desberdinetan aurkeztu ziren tesien % 3,3a soilik izan zirelako euskarazkoak⁷⁴.

⁷⁴ Teseo datu-basean 2009-04-19an egindako kontsultaren arabera, 2003/2004. ikasturtean UPV/EHU 230 tesi aurkeztu ziren, Deustuko unibertsitatean 29, Nafarroako Unibertsitate Publikoan 38 eta Nafarroako Unibertsitatean 180. Guztira: 477 tesi eta horietatik 16 euskaraz prestatu ziren. 2003/2004. ikasturtea aukeratu dugu Nafarroako Unibertsitatean aurkeztutako tesien azken zerrenda osoa Teseon ikasturte horretakoa delako.

3. Egile euskaldunen azterketa

Segidan, Inguma datu-basean, unibertsitate mailako euskarazko dokumentuen katalogazio sistematikotik, bildutako 7.223 egileak aztertuko dira. *Egile* hitza erabili dugu, eta ez idazlea, Inguma datu-basean dauden pertsona ugarik ez duelako ezer idatzi, eta askok ahozko ekoizpenak baino ez dutelako. Gainera, idazle hitzak badu literatur ekoizlearen nola halako oihartzunik. Horregatik guztiagatik, ekoizleei *egile* deitzen diegu eta ez idazle.

Unibertsitate mailako euskarazko kultur produkzioa duten egileei buruz lan gutxi daude, are gutxiago egile horien kidetasun harremanen ingurukoak, eta ia ezer ez taldetasun harreman horiek komunitatea osatzen ote dutenentz. Ikuspegi historiko batetik berriz, ikertzaile bat baino gehiago hurbildu da gai honetara, batzuetan ospe bereziko pertsonen biografia⁷⁵, sare intelektualen azterketa⁷⁶, edo prosopografiaren bitartez⁷⁷.

Atal honetan, zientzia eta kultur gaiak euskaraz lantzen dituzten egileen azterketa bibliometrikoa egin dugu. Gure lanaren abiapuntua Inguma datu-basea denez, informazio iturriaren berezko mugek emaitzak baldintzatuko dituzte. Izan ere, Inguma datu-basean egileei buruz eskura daitezkeen datuak honako hauek baino ez dira: izena, deiturak, eposta, hilda/bizirik dauden, eta beraien euskarazko produkzio zientifikoa.

3.1. Egile motak: norbanakoak, kolektiboak eta ezezagunak

Azken 40 urteotan Inguma datu-basearen arabera, euskaraz eta unibertsitate mailan zerbait ekoitzi duten pertsonak edo taldeak 7.223 dira. Horietako batzuk iker-tzaileak dira, beste batzuk idazleak edota intelektualak, irakasleak, unibertsitate edo institutukoak, eta abar. Ondoko lerroetan, eta egile euskaldunak hobeto eza-

⁷⁵ Bereziki nabarmentzekoa da Eusko Jaurlaritzak argitaratzen duen *Bidegileak* bilduma, euskalgintzarekin lotura izan duten pertsonen biografiak jasotzen dituena. Biografia solteen artean P. Iztuetak (1991) *Orixe*-ren inguruan egindakoa, edo J. Kintanak (2002) R.M. Azkueren inguruan egindakoa, aipa daitezke.

⁷⁶ Adibidez, Amelia Hernández-ek sare intelektualak aztertu ditu, bai XIX. mendekoak (Hernández Mata, 1998) bai XX. mendekoak ere (Hernández Mata, 2007).

⁷⁷ Proposopografiaren generoan J. Agirreazkuenagaren lan ugariak ekarri beharko genituzke gogora, baina kultura arloarekin zer ikusi zuzenena duena Eusko Ikaskuntzaren inguruan egindako hiztegi biografikoa litza-teke (Agirreazkuenaga, 1998).

gutzeko, Inguma-n dokumentatuta dagoen egile multzoaren zenbait ezaugarri emango ditugu.

Arestian aipatu den moduan, Inguma-n katalogatzen diren egileak norbanakoak edo kolektiboak izan daitezke. Indibiduoak 6.920 dira, horietatik 105 hilda dagoela dokumentatu da, hau da, % 1,5a. Horregatik, susmatzen dugu Inguma-ko egile multzoa, norbanako heldu/gaztez osaturik dagoela.

14. Taula

Inguma datu-baseko egile motak, mota bakoitzeko egile kopurua, produkzioa eta egile bakoitzaren batez besteko produkzioa

Egile Mota		Egile kopurua	Dok kop. (%tan)	Dok./eg. BB
Norbanakoak	Bizirik	6.815	35.256 (% 91)	5,1
	Hilda	105	1.956 (% 5)	18,6
Kolektiboak		299	818 (% 2)	2,7
Ezezagun motak		4	585 (% 1)	—
		7.223	38.615 (% 100)	5,3

Iturria: Inguma datu-basea.

Hilda dauden egileak asko ez diren arren, egile hauek, bakarrik edo lankidetzan, Inguma-n katalogatutako 1.956 dokumentu prestatu dituzte, hau da, produkzioaren % 5ean parte hartu dute. Beste hitz batzuekin, mota honetako egile bakoitzak batez beste 18,6 dokumentu ekoitzi ditu euskaraz ahoz edo idatziz. Bizirik dauden Inguma-ko egileen batez besteko produkzioaren gaineratik dago, beraz, hilda koena (Inguma-ko egile biziak batez beste 5 dokumentu dituztelako). Beraz, hilda dauden egileek ia lau bat aldiz produkzio handiagoa dute, bizirik daudenek baino. Hein handiz hori lotuta dago adinarekin, hau da, hilda daudenak urte gehiagotan aritu baitira lanean.

Hortaz, pentsa daiteke hilda dauden egile gehienak adinez nagusiak zirela (60-90 urte), hau da, xx. mendeko lehenengo erdialdean jaiotakoak (1914 eta 1944 urte bitartean sortutakoak), eta adinez nagusiak zirenean, Euskara Batua sortu gabe edo sortze bidean zegoela oraindik. Beraz, zuzenean edo zeharka prozesu hori sustatu, edo gutxienez, ezagutu zuten. Horregatik, agian mota honetako egileen produkzioan Hizkuntzalaritza, Filologia eta Literatur Kritika jakintza-arloek presentzia handia dute. Ikus ondoko taula honetan jada hilda dauden egileen produkzioaren jakintza-arloen banaketa:

15. Taula

Hilda dauden egileen produkzioa jakintza-arloka

Jakintza-arloa	Dok. kop.	Dok. %
Hizkuntzalaritza eta Literatur Kritika	1.000	51,1
Historia eta Biografia	436	22,3
Beste jakintza-arloak	520	26,6
Guztira	1.956	100,0

Iturria: Inguma datu-basea.

Inguma-n dauden egile guztiak hartuz, Hizkuntzalaritza eta Literatur Kritikaren inguruko produkzioa % 26koa da, eta hildakoen artean, berriz, % 51,1a. Bi ondorio atera daitezke hemendik. Batetik, pellokeria dirudien arren, egile guztiak ez direla berdinak, ez adinez, ezta ekoizpen pautara edo gaiei dagokionez ere, eta Inguma-ko egile multzoak ez duela talde homogeneoa osatzen. Bestalde, hilda dauden egileen goi mailako euskarazko ekoizpena oso lotuta dagoela euskara berarekin. Hau da, honelako egileengan erregistro jasoan aritzeak eta hizkuntza beraren gaineko kezka bat egiten zuen. Hizkuntza finkatuz eta normalizatuz joan den heinean, hizkuntza berak lehentasunezko arreta gunea izateari utzi dio, eta egile euskaldunak bestelako gaitan arreta handiagoa jartzen joan dira. Esate baterako 1977. urtean Inguma-ko produkzio idatziaren % 32,4a Hizkuntzalaritza eta Literatura arlokoa zen⁷⁸, eta hogeita hamar urte beranduago % 21,4a. Beraz, Hizkuntzak eta Literatur Kritikak euskarazko produkzioan oraindik garrantzia badute ere, urteekin garrantzi hori, erlatiboki, gutxitzen joan da eta egileak bestelako jakintzetara ireki dira. Hala ere, oraindik oso garrantzitsua izaten jarraitzen dute kopuru absolutuetan.

Bestalde, Inguma-n badira izaera kolektiboa duten egileak, hau da, euskaltegiak, euskara elkarteak, erakundeak, pertsona taldeak... datu-basean orotara halako 299 egile ageri dira (% 4,1a). Egile mota honek Inguma-n erregistratutako produkzioaren % 2,1a ekoitzi du.

Azkenik, lau egile ezezagun mota bereizi dira datu-basean: *bizlari ezezaguna*, *ikastaro arduradun ezezaguna*, *irakasle ezezaguna* eta *itzultzaile ezezaguna*. Hauek normalean, arazo dokumentalengatik, izen-deiturekin identifikatu ezin izan diren egile indibidualak dira. Hau da, Inguma-n katalogatutako produkzioaren % 1,5aren egileak nortzuk diren (oraingoz) ez dago jakiterik.

Hortaz, Inguma datu-basean bildutako egileen % 94,3a, oraindik bizirik dauden norbanakoek osatzen dute eta datu-basean katalogatutako produkzioaren % 91,3a ekoitzi dute.

⁷⁸ SHU 8,81 eta 82arekin egindako bilaketak.

3.2. Egileen bilakaera

Egile kopuruaren bilakaerari dagokionez, hamarkada bakoitzean egile euskaldunen kopurua haziz joan da. Ondoko taulan eskaintzen dira hamarkada bakoitzean goi mailan aritutako egile euskaldunen kopuruak:

16. Taula

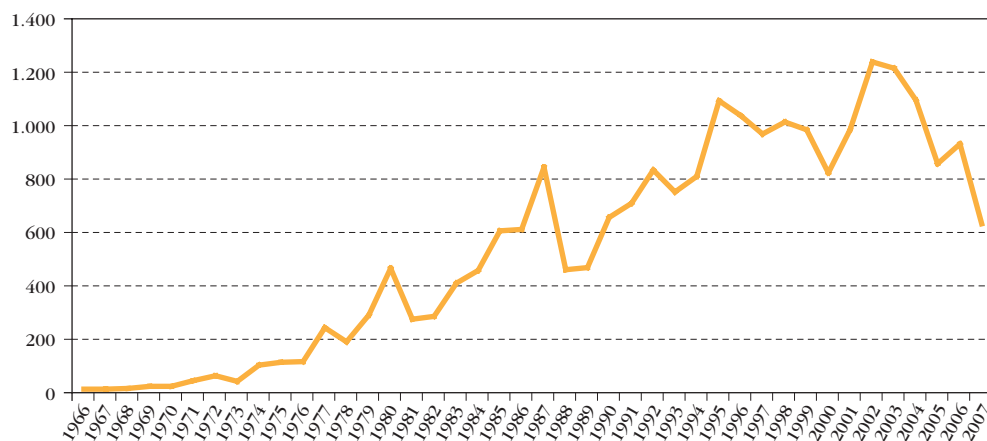
Egile euskaldunen kopurua hamarkadaka

Hamarkada	Egile kop.
60ko hamarkada (1966-1969)	14
70eko hamarkada (1970-1979)	525
80ko hamarkada (1980-1989)	1.833
90eko hamarkada (1990-1999)	3.572
xxi. mendea (2000-2008)	4.134

Iturria: Inguma datu-basea.

9. Grafikoa

Idatzizko produkzioa duten egile kopuruaren bilakaera (1966-2007).
Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, egile kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

xxi. mendean beraz, 4.000 egilek baino gehiagok, euskaraz eta goi mailan, ahoz zein idatziz, dokumentu bat edo gehiago ekoitzi dute. Duela 40 urte talde horren garrantzi kuantitatiboa oso txikia zen. Gaur egun berriz, eta zenbait prozesuri esker (hizkuntzaren batasuna, euskarazko goi mailako azpiegituraren —aldizkari, argita-

letxe...— sorrera eta garapenarekin, unibertsitatearen finkapenarekin...) hasierako egile multzoak tamaina handia hartu du.

Soilik idatzizkoari erreparatuta, idatziz dokumentu —bat edo gehiago— kaleratu dituzten egileak 1975. urtean 103 baino ez ziren, eta hogeitun beranduago milatik gora izan ziren (ikus 9. Grafikoa).

9. grafikoan ikusten denez, 1995. urtetik aurrera urte bakoitzean 1.000 bat egile euskaldun dago euskaraz liburu, itzulpen, HAA edo tesia prestatzen dutenak.

Egileen gorakada bakoitza oso lotuta dago, aurreko kapituluetan landutako fenomeno batzuekin. Esate baterako 90eko hamarkada hasierako gorakada, UPV/EHU-ren euskararen erabilerarako normalizazio plangintza eta haren eraginez sortutako aldizkari berriekin erlazionatuta dago (*Tantak* eta *Ekaia*), baita unibertsitateak irakasle euskaldun gehiago kontratatzearekin ere eta abar.

3.3. Egileen ekoizpena eta Lotka-ren legea

Arestian aipatu dugunez, egile guztiak ez dira berdinak, ez adinez, ezta ekoizpenari dagokionez ere. Izan ere, egileen % 89,4ak ahoz edo idatziz 10 dokumentu edo gutxiago ekoitzi dituzte, beste % 10,6ak (hau da, 766 egile euskaldunek) 10 dokumentutik gora prestatu du.

17. Taula

Egile kopurua dokumentu ekoizpenaren arabera

Egileen dokumentu ekoizpena	Egile kop.
Dokumentu 1 ekoitzi duten egileak	3.339
2 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	1.195
3 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	620
4 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	360
5 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	267
6 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	214
7 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	154
8 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	131
9 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	105
10 dokumentu ekoitzi dituzten egileak	72
(...) dokumentu ekoitzi dituzten egileak	(...)

Iturria: Inguma datu-basea.

Taula honetan ikusten denez, Inguma-n 3.339 egile daude (% 46,2) euskaraz dokumentu bakarra ekoitzi dutenak, eta ia 1.200 dira euskaraz 2 dokumentu dituztenak. Beraz, Inguma bilduta dauden egile euskaldunen % 70ak euskaraz gehienez dokumentu bi prestatu dituzte.

Auzi honekin lotuta dago Alfred J. Lotka amerikar matematikariak 1926an enunztiatu zuen legea. A. Lotka-ren arabera, egile gutxi dira produkzio zientifiko emanorra dutenak, gehienek oso produkzio gutxi dutelako.

Zehazki Lotka-ren legeak dio jakintza-arlo batean X dokumentu ekoitzi dituzten egile kopurua (Y) alde aurretik kalkula daitekeela formula matematiko bat erabiliz: $Y = C/X^2$, non X egile bakoitzak ekoiztako dokumentu kopurua den, eta Y aipatutako X dokumentu kopurua ekoitzi duten egileen maiztasun erlatiboa, eta C, dokumentu 1 ekoitzi duten egileen kopurua.

Lotka-ren legea euskal kasuan betetzen den ala ez jakiteko jakintza-arlo batzuk aukeratu ditugu Inguma-ko datua, datu erreala dena, Lotka-ren formularekin lortutako emaitzekin alderatzeko (X eta C emanik, Y kalkulatu dugu):

18. Taula

Euskarazko artikulu egileen distribuzioa jakintza-arloka datu errealen arabera (Inguma) eta Lotka-ren legearen arabera

Dok. kop.	Fisika		Osasun Zientziak		Ekonomia		Literatur Kritika		Informatika	
	Ing.	Lotka	Ing.	Lotka	Ing.	Lotka	Ing.	Lotka	Ing.	Lotka
1	56	56,00 (56/1 ²)	124	124,0	98	98,00	147	147,00	92	92,00
2	15	14,00 (56/2 ²)	21	31,0	26	24,50	50	36,75	27	23,00
3	8	6,20 (56/3 ²)	12	13,7	11	10,80	16	16,30	9	10,20
10	1	0,56 (56/10 ²)	1	1,24	1	0,98	5	1,47	0	0,92

Iturria: Inguma datu-basea.

Taula honetan ikusten denez, egile euskaldunen kopurua gutxi gora behera, Lotka-ren legera egokitzen da, nahiz eta jakintza-arlo batzuk besteak baino hobeto egokitzen diren (adb. Ekonomia). Beraz, produkzio gutxiko egileen kopurua euskararen kasuan, handia bada ere, hori ez da euskarazko ekoizpenaren bitxikeria bat, baizik ohiko lege bibliometrikoetara hurbiltzen den ezaugarria. Alde horretatik normaltasun zeinu bat litzateke.

3.3.1. Ekoizpen bakarria duten egileak

Arestian aipatu dugunez, batez beste Inguma-ko egile bakoitzak 5,5 dokumentu ekoitzi ditu. Hala ere, ikusi dugunez, badira 3.339 egilek euskaraz ekoizpen bakarria dutenak⁷⁹. Lerrootan beraietaz arituko gara.

Esan dugunez, egileen % 46,2ak dokumentu bakarria ekoitzi du. Egile motaren arabera, dokumentu bakarria ekoitzi dutenen intzidentzia handiagoa edo txikiagoa da. Adibidez, egile kolektiboen artean produktu bat bakarrik dutenen portzentajea ia % 69,5koa da, aldiz egile indibidualen artean % 45,5ekoa, eta hilda dauden artean % 27,6koa soilik.

19. Taula

Dokumentu bakarria duten egileak, egile motaren arabera sailkatuta

Egile Mota		Egile kop.	Dok. bakarreko eg. kop.	Dok. bakarreko eg. %tan
Norbanakoak	Bizirik	6.815	3.102	45,5
	Hilda	105	29	27,6
Kolektiboak		299	208	69,5
Ezezagunak		4	0	0,0
Guztira		7.223	3.339	46,2

Iturria: Inguma datu-basea.

Bi ondorio arin atera daitezke datuotatik: lehena, ekoizlerik emankorrenak ez dira egile taldeak, egile indibidualak baizik; eta bigarrena, pentsa liteke dokumentu bakarria duten egile indibidualen taldea kide gazteek osatzen dutela nagusiki. Izan ere, dokumentu bakarreko egileen intzidentzia txikiagoa da hilda dauden egileen artean, hau da, adinez nagusiago direnengan, eta pentsatzekoa da, dokumentu bakarria duten egile gazteek urteak aurrera joan ahala dokumentu gehiago prestatuko dituztela⁸⁰.

Ondoko taulan produktu motaren arabera dokumentu bakarria ekoitzi duten egileak zenbat diren zehaztu dugu:

⁷⁹ Posible da kopuru hau handiagoa izatea eta *bizlari ezezagun, irakasle ezezagun* eta *ikastaro arduradun ezezagun* direnetako batzuk behin bakarrik zerbait ekoitzi duten egileak izatea, eta beraz, dokumentu bakarria duten egileen kopurua altuagoa izatea.

⁸⁰ Dena den ekoizpen bakarreko egileen portzentajea mantenduko dela uste dugu (baldin eta gaur eguneko testuinguru kulturala eta sozio-ekonomikoa ez bada aldatzen), urtero egile berriak (eta gazteak) datu-basean etengabe txertatzen joango direlako.

20. Taula

Egile kopurua dokumentu motaren arabera

Dok. mota	Egile kop.	Dok 1 duten eg. Kop.	Dok 1 duten eg. %
Hizlariak	3.129	951	30,4
Ikastaro	806	143	17,7
Irakasleak	1.340	180	13,4
Artikulu-egileak	3.518	1.247	35,5
HAA-egileak	1.875	485	25,8
Liburu-egileak	1.426	235	16,5
Itzultzaileak	357	54	15,1
Doktorego-tesien egileak	322	30	9,3
Ikertzaileak proiektuetan	177	13	7,3
Ikerkuntza-lanen egileak	2	0	0,0

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusi ahal da, hizlari gisa aritutako egileen % 30,4ak euskaraz duen dokumentu bakarra hitzaldia dela. Artikulu egileen kasuan portzentajea are altuagoa da, % 35,5ekoa. Ondorioa argia da, euskarazko goi mailako artikulu produkzioan badago euskaraz idazteko ohiturarik ez duen egile multzo bat, zehazki 1.247 egile, behin idatzi dutenak eta ez gehiago. Horrek noski, eragin kaltegarria du jakintzarloetako euskarazko goi mailako diskurtsoan eta lexikoan, sistematikotasunik gabeko ekarpenak direlako. Hala ere, egile multzo hau handia den arren, artikuluen corpusean ez du horrenbesteko eraginik. Izan ere, euskaraz goi mailan 10.314 artikulu argitaratu dira, eta horietatik % 12,1a ekoizpen bakarra (hau da, soilik artikulu bat) duten egileek prestatu dituzte, beraz dokumentu bakarreko egile guztien produkzio globala ez da oso handia. 21. taulan argiago ikusten da aipatutakoa.

21. taulako datuak honetara laburbil daiteke: euskarazko produkzioaren % 11,3a ekoizpen bakarra duten egileena da, hots, 3.339 egilek 3.339 dokumentu ekoitzi dituzte. Dokumentu motaren arabera, ekoizpen bakarra duten egileak gehiago edo gutxiago dira. Hala, liburuaren %15,4a ekoizpen bakarra duten egileena da. Baina, gure ustez, daturik harrigarrienak doktorego-tesi eta ikerkuntza-proiektuei dagokie, baita euskarazko produkzioren gabeko unibertsitateko irakasle euskaldunei ere. Ekoizpen bakarra tesia euskaraz duten egileetaz arestian aritu gara (ikus 2.3.3. *Tesien fenomenologia zabal*). Ikerkuntza-proiektuei dagokionez, Inguma datu-basean euskaraz garatutako 85 ikerkuntza-proiektu daude, eta bertan parte hartu dute 177 ikertzailek, horietatik 13k euskaraz ikerkuntza-proiektutik kanpo ez du beste dokumenturik. Datua bi modutara uler daiteke: batetik ikertzaile horiek pertsona

21. Taula

**Euskarazko goi mailako produkzioa dokumentu motaren arabera,
eta dokumentu bakarra duten egileak**

Dok. mota	Dok. kop.	Dok. bakarreko eg. kop.	Dok. bakarreko eg. %tan
Hitzaldiak	8.060	951	11,8
Ikastaroak	1.208	143	11,8
Irakasgaiak	3.523	180	5,1
Artikuluak	10.314	1.247	12,1
HAA	3.986	485	12,2
Liburuak	1.529	235	15,4
Itzulpenak	451	54	12,0
Doktorego-tesiak	322	30	9,3
Ikerkuntza-proiektuak	85	13	15,3
Ikerkuntza-lanak	2	0	0,0
	29.480	3.339	11,3

Iturria: Inguma datu-basea.

gazteak izan daitezke, eta bestetik 13 horiek euskaldunak ez izatea, baina ikerkuntza-proiektu euskaldunetan parte hartzen dutela. Aukera biak oso posibleak dira.

3.3.2. Euskarazko produkziarik gabeko unibertsitateko irakasle euskaldunak

UPV/EHU, DU, NUP, NU eta UEUn, irakasgaiak ematen dituzten 180 egilek euskaraz duten ekoizpen bakarra irakasgaia da. Multzo honi gehitzen badizkiogu bi produktu dituzten egileak eta biak irakasgaiak direnak, edota hiru dituztenak, eta hirurak irakasgaiak... kopurua are handiagoa da. Zehazki, irakasgaiak dituzten 1.340 egileetatik, 408k (% 30,4ak) euskaraz ez du ekoizpenik, irakasgaietatik kanpo. Hau da, irakasle horien curriculumean euskarazko produkzio idatzia ez da existitzen. Hortaz, badirudi unibertsitatean ari diren irakasle euskaldunetako batzuk, unibertsitatean daudela euskarazko ekoizpenik ez duten arren. Honi guztiari gehitzen badiogu irakasgaiez gain, hitzaldi bakarra eta ez besterik eman duten irakasleak (adibidez, hiru irakasgai eta hitzaldi bat), euskarazko ekoizpen idatzirik ez duten irakasle euskaldunen multzoa askoz gehiago handitzen da.

Bestelako ekoizpenik ez duten irakasle euskaldun hauen kasuan bi aukera posible daude: lehena, honelako irakasleak bestelako ekoizpenik ez izatea, ez euskaraz, ez erdaraz, edo bigarrena, irakasle euskaldunak bere curriculumea erdaraz garatzea, liburuak eta artikuluak erdaraz argitaratuz.

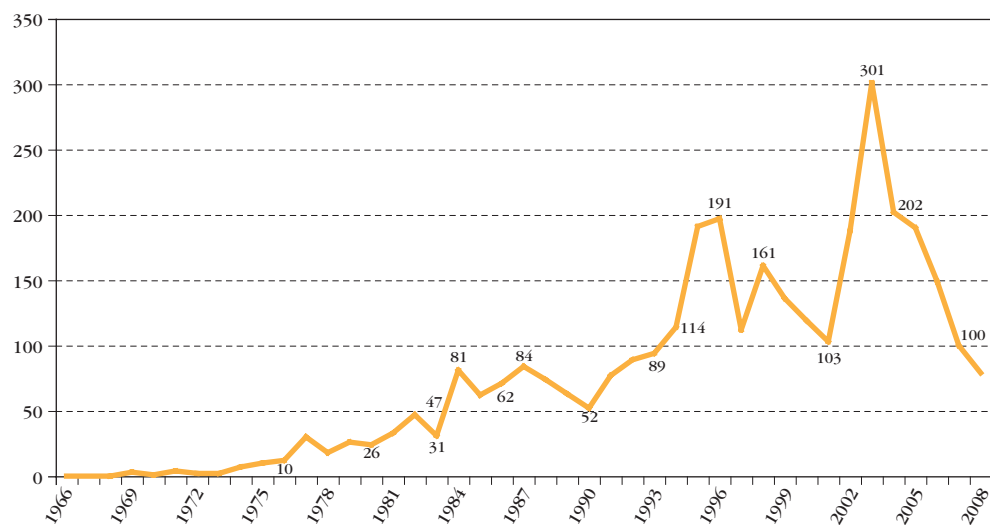
Arrazoi asko egon litezke deskribatu berri dugun fenomenoaren atzean: unibertsitateen hizkuntza plangintzen arrakasta mugatua, irakasleen ebaluazio sistemak, motibo pertsonalak, ideologikoak, irakasle euskaldunen gehiegizko dozentzia, lan baldintza kaskarrak eta denbora zein baliabide eza bestelako lanak egiteko... Aztertzeke uzten dugu beraz, unibertsitateko irakasle euskaldunen euskarazko produkzio ezaren fenomeno, fenomeno konplexua iruditzen zaigulako.

3.3.3. Ekoizpen bakarra duten egileen bilakaera

Inguma-n dokumentu bakarra duten egileen bilakaera aztertuz, ikusiko dugu, egile gazteak diren, edo behintzat produkzio akademikoaren ekoizle gisa *gaztetasuna* duten, ala gaur egunean erabat urrundutako pertsona multzoa den. Beheko grafikorekin ateratzen dugun ondorio garbia da, bietarik daudela, hau da, egile sortu berriak, baita behin eta oso aspaldi ekoitzi zuten egileak ere.

10. Grafikoa

Ekoizpen bakarra duten egileen bilakaera (1969-2008).
Ezkerretik eskumara, urteak, eta behetik gora, egile kopurua

Iturria: Inguma datu-basea.

Pentsa daiteke 1996. urtetik aurrera ekoizpen bakarra duten 2.037 egileak (ekoizpen bakarra duten egileen % 61) gazteak direla, hots, hasiberriak. Osera, 1996tik atzera bagoaz, badaude 1.302 egile, ekoizpen bakarra eta oso aspaldikoa dutenak. Gehienek, seguru aski, jada ez dute berriro beste ezer ekoitziko euskaraz.

Egile sortu berriak, hau da, azken 10-12 urte hauetan euskaraz dokumentu bakarra ekoitzi duten egileak, frankismoa bukatzeaz, edota bukatu berri zegoenean jaio bide ziren. Adib. 1976. urtean jaiotakoek, lauzpabost urteko unibertsitate ikasketak egin ondo-

ren, 1998 edo 1999. urtean unibertsitate titulua lortu zuten (diploma arinago ingeniari-tza titulua baino). Titulatu berritan oraindik zail zuketzen beren kabuz zerbait ekoizten hastea, baina handik bi urtera, beren lehen artikulutxoa edo hitzaldia presta zezaketen.

Ekoizpen bakarra duten egileei gehitzen badiegu urte berean ekoizpen guztiak dituzten egileak, 30 bat urte inguru izan dezaketen egileen multzoa are handiagoa da. Egile hauek, 1996 baino atzerako egileek ez bezala, sustapen politika egokien bidez, ekoizpen berri gehiago egin ditzakete datozen urteotan. Beraz, egile euskaldun alfabetatu gazte-heldu hauek ez galtzea eta euskarazko goi mailako produkzioa duten egile erregular gisa irabaztea Komunitate Zientifiko Euskaldunak epe-labur ertainerako izan dezakeen erronketako bat da.

3.3.4. Urte desberdinetan ekoizpenak dituzten egileak

Orain arte aipatu dugunez, 7.223 egile euskaldunetatik 3.339k (% 46,2a) dokumentu bakarra du, eta dokumentu bakarreko egile euskaldunen multzoa, oro har gaztea da, eta posible da 30 urte bueltan ibiltzea.

Bestalde badira, 3.884 egile ekoizpen bat baino gehiago dituztenak. Horietatik 3.057k idatzizko produkzioa dute. Egile hauek bi, hiru, bost, hamar edota hogeita hamar urteko tartean produkzioa izan dezakete. Hori erakusteko aukeratu ditugu 70eko hamarkadan lehen ekoizpen idatzia egin zuten egileak eta, Inguma-n erregistratuta duten, ahozko zein idatzizko, azken dokumentuaren urtea:

23.Taula

70eko hamarkadan lehen ekoizpen idatzia egin zuten egileak, azken dokumentua prestatu zuten hamarkadaren arabera

Urte tartea	Egile kop.
1970/79tik 1970/79ra	96
1970/79tik 1980/89ra	52
1970/79tik 1990/99ra	54
1970/79tik 2000/08ra	128

Iturria: Inguma datu-basea.

Taula honetan agertzen dira 70eko hamarkadan beraien lehen idatzizko dokumentua ekoitzi zuten 330 egile individual. Horietako batzuk 70eko hamarkadan bertan ekoitzi zuten beraien azken ekoizpena, eta 128k berriz, XXI. mendean. Kontuan izan behar da, 330 egileetatik 59 gaur egun hilda daudela, eta beraz azken 40 urtean ekoizten aritutako egileen portzentajea nahiko altua da.

Hortaz, badago euskaraz eta unibertsitate mailako produkzioan aritzen den egile multzo iraunkor bat, horietako batzuk 60 eta 70eko hamarkadan abiatu ziren, urteen joanarekin egile berriekin hornitu dena, eta beraz gero eta handiagoa dena.

Beste modu batera esateko, orain arte ikusitako egileen ezaugarriak laburbilduz, 2006. urtean 1.194 egile izan ziren. Horietatik 149 egilek urte horretan bertan egin zuten beraien ekoizpen bakarra eta beste 1045ek aurretik dokumentu gehiago ekoitzi zituzten⁸¹, hau da, batzuk 60 edo 70eko hamarkadan hasitakoak ziren, beste batzuk berriz, 80ko hamarkadan, eta asko 90eko hamarkadan.

Aurreko lan batean erakutsi genuen 30 urteko tartean ekoizten zuten egileak ez zirela 3 urtetan ekoizpenak zituzten egileak baino emankorragoak⁸². Bietan egileen urteko produkzioaren batez bestekoa oso antzekoa zen, urtero dokumentu bat. Hala ere, kopuru absolutuetan 30 urtetan zihardutenek ekoizpen gehiago zituzten, batez besteko produkzioari denbora tarte luzeagoan eusten ziotelako. Hortaz, produkzio emariaren gakoa egileen iraunkortasuna zen.

Beraz, gaur egun alde batetik baditugu azken urteotan dokumentu bat ekoitzi duten egileak, eta arestian aipatu dugunez, posible da egile gazteak izatea; eta bestetik, badira ere egile helduagoak, duela 40 urte jada euskaraz ekoizten zutenak (adb. *Txillardegi*, J. Azurmendi, J.M. Torrealdei...), edota duela 30 urte hasi zirenak (adb. X. Mendiguren Bereziartu, J. Apalategi, X. Amuriza, J.L. Davant, J. Iturbe...), edota duela 20 urte (adb. X. Aierdi, X. Duoandikoetxea, L. Erriondo, F. Plazaola...) eta abar.

3.4. Egileen posta helbide elektronikoak

Une honetan (2009. urtea), Inguma datu-basean erregistratuta dauden 3.426 egilek eposta ezaguna du, hau da, % 47,4ak. Duela 4 urte datu-baseko egileen % 38ak zuen helbide elektronikoa. Beraz, datozen urteotan teknologia berriak hedatu ahala, egile gehiago informazio eta komunikazio alorreko tresnetan alfabetatuko da, eta egile berriek, gazteek, natibo digitalak izanik, denek izango dute, gutxienez, helbide elektronikoa bat.

Eposta duten egileak erdia baino gutxiago izan arren, beraiek ekoitzi dute Inguma-n erregistratutako produkzioaren % 96,6, hau da, epostadun 3.426 egileek 28.498 dokumentu ekoitzi dituzte. Beraz, egilerik emankorrenak eposta dute. Izan ere, mota honetako egileen artean dokumentu bakarra duten egileen portzentajea % 27,5a da, eta aurretik aipatu dugunez, Inguma-n dokumentu bakarra duten egileak % 46,2 dira. Honekin guztiarekin ez dugu esan nahi egileek eposta izateagatik dokumentu gehiago produzitzen dutela, baizik epostak beste zerbaiten sintoma edo agerkari direla. Zerena?

Epostetatik zuzenean atera daitekeen informazio bakarra domeinuari dagokio. Hona hemen egile euskaldunen helbide elektronikoen domeinu nagusiak:

⁸¹ Horietako gutxi batzuk aurretik beharrez, 2006. urtearen ostean aritu dira.

⁸² UPV/EHUko Gaur Egungo Historia Sailean 2005. urteko irailean aurkeztutako Ikerketa-lanean (Artetxe, 2005a: 51).

24. Taula

Inguma-ko egileen posta helbide elektronikoen domeinua

Epostaren domeinua		Eposta kop.	
Unibertsitateak	EHkoak	ehu.es	1.625
		deusto.es	93
		unavarra.es eta upna.es	43
		unav.es	2
		ceit.es	4
		huhezi.edu	32
		mondragon.edu	31
		uned.es	3
		shee-ivef.com	4
	Ehtik kanpo	upf.edu	1
		bordeaux.fr	2
		umd.edu	1
		univ-pau.fr	4
		uam.es	2
		uoc.es	1
uab.es		3	
(...)			
Goi mailako elkarteak eta erakundeak	elhuyar.org	46	
	euskaltzaindia.net	21	
	ueu.org	20	
	topagunea.com	7	
	aranzadi-zientzia.org	10	
	labayru.org	10	
	kontseilua.org	6	
	behatokia.org	1	
	uzei.com	9	
	Mendebalde.com	1	
	(...)		

Epostaren domeinua	Eposta kop.	
Erakunde edo sozietate publikoak	osakidetza.net	19
	ivap.es	12
	eustat.es	1
	eitb.com	16
	habe.org	23
	irakasle.net	18
	gipuzkoa.net	30
	bizkaia.net	13
	euskadi.net	6
	eg-jv.es	56
	cfnafarra.es	24
	donostia.org	10
	bilbao.net	3
	vitoria-gasteiz.org	3
	neiker.net	23
(...)		
Interneteko (doaneko) zerbitzariak	euskalnet.net	271
	gmail.com	59
	wanadoo.es/com...	30
	yahoo.es/com...	66
	hotmail.com	99
	euskalerrria.org	47
	club-internet.fr	4
	telefonica.net	11
	terra.es	17
	(...)	
Enpresak	eleka.net	7
	code&syntax	5
	(...)	

Iturria: Inguma datu-basea.

Domeinuen azterketatik ikus daiteke non dauden kokatuta egile euskaldunak, hau da, egile horiek eusten duen azpiegitura akademiko eta kulturala zein den. Egia da egileen helbide elektronikoen domeinuak, adierazle gisa erabiltzea, ez dela guztiz zuzena eta ziurra. Adibidez, Euskaltzaindiko domeinuan eposta duenak ez du zertan euskaltzaina izan, edota UPV/EHUkoa duenak ez du zertan unibertsitateko irakasle izan. Hala ere, eposten domeinuen azterketak ahalbidetzen du lehen hurbilketa bat egileen kokagunera.

Hala, 24. Taulan ikusten da eposten erdia baino gehiagok unibertsitateekin lotura dutela, gutxienez 1.852 eposta (% 54a) Euskal Herrian edota Euskal Herritik kanpo kokatutako unibertsitateetakoak baitira. Zehazki, UPV/EHUren domeinuan kokatuta daude gehien gehienak (1.625 eposta) eta beraiek ekoitzi dute Inguma datu-basean erregistratutako dokumentazio osoaren % 50,2a.

Unibertsitateetako ostean, Interneteko (doaneko) zerbitzari batean helbidea duten egileak nagusi dira, % 20a inguru. Mota honetako egileak ez dute beraz, aparteko loturarik inongo erakunderekin, edo behintzat ez dute eposta korporatiborik. Ondoren etorriko liriteke erakunde publikoetan eposta duten egileak, goi mailako elkarte eta erakundeetan dituztenak, eta azkenik enpresakoa dutenak. Goi mailako elkarte eta erakundeetako epostak laugarren postuan daude, egiturazko arrazoi bategatik. Halakoetan eposta duten egileak, erakundeko/elkarteko langileak dira. Hau da, UEUren kasuan ueu.org helbidea dutenak UEUren langileak eta zenbait kargu dira, baina ez UEUrekin liburuak argitaratzen dituzten egileak edo udako ikastaroetan hitzaldiak ematen dituztenak, horiek askotan Interneteko (doaneko) zerbitzari batean eposta baitute.

Lurraldetasunari dagokionez, epostak erabilia ateratzen den beste ondorioa da, Hegoaldearen erabateko nagusigoa. Taulan ikusten denez, Inguma datu-basean Iparraldeko eposta gutxi daude Hegoaldearekin alderatuta. Hein batez, ez da harritzekoa Iparraldean 80.000 bat euskaldun daudelako eta Hegoaldean 600.000 bat, beraz horrek eragina izan behar du. Hala ere, hori ez da arrazoi bakarra. Kontuan izan behar da Iparraldearen (euskal) erakundetze ahula, Hegoaldearekin alderatuta. Hegoaldean zenbait unibertsitate errotuta egoteaz gainera (UPV/EHU, UD/DU, MU, UPNA/NUP eta UN/NU), goi mailako erakunde eta elkarte ugari daude: Soziolinguistika Klusterra, Elhuyar, Jakin, UEU, Euskaltzaindia, UZEL, Ikerbasque, Aranzadi Zientzi Elkarte, Labayru eta abar. Aldiz, Iparraldean euskarazko produkzioa ekoitzi dezaketen erakunde, egitura eta egile gutxi dago. Dударik gabe garrantzitsuenak honako hauek dira: Baionako Fakultatea, Iker Taldea eta *Lapurdum* aldizkaria⁸³. Hiruretan dena den, pertsona ia-ia guztiak errepikatzen dira.

⁸³ Egon badaude beste erakunde batzuk Ipar Euskal Herrian errotuta baina beraien garrantzi kuantitatiboa datu-basean oso txikia da. Adibidez: Gatuzain argitaletxea eta *Bulletin du Musée Basque*. Utriusque Vasconiae ez dugu Ipar Euskal Herriko argitaletzetat hartzen erakundearen egoitza nagusia Donostian dagoelako.

Laburbiltzeko, egile eta euskal erakundeen artean dagoen harremanera eposten azterketaren bidez hurbildu gara. Hala, ikusi dugu, egile oparoenak eposta dutenak direla, baina ez dira emankorrakoak eposta dutelako, bestelako arrazoi batengatik baizik. Arestian aipatu dugunez, iraunkortasuna klabea bada egile baten produkzioan, argi dago iraunkortasuna ahalbidetzen dutenak, erakundeak direla. Eposta duten egile gehienak unibertsitate edota erakunde publiko zein elkarte kulturelekin lotuta daude, eta beraiek zuzenean edo zeharka egile euskaldunen produkzioa eusten edota sustatzen dute (aldizkariak argitaratuz, jardunaldiak antolatuz eta abar).

3.5. Dokumentuen egile kopurua

Dokumentu bakoitzean parte hartzen duen egile kopurua aztertuko dugu segidan. Egileen artean dagoen kidetasun edo kidetasun ezaz zerbait adieraz dezakeela uste dugu.

Inguma datu-basean 29.480 dokumentu daude katalogatuta eta 25.145ek (% 85,2ak) egile bakarra du. Beste 2.750 dokumentuk 2 egile dituzte eta geratzen diren 1.585 dokumentuek hiru egile edo gehiago. Idatzizkoetara mugatzen bagara, emaitza antzekoa ateratzen da:

25. Taula

Dokumentuen egile kopurua

	Dok. kopurua	Dok. %tan	Idatziko dok. kop.	Idatziko dok %tan
Egile 1 duten dokumentuak	25.145	85,2	14.128	85,0
Egile 2 dituzten dokumentuak	2.750	9,3	1.422	8,5
3 egile edo gehiago dituzten dokumentuak	1.585	5,3	1.052	6,3
Guztira	29.480	100,0	16.602	100,0

Iturria: Inguma datu-basea.

Kasu bietan, dokumentuen % 85a egile bakarrak ekoitzi du eta beraz, egileen arteko lankidetzaren oso txikia da. Frías eta Romero-ri kasu egiten badiogu,

Una cuestión de gran relieve para la evaluación es la colaboración en los trabajos científicos. López Piñero y Terrada (1992, p. 143) señalan que a principios del presente siglo, el 80% de los trabajos tenían una sola firma, mientras que en la actualidad el 80% tiene varias. (Frías & Romero, 1998: 40)

Euskarazko produkzio zientifikoa oso atzeratuta dagoela esan beharko genuke. Hala ere, hizkuntza nagusietan dokumentazio zientifikoaren inguruan egindako ikerketak eta ateratako ondorioak ez dago jakiterik aplikagarriak diren hizkuntza gutxituetan, batzuen eta besteen egoera soziolinguistikoa goi mailako esparruan oso desberdina delako.

Bestalde, ikusi ahal izan dugu, dokumentu motaren arabera, egileen arteko lankidetzatza handiagoa edo txikiagoa dela. Dokumentu guztiek ez dute izaera berdina, batzuetan egileen arteko lankidetzatza araua da, ikerkuntza-proiektuetan adibidez, eta beste batzuetan kontrakoa gertatzen da, adibidez doktorego-tesietan. Beraz, dokumentu batzuen izaerak erabat baldintzatzen du egileen arteko lankidetzatza. Hala ere, beste batzuetan, dokumentuaren izaerak ez du inongo baldintzapenik ezartzen, esate baterako artikuluen kasuan.

26. Taula

Idatzizko dokumentuen egile kopurua

Dok. mota	Dok. kop.	Egile bakarreko dok. kop.	Egile bakarreko dok. %tan
Artikuluak	10.314	8.890	86,1
HAA	3.986	3.573	89,6
Liburuak	1.529	1.079	70,5
Itzulpenak	451	264	58,5
Doktorego-tesiak	322	322	100,0
Guztira	16.602	14.128	85,0

Iturria: Inguma datu-basea.

Gaur egungo nazioarteko joerari jarraiki, lankidetzatza handiagoa espero zitekeen egile euskaldunen artean artikulua prestatzeko orduan. Baina artikuluen % 86,1a egile bakarrek prestatu du. Liburuei dagokionez, artikuluetan baino lankidetzatza handixeagoa badago ere, lankidetzatza oso txikia da oraindik. Egoera horrek baldintzatzen du euskarazko liburu produkzioaren bilakaera, egitura honekin oso zaila baita taldetan egin ohi diren sintesi lanak prestatzea.

Datu hau hobeto ulertzeko eta kokatzeko Euskal Herritik kanpoko adibide bat ekarriko dugu segidan: jatorri mexikarreko matematikariek AEBn 1980-1998 urteetan ekoitzitako produkzio zientifikoaren azterketa. Kasu hori aztertuz ikertzaileak besteak beste ondorio honetara heldu dira: «En cuanto al grado de colaboración en la publicación de trabajos se encontró que la mayor parte de los trabajos se produjeron en autoría múltiple: el 1,59, según la fórmula de Subramanyan» (González eta beste, 2003: 94). Horretan oinarrituta ondorio batera heltzen dira: AEBn dauden mexikarrek lankidetzatza sareak dituztela.

Egile euskaldunen idatzizko produkzioari Subramanyan-en formula⁸⁴ aplikatuz gero, euskaldunen lankidetzak maila 0,14koa dela ateratzen da, eta zehazki matematika arloan 0,26koa. Beraz, esan liteke euskaldunen artean lankidetzak sarerik ez dela? Egia esateko ez dirudi, goi mailako produkzioaren ikuspegitik, egileek harreman sare, formal, trinkorik dutenik. Informalak agian bai.

Beheko taulan ikusten denez, idatzizko produkzioa duten egileen lankidetzak jakintza-arloaren arabera handiagoa edo txikiagoa da. Hala, Giza Zientzietan egile bat baino gehiago dituzten lanak % 9,8a baino ez dira, eta Osasun Zientzietan berriz %36a.

27. Taula

Euskarazko dokumentu idatzien egileen gaineko datuak

Jakintza-arloen multzoak	Idatzizko dok. kop.	Egile bakarra duten dok. kop.	egile 1 duten dok. %tan	Dokumentuen batez besteko egile kop.	Subramanyan-en formula
Giza Zientziak	7.826	7.070	90,3	1,1	0,01
Gizarte Zientziak	5.408	4.541	84,0	1,1	0,16
Natur Z- Zientziak H	1.641	1.220	74,3	1,3	0,26
Ingeniaritza-Tek.	573	429	74,8	1,3	0,25
Osasun Zientziak	646	414	64,0	1,6	0,36
Arteak eta Musika	306	282	92,1	1,1	0,08
Zientzia Aplikatuak	202	171	84,6	1,2	0,15
Guztira	16.602	14.127	85,0	1,2	0,15

Iturria: Inguma datu-basea.

Dokumentu bakoitzaren batez bestekoari erreparatuta ikus daiteke euskarazko produkzio idatziaren batez besteko egile kopurua 1-1,5koa dela. SCI eta ICYT-en katalogatutako Hegoaldeko 1996-2001eko artikuluen zientifikoaren batez besteko egile kopurua berriz, oso gaineratik dago. Adibidez, EAEko Zientzia eta Teknologia arloko lanen batez besteko egileak SCIn 2,4-6,7 artean daude eta ICYT-en 1,5-4,5ean (Gómez Caridad eta beste, 2004: 749). Morenoren arabera SCIn dagoen 1995-2000ko EAEko produkzioaren % 52,2a lankidetzan prestatu da (Moreno, 2005: 90).

⁸⁴ Subramanyan-ek 80ko hamarkadan dokumentazio zientifikoan lankidetzak neurtzeko formula bibliometrikoki oso sinplea proposatu zuen: egile bat baino gehiago dituzten dokumentuak zati dokumentu guztiak.

3.6. Egileak jakintza-arloka

Egileak jakintza multzoka nola banatzen diren aztertuko dugu segidan. Horretarako hurrengo taula prestatu dugu:

28. Taula
Egileak jakintza-arloka

Jakintza-arloen multzoak	Eg. kop.
Giza Zientziak	2.379
Gizarte Zientziak	3.477
Natur Zientziak-Zientzia Hutsak	1.294
Ingeniaritza-Teknologia	795
Osasun Zientziak	811
Artea eta Musika	371
Zientzia Aplikatuak	339

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusten den bezala, egile gehien dituen esparrua Gizarte Zientziena da. Izan ere, arlo horretan ia 3.500 egilek dokumentu bat edo gehiago ekoitzi du. Gizarte Zientzien ostean, egile multzorik handiena duen jakintza esparrua Giza Zientziena da. Beraz, aurreko atalean aipatu dugunez, Giza Zientzien inguruko produkzioa nagusi bada ere, egileei dagokionez multzorik handiena Gizarte Zientziena da. Inguma-ko egileen % 36,7a Gizarte Zientzietan aritu da, % 25,1 Giza Zientzian eta % 13,6 Natur-Zientzia eta Zientzia-Hutsetan. Galiziako USCn egindako azterketak antzeko portzentajeak eskaintzen ditu galizieraz ari diren unibertsitarien gainean: «La gran mayoría trabaja en las relacionadas con las ciencias sociales (% 41,9) y las humanidades (% 22,5), siendo su peso en las ciencias del medio físico (% 16,9) o en las de la vida (% 18,5) mucho menor» (Rodríguez Río, 1997: 3). Beraz, jakintza-arloek nolabait baldintzatzen dute euskararen/galizieraren erabilera handiagoa edo txikiagoa. Hala, euskaldunentzat zein galizieradunentzat Giza eta Gizarte Zientziak euskaraz zein galiziera erabiltzeko arlo bereziki irekiak dira.

Bestalde 29. Taulan Inguma-n dokumentu idatzi bakarra duten egileak jakintza-arloka agertzen dira. Bertan ikusten da idatzizko produkzioan jarraikortasunik gabeko egile ugari dagoela eta gainera jakintza-arlo batzuetan gehiago direla bes-teetan baino. Esate baterako, Osasun Zientzietan egile puntualaren presentzia oso handia da. Gure datuen arabera, Osasun arloan egileen % 71,8ak euskaraz behin baino ez du ekoitzi dokumentu bat. Beraz, pentsa liteke Osasun Zientzien arloko euskarazko produkzioa nahiko asistemikoa dela. Gizarte Zientzietan, berriz, egi-

leen taldea handia izateaz gainera, dokumentu bakarra duten egileen kopurua txikiagoa da, eta beraz arlo honetako produkzioa dokumentu bat baino gehiago ekoizten dutenen esku dago.

29. Taula

Idatzizko produkzioa duten egileak jakintza-arloka

Jakintza-arloen multzoak	Eg. Kop.	Dok. bakarreko eg. kop	Dok. bakarreko eg. %
Giza Zientziak	1.920	923	48,0
Gizarte Zientziak	2.383	1.360	57,0
Natur Z.-Zientzia Hutsak	833	457	54,8
Ingeniaritza-Teknologia	400	264	66,0
Osasun Zientziak	668	480	71,8
Artea eta Musika	189	140	74,0
Zientzia Aplikatuak	170	134	78,8

Iturria: Inguma datu-basea.

Jakintza-arlo bakoitzean azken 40 urteotan egileen idatzizko produkzioaren batez bestekoa honako hau izan da:

30. Taula

Idatzizko produkzioa duten egileen batez besteko (idatzizko) produkzioa

Jakintza-multzoak	Dok. kop.	Eg. Kop.	Dok/eg. BB
Giza Zientziak	7.826	1.920	4,0
Gizarte Zientziak	5.408	2.383	2,3
Natur Z.-Zientzia H.	1.641	833	2,0
Ingeniaritza-Teknologia	573	400	1,4
Osasun Zientziak	646	668	1,0
Artea eta Musika	306	189	1,6
Zientzia Aplikatuak	202	170	1,2

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusten den bezala, Giza Zientzietako egileak dira batez besteko produkzio idatzi gehien dutenak eta Osasun Zientzietakoak gutxien. Izan ere, Osasun Zientzie-

tan arestian aipatu dugunez, ekoizpen bakarra duten egileak asko dira, eta Osasun Zientzien arloan lankidetza beste jakintza-arlo batzuetan baino altuagoa da.

Amaitzeko, dokumentu gehien-gehienak egile bakarrak prestatu ditu, eta beraz egile euskaldunen lankidetza oso baxua da. Egileen produkzioa ere, salbuespenak salbuespen, baxua da, batez beste 5 dokumentukoa, eta idatzizkoari soilik erreparatuta are baxuagoa, jakintza-arlo batzuetan bereziki. Hortaz, goi mailako produkzioa duten egile euskaldunak badira, jakintza-arlo batzuetan besteetan baino gehiago, baina ez dute euskarazko produkzioa modu sistematikoan egiten, horregatik aipatutako ratioak hain baxuak dira. Azterketa bibliometrikotik egile euskaldunen ekoizpen baxuaren arrazoiak zeintzuk diren ezin ezagut ditzakegu. Horretarako beste informazio-iturri batzuk erabili beharko genituzke (adb. egileei elkarrizketak). Hala ere, euskarazko curriculuma unibertsitatean baloratzen ez den bitartean, edota euskarazko produkzioaren ebaluazioak egiteko berariazko irizpideak lantzen ez diren bitartean, euskarazko produkzioa gutxi aintzatesteaz gain, txarto ebaluatuko da, eta sustapen politika eraginkorrik ezingo da diseinatu.

4. Erakundeen azterketa

Ondoko lerroetan goi mailako euskarazko produkzioa duten erakundeak aztertuko ditugu. Erakundeak izaera desberdina dute eta lau multzo nagusitan bereizten dira: aldizkariak, argitaletxeak, unibertsitateak eta bestelakoak. Bakoitzak izaera askotariko dokumentuak ekoizten ditu. Esate baterako argitaletxe batek liburuak, itzulpenak, edizio kritikoak (HAA) kalera ditzake, baina ez irakasgaiak edo doktorego-tesiak, holakoak unibertsitateek egiten baitituzte.

Lehenengo eta behin euskarazko produkzioaren erakunde ekoizleen (aldizkari eta argitaletxeen) bilakaerari erreparatuko diogu eta ondoren erakunde mota bakoitzaren oinarritzko ezaugarriak aipatuko dira. Unibertsitateen azterketa, eta batez ere eskaintza akademikoaren azterketa, ikerketa honetatik kanpo utzi dugu, unibertsitateen eskaintza akademikoaren datu seriea Inguma datu-basean ez delako homogeneoa⁸⁵.

31.Taula

Erakunde mota eta kopurua

Erakunde mota	Erak. kop.
Aldizkariak	108
Argitaletxeak	46
Unibertsitateak	7
Bestelakoak	7
Guztira	168

Iturria: Inguma datu-basea.

Euskarazko idatzizko dokumentazioaren % 71,2a aldizkarietan ekoitzi da eta argitaletxeetan % 27a, beste % 1,8a unibertsitateetako doktorego-tesiek osatzen dute. Komunikazio zientifikoa nazioarte mailan aldizkariak eusten dute eta, ikusten denez, baita euskararen kasuan ere.

⁸⁵ Unibertsitate batzuen eskaintza akademikoa biltzeke dago (adib. MU edo Baionako Fakultatekoa) eta unibertsitatearen arabera ikasturte desberdinak katalogatuta daude.

4.1. Erakundeen bilakaera

Euskarazko produkzioa ekoizten duten goi mailako erakundeen bilakaeran hiru une nagusi desberdintzen dira:

1. *1979. urtera arte sortutako erakundeak*: elebakartasunaren garaia izango litzateke. Epe honetan sortzen diren erakunde argitaletxe eta aldizkariak orokorrean elebakarrak dira, erdaraz ala euskaraz, baina elebakarrak. Aranzadi Zientzia Elkartearen (1947an sortua) esate baterako, bere argitalpenak (liburu eta aldizkariak) 80ko hamarkadara arte osorik erdaraz ziren, eta 80tik aurrera hasi zen euskarazko lanen bat edo beste argitaratzen *Munibe* aldizkarietan. Beste kasu batzuetan erakundeek ez dute euskaraz ezer argitaratu 90eko hamarkadara arte (adb. Deustuko Unibertsitateko *Letras de Deusto* eta *Estudios Empresariales* aldizkariak).

Hizkuntza biak erakunde gutxitan erabili ziren, eta erabilia ere bakoitzaren esparrua oso ondo definituta zegoen. Esate baterako, 50eko hamarkadan Donostian sortutako Urkixo Mintegiak bi aldizkari zituen: ASJU, nagusiki erdaraz argitaratzen zena, nahiz euskarazko lanen bat edo beste inoiz kaleratu, eta bestetik 1953. urtetik aurrera euskara hutsez plazaratzen zen *Egan* aldizkaria.

Urte hauetan euskaraz ekoizti zuten erakundeak kuantitatiboki gutxi izan ziren baina kualitatiboki oso garrantzitsuak, gehienek gaur egunera arte iraun dute-lako eta gaur egun ere ekoizle garrantzitsuak izaten jarraitzen dutelako. Esate baterako, 70eko hamarkadan UEU eta Elhuyar sortu ziren. UEUk euskarazko udako ikastaroak antolatu eta liburuak kaleratu zituen, Elhuyar Taldeak berriz, *Elhuyar* aldizkaria⁸⁶. Erakunde bi hauen aurretik Euskaltzaindiak, Jakin Taldeak eta Karmeldarrek aldizkari (*Euskera*, *Jakin* eta *Karmel* hurrenez hurren) eta liburuak argitaratzen zituzten.

2. *80ko hamarkada*: Epe honetan sortu ziren euskarazko aldizkariak (Ele, Senez, Zutabe, Idatz & Mintz, Enseiukarrean eta abar) hizkuntzari buruzkoak izan ziren (Itzulpengintza, Glotodidaktika, Literatura eta abar) eta hori da hain zuzen ere epe honen ezaugarri bereizgarria. Izan ere, une honetan, sortu ziren idazleen (EIE) eta itzultzaileen (EIZIE) elkarteak. Salbuespen bakarra aipatu behar da: Elhuyar Zientzia eta Teknika. Guztira beraz, euskarazko 8 aldizkari berri sortu ziren. Produkzioa euskarazko argitaletxeekin osatu zen. Izan ere, orduan hasi ziren UZEI edo Elhuyar liburuak argitaratzen, eta Euskal Editoreen Elkarteko Klasikoen bilduma sortu zen.

Epe honetan Hegoaldean euskara eta gaztelania ofizialak bihurtu ziren. Abagune berri honetan sortu ziren erakundeetako batzuk nagusiki gaztelaniaz

⁸⁶ Epealdi honetako *Elhuyar aldizkaria* salbuespena da, gaur egun ez baita kaleratzen. Elhuyar taldeak fundazioa bihurturik gaur egun arte iraun du.

funtzionatu arren, euskararen erabilerari irekita zeuden. Besteak beste, Eusko Ikaskuntza, UPV/EHUren Udako Ikastaroak, Geronimo Uztariz Institutua edota Jose Miguel Barandiaran Fundazioa aipa daitezke. Liburu argitalpenetan antzeko gertatzen da: UPV/EHU edota Destuko Unibertsitatea moduko erakundeek, aurretik sortuta egon arren, euskarazko lehen argitalpenak hamarkada honetan kaleratu zituzten. Aldizkariari dagokionez, epe honetan sortutako goi mailako hainbat erdal aldizkaritan euskarazko lanik argitaratu zen. Beraz, erdara 80ko hamarkadan bere plaza batzuk euskararekin partitzen hasi zen eta fenomeno hori bereziki antzematen da aldizkarietan. Izan ere, garai honetan sortutako 37 aldizkarik euskarazko lan bat edo gehiago argitaratu zuten (*Bilduma, Ekonomia, Ikastaria, Inguruak, Musiker, Mundaiz, Obienart, Vasconia, RVAP, Ernaroa, Kobie* eta abar). Halaber, izan zen aldizkaririk 80ko hamarkadan sortu baina euskarazko lehen lana 90eko hamarkadara arte ez zuena kaleratu⁸⁷.

Beraz, hamarkada honetan Euskal Herrian euskarazko lanak ere argitaratzen zituzten aldizkariaren eztanda bat gertatu zen. Hamar bat urteotan hone-lako 37 aldizkari sortu ziren, gehienak Giza eta Gizarte Zientzien esparrukoak (37 aldizkaritik 33), eta honen baitan bi jakintza-arlo nabarmendu ziren: Historia-Historiaurrea⁸⁸ eta Antropologia⁸⁹. Beste 4 aldizkarietatik 3 Natur Zientzietan buruzkoak dira (*Vianako Printzearen Zientzi Eranskina, Naturzale eta Kobie: ciencias naturales*) eta Nekazaritza eta Arrantzari buruzko bat (*Sustrai*). Orokorrean, azken lau aldizkari hauetan, zein aurrekoetan, euskararen presentzia oso txikia zen, nahiz eta erakunde publikoek kaleratutakoak izan. Beraz, erakunde publikoek aldizkariak sortzean (*Sustrai, Kobie, Zergak, Ekonomia* eta abar), nagusiki erdaraz aritu arren, hizkuntza bien ofizialtasunaren testuinguru honetan, euskara onartzen zuten, salbuespen batekin HABEren *Zutabe*, euskara hutsez kaleratu zena.

3. *1990. urtetik gaur egunera arte*: euskarazko produkzioa duten erakundeak espezializaziorako joera agertzen dute. Hori antzematen da bai elkarteetan (epe honetan sortzen baita esate baterako Farmazilari Euskaldunen Elkarte, edota Osasungo Euskalduntzeko Elkarte (OEE) eta abar), bai liburu argitalpenetan, obra klasikoaren itzulpenetan espezializatutako proiektuan (Klasikoak bilduma), bai aldizkarietan ere. Izan ere 1989tik⁹⁰ aurrera honako aldizkariak sortzen dira: *Gogoia Hizkuntza, Ezagutza, Komunikazio eta Ekintzari* buruzko aldizkaria, *Eleria* Zuzenbide arlorako eta *Tantak* Pedagogiaren esparruan. Orohartzaileago agertzen dira UPV/EHUren *Ekaia* Zientzia eta Teknologia arloak barne hartuz

⁸⁷ Zehazki Eusko Ikaskuntzaren honako hiru aldizkari hauetat ari gara: *Azkoaga, Mediatika* eta *Naturzale*.

⁸⁸ *Bidasoako ikaskuntzen aldizkaria, Bilduma, Ernaroa, Isturiz, Vasconia, Geronimo Uztariz, Kobie: paleoantropologia*.

⁸⁹ (*Zainak, Jentilbaratz, Obitura, Kobie: etnografia* eta *Kobie: antropologia cultural...*).

⁹⁰ Zenbait aldizkariaren lehen zenbakia 1989an kaleratu arren (*Ekaia, Hegats, Tantak* eta *Uztaro*), ez ditugu bigarren garaioak kontsideratzen, hirugarrenekoak baizik, bakoitzean argitaratutako lan gehien gehienak hirugarrenekoak baitira.

eta UEUren *Uztaro* Giza eta Gizarte Zientzietakoa. Euskarazko beste 4 aldizkari sortu berriak (*Bat*, *Hizpide*, *Euskalingua* eta *Hegats*) hizkuntzaren gai jakin bati buruzkoak dira, Soziolinguistika, Glotodidaktika, Hizkuntzalaritza eta Literatur Kritika, hurrenez hurren.

Euskaraz zein erdaraz produkzioa duten erakundeei dagokionez, garai honetan mota horretako 33 aldizkari berri sortzen dira⁹¹, aurreko epean baino lau aldizkari gutxiago, tarte hau luzeagoa izan arren. Hala ere, aldizkari eleanitzen hazkundera geldiezina da eta euskarazkoetatik arras gorago dago. Gainera, multzo honen tamaina izugarria da, aurreko garaitik datozen aldizkari eleanitzei, beste 33 aldizkari berri gehitzen zaizkielako. Hala XXI. mendera bizirik 17 euskarazko aldizkari heltzen dira, eta bestelakoak 72.

Aurreko hamarkadan gertatu moduan, 90ean sortzen diren aldizkari eleanitzak nagusiki Giza eta Gizarte Zientzien arlokoak dira. Hala ere, beste jakintza-arlo batzuetan ere aldizkari berriak sortuko dira, hala nola, Osasun Zientzietan (*Cuadernos vascos de historia de la medicina* eta *Osasunkaria*, gaur egun aldizkariok hilik daude), Fisikan (*Formula*) eta Matematikan (*Sigma*).

Bestalde, euskarazko lanak gero eta aldizkari elebidun gehiagotan onartzen dira. 70 edo 80ko hamarkadan sortutako erdal aldizkari batzuetan, hirugarren garai honetan euskarazko dokumentuak argitaratzen hasten dira. Adibidez, Eusko Ikaskuntzaren *Naturzale* (1983an sortua), 1984koak diren *Azkoaga* eta *Mediatika*, UPV/EHUren *Inguruak* (1986), Deustuko Unibertsitatearen *Letras de Deusto* (1971), *Estudios de Deusto* (1952) eta *Estudios Empresariales* (1965), Nafarroako Gobernuaren *Trabajos de Arqueología* (1979) eta abar.

Azkenaldian, fenomeno berri bat antzeman dugu: aldizkariaren ingelesezko edizioa, gaur egun ingelesak nazioarteko komunikazio zientifikoan duen lehentasunaren ondorio dena. Mendebalde Kultura Alkarteak *Euskalingua* aldizkaria sortu zuen 2002an, eta 2006tik aldizkariaren ingelesezko bertsio bat ateratzen du. Funtsean, *Euskalinguaren* zenbaki bakoitzean argitaratutako bizpahiru artikulua ingelesera itzultzen dira.

Laburbiltzeko, 1969tik gaur egunera arte hiru epealdi daudela uste dugu. Lehenean, euskara eta erdara ez lirateke nahastuko. Baliteke euskarazko produkzioak sasoi horretan *ghetto* izaera edukitzea. Bigarrenean, euskararen ofizialtasunaren garaian, erdal erakundeetan euskara agertzen/onartzen da, baina ofizialtasunaren momentuan euskarazko produkzioak ez du hazkunde izugarririk biziko erakunde horietan. Hirugarrenean, gauzak antzera darraite, euskarazko produkzioak bere bidea eginez, eta bere hazkundera erakunde euskaldunek bermatzen dutela.

⁹¹ NUPEK garai honetan sortutako Huarte Donibanekoaren serieak, UPV/EHUren 7 aldizkari, Bilboko Udala-ren *Bidebarrieta*, Gipuzkoako Foru Aldundiaren administrazio eta ogasunari buruzko *Gida* eta artearen inguruko gaiak lantzen dituen *Zebar* aldizkaria, Eusko Jaurlaritzaren *Zergak* eta abar.

4.2. Aldizkarien azterketa

Azken 40 urteotan euskaraz eta goi mailan zerbait ekoitzi duten 108 aldizkari daude, baina 108ak ez dute multzo homoginoa osatzen, batzuk, 2001. urtean sortu ziren (adb. *Gogoa*), eta beste batzuk 50eko hamarkadan (adb. *Egan*); batzuk gai jakin batean espezializatuta daude (*Musiker*) eta beste batzuk berriz zenbait jakintza-arlo barne hartzen dituzte (*Uztaro*); batzuk unibertsitarioentzako goi dibulgazioa (*Ekaia*) eta beste batzuk dibulgazio orokorragoa egiten dute (*Elbuyar Zientzia eta Teknika*); batzuk osorik euskaraz dira (adb. *Tantak*), eta beste batzuk eleanitzak (adib. *Lapurdum*). Hau da, batzuetan euskarazko artikulua kuota bat dira, adibidez Sancho El Sabio erakundearen aldizkariaren kasuan⁹², besteetan euskarazko artikulua «ausazko gertaerak» dira (adb. *Notitia Vasconiae* aldizkarian), eta batzuetan euskararen presentzia «stripu» erakoa da, adib. *Kobie* aldizkarian Natur Zientziei buruzko seriean euskarazko artikulua bat agertzea.

Euskarazko produkzioaren sakabanaketa aldizkarietan oso handia da, eta multzo heterogeneoa osatzen duten aldizkarietan barreiatuta dago (ikus 5. eranskina). Dokumentu gehien dituzten lehenengo 15 aldizkarietan produkzioaren % 76,3a kontzentratzen da, beste 93 aldizkarietan produkzioaren % 23,7a barreiatzen da.

Elbuyar Zientzia eta Teknika eta *Fontes Linguae Vasconum* artean sortu dugun 15 aldizkariako multzoan gehienak euskarazko aldizkariak dira⁹³, hau da, nagu-

32. Taula

Euskarazko produkzioa duten aldizkariak

Ald. hizkuntza hautua	Ald. egoera	Ald. kop.	Dok. kop.
Euskarazko aldizkariak	Bizirik	17	8.128
	Hilik	5	1.299
Aldizkari eleanitzak	Bizirik	71	2.289
	Hilik	15	107
Guztira		108	11.823

Iturria: elaborazio propioa.

⁹² 1999. urtetik Sancho el Sabio Fundazioak unibertsitate mailako ikerketa lehiaketa antolatzen du. Bi sari dira, bat erdarazko lan batentzat eta bigarrena euskarazko beste batentzat. Biak *Sancho El Sabio* aldizkarian argitaratzen direnez, lehiaketari esker euskarari aldizkarian eman nahi zaion kortesiazko kuota betetzea bermatzen da.

⁹³ Hauek dira 15 aldizkariak: *Elbuyar Zientzia eta Teknika*, *Jakin*, *Euskera*, *Karmel*, *Egan*, *Bat*, *Elbuyar*, *Uztaro*, *Tantak*, *Zutabe*, *Senez*, *Hegats*, *Hika*, *Larrun* eta *Fontes Linguae Vasconum* (xehetasunetarako ikus 5. eranskina).

siki edo osoki euskaraz argitaratzen diren aldizkariak⁹⁴. Datu hori kontuan hartuz, euskaraz zerbait argitaratu duten 108 aldizkariak bi multzotan bereiztu ditugu: euskarazko aldizkariak eta aldizkari eleanitzak⁹⁵:

Ariketa interesgarri honen emaitza hauxe da: Inguma datu-basean 22 aldizkari euskaldun daude eta horietan ekoitzi da aldizkarietan argitaratutako euskarazko produkzioaren % 80a, aldiz, beste 86 aldizkari eleanitzetan soilik produkzioaren % 20a kaleratu da. Euskarazko aldizkari eta aldizkari eleanitzen artean dagoen jautzia erabatekoa da. Nahikoa da aldizkari euskaldun baten lehenengo zenbakia ateratzea, aldizkari eleanitz askotan 20 urtetan kaleratutako euskarazko dokumentuak baino gehiago ekoizteko. Hortaz, bereziki aldizkari euskaldunetan sustatzen da euskarazko produkzioa, eta beraiek dira produkzioaren garapena eta biziraupena bermatu dutenak orain arte.

Orokorrean esan daiteke euskarazko produkzioaren erreferentzialtasuna aldizkari euskadunek dutela, aldizkarietan kaleratutako euskarazko produkzioa aldizkari euskaldunetan kontzentratzen baita. Beste 86 aldizkarietako euskarazko produkzioa txikia da eta oso sakabanatuta dago. Bertan, euskarazko lanak sistematikotasunik gabe argitaratzen direnez, askotan ikusezinak dira, eta euskarazko komunikazio zientifikoaren fluxua eteten dute. Hau da, unibertsitateko kideentzat mota honetako aldizkarietan argitaratutako euskarazko lanen jarraipenik egitea zaila da. Beraz, euskaraz egonik ere, ausaz aurkitzen dira, eta ondorioz, irakurketa eta erabilera ez dute guztiz ziurtatuta. Hala ere, beste ikuspegi batetik, pentsa daiteke aldizkari eleanitzetan argitaratzen diren euskarazko lanek eragin handiago dutela jakintza-arlo bateko adituen artean. Izan ere, euskarazko aldizkariak ez dira oso espezializatuak, esate baterako *Uztarok* Giza eta Gizarte Zientzien arloko lanak argitaratzen ditu, eta *Vasconia* berriz, Historiari buruzko aldizkari bat da. Beraz, historialari batzurentzat erreferentzialtasun handiago eduki dezake *Vasconiak* *Uztarok* baino. Oraingoz, dena den, hipotesi hau lantzeke uzten dugu, hori frogatzeko edo ezeztatzeke aipuen azterketa bat egin beharko litzatekeelako, eta une honetan ez dago euskarazko lanen aipuen bilketa egiten duen tresnarik.

Ondoko lerroetan orain arte modu orokorrean esandako guztia hobeto mugatuko dugu euskarazko produkzioa duten aldizkariaren oinarriko ezaugarriak azalduz. Izan ere, aldizkari bakoitzak erakunde ekoizlearen baitan funtzio desberdina betetzen du, egileak modu desberdinean erakartzen ditu eta abar.

⁹⁴ Salbuespen bakarra dago: *Hika*. Aldizkari honek ez baitu bereziki euskarazko produkzioa argitaratzeko bo-kaziorik, eta artikulu asko argitaratu diren arren (zehazki 249 artikulu kaleratu dira), artikulu guztiak oso laburrak dira (2-3 orrialdeko luzera dute).

⁹⁵ *Aldizkari eleanitzak*, erdarazko eta euskarazko lanak argitaratzen dituzten aldizkariak dira. Bi hizkuntza baino gehiago ager litezkeenez, *aldizkari elebidun* izena barik *eleanitz* hobetsi dugu.

4.2.1. Aldizkariaren ezaugarri nagusiak: hizkuntza eredua, mota eta tiradak

Zuzenean edo zeharka aldizkariaren produkzioan eragina duten zenbait elementu landuko ditugu atal honetan: hizkuntza eredua, aldizkari mota, erakunde ekoizlea, aldizkarietako egileak, ekoizpen lekua eta tiradak. Guztiak euskarazko produkzio unibertsitarioaren esparruan eragin zuzena duten elementuak dira.

Arestian aipatu den moduan, aldizkari guztiek ez dute hizkuntza eredu bera. Esan bezala bi motatakoak bereizi ditugu: euskarazko aldizkariak (edo aldizkari euskaldunak) eta aldizkari eleanitzak.

1. *Euskarazko aldizkariak*, hau da, aldizkariko lan guztiak edo gehien gehienak euskaraz argitaratzen dituztenak. Inguma datu-basean 22 aldizkari euskaldun daude⁹⁶, baina multzo hau uste baino txikiagoa da, aldizkarietako batzuk hilda daudelako, edota formatu berria hartzean, izena aldatu zutelako⁹⁷. Beraz, gaur egun 17 aldizkari euskaldun daude unibertsitate mailakoak.

Aldizkariaren ekoizpen tokiari dagokionez, 22 aldizkarietatik 15, edo % 68a, Gipuzkoan argitaratzen da, eta beste 7ak, % 32a, Bizkaian. Nafarroan, Araban edota Iparraldean ez dago maila jasoko euskarazko aldizkaririk. Beraz nabarmena da aldizkari euskaldunen *gipuzkoartasuna*.

Euskarazko aldizkari guztiak ez dira berdinak. Aldizkari mota eta aldizkariaren funtzioa edo helburua maiz elkartuta daude. Adibidez, Komunitate Zientifikoari zuzentzen diren aldizkariak, *aldizkari zientifikoak* dira, hau da, ikerketen emaitzak zabaldu eta goi mailako dibulgazioa egiten dute unibertsitateko irakasle, ikertzaile zein ikasleentzat. Aldizkari euskaldunen artean hamabostek betetzen dituzte aldizkari zientifikoaren ezaugarriak: *Egan, Uztaro, Zutabe, Tantak, Bat, Senez, Hegats, Ekaia, Ele, Hizpide, Idatz & Mintz, Enseiukarreen, Eleria, Gogoa* eta *Euskalingua*. Bestalde, aldizkari zientifikoaren ezaugarri guzti-guztiak betetzen ez dituzten *erakunde-aldizkariak* egongo lirarteke. Bertan artikuluko zientifikoak argitaratzeaz gainera, bestelako dokumentuak ere plazaratzen dira. Adibiderik onena Euskaltzaindiak argitaratzen duen *Euskera* buletina da. *Euskera: Euskaltzaindiaren lan eta agiriak* Euskaltzaindiaren organoa da. Buletinaren bitartez, Akademiak bere jardura zientifiko, kultural, sozial, arauemaile eta administratiboaren berri ematen du⁹⁸.

Bestalde, badira *aldizkari dibulгатiboak*, zientzia eta jakintzaren zabalpena egiten dutenak aditu nahiz herritarren artean. Euskaraz halako aldizkari baka-

⁹⁶ Euskarazko aldizkariak: *Jakin, Euskera, Karmel, Egan, Elbuyar Zientzia eta Teknika, Elbuyar aldizkaria, Uztaro, Zutabe, Tantak, Bat, Senez, Hegats, Ekaia, Ele, Idatz & Mintz, Enseiukarreen, Hizpide, Eleria, Gogoa, Euskalingua* eta *Idatz/Hegats (buletina)*.

⁹⁷ *Hegats literatur aldizkaria* esaterako, *Idatz/Hegats (buletina)*etik sortu zen, *Hizpide* aldizkariak *Zutabe* ordeztu zuen eta *Ele* aldizkaria hilda dagoela uste dugu azken zenbakia 1999. urtean argitaratu zelako.

⁹⁸ Hala ere Inguma datu-basean, *Euskera* buletinean norbanakoek argitaratutako lan akademikoak bakarrik katalogatu dira: sarrera-hitzaldien testuak, jardunaldietako artikulua, omenaldietakoetan irakurritako testuak eta abar, ez besterik.

rra dago: *Elhuyar Zientzia eta Teknika*. Zientziaren dibulgazioaz arduratu zen lehen aldizkaria *Elhuyar aldizkaria* izan zen, gaur egun hilik dagoena. Hala ere, ez zen bete-betean dibulгатiboa, aldizkari zientifikoaren ezaugarri asko zitu elako, formatua barne.

Bukatzeko, kultura eta pentsamenduko aldizkari orokorrak daude: *Jakin* eta *Karmel*. Lehena kultura, baina batez ere euskal kulturari buruzko aldizkari orokorra da. Bigarrena, *Karmel*, eliz tradizioko kultur aldizkaria da eta Markinako karmeldarrek argitaratzen dute.

Joxe Mari Muxikaren lanari esker, badakigu euskarazko aldizkari batzuren tirada zein (izan) den:

33. Taula

Euskarazko aldizkarien tiradak

Aldizkariaren izena	Tirada
Jakin	3.150
Elhuyar Zientzia eta Teknika	2.100
Larrun	1.700
Idatz & Mintz	1.500
Egan	1.300
Karmel	1.250
Bat	1.200
Uztaro	1.000
Hegats	700
Eleria	600
Hizpide	600
Ekaia	500
Elhuyar aldizkaria	500
Tantak	300

Iturria: Muxika, 2002.

Funtsean, euskarazko aldizkari zientifikoak oro har 1.000 aleko tiradaren azpitik kokatzen dira.

2. *Aldizkari eleanitzak*, hau da, erdara batean edo gehiagotan kaleratutakoak eta euskarazko lanak tartekatzen dituztenak. Hizkuntza irizpide hau aintzat hartuta,

Inguma-n 86 aldizkari eleanitz daude, eta ekoizpen lekuari dagokionez⁹⁹, Euskal Herriko eremu zabala hartzen dute: % 46,5aren erredakzioa Gipuzkoan dago, % 28arena Bizkaian, % 12,7a Nafarroan, % 8,1a Araban, % 2,3a Lapurdin eta azken % 2,3 Espainian edota Europan.

Aldizkari batzuetan euskararen presentzia oso handia da: *Euskararen Iker Atalak*, *ASJU*, *Euskalingua*, *Fontes Linguae Vasconum*, *Lapurdum*, *Oibenart*, *Galeuzca...* Multzo honetan NUPeko *Huarte de San Juan: hizkuntzalaritza eta literatura* aldizkaria egongo litzateke, baina aldizkari honek zenbaki bakarria ezagutu zuen, eta gero hil egin zen. Ondoren bide librea utzi zion askoz ere erdaldunagoa den NUPeko beste aldizkari honi: *Huarte de San Juan: filologia eta hizkuntzaren didaktika*. Beste aldizkari guztiak maila handiagoan edo txikiagoan, gure ustez, aldizkari diglosikoak dira¹⁰⁰. RIEV, esate baterako, Eusko Ikaskuntzaren aldizkari guztietatik euskarazko lan gehien argitaratu dituen aldizkaria da. Hala ere, aldizkari diglosikoa dela deritzogu azkenaldian euskarari gero eta tarte txikiagoa ematen diolako eta gainera euskara liburu aipamenetarako uzten duelako. Ondorio horretara heldu gara 1984-1986an argitaratutako lanak 2000-2002koekin alderatuz. Hala, 2000-2002 urte bitartean aldizkarian euskarazko 22 dokumentu agertu ziren, eta horietatik 17 liburu aipamenak izan ziren. Aldiz 1984-1986 tartean, euskarazko lan gehiago argitaratzeaz gainera (zehazki 38 lan) liburu aipamenak 6 baino ez ziren izan, eta beste guztiak artikulatuak.

Euskara onartu arren berau nagusi ez den aldizkariari konbentzioz eleanitzak deitu diegun arren, multzo honetako aldizkari gehienetan ez dago eleanitzasun edo elebitasun orekaturik. Kasu gehien-gehienetan erdara da nagusi eta aldika euskara tartekatzen da.

4.2.2. Erakunde ekoizlea

Aldizkarietako euskarazko produkzio zientifikoaren atzean izaera askotako erakundeak daude. Erakunde horiek zeintzuk diren argitzea oso interesgarria da goi mailako euskarazko produkzioaren azpiegituraren ezaugarriak ezagutzeko. Gure datuen arabera 4 motatako erakundeek argitaratzen dituzte aldizkariak: administrazio publikoek, unibertsitateek, komunikabideek eta goi mailako kultur elkarte eta erakundeek. Era berean, erakunde multzo nagusi hauen atzean, talde txikiagoak bereiz daitezke. Hala Administrazio publikoan, esate baterako, Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernuak, Aldundiak eta Udalak bereiz daitezke. Kasu honetan ez ditugu aintzat hartzen erakundeek diruz lagundutako aldizkariak, baizik administrazio be-

⁹⁹ Aldizkari bakoitzaren kokalekua zehazteko erredakzioaren egoitza kontuan hartu dugu eta ez erakunde argitaratzailearen helbidea. Izan ere badira erakunde batzuk aldizkari bat baino gehiago argitaratzen dituztenak eta ez dituzte modu zentralizatuan aldizkari guztiak kaleratzen. Deustuko Unibertsitateak esate baterako, bi kanpus ditu, Bilbokoa eta Donostiakoa, eta bakoitzean aldizkari desberdinak argitaratzen dira. Adib. *Mundaiz* Donostiako Kanpusekoa da eta *Letras de Deusto* aldiz, Bilbokoa.

¹⁰⁰ Aldizkari diglosiko kontzeptua Aitor Zuberogoiatik darabilen hedabide diglosiko kontzeptutik atera dugu (Zuberogoiak, 2003: 81 eta hurrengoak).

raiek zuzenean beren argitalpen zerbitzuaren bitartez argitaratzen dituztenak. Adibidez, Bizkaiko Foru Aldundiaren argitalpen zerbitzuak *Kobie* serieak ateratzen ditu, baina ez Mendebalde Kultura Alkartearen *Euskalingua* aldizkaria, nahiz eta *Euskalingua* Bizkaiko Foru Aldundiaren diru-laguntzaz ateratzen den.

Bestalde Udaletxeek herriko artxiboek (Errenteria eta Andoainen kasuan) edo kultur elkarteek (Luis Iranzu Kultur Elkartea eta Ego Ibarra Elkartea) prestatutako aldizkariak argitaratzen dituzte (Bilboko Udalaren *Bidebarrieta* aldizkaria izan ezik).

Guztira, administrazio publikoek zuzenean euskaraz zerbait ekoizten duten 26 aldizkari argitaratzen dituzte, eta horietatik 3 euskaraz elebakarrak dira: HABEk kaleratutako *Zutabe* (gaur egun hila) eta *Hizpide*, eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren *UdalGIDA* (aurretik aldundiak argitaratzen zuen *Gida* aldizkari eleanitzaren jarraitzailea). Ondoko taula honetan xehekiago jaso ditugu datuok:

34. Taula

Euskarazko dokumentuak dituzten aldizkariaren erakunde ekoizleak eta aldizkari kopurua

Erakunde mota	Erakundearen izena	Euskarazko ald.	Ald. eleanitzak	Guztira	
Administrazio Publikoa	Eusko Jaurlaritzak	Departamentuak	0	6	6
		HABE	2	0	2
	Nafarroako Gobernua		0	4	4
	Aldundiak	Bizkaikoa	0	4	4
		Gipuzkoako	1	3	4
		Arabakoa	0	1	1
	Udalak		0	5	5
Guztira		3	23	26	
Unibertsitateak	UPV/EHU		3	12	15
	Deustuko Unibertsitatea		1	5	6
	NUP/UPNA		0	4	4
	IKER-UMR 5478		0	1	1
	Guztira		4	20	26
Komunikabideak	Argia		1	0	1
	Deia		0	1	1
	Guztira		1	1	2
Goi mailako elkarteak eta erakundeak	Euskal kultur elkarte eta erakundeak		12	4	16
	Euskal Herriko elkarte eta erakundeak		2	36	38
	Guztira		14	40	54

Iturria: elaborazio propioa.

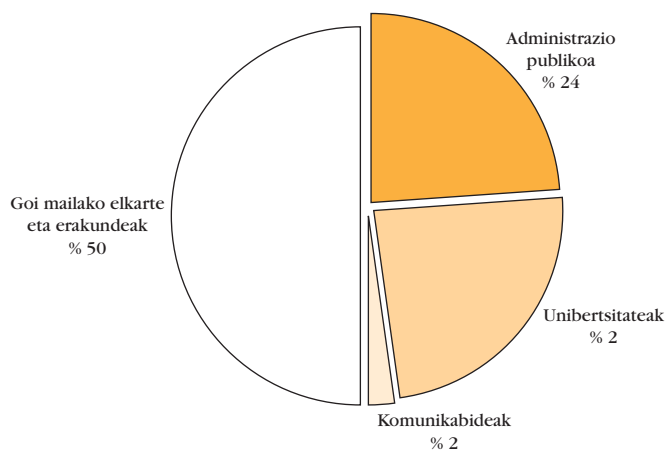
Unibertsitateek berriz, euskaraz zerbait argitaratzen duten 26 aldizkari argitaratzen dute, horietatik 4 euskaraz elebakarrak dira (% 16a). Ikusten denez, Euskal Herriko unibertsitate guztietatik (UPV/EHU, UD/DU, UPNA/NUP, MU, UN/NU, UNED eta Iparraldean kanpua duten UPPA eta UB) euskarazko lanak argitaratzen dituzten unibertsitateak, 4 baino ez dira.

Bi komunikabidek, Argiak eta Deiak, jadanik hilda dauden bi aldizkari argitaratu izan dituzte: *Larrun* eta *Muga*.

Euskarazko lanak kaleratu dituzten beste 54 aldizkariak goi mailako erakundeek, elkarte kulturalak eta elkarte profesionalek kaleratu dituzte. Hortaz, aldizkarien erdia goi mailako elkarte eta erakunde desberdinek argitaratzen dituzte eta unibertsitateak doi doi laurden batera iristen dira.

11. Grafikoa

Euskarazko lanak argitaratzen dituzten aldizkariaren erakunde ekoizleak

Iturria: Inguma datu-basea.

Aldizkariaren ekoizle nagusiak, goi mailako elkarte eta erakundeak direnez, ondoko lerroetan mota horretako aldizkariaren atzean dauden elkarteak aztertuko ditugu. Multzoa heterogeneoa da, mota askotakoak direlako, hala nola, hizkuntzaren akademia, elkarte kulturalak (adb. UEU), fundazioak (adb. Barandiaran Fundazioa), klusterrak (adb. Soziolinguistika klusterra) eta abar.

4.2.2.1. Goi mailako elkarte eta erakundeak

Arestian aipatu dugunez, goi mailako elkarteak zein erakundeak eta elkarte profesionalek 54 aldizkari kaleratzen dituzte. Horietatik 14, euskarazko aldizkariak dira. Mota honetako erakundeen ezaugarri nagusiak bost dira:

- Lehen: salbuespenak salbuespen, mota honetako erakundeek goi mailako aldizkari bakarra izaten dute. Administrazioek eta unibertsitateek berriz, normalean aldizkari bat baino gehiago plazaratu ohi dute (Udaletxeek izan ezik).
- Bigarrena: euskal kultur erakunde eta elkarteek (euskal kulturgintza), hau da, euskaraz funtzionatzen dutenek, salbuespenak salbuespen goi mailako euskarazko aldizkariak sortu ohi dituzte. 34. Taulan ikusten denez, 11 euskal elkarteek 16 aldizkari argitaratzen dituzte, eta horietatik 12 euskarazkoak dira. Elkarteek aldizkari bat baino gehiago ateratzen dutenean, posible da bigarren edo hirugarren aldizkari horietan euskara ez ezik bestelako hizkuntzen erabilera onartzea (ikus adibidez Labayru).

35. Taula

Euskal kultur elkarten aldizkarien hizkuntza hautua

Erakunde argitaratzailea	Euskarazko ald.	Ald. eleanitzak
AEK	1	0
EIE	2	1
EIZIE	1	0
Elhuyar Kultur Elkartea	2	0
Euskalherriko Karmeldarrak	1	0
Euskaltzaindia	1	0
Jakinkizunak	1	0
Labayru Ikastegia	1	2
Mendebalde Kultura Elkartea	0	1
Soziolinguistika Klusterra	1	0
UEU	1	0
Guztira	12	4

Iturria: elaborazio propioa Inguma-tik abiatuta.

- Hirugarren, ikuspegi historikotik euskarazko produkzio zientifikoa batik bat euskal kultur elkarte eta erakundeek sortu zuten (*Jakin, Karmel, Elbuyar* eta abar), baita gerora eutsi ere.
- Laugarren: Euskal Herriko kultur erakunde eta elkarteek, hau da, nagusiki erdaraz funtzionatu arren euskara ere onartzen dutenak, aldizkari eleanitzak argitaratzen dituzte. Salbuespen bi aipa daitezke: Eusko Ikaskuntzak argitaratzen duen

Eleria aldizkaria eta RSBAPek ateratzen duen *Egan* aldizkaria. Salbuespen bietan, nabarmena da euskarazko aldizkari horiek ez direla elkartearen aldizkari bakarrak.

36. Taula

Euskal Herriko kultur elkarten aldizkarien hizkuntza hautua

Erakunde argitaratzailea	Euskarazko ald.	Ald. eleanitzak	Guzt.
Ankulegi Antropologia Elkartea	0	1	1
Aranzadi Zientzi Elkartea	0	2	2
Bidasoako Ikerketa Zentroa	0	1	1
Bilboko Zientzia Medikoen Akademia	0	1	1
Europar Ikerketen Taldea	0	1	1
Medikuntza Historiaren Euskal Elkartea	0	1	1
EI/SV (Barandiaran Fundazioa)	1	16	17
Fundación Pablo Iglesias	0	1	1
Geronimo Uztariz Institutua	0	1	1
Ingeba: Euskal Geografi Elkargoa	0	1	1
IPES	0	1	1
Musée Basque	0	1	1
PRECISA	0	1	1
Zehaztu gabe	0	1	1
Sabino Arana Fundazioa	0	1	1
Sancho El Sabio Fundazioa	0	1	1
RSBAP	1	3	4
Zutik	0	1	1
Guztira	2	36	38

Iturria: Elaborazio propioa Inguma-tik abiatuta.

— Bosgarren eta azken ezaugarria, produkzioari dagokio. Euskal kulturgintzako aldizkarietan euskarazko lan gehiago argitaratu dira, nahiz eta aldizkariaren kopurua txikiagoa den, euskaraz funtzionatzen ez duten elkarten aldizkarietan baino. Izan ere, euskal kulturgintzako aldizkariak gutxiago izanik (16) bertan argitaratu da beste elkarteetako aldizkarietan baino ia 4 aldiz lan gehiago (7.090 do-

kumentu). Horrek erakusten du euskarazkoak ez diren aldizkariak nagusiki erdarazkoak direla, euskararen portzentajea bertan oso txikia delako.

37. Taula

Goi mailako elkarte eta erakundeen aldizkarien euskarazko produkzioa

Erakunde mota	Euskarazko ald.	Ald. eleanitzak	Ald. guztira	Dok. Kop.
Euskal kulturgintzako aldizkariak	12	4	16	7.090
Euskal Herriko kulturgintzako ald.	2	36	38	1.885
Guztira	14	40	54	8.975

Iturria: Inguma datu-basea.

Amaitzeko eta sintesi ikuspegia emateko hurrengo taulan laburbildu dugu erakunde motaren araberrako aldizkari kopurua eta mota bakoitzean ekoiztako euskarazko lanen kopurua:

38. Taula

Aldizkarien erakunde ekoizleak eta produkzioa

Erakunde mota	Ald. kop.	Dok. kop.	Dok. %tan	
Administrazio Publikoa	26	1.138	9,6	
Unibertsitateak	26	1.458	12,3	
Komunikabideak	2	252	2,1	
Goi mailako elkarteak eta erakundeak	Euskaldunak	16	7.090	60,0
	Euskara eta erdara tartekatzen dutenak	38	1.885	16,0
Guztira	108	11.823	100,0	

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusten denez, euskaldunak ez diren elkarte eta erakundeak dira aldizkari gehien dituztenak (38) eta, komunikabideen ostean, aldizkari gutxien dituztenak, elkarte eta erakunde euskaldunak dira (16). Hala ere, dokumentu ekoiztien ikuspegitik euskal kulturgintzako aldizkariak, gutxiago izanik ere, beste guztiek baino euskarazko lan gehiago argitaratu dituzte. Izan ere, aldizkarietan argitaratzen diren 10 dokumentutik 6 euskal kulturgintzaren aldizkarietan kaleratu dira, eta beste

banan euskara eta erdara tartekatzen duten Euskal Herriko elkarte eta erakundeetan, unibertsitateetan eta administrazio publikoetan.

Laburbiltzeko, euskarazko lanak argitaratzen dituzten aldizkarien erakunde ekoizleen artean euskal kultur gintzako 11 elkarte eta erakundeak beren 16 aldizkariekin euskarazko lanen ekoizle nagusiak dira, eta ez erakunde publikoak, ez unibertsitateak, ezta euskaraz gain beste hizkuntzak erabiltzen dituzten kultur erakunde eta elkarteak ere. Beraz, goi-mailako euskarazko produkzioaren azpiegituraren ehundura euskal kultur elkarte eta erakundeek osatzen dute. Neurri handiz horrek markatzen ditu onerako eta txarrerako Komunitate Zientifiko Euskaldunaren ezaugarriak. Beraz, ekoizpena euskarari eta, oro har, euskal kultur gintzari oso lotua geratzen da, azpiegitura urria du (euskal kultur gintzako erakundeetan, adibidez, ez dago laborategirik), eta horrek duen eragina gai batzuen trataera urrian eta beste batzuen joritasunean agerikoa da. Ondorioz, euskarazko produkzioa eusten duten erakundeen egitura honek ezinbestean baldintzatzen du Komunitate Zientifiko Euskaldunaren neurria, gaiak, garapena eta aitorpen soziala zein instituzionala.

Bestalde, kontuan izan behar da gaur egun euskal kultur gintza diru-laguntza publikoek eusten dutela nagusiki, diru-laguntzak mugatuak direla eta urtero ematen direla. Beraz, euskal kultur gintzaren jarduna ezin da diru-laguntzen gainetik hazi eta ezin du planteatu iraupen oso luzeko proiekturik, batetik diru-laguntzak urtero-urtero lortu behar direlako, eta bestetik legegintzaldien arabera, hau da, 4 urtean behin, diru-laguntzen ildoak erabat aldatu daitezkeelako.

Honek guztiak, euskarazko produkzio zientifikoaren egitura ahula dela nabarmen uzten du eta galdera berria planteatu: Euskal Herriko unibertsitate desberdinak euskara ez den beste hizkuntzetan zer nolako produkzio zientifikoa egiten ari dira? Berriro ere, aurrekoan egin dugun moduan, CINDOCek prestatutako *Proyecto de obtención de indicadores de producción científica y tecnológica de España* txostenera jo dugu galdera horri erantzuteko (Gómez Caridad eta beste, 2004). Txostenean 1996-2001 seiurtekoan espainiar aldizkari zientifikoetan gai jakin batzuen inguruan¹⁰¹ SCI eta ICYT datu-baseetan katalogatutako produkzioaren azterketa egiten dute. Txostenean jasotako datuak eta ondorioak Inguma-n behatutakoa indartzen dutela uste dugu.

SCIn katalogatutako EAeko lanen % 74 unibertsitateetan¹⁰² ekoitzi dira, % 19,7a ospitaleetan eta % 5,2a lukuru asmorik gabeko erakundeetan. Nafarroan ere, unibertsitateak dira garrantzitsuenak (% 64,8) ondoren ospitaleak (% 37,9), Administrazioa (% 2,5) eta azkenik lukuru asmorik gabeko erakundeetan oso gutxi ekoizten da (% 0,3) (Gómez Caridad eta beste, 2004: 407 eta 386).

¹⁰¹ Gaiak honako hauek dira: Biologia, Nekazaritza, Ingurugiroa, Lurraren Zientziak, Fisika, Ingeniaritza, Teknologia, Biomedikuntza, Matematika, Medikuntza Klinikoa eta Kimika.

¹⁰² Unibertsitateen baitan fakultaterik garrantzitsuenak honako hauek lirateke: «los centros con más producción en el período son la facultad de Ciencias de Bilbao [sic], seguida de Químicas de San Sebastián y Medicina y Odontología de Bilbao [sic]» (Gómez Caridad eta beste, 2004: 408).

ICYTen katalogatuta dagoen EAeko produkzio zientifikoaren erakunde ekoizleak honako hauek dira: unibertsitateak (% 43,8), enpresak (% 23,4), lukuru asmorik gabeko erakundeak (% 15,5), administrazioa (% 11,1)... Nafarroa ere antzera ageri da: unibertsitateak (% 45,8), administrazioa (% 27,6), enpresak (% 9,3), ospitaleak (% 3,5), lukuru asmorik gabeko erakundeak (% 3) eta abar (Gómez Caridad eta beste, 2004: 747).

Beraz, CINDOCeko txostena gaiiei zein kronologiari dagokionez partziala den arren, ondorio argi bat atera daiteke: EAEn zein Nafarroan ingelesez eta gaztelaniaz ekoizten diren lan zientifiko gehien-gehienak unibertsitateek plazaratzen dituzte, ospitaleen eta enpresen publikazioak ere nahiko garrantzitsuak izanik. Aldiz, euskarazko produkzio zientifiko, Inguma-n jasotako datuetan oinarrituz, elkarte edo lukuru asmorik gabeko erakundeetan oinarritzen da. Beraz, hizkuntza bakoitzeko ekoizpen zientifikoak erakunde azpiegitura desberdina du atzean.

4.2.2.2. Euskal Herriko Unibertsitatearen aldizkariak

Euskal Herriko unibertsitateek plazaratzen dituzten aldizkarietatik UPV/EHU da euskarazko aldizkari gehien eta aldi berean euskarazko lan gehien argitaratzen dituen. Noski, guztietatik handiena ere bada. Horregatik guztiagatik, segidan UPV/EHUko aldizkariak aztertuko ditugu, horien baitan euskarazko produkzioak duen presentzia deskribatzeko.

39. taulan UPV/EHUko aldizkariak zerrendatu ditugu. Bertan aintzat hartu ditugu UPV/EHUren Argitalpen Zerbitzuak zuzenean kudeatzen dituen aldizkariak baita sail, fakultate zein institutu batek zuzenean kudeatu eta argitaratzen dituztenak ere (adb. *Revista Iberoamericana de polímeros* ez du UPV/EHUren Argitalpen Zerbitzuak kudeatzen).

UPV/EHUko aldizkarien sorrera urteari erreparatzen badiogu, unibertsitatea bera erakunde gisa kontsolidatu den neurrian, argitalpen zerbitzua antolatu den neurrian... aldizkariak sortu dira. Horregatik, lehen aldizkaria ez zen 1984. urtera arte agertu. UPV/EHUko aldizkariak hiru unetan sortu izan dira:

- 80ko hamarkadaren bigarren erdialdean (ordukoak dira *Theoria*, *Inguruak* eta abar). Hamarkada horren amaieran, zehazki 1989. urtean UPV/EHUren euskarazko lehen aldizkariak sortu ziren (*Ekaia* eta *Tantak*), oso lotuta zeudenak Euskara Errektoreordetzaren sorrera eta finkapenarekin. Halaber garai honetan erdara hutsezko aldizkariak sortu ziren: *Veleia*, *Historia Contemporánea* eta *IJDB*.
- 90eko hamarkadaren bigarren erdialdean 6 aldizkari berri sortu ziren, batzuk euskarazko lanak kaleratu arren, bi aldizkariak (*Guineana* eta *KREI*) ez dute inoiz euskarazko lanik argitaratu.
- Azkenik, XXI. mendearen hasieran 8 aldizkari berri sortu ziren. Horietatik bakarra da euskaraz (*Gogoa*), eta beste hirutan euskarazko lan gutxi argitaratu da, hots,

39. Taula

UPV/EHUK argitaratzen dituen aldizkariak argitalpen hizkuntzaren arabera

Aldizkariaren hizkuntza hautua	Aldizkariaren izena	Sorrera urtea	Euskaraz dok. kop.	Eusk. dok. kop.
Euskarazko aldizkariak	Tantak. Euskal Herriko Unibertsitateko Hezkuntza Aldizkaria	1989	509	811
	Ekaia. Euskal Herriko Unibertsitateko Zientzia eta Teknologia aldizkaria	1989	203	
	Gogoa. Euskal Herriko Unibertsitateko Hizkuntza, Eza-gutza, Komunikazio eta Ekintzari buruzko aldizkaria	2001	99	
Aldizkari eleantizak	Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo (ASJU)/ International Journal of Basque Linguistics and Philology	1967 (1954)	194	331
	Inguruak, Revista Vasca de Sociología y Ciencia Política/ Soziologia eta zientzia politikoaren euskal aldizkaria	1986	54	
	Zer, Revista de Estudios de Comunicación/ Komunikazio Ikasketen aldizkaria	1996	24	
	Revista de Dirección y Administración de Empresas/ Enpresen Zuzendaritza eta Administrazioako aldizkaria	1994	20	
	Revista de psicodidáctica	1996	18	
	Revista Vasca de Derecho Procesal y Arbitraje/ Zuzenbide Prozesala ta arbitraia euskal aldizkaria	1989	5	
	Revista Vasca de Economía Social/ Gizarte Ekonomia-ren Euskal aldizkaria	2004	5	
	Lan-harremanak: revista de relaciones laborales	1999	4	
	Fabrikart. Arte, tecnología, industria, sociedad	2001	2	
	Notitia Vasconiae, Euskal Herriko Zuzenbide Historikorako aldizkaria/ Revista de Derecho Histórico de Vasconia	2002	2	
	Theoria. Revista de Teoría, Historia y Fundamentos de la Ciencia/ Theoria An International Journal for Theory, History and Foundations of Science	1985	2	
	Cuadernos de Gestión	1985	1	
	Erdarazko aldizkariak	Antropo. ANTROPObiologia. ANTROPOgenetika. PaleoANTROPOlogia	2001	
Arqueología de la Arquitectura		2002	0	
Guineana. Revista de Botánica		1995	0	
Historia Contemporánea		1988	0	
KREI (Círculo de Estratigrafía Analítica)		1996	0	
Politika Revista de Ciencias Sociales/ Gizarte Zientzien Aldizkaria		2005	0	
Revista Iberoamericana de polímeros		2000	0	
The International Journal of Development Biology (IJDB)		ca. 1989	0	
Veleia. Revista de Prehistoria, Historia Antigua, Arqueología y Filología Clásicas	1984	0		

Iturria: elaborazio propioa, Inguma eta Dialnetetik abiatuta.

5 dokumentutik behera: *Fabrikart*, *Revista Vasca de Economía Social* eta gaur egun hilda dagoen *Notitia Vasconiae*. Bestalde mende honetan erdarazko 4 aldizkari sortu dira: *Revista Iberoamericana de Polímeros*, *Antropo*, *Arqueología de la Arquitectura* eta *Politika*.

Beraz, UPV/EHUn aldizkari proiektuetan gero eta joera erdaldunagoa antzematen da. Baina erdara esatean ez dugu esan nahi ingelesezkoa denik, gaztelerazkoa baizik. Ohargarria da, esate baterako, Arkeologia zuzenean edo zeharka lantzen duten aldizkari guztiek gaztelania hutsezkoak izatea. Izan ere, *Veleiak*, *KREIk* eta *Arqueología de la Arquitectura* ez dute euskarazko lanik kaleratu, ezta ingelesezkorik ere. Esate baterako, altxaerako Arkeologian espezializatutako *Arqueología de la Arquitectura* aldizkaria 2002an sortu zen, nazioarteko komunikazio zientifikorako hizkuntza ingelesa zela. Alta, aldizkari espezializatua izanik ere, bertan erabili izan diren hizkuntzak gaztelania, italiara edo frantsesa izan dira, ingelesaren arrastorik gabe.

Guztira UPV/EHUK gaur egun euskarazko 3 aldizkari ditu, euskarazko lanak argitaratzen dituzten 12 aldizkari, eta erdarazko 9 aldizkari. Kontuan izan behar da UPV/EHUn estatutuak onartu zirenetik euskara eta gaztelania biak direla ofizialak. Horregatik 90eko hamarkadan Euskara Kabineteko buruak ofizialtasun hori argitalpenetara zabaltzea proposatu zuen:

Unibertsitatearen diruaz subentzionatzen edo eta osorik ordaintzen diren aldizkari orokorretan, berriz, ez zaie argitaratzaileei eskatzen hor gure hizkuntza ofizialek berdintasun-egoeran beren tokia garantizaturik izatea, eta maiz diru publikoaz erdara hutsezko agerkariak ateratzen dira, izenburuarekin berarekin hasita, berdin-berdin Valladolideko Unibertsitatean argitara litezkeenak. (Kintana Urriaga, 1994c: 239).

UPV/EHUn euskara ofiziala bada ere, aldizkari batzuk ez dute euskarazko izenik ere (adb. *Cuadernos de Gestión*, *Fabrikart* eta abar) edota edukita ere, itzulpena eskasa da (adb. *Revista Vasca de Derecho Procesal y Arbitraje/ Zuzenbide Prozesala ta Arbitraia Euskal Aldizkaria*). Arazoa, ez dago hainbeste erdara hutsean argitaratzen diren aldizkarietan, horiek azken finean ez dutelako euskarazko lanik argitaratzen, baizik euskarazko lanak onartzen dituzten aldizkarien kasuan. *Revista de Psicodidáctica* aldizkariak esate baterako, aldizkariaren izena elebitan ez duen arren, euskarazko lanak argitaratu ditu. Ondorioz, egile euskaldun batek ez daki aldizkariaren politika zein den hizkuntza ereduari dagokionez.

Honek beste arazo batera garamatza, aldizkariak ez dutela argiro deklaritzen zein den aldizkariaren hizkuntza hautua. Batzuk agian euskarazko lanik argitaratzeko arazorik ez lukete izanen, baina aldizkariaren ibilbide osoan euskaraz lanik kaleratu gabe, zaila da egile euskaldunek euskarazko lanik hara bidaltzea.

4.2.2.3. The International Journal of Developmental Biology

UPV/EHUK argitaratzen du nazioarteko zientzian eragin handiena duen Euskal Herriko aldizkaria: *The International Journal of Developmental Biology* (IJDB). Aldizkariak paperean 1.000 aleko tirada du eta web guneak 2008. urtean 3.000 bi-

sita zituen egunero. Aldizkaria ingelesez argitaratzen da eta bere zuzendaria Juan Arechaga da, UPV/EHUko irakaslea. Aldizkaria berez Granadan sortu zen 1952an eta beste izen bat zuen, *Anales de Anatomía*. Aldizkariaren zuzendaria Zaragozara joan zen eta *Analesen* jarraitzailea atera zuen: *European Journal of Anatomy*. Bien bitartean, Granadakoak izena aldatu zuen (*Anales del Desarrollo*), eta 1987an Juan Arechaga zuzendari gisa sartu zen. Arechaga 1988an UPV/EHUra etorri zenean, berekin ekarri zuen Granadako aldizkaria eta zenbait berrikuntza txertatu zizkion. Agerikoenak bi izan ziren: aldizkariaren argitalpen hizkuntza eta horrekin lotuta aldizkariaren izena (Moreno, 2005: 160). Hala, aldizkariak, Euskal Herrian argitaratzen hasi zenean, *The International Journal of Developmental Biology* (IJDB) izena hartu zuen eta osorik ingelesez argitaratzen hasi zen. Arechaga-ren ustez ikerketa lanak gatzelaniaz argitaratzea «masoquismo lingüístico»a da.

Cuando un investigador decide publicar sus resultados, lo hace para que puedan ser recibidos y entendidos lo más rápida y ampliamente posible. Actualmente, sólo existe una lingua franca para ello: el inglés. Por paradójico que resulte, el español sólo podrá empezar a ser un lenguaje científico internacional cuando España y los países hispanohablantes publiquen un suficiente número de revistas científicas de calidad, pero... ¡en inglés! Divulgar en otra lengua lo que se publica de primera mano en aquella es una labor que, en estos momentos, debe ser atendida de forma muy secundaria: nuestra audiencia natural es el mundo y no sólo la comunidad de hispanohablantes. (Arechaga, 2007: 14)

Gaur egun IJDB, SCIren arabera, Espainian editatzen den aldizkaririk aipatuena da, eta beraz Espainiako eragin faktorerik handiena duen aldizkaria da. Harpidedunak ditu 30 herrialdetan, baina Estatu Batuetako liburutegiak nagusi dira.

Aldizkariko zuzendariak, Arechagak, Revicien (*Red de Revistas Científicas Españolas*) ekimenean parte hartzen du. Revicien 2004an sortu zen Espainiako aldizkari zientifikoen plataforma gisa, Espainiako aldizkari zientifikoak sustatzeko, orobat Espainiako zientzia bultzatzeko: «El prestigio de la ciencia de un país no consiste sólo en que sus científicos publiquen en grandes revistas internacionales, sino también en ser capaces de editar publicaciones propias de calidad»¹⁰³. Revicien funtsean aldizkariaren Interneteko bilgune eta aldi berean kontsulta gunea da, non aldizkariotik argitaratutako lanen erreferentzia eta laburpena (eta batzuetan, testu osoak) eskaintzen den. Plataforman dauden aldizkariak lau baldintza bete behar dituzte: lehena, edizio batzorde bat eduki behar dute, bigarrena, artikulua argitaratu aurretik ebaluatzaileen eskuetatik pasatu behar dira, hirugarrena, web gunea edukitzea eta eguneratuta izatea, eta laugarrena eta azkena, aldizkotasun erregularra izatea. Gaur egun Arevicien-ek (*Asociación Española de Revistas Científicas Españolas*) eusten du Revicien. Honako hauek dira elkartearen helburuak:

La Asociación de Revistas Científicas Españolas se define como una entidad sin ánimo de lucro cuyos fines son:

¹⁰³ Revicien, *Red de Revistas Científicas Españolas. Dossier*, http://www.revicien.net/dossier_revicien.pdf [kontsulta data: 2009-04-01].

- a) Contribuir al desarrollo científico y tecnológico de nuestro país mediante la mejora de nuestras revistas científicas.
- b) Potenciar la mejora del acceso electrónico a todas las revistas asociadas.
- c) Fomentar la presencia internacional de las revistas de la Asociación.
- d) Gestionar el portal de Revistas Científicas Españolas Revicien.net y su área de prensa.
- e) Actuar como un interlocutor cualificado ante los poderes públicos representativos.
- f) Promover el papel de las publicaciones científicas españolas como parte consustancial del sistema de I+D+i español.¹⁰⁴

Arevicien sortu baino lehen Revicien-eko ageriko eragile nagusiak bi ikertzaile ziren: Juan Arechaga eta Manuel León, *Real Sociedad Matemática Española*ko lehendakariordea. León gaur egun Arevicien-eko lehendakaria da, eta Arechaga azken urteotan espainiar aldizkarien aldeko eragile sutsua da. Funtsean Revicien-eko proiektuaren ideologoa dela esan daiteke, Revicien-eko ideia asko, eta gerora Arevicien-eko helburuetako batzuk, Arechagaren artikulatetik irten direlako¹⁰⁵. Esate baterako, herrialde baten prestigio zientifikoa neurri handi batean aldizkari zientifiko-teknikoetan dartzala edota aldizkariak izan behar dutela herrialde baten I+Garen parte.

Arechagak, liburutegiei eta ebaluazio sistemei espainiar aldizkariarentzat aitortza eta arreta handiagoa eskatzen die. Izan ere, atzerriko liburutegiek aldizkarien harpidetza garestiak ordaintzen dituzte, baina Espainiako aldizkariak ez dituzte hartzen. Adibidez, Arechagak zuzentzen duen IJDB aldizkariak, 2006. urtean Espainia osoan 4 harpidetza baino ez zituen. Bestetik, Arechagak salatu izan du seiurtekoetan oso gutxi baloratzen direla espainiar aldizkarietako argitalpenak. Bere ustez, pentsamoldea aldatu behar da, kalitatezko aldizkariak ez direlako soilik atzerrikoak edo *Nature* edo *Science*. Esaterako, Espainiako IJDB prestigiotsua da, ez soilik SCIn eragin faktore handia duelako, baita bertara egile prestigiotsuek, adibidez Nobel sari batek, bere artikulua bidaltzen dutelako. Beraz, bere ustez aldizkariaren argitalpenaren kokalekua ez da kalitatearen isla zuzena. Bestalde, espainiar aldizkariak onak izateaz gainera, «las revistas españolas —y no las extranjeras— debieran de ser el vehículo natural de los mejores trabajos de los investigadores españoles» (Arechaga, 2007: 11). Halaber, Espainian argitaratzen diren aldizkariak estatuko politika zientifikoan aintzat hartzeko eskatzen du:

Es más, en el recientemente aprobado Plan Nacional de I+D+I 2008-2011 no existe ni una sola referencia, siquiera indirecta, dedicada a la promoción de revistas científicas españolas de calidad, a pesar de que durante su desarrollo se irán al exterior cientos de millones de euros bajo la forma de gastos de edición y de suscripciones a bases de datos y a revistas extranjeras (probablemente, este gasto supere ya el 25% de la inversión total española en investigación científica, médica y tecnológica). [...] ¹⁰⁶

Bestalde, Arechaga konbentzituta dago Espainiak potentzialki *Nature* edo *Science* moduko aldizkariak argitara ditzakeela, baldin eta egiturazko arazoak gainditzen badira, hala nola, espainiar aldizkarien edizio lanaren filantropia:

¹⁰⁴ Arevicien elkartearen web gunetik: <http://www.arevicien.es/asociacion.php> [kontsulta data: 2009-04-01].

¹⁰⁵ J. Arechagak *El País* egunkarian argitaratu ditu, baita aldizkari zientifikoetan ere (Arechaga, 2007).

¹⁰⁶ Arechaga, J. «Revistas científicas en España, entre el aldeanismo y el desdén» *El País*, 2007.12.26.

Parece que nos falta mucho para concienciarnos sobre el hecho de que los artículos de una revista profesional son el *producto final* de la actividad investigadora y de que la edición de las mismas en España no puede seguir siendo una labor fortuita, ocasional, filantrópica o cultural, sino un proyecto competitivo internacionalmente y una fuente de prestigio y de ingresos económicos para el país, hoy al burbuja de las multinacionales de la edición científica. No nos cansaremos de repetir a este respecto —quizás, para el asombro de muchos— que en España hay potencial humano y tecnología suficientes para publicar varias *Natures* o *Sciences*. Sólo tenemos que proponérselo, creer en nosotros mismos (quizás lo más difícil de todo) y dedicarle los recursos imprescindibles.¹⁰⁷

Ikusten denez, Arechagak espainiar aldizkariarentzako babes politika aktibo bat eskatzen du. Zilegi dirudi euskarazko aldizkariarentzat ere antzeko zerbait eskatzea. Hau da, Arechagak egiten duen diagnosa eta espainiar aldizkariarentzat erreklamatzeko neurriak eta aitortza, euskarazkoei ere aplikatzea: azpiegitura sendoa, finantziarioa, profesionalizazioa, errekonozimendua eta abar.

Laburbilduz, Euskal Herriko aldizkariaren ekosistema konplexua bizi dugu, alde batek badira munduko eragin faktore handieneko aldizkariak, eta horietako batzuk espainiar zientzia sisteman parte hartzen dutenak eta errekonozimendu eta ebaluazio auziekin kezkatuta daudenak eta, bestetik, badira euskarazko aldizkariak, aldizkarietako euskarazko goi mailako komunikazioa eusten dutenak, gehien bat goi mailako kultur elkarte eta erakundeek argitaratzen dituztenak, bestelako problematika askoz zabalagoak dituztenak, hasi azpiegitura eta finantzaziotik, buka ebaluazioan.

4.2.3. Aldizkarietako erakartitako egileak

Aldizkarietako argitaratutako dokumentuak aztertu ondoren, aldizkarietako idazten duten egileen azterketan sartuko gara. Lehenengo euskarazko aldizkarietako parte hartzen duten egileak aztertuko ditugu eta ondoren eleanitzetakoak. Funtsean aldizkari bakoitzean zenbat egile desberdinek parte hartu duten, batez beste zenbat idazten duten, eta aldizkarietako egileekiko duten *irekitasuna* zein *itxitasuna* interesatzen zaigu. Eta horretan guztian euskarazko aldizkariaren eta aldizkari eleanitzen artean desberdintasunik dagoen.

Aldizkari euskaldunetako parte hartu izan duen egile kopurua aldakorra da eta lotuta dago aldizkariaren sorrera eta ezaugarriekin. Izan ere, 1989. urtean sortutako aldizkari batek egile gehiago erakarri ohi ditu, 2001. urtean sortutakoak baino. Bestalde, aldizkari batzuk egile profesionalak dituzte (adb. *Elbuyar Zientzia eta Teknika*) eta beste batzuk, berriz, enkargu ordainduak egiten dituzte (adb. *Jakin*), eta badira ikertzaileek bidaltzen dituzten lanekin hornitzen diren aldizkariak (adb. *Uztaro*). Beheko taulan euskarazko aldizkarietako aritutako egileak jaso ditugu baita egile bakoitzaren batez besteko produktioa ere. Taula prestatzeko ez ditugu aintzat hartu jada hilda dauden aldizkariak edota 10 dokumentutik behera dituzten aldizkariak.

¹⁰⁷ Idem.

40. Taula

Euskarazko aldizkari bizien batez besteko produkzioa egileko

Euskarazko aldizkariak	Dok. kop	Eg. kop	Dok/eg BB
Bat	539	398	1,4
Egan	675	178	3,8
Ekaia	203	224	0,9
Eleria	151	103	1,5
Elhuyar Zientzia eta Teknika	1.295	332	3,9
Enseiukarrean	115	79	1,5
Euskera	1.121	327	3,4
Gogo	99	61	1,6
Hegats	280	149	1,9
Hizpide	168	98	1,7
Idatz & mintz	158	47	3,4
Jakin	1.157	603	1,9
Karmel	772	146	5,3
Senez	348	155	2,2
Tantak	509	250	2,0
Uztaro	529	387	1,4

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusten denez, *Jakin* da egile gehien izan dituen aldizkaria. Izan ere, *Jakin* nek urtero zenbait egileri eskatzen die urteko balantzea egiteko, edota gai monografiko baten inguruan beraien iritzia bidaltzeko. Batez bestekoari erreparatzen badiogu, *Karmel*ek marka guztiak hausten ditu, egileko batez besteko lanak 5,3 dirrelako. *Karmel* ordena erlijiosoaren aldizkaria da, karmeldarrena, eta beraz aldizkarian gehien parte hartzen duten egileak, karmeldar euskaltzaleak dira, nahiz eta kanpoko lankidetzak ere badituen. Euskaltzaindiaren *Euskera* buletinarekin esate baterako, *Karmelen* antzekoa gertatzen da. Nolabait esateko, erakunde nahiko korporatiboa da, eta bertan bereziki euskaltzainek parte hartzen dute. *Elhuyar Zientzia eta Teknikaren* kasuan, arestian aipatu dugunez, batez bestekoa hain altua da, aldizkariaren erredakzioa egile profesionalek osatzen dutelako.

Izaera nahiko korporatiboa duten aldizkari hauen antipodetan *Ekaia* aldizkaria dago, egileko batez beste 0,9 dokumentu duena. Izan ere, *Ekaian* egile gehiago dago dokumentuak baino, artikulua bakoitzaren prestakuntzaren atzean egile bat baino gehiago egon ohi delako. *Ekaia* Zientzia eta Teknologiar buruzko euskarazko goi mailako dibulgazioa egiteko sortu zen. Goi mailako komunikazioan, eta bereziki, Zientzia eta Teknologiarren esparruan, argitalpenak lankidetzan prestatzen dira, beronen prestaketan alde edo moldez ikerketa talde osoak parte hartu ohi duelako.

Beheko taula honetan (41. Taula) aldizkarietan parte hartutako egileen azterketan pausu bat aurrera egin dugu, eta behin bakarrik parte hartu dutenen datua jaso dugu (kopurua absolututan eta ehunekotan):

41. Taula

Euskarazko aldizkarietan behin parte hartu duten egileak

Euskarazko aldizkariak	Eg. kop.	Dok. bakarreko eg. kop.	Dok. bakarreko eg %
Bat	398	283	71,1
Egan	178	108	60,7
Ekaia	224	166	74,1
Eleria	103	71	68,9
Elhuyar zientzia eta teknika	332	208	62,7
Enseiukarrean	79	53	67,1
Euskera	327	186	56,9
Gogoa	61	41	67,2
Hegats	149	87	58,4
Hizpide	98	63	64,3
Idatz & mintz	47	27	57,4
Jakin	603	383	63,5
Karmel	146	88	60,3
Senez	155	99	63,9
Tantak	250	136	54,4
Uztaro	387	257	66,4

Iturria: Inguma datu-basea.

Euskarazko aldizkarietan behin bakarrik parte hartu duten egileen portzentajea % 54-68an kokatzen da. Hortaz, badirudi aldizkari euskaldunek badutela egile talde txo bat, hau da, egileen % 45-32a, behin baino gehiagotan argitaratzen dituztenak beraien lanak. Ondorio orokor honetatik ihes egiten dute *Ekaia* eta *Bat* aldizkariak. Bietan lan bakarria argitaratu duten egileak % 70etik gora dira. *Ekaian*, ares-tian aipatu dugunez, Zientzia eta Teknologia arloko aldizkarietan ohi den moduan, artikulua egile batek baino gehiagok sinatzen dituzte eta era berean gehiago dira ekoizpen bakarria duten egileak.

Bat soziolinguistikan espezializatutako aldizkaria da. Zenbaki bakoitzean gai zehatz bat lantzen dute hainbat egilek, zenbaki bakoitza monografikoa izan ohi delako. Adibidez, 24. zenbakian teknologia berrien aurrean euskararen erronkak zeintzuk ziren aztertu zen, 30.ean Suomieraren normalkuntza eta 47.ean Donostia-Baiona eurohi-

ria. Beraz, *Baten* ez dira argitaratzen aldizkariaren argitalpen batzordera heldutako artikulua, baizik batzordeak berak aditu desberdinei eskatutako artikulua. Agian horrek azal dezake ekoizpen bakarra duten egileen portzentajea hain altua izatea.

Amaitzeko azken ohar bat egin nahi genuke *Eleria* aldizkariaren gainean. *Eleriak* erakusten du Zuzenbide arloan zenbat egile euskaldun dagoen Zuzenbideari buruz euskaraz artikulua argitaratzeko moduan. 1996. urtean sortu zenetik 2003ra arte, 103 egile desberdinek parte hartu du eta horietatik 71 oraindik behin baino ez da aritu. Beraz, Zuzenbidea euskaraz lantzeko, beharrezkoa izan da aldizkari espezializatu sortzea, Zuzenbide arloko egile euskaldunak biltzeko.

Aldizkari eleanitzei dagokionez, datu bilketa berdina egin dugu, baina asko direnez (86), adibide modura eta aleatorioki 17 hautatu ditugu:

42. Taula

Aldizkari eleanitzen batez besteko produkzioa egileko

Aldizkari eleanitzak	Dok. kop.	Eg. kop.	Dok/Eg. BB
Ankulegi	25	17	1,5
Bidebarrieta	41	30	1,4
Boletin de la RSBAP	16	9	1,8
Cuadernos de Etnología y Etnografía	18	13	1,4
Euskararen Iker Atalak	68	46	1,5
Fontes Linguae Vasconum	213	81	2,6
Geronimo de Uztariz	17	17	1,0
Ikastaria	45	48	0,9
Inguruak	54	50	1,1
Lapurdum	64	42	1,5
Mundaiz	96	35	2,7
Musiker	13	11	1,2
Oihenart	75	56	1,3
RIEV	182	110	1,7
Sancho el Sabio	25	23	1,1
Vasconia	32	25	1,3
Zainak	31	24	1,3
Zehar	59	37	1,6

Iturria: Inguma datu-basea.

Aldizkari eleanizetan egileen batez besteko produkzioa ez da 2,7tik igotzen. Euskarazko aldizkarietan berriz, eta *Karmel* aldizkariaren kasuan, batez bestekoa 5era-noikoa zen, eta beste lau aldizkariaren kasuan egileen batez bestekoa 3tik gorakoa. Beraz, aldizkari eleanizetan egile euskaldunek gehienez, dokumentu bat edo bi argitaratzen dituzte. Ondoko taulan ikus daiteke aldizkari bakoitzean dokumentu bakarra ekoitzi duten egileen portzentajea zein den:

43. Taula

Aldizkari eleanizetan behin parte hartu duten egileak

Aldizkari eleanitzak	Eg. kop.	Dok bakarreko eg. kop	Dok bakarreko eg. %
Ankulegi	17	12	70,6
Bidebarrieta	30	25	83,3
Boletín de la RSBAP	9	6	66,7
Cuadernos de Etnología y Etnografía	13	8	61,5
Euskararen Iker Atalak	46	36	78,3
Fontes Linguae Vasconum	81	51	63,0
Geronimo de Uztariz	17	16	94,1
Ikastaria	48	38	79,2
Inguruak	50	42	84,0
Lapurdum	42	27	64,3
Musiker	11	10	90,9
Oihenart	56	41	73,2
RIEV	110	68	61,8
Sancho el Sabio	23	22	95,7
Vasconia	25	19	76,0
Zainak	24	16	66,7
Zehar	37	24	64,9

Iturria: Inguma datu-basea.

Ikusten denez, lan bakarra duten egileen portzentajea % 61-83 artean kokatzen da. Hiru kasutan (*Geronimo Uztariz*, *Musiker* eta *Sancho el Sabio*) % 90-95ean dago. Honelako aldizkarietan behin baino gehiagotan dokumentua kaleratzen duten egileak % 39-17a dira eta kasu batzuetan % 10 baino gutxiago. Horra beste diferentzia bat euskarazko aldizkariaren eta eleanitzen artean: euskarazkoak egile gehiago erakar-

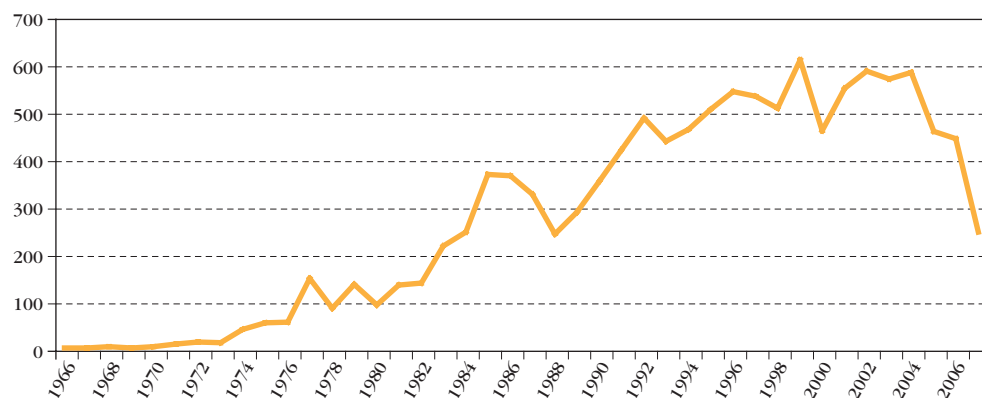
tzeaz gainera, egile bakoitzak dokumentu gehiago ekoizten ditu. Beraz, aldizkari eleanitzetan egile euskaldunen ekarpena oso puntuala da. Hipotesi moduan planteatzen dugu egile euskaldunak aldizkari eleanitzetan erdarazko lanak argitaratzen dituztela. Adibidez, G. Aulestia *Sancho El Sabio* aldizkariaren zuzendarietako bat da, eta aldizkarian euskaraz lan bakanak argitaratu ditu, gehien-gehienak gaztelaniaz izanik.

4.2.4. Aldizkarien produkzioaren bilakaera

Aldizkarien euskarazko produkzioaren urterik onena 1999a izan zen, bai aldizkari kopuruari dagokionez, zein dokumentuei dagokionez. Urte horretan 50 aldizkari-tan 609 dokumentu argitaratu ziren.

12. Grafikoa

Aldizkarien euskarazko produkzioaren bilakaera (1966-2007).
Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean aldizkarietan ekoiztutako dokumentuak

Iturria: Inguma datu-basea.

Euskarazko produkzioaren 1999ko zapaia SCiko datuekin aldera daiteke. SCiren arabera 1999an Hegoaldean ingelesez 962 artikulua ekoitzi ziren¹⁰⁸. Baina kontuan izan behar da SCIn Inguma-n baino jakintza-arlo gutxiago katalogatzen direla (Biologia, Nekazaritza, Ingurugiroa, Lurraren Zientziak, Fisika, Ingeniaritza, Teknologia, Biomedikuntza, Matematika, Medikuntza Klinikoa eta Kimika). Hortaz, Hegoaldeko ingelesezko produkzio zientifikoa euskarazkoaren oso gaitetik dago.

Bien bitartean, konparazio baterako, 1999. urtean Lituaniak SCIn ia-ia 500 dokumentu katalogatuta zituen, Estoniak 480 eta Letoniak 300 (Gontis, 2000: 32).

¹⁰⁸ Kopurua, SCIn dauden Hegoaldeko 992 artikuluen % 97 kalkulatuaz lortu dugu (Gomez eta beste, 2004). Urte horretan Inguma-n SHU 5 eta 6aren inguruan 94 artikulua daude katalogatuta. Hau da, euskarazko artikuluen produkzioerik urterik onenean ere, Hegoaldean jakintza-arlo batzuetan ingelesez ia hamar aldiz gehiago ekoizten da euskaraz baino.

Ikuspegi demografiko eta ekonomikotik Lituania da Baltikoko hiru errepublike-tatik Euskal Herriaren antz handiena duena¹⁰⁹: aipatu dugunez, SCIn ingelesezko 500 dokumentu katalogatuta bazituen ere, herrialde baltiko honek 100 aldizkari zientifiko ditu eta bertan urtero 2.500 bat artikulua argitaratzen dira. Beraz, Lituaniako SCIno produkzioa (ingelesezkoa), lituanierazko produkzioaren azpitik dago. Euskal Herrian kontrakoa gertatzen da.

However, everyone has to have in mind that for very long period there were big restrictions in Baltic Countries to publish in international journals and there still exist the language barrier. On the other hand, everyone has to acknowledge that there are over 100 local scientific journals in Lithuanian, where researchers publish over 2,500 articles per year. (Gontis, 2000: 31-32)

Lituanian beraz, lituanieraz argitaratzen diren artikulua dezente gehiago dira Euskal Herrian euskaraz argitaratzen direnak baino, lau bat aldiz gehiago, hain zuzen ere. Baina, jakina, lituanieraren egoera soziolinguistikoa euskararena baino hobea da.

Kroazian¹¹⁰ ere antzeko gauza bat gertatzen da, bertako aldizkari zientifikoetako produkzioa ISIko datu-basetan (SCI, SSCI eta AHCI) jasotakoa baino handiagoa baita. Klaić ikertzaileak 1980-1995eko kroaziar produkzio zientifiko aztertze-ko ISIko datu-baseak erabili zituen oinarritzko informazio iturri gisa, eta horren ondorioz kroaziar produkzioaren gaineko ondorio oso ezkorrak atera zituen (Klaić, 1997), hau da, Giza eta Gizarte Zientzien garrantzia eza, Kimika eta Fisika arlokoak ez diren beste ikertzaileen produktibitate eskasa eta abar. Horri erantzunez, Maricic-ek aldizkari berean artikulua bat argitaratu zuen Klaić-en akats metodologikoak agertuz eta ISIaren erabilera kritikatu. Besteak beste, Maricic zioen 300 bat aldizkari zientifiko kroaziar zeudela, eta beraz, kroaziar produkzio zientifiko ISIaz haratago zihoala (Maricic, 1998).

Kroaziako ikerkuntza gunerik handiena den Ruder Bošković Institutuaren liburutegiko Stojanovski zuzendariaren arabera, Kroazian 232 aldizkari zientifiko daude, eta horietatik % 5,6aren lanak ISIn jasotzen dira (Stojanovski, 2003). Stojanovski-aren arabera Giza Zientziek dituzte aldizkari gehien (60), ondoren Gizarte Zientziek (48), Teknologiak (39), Biomedikuntzak (33), Natur Zientziek (29) eta azkenik Bioteknologiak (23). Ikusita Kroazia moduko herrialde txikiek dituzten arazoak beraien produkzio zientifiko ezagutarazteko CROSBİ (*Croatian Scientific Bibliography*) izeneko proiektu bat martxan jarri zuten. Bertan kroaziar ikertzaile eta zientzialariek argitaratutako lanen, doktorego-tesien eta parte hartutako ikerkuntza-proiektuen gaineko informazioa jasotzen da. Datu-basea Internet-en dagoenez (<http://bib.irb.hr>) zuzenean aztertze-ko aukera izan dugu. Ikusi dugunez, datu-ba-

¹⁰⁹ Konparazio bat egiteko Euskal Herriko eta Lituaniaren gaineko oinarritzko datuak emango ditugu. Euskal Herriko populazioa 2001.ean ia 2,9 milioi biztanlekoa zen (Aztiker, 2004: 3), eta euskaldunak 780.000 ziren (Aztiker, 2004: 59). Urte horretan EAEk BPGtik % 1,38a bideratu zuen I+Gra (Salaburu eta beste, 2003: 28). Lituaniak aldiz, biztanle gehiago ditu, baina I+Gan oso gutxi inbertitzen du. Lituaniak, 2001ko erroldaren arabera 3,5 milioiko biztanleria zuen, % 83,4a lituaniarra zen (Kallonen, 2004: 1), eta 2000 urtean BPGtik % 0,37a I+Gan gastatu zuen (Gontis, 2000: 31).

¹¹⁰ Kroaziak 4,4 milioi biztanle ditu eta 2001eko BPGtik % 0,98a I+Gra bideratu zuen (Stojanovski, 2003).

sean jasotako kroaziarren produkzio gehiena kroazieraz dago, ingelesez oso dokumentu gutxi aurkitu ditugu. Segur aski ingelesaren erabilera Kroazian, ISlan jasotako kroaziar aldizkariena izango da, hau da, % 6aren ingurukoa.

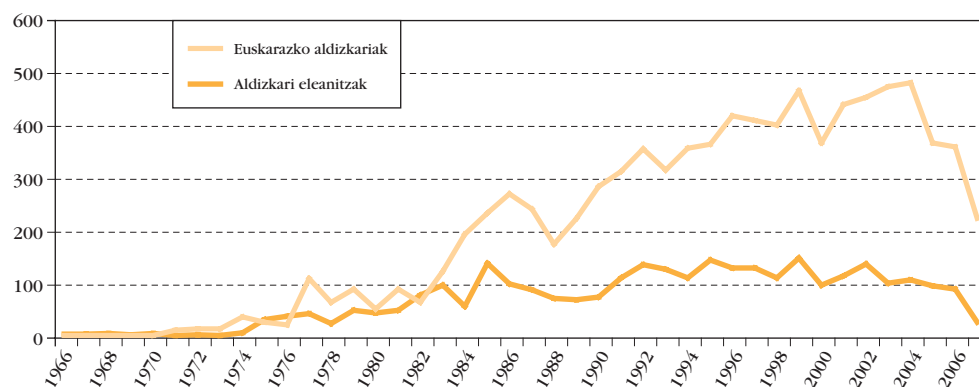
Beraz, Euskal Herrian euskarazko produkzioa, bertan ingelesez egiten denaren azpian dago, nahiz eta nazioarteko joera alderantzizkoa den. Hau da, nazio hizkuntzan ekoiztako produkzioa altuagoa izan ohi da ingelesez egindakoa baino.

4.2.4.1. Aldizkari motaren arabera bilakaeraren azterketa

Arestian goi mailako aldizkarietan argitaratutako idazlanen bilakaera aztertu dugu, orain berriz, hurbilpen zehatzago bat egitea planteatzen dugu, aldizkarien hizkuntza hautuaren arabera. Hala, euskarazko aldizkarietan eta eleanitzetan argitaratutako euskarazko lanen bilakaera ondoko grafikoa jaso dugu:

13. Grafikoa

Euskarazko aldizkari eta eleanitzetan argitaratutako euskarazko lanen bilakaera. Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztako dokumentuak

Iturria: Inguma datu-basea.

Grafikoa ikusten denez, goi mailako euskarazko aldizkarietan eta eleanitzetan 1983. urtera arte argitaratzen ziren lan kopurua berdintsua zen. Euskara hutsezko aldizkariak ez ziren asko. Lehenengo *Euskera* baino ez zegoen, gero etorri zen *Elbuyar* aldizkaria (1973) eta beranduago *Jakin* (1977). 1983. urtetik aurrera euskarazko aldizkari gehiago sortu ziren (arestian aipatutako *Labayruren Idatz & Mintz*, *Zutabe*, *Senez...*) eta horren ondorioz, aldizkari euskaldunak askosaz ere euskarazko produkzio handiagoa izan zuten eta eleanitzengandik aldentzen hasi ziren. 90eko hamarkadan sartu orduko, 4 aldizkari euskaldun berri agertu ziren (*Tantak*, *Ekaia*, *Uztaro* eta *Hegats*) eta beraiek izan ziren, aurrekoekin batera, aldizkarietako euskarazko produkzioaren hazkunderaren erantzuleak.

Aldizkari eleanitzen urteroko euskarazko lanen kopurua gutxi gora behera 80ko hamarkadan finkatu zen. Geroztik, gora beherak izan badira ere, bere hartan mantentzen da.

Ohartzekoa da, nolana ere, 2004. urtetik aurrera aldizkarietako euskarazko produkzioan antzematen den beherakada, larriagoa dena euskarazko aldizkarien ekoizpenaren kasuan. Zergatiak ikertzeke daude, baina ez dirudi dokumentazio akats baten ondorio denik.

4.2.5. Azken hausnarketa

Aldizkarietara buruz orain arte aipatutako guztia kontuan hartuta, aldizkarietara inguruko zenbait hausnarketa egingo ditugu. Horretarako Aitor Zuberogoitiak prestatu eta argitaratutako tesia bidelagun izan dugu, eta bereziki gaur egungo prentsa elebidun abertzalean euskararen presentziari buruz ateratako ondorioak. Izan ere, Zuberogoitiak euskal aldizkarietara inguruan dioena gure lanerako iradokigarria izateaz gainera, gauza askotan berak antzemandako fenomenoak, eta guk behatutakoak goi mailako aldizkarietara esparruan, parekoak edo hurbilekoak dira:

- Zuberogoitiaren arabera, azken mende laurdenean euskaraz jardun duten hedabideak izan dira euskal komunikazio-esparruari eutsi diotenak, ez hedabide elebidunak. Arazorik gabe baieztatu daiteke horixe bera goi mailako aldizkarietara kasuan.
- Euskara onartzen duten aldizkari gehienetan, euskaraz erdararen aldeko egoera diglosikoa bizi du, euskaraz oso lan gutxi argitaratzen delako eta gainera urteekin produkzio horrek behera egin duelako. Urteko produkzioa mantendu da, baina gero eta aldizkari gehiago direlako euskara onartzen dutenak. Bestela, aldizkariak banaka hartuta, gero eta euskarazko lan gutxiago dituzte (adb. Eusko Ikaskuntzaren sailerako koadernoak). Salbuespen bakarretakoa *Fontes Linguae Vasconum* aldizkaria da, sortu zenetik gaur egunera arte euskarazko artikuluen kopurua nabarmen emendatu duena. Bestalde aldizkari eleanitzek euskarazko lan gero eta gutxiago argitaratzeaz gainera, euskara maila apalagoko lanetan ageri da. Arestian aipatu dugunez, RIEVen 1984-1986. urteetan, artikuluetan erabiltzen zen, eta azken urteotan bereziki liburu aipamenetan agertzen da. Oro har, gaur eguneko aldizkari eleanitzak urrun daude frankismo bete betean, 1953an *Eganek* egindako euskarazko haututik.
- Gaietan ere antzematen da halako *ghettifikazioa* aldizkarietara, bereziki eleanitzetan, euskarazko lanak maiz, euskal gaiei buruzkoak direlako, adibidez *Vasconian* (Landa, 2005). Zuberogoitiak aipatzen duen moduan «joera hori muturrera eramatea euskara ghettoan hesitzeko modua izan daiteke» (Zuberogoitia, 2003: 534).
- Euskarazko goi mailako komunikazioak funtzio guztiez osatutako zirkuituak behar du, besteak beste, egileak behar ditu artikuluetara prestatzeko, lanak argita-

ratzeko *referee* lana egingo duten adituak behar dira, baita zuzentzaileak ere, eta irakurleko euskalduna (unibertsitateko ikasle, irakasle, aditu, profesional, iker-tzailea eta abar). Informazio tresnak behar ditu dokumentazioaren sakabanaketa ekiditeko eta erabiltzaileei informazioaren berreskurapena ahalbidetzeko, baita ebaluazio sistema ere, eta berau egiteko irizpideak eta tresnak, hala nola, datu-base, direktorioak eta abar. Une honetan, euskarazko goi mailako komunikazio zirkuitua osatze bidean aurkitzen da: goi mailako euskarazko aldizkarietan egi-leak badira, aldizkariak, adituak, eta irakurlekoa ere. Agian premiarik handiena ebaluazioan dago.

- Alde horretatik une honetan euskara onartzen duten aldizkari eleanitzek ez diote irtenbide integralik eskaintzen euskarari. Honelako aldizkarietan euskarak ez duelako gutxieneko zentralitatearik, aldizkari batzuetan kuota bat baino ez da aldizkariaren proiektuan (adb. *Sancho El Sabio*) eta horren ondorioz, esate ba-terako, aldizkariak ez dute izaten euskarazko lanentzako planteamendu orohar-tzailerik (adb. euskarazko artikulua orrazteko zuzentzailerik).
- Ez mota bateko ez besteko goi mailako aldizkariak, euskarazkoak zein elea-nitzak, oro har euskaldunentzat ez dute erabateko erreferentzialtasunik. Ha-lako aldizkarietan lanak argitaratzen dira baina ez dira askorik irakurtzen, ez dira kontsumitzen. Horren froga da adibidez, Psikologiaren inguruan euska-raz argitaratutako artikuluen aipamen bibliografikoa hutsala dela edota Psi-kologia arloko artikulua ustegabeko aldizkarietan argitaratzen direla, esate-rako *Fontes Linguae Vasconum* (Artetxe, 2006). Erreferentzialtasuna eraiki ezean, ez da modu koherentean adostutako arloko lexikoa (bakoitzak bere proposamena egingo duelako), ezta arloz arloko aditu euskaldunik sortuko, ezta euskal hiztun komunitatearentzat intereseko ildorik finkatuko... Horrega-tik, euskarazko produkzioa trinkotu egin behar da, aldizkari euskaldunen ka-suan gaien inguruko erreferentzialtasuna landu, eta aldizkari eleanitzetan pro-dukzioa areagotu, goi mailako euskarazko komunikazio esparrua guztiz osatu ahal izateko.
- Euskarazko goi mailako komunikazioak funtzio guztiak dituen zirkuitua osa-tzeko, euskaraz prestatutako lanen erreferentzialtasuna areagotzeko, eta euskal-dunen goi mailako komunikazio esparrua trinkotzeko, giltzarria izan daiteke goi mailako euskarazko produkzioaren ebaluazio sistema propio bat garatzea: alde batetik aitortuko duena hizkuntzaren normalizaziotik harago euskarazko pro-dukzioaren balioa eta erabilera goi mailan (irakaskuntzan, ikerkuntzan eta abar), bestetik, sustatuko duena egileen produkzioa, eta azkenik, erreferentzialtasunak eraikitzen lagunduko lukeena (aldizkariena, egileena eta abar). Horretarako, eus-kararen beraren gaur eguneko egoera soziolinguistikoa eta bilakaera historikora egokitutako nazioarteko oinarriko estandarrak erabiltzea oso baliagarria litza-teke. Bestelako ebaluazioek, hau da, hizkuntzaren egoera soziolinguistikoa eta historikoa aintzat hartzen ez dutenak, eragin kaltegarria izan dezakete goi mai-lako euskararen erabileran.

4.3. Argitaletxeen azterketa

Aldizkariekin batera, argitaletxeak goi mailako euskarazko produkzio idatziaren ekoizle garrantzitsuak dira. Inguma datu-basean 46 argitaletxe daude erregistratuta eta guztira 1.529 liburu, 451 itzulpen eta 3.986 HAA ekoitzi dituzte.

Lurraldeari dagokionez, Gipuzkoan kokatuta daude argitaletxe gehien (guztira 23 argitaletxe), ondoren Bizkaian (16), Nafarroan (4), Araban (2) eta Lapurdin (1). Hala ere, Bizkaiko argitaletxeak dira gehien produzitzen dutenak, argitaletxeen produkzio osoaren % 67,7a Bizkaian ekoitzen baita. Gipuzkoan argitalpen etxe zein zerbitzu garrantzitsuak egon arren (Jakin, Elhuyar, UZEL), Bizkaiaren egitura sendoa da. Bizkaian kokatuta daudelako argitalpen gehien dituzten hiru argitaletxeak: UEU, UPV/EHU eta Euskaltzaindia.

4.3.1. Liburu eta itzulpenen bilakaera

Aipatutako argitaletxeen azterketa egiten hasteko, lehenik argitaletxeen produkzioaren bilakaerari erreparatuko diogu, eta ondoren atal banatan, euskal liburugintzaren baitan, unibertsitate mailako euskarazko liburugintzaren portzentajea emango dugu, eta bestetik, euskarazko produkzioa duten argitaletxeen deskribapena egingo dugu, unibertsitateen argitalpenetan arreta berezia jarriz.

Azken ia 40 urteotan argitaletxeen produkzioa nahiko mantso hazi da, ez baitira asko goi mailako euskarazko lanak kaleratzen dituzten argitaletxe edota argitalpen zerbitzuak. Hazkundera bereziki antzematen da 90eko hamarkadatik aurrera.

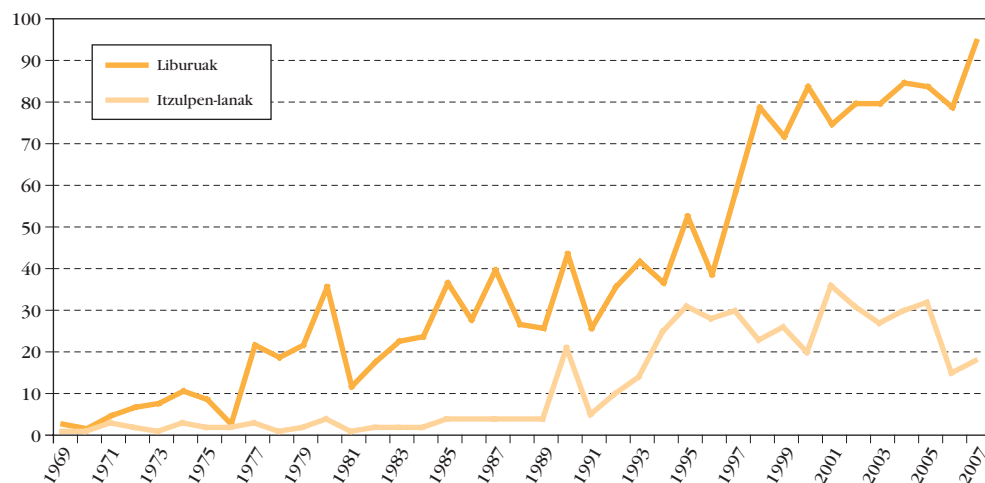
Argitaletxeen produkzioaren bilakaera 14. Grafikoan adierazten da. Grafikoaren igoeraxo bakoitzaren atzean argitaletxe baten sorrera dago. Esate baterako, 1977tik aurrera UEUK liburuak argitaratzeari ekin zion. 80ko hamarkadaren erdialdetik aurrera unibertsitate batzuetako argitalpen zerbitzuek euskarazko liburuak atera zituzten. Une horretan sortu zen, halaber, Euskal Editoreen Elkarteak sustatuko Klasikoak bilduma eta 1990. urtean Klasikoak (pentsamendu unibertsala) bilduma sortu zen. 1997. urtetik aurrera Mendebalde Kultura Alkarteak bere lehen liburuak kaleratu zituen.

Goi mailako euskarazko liburuen urteko produkzioa batez beste 103 obrakoa (liburu zein itzulpen) izan da 1997-2007 urte tartean. 2007 urtean euskaraz 94 liburu eta 17 itzulpen argitaratu ziren, guztira 111 lan. Datu hori konparatzen badugu Joan Mari Torrealdaik 2007ko euskal liburugintzaren gainean ematen dituen datuekin, ikus daiteke euskarazko goi mailako liburugintza, euskal liburugintzaren % 5,1a dela¹¹¹.

¹¹¹ 2007. urterako ISBN zenbakia zuten 2.135 liburu identifikatu zituen J.M.Torrealdaik (2009: 12).

14. Grafikoa

Euskarazko liburu eta itzulpenen bilakaera (1969-2007).
Ezkerretik eskumara urteak, eta behetik gora, urte bakoitzean ekoiztako dokumentuak

Iturria: Inguma datu-basea.

4.3.2. *Liburugintza jasoaren % 5eko kuota*

Euskarazko liburugintzak 80ko hamarkadan hazkunde handia izan zuen. Torrealdairen datuen arabera, 1979. urtean euskaraz 367 liburu argitaratu ziren eta 1990. urterako produkzioa ia-ia hirukoiztu egin zen. Inguman ikusi dugunez, unibertsitate mailako liburu produkzioa ere urte berdinetan hirukoiztu zen (22tik 63ra pasa zen). Ondorioz unibertsitateko mailako euskarazko liburu produkzioaren proportzioa euskarazko liburugintzaren baitan ez zen igo, eta % 6koa izan zen bai 1979. urtean bai 1990. urtean ere (ikus 44. Taulako emaitzak).

Taula prestatzeko (44. Taula) Joan Mari Torrealdairen lana oinarri gisa hartu dugu. Torrealdairen euskal liburugintzaren gaineko azterketa eta kontaketa 1976. urtean abiatu zen, eta horregatik 1976. urtea hartu dugu gure taularen abiapuntu gisa¹¹². Torrealdaik urte bakoitzean argitaratutako titulu kopurua zenbatzeko, aintzat hartu zituen edozein arlo eta mailetan (unibertsitatekoak barne) jatorriz euskaraz prestatutako lehen edizioak, berrargitalpenak eta itzulpenak. Unibertsitate mailako euskarazko titulu kopurua emateko Inguma datu-basera jo dugu.

Hortaz, ageri denez, euskarazko liburugintzak azken hamarkadetan hazkundera bizi izan du baita unibertsitate mailakoa ere. Zernahi gisaz, euskarazko liburugintzaren baitan unibertsitate mailakoa tarte oso txikia hartzen du, eta batez beste % 5,4ko kuota mantendu du.

¹¹² Noski, euskal liburugintza, goi mailakoa barne 1976. urtea baino lehen ere bada. Inguma datu-basearen arabera 1968-1975 urteen artean 44 liburu kaleratu ziren.

44. Taula

**Euskarazko unibertsitateko mailako liburugintza urtez urte,
euskarazko liburugintza orokorrarekin alderatuta (1976-2005)**

Urteak	Euskal Liburugintza (Torrealdai)	Unib. mailako euskal liburugintza (Inguma)	Unib. mailako liburuen portzentajea
1976	164	3	1,8
1977	260	23	8,8
1978	273	18	6,6
1979	367	22	6,0
1980	357	38	11,0
1981	285	11	3,9
1982	499	18	3,6
1983	574	23	4,0
1984	653	24	3,7
1985	650	39	6,0
1986	754	30	4,0
1987	787	42	5,3
1988	987	29	2,9
1989	902	28	3,1
1990	1.043	63	6,0
1991	1.126	29	2,5
1992	1.107	44	3,9
1993	1.223	54	4,4
1994	1.229	60	4,8
1995	1.393	82	5,8
1996	1.204	65	5,4
1997	1.365	87	6,3
1998	1.595	100	6,2
1999	1.692	96	5,6
2000	1.680	102	6,0
2001	1.636	109	6,6
2002	1.744	109	6,2
2003	1.997	105	5,2
2004	1.902	113	5,9
2005	2.076	114	5,5

Iturria: euskal liburugintzaren datuak J.M.Torrealdaien lanetik (Torrealdai, 2007: 105) eta Unibertsitate mailako euskal liburugintza Inguma datu-basetik.

4.3.3. Unibertsitateen ekarria

Inguma-n identifikatutako 46 argialetxeetatik ugarienak kultura eta zientzi erakundeak dira (adb. Euskaltzaindia, UEU, Aranzadi Zientzi Elkarte, UZEI, Eusko Ikaskuntza...). Guztira mota honetakoak 19 dira eta argialetxeen produkzioaren % 62,6a ekoitzi dute. Badira ere, beste 15 argialetxe komertzial (adb. Alberdania, Erein, Gatuzain...). Nahiz eta, argialetxe komertzialak asko diren, argialetxe mota honek duen goi mailako liburu produkzioa ez da oso handia, eta gure kasuan doidoi heltzen da %7ra. Argialetxe komertzialak baino garrantzitsuagoak unibertsitateetako argitalpen zerbitzuak dira. Euskarazko argitalpenak kaleratzen dituzten unibertsitateak 3 dira: UPV/EHU, DU eta NUP¹¹³. Hiruren artean produkzioaren % 23a ekoitzi dute, baina bakoitzaren ekarpena ez da berdina (ikus 45. Taula). Beraz, nahiz eta unibertsitateen ekarria argialetxe komertzialekiko handia den, goi mailako euskarazko liburugintza Euskal Herriko elkarte eta erakunde kultural eta zientifikoek eusten dute, eta ez unibertsitateek, nahiz eta beraien ekarpena ere funtsezkoa den.

45. Taula

Argialetxeen euskarazko produkzioa (liburu, itzulpen eta HAAak)¹¹⁴

Argialetxe mota	Liburuak	Itzulpenak	H.A.A	Guztira
Beste argialetxeak	1.202	206	2.047	3.455
Unibertsitateen argialetxeak				
UPV/EHU	250	101	462	813
UD/DU	74	70	77	221
UPNA/NUP	2	1	0	3
Guztira	326	172	539	1.037

Iturria: Inguma datu-basea.

Taulan ikusten denez, unibertsitateen artean garrantzitsuena UPV/EHU da, produkzioaren % 82,1a berea baita, ondoren Deustuko Unibertsitateak % 21,3a du, eta azkenik, NUPEk % 0,28a. Hortaz, NUPen ekarpena guztiz sinbolikoa da. Ez da ahaztu behar UPV/EHU, DU eta NUP baino askozaz ere unibertsitate handiagoa dela, eta horrek eragin zuzena duela produkzioan.

¹¹³ Kasu honetan aintzat hartu dira unibertsitateek beraiek zuzenean ekoitzi dituzten liburuak eta beraien katalogoan agertzen direnak. Hau da, unibertsitateen diru laguntzarekin beste argialetxeek argitaratu dituzten liburuak ez dira UPV/EHU, DU edo NUPEko ekoizpen gisa katalogatu. Eusko Jaurlaritzak, aldundi edota bestelako erakunde publikoen diru laguntzari esker kaleratzen dira hein batez euskal liburu gehienak. Horrek ez du esan nahi, horregatik liburuak beraienak direnik edota salmentatik beraiei ezer heltzen zaienik.

¹¹⁴ *Liburua* izeneko dokumentua jatorriz euskaraz ekoiztako lana da, eta *itzulpena*, dokumentu baten, normalean liburu baten, itzulpenari esaten zaio. Argialetxeen kasu honetan, itzulpen guztiak liburuari dagozkie.

Dokumentu motei erreparatzen badiegu, unibertsitateen ekarpen nagusia itzulpenaren esparruan izan da. Izan ere, unibertsitateek liburuaren zein HAAn kasuan % 21a ekoitzi dute, eta itzulpenen kasuan % 45,5a. Kasu honetan kopuru absolututan UPV/EHUK itzulpen gehiago plazaratu baditu ere, Deustuko Unibertsitatea ez da atzean geratu eta jatorriz euskaraz prestatutako liburu eta itzulpen produkzioa parean ditu.

Beraz, unibertsitateen ekarpena bereziki garrantzitsua da itzulpengintzaren esparruan. Izan ere, unibertsitateek itzulpenak sustatzeko politika zehatzak garatu dituzte. Horren adibide da 1999ko UPV/EHUKo *Euskararen Erabilieraren Normalizaziorako II. Plangintzan*, 2007ko Plan Gidaria prestatu arte indarrean egon dena, itzulpenak erabat lehenesten zirela. Bestalde, itzulpenak baliabide ugari behar dituzten proiektuak dira¹¹⁵, eta bai Deustuko Unibertsitateak bai UPV/EHUK, baliabide horiek erakunde publikoetatik errazago eskuratu ahal izan dituzte. Elkarte eta kultur erakundeek maiz behar besteko baliabiderik ez dute itzulpen proiekturik abiatzeko eta kasu batzuetan interesatuago daude jatorriz euskaraz ekoiztutako liburuaren argitalpenen itzulpenetan baino.

Zernahi gisaz, UPV/EHUren II. Normalizazio Plangintza euskarazko materialgintzaren esparruan ez zen guzti zuzen ibili. Plangintzak honako zioen:

Izan ere, garbi dago neurri batean itzulpen lanak egiten jarraitu behar dugula: azken batean ikasle euskaldunek eta erdaldunek maila eta kopuru bereko liburuak erabili beharko lituzkete, hau da, liburu berberak izan beharko lituzkete eskuragarri. Hala ere, horrek ez du esan nahi Euskal Herriko Unibertsitateko irakasleek prestatutako testu liburuak argitaratu behar ez direnik. Hori guztia Euskara Institutuaren Kontseiluaren menpean egongo da, kontseilu horrek, Institutuaren argitalpen estrategiak finkatu eta erabakiak hartu beharko dituelako, lehenago azaldu den moduan. [...]

II. Plangintza honek egiten duen proposamena bide horretatik doa. Euskal Herriko Unibertsitateko irakasleek testu liburuak itzultzen badituzte bi helburu desberdin beteko litateke.

a) Ia edozein unibertsitateko gaiko testu liburuak itzultzeko Euskal Herrian egon daiteken aditu euskaldunik prestatuena eta formazio onena duena, Euskal Herriko Uniber-

¹¹⁵ Esate baterako, Ludger Mees-ek itzulpenen buruz honakoa zioen UPV/EHUKo Euskara Errektorea zenean: «Liburugintzan, batez ere arlo teknikoan, aitzindaria izan da EHU, ezta? / Bai, eta kontuan hartu behar da argitaratzen ditugun liburuak euskararen ikuspuntutik oso zainduak direla, eredu garriak euskarari eta edukiari dagokienez. Testu liburu bat euskaratzen denean, lehenik itzulpena egiten da, itzulpena begirale batek zuzentzen du eta ondoren bigarren begirale batek aztertzen du, jakintza arlo horretako edozeinentzat ulergarria gerta dadin ziurtatzeko. Denbora eta dirua behar dira, baina ez dago beste biderik EHUK aitzindaria izan nahi badu gizartearen eta unibertsitate munduan». L. Mees-ek hitzak *EHU barian: Euskara Errektoreordetzaren berripaperatik* (2004ko abendua 1. alea) atera ditugu. Esfortzuak esfortzu, J.I. Pérez eta P. Salaburu UPV/EHU euskara errektoreorde eta unibertsitate errektore ohien iritziz oraindik ez da nahikoa egin: «Ikasliburuak dira hizkuntza baliabideak finkatzeko biderik egokienak, eta horrek berebiziko garrantzia du euskara bezalako hizkuntza baten kasuan. Izan ere, UPV/EHU lehenik, eta geroago eta beste neurri batean, Deustuko Unibertsitatea, aspaldi hasi ziren ikasliburuak euskaratzen, batez ere munduan erabilienak diren kalitate handiko ikasliburuak. Baina egin diren ahalegin horiek garrantzitsuak izan diren arren, ez dira, inolaz ere, nahikoak» (Pérez & Salaburu, 2003: 196-197).

tsitateko irakaslea da. Beraz, kalitate berme handieneko testu liburuen itzultzaileak dira Unibertsitateko irakasleak. (UPV/EHU, 1999: 165-166)

Honen guztiaren inguruan hiru ohar egitea dagokigu. Lehen oharra: ikasleak, euskaldunak zein erdaldunak, unibertsitateko ikasketak egiteko materiala behar dutela agerikoa da. Printzipio horretatik abiatuta, liburuak denek behar dituzte. Baina itzulpenen norabideak ez du zertan erdaratik euskarara izan behar, erdarara itzuli baitaitezke euskarazko irakasgaiak emateko erabiltzen diren testuliburuak. Are gehiago, jada hiru kasu behintzat ezagutzen ditugu¹¹⁶.

Bigarren oharra: Plangintzan liburuak jatorriz euskaraz idazteko neurri zehatzik ez zen aipatzen. Onartzen zen ez baztertzea (*Hala ere, horrek ez du esan nahi Euskal Herriko Unibertsitateko irakasleek prestatutako testu liburuak argitaratu behar ez direnik*). Nolabait, badirudi ez zela aintzat hartu irakasleek testu liburuak sortzeko izan zezaketen gaitasuna. Baina, Plangintzan aipatzen diren irakasle adituak trebatzeko, itzulpenak eskatu aurretik, liburuak jatorriz euskaraz idaztea ezin bestekoa da.

Hirugarren oharra: Plangintzak argitalpengintzaren atalean arazoaren diagnosi desegokia egiten zuen, oinarri dokumentalik gabea, eta unibertsitatetik kanpoko euskarazko produkzioaren gutxiespenetik abiatutakoa:

Dagoeneko, Euskara Institutuak, 65 liburu argitaratu ditu, gehienak testu liburuak. Beste 10-15 liburu daude argitaratzeaz eta batzuk inprentan. Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Institutuaz gain beste erakunde eta argitaletxe batzuek garrantzizko argitalpen ekoizpena izan dute aspalditik, batez ere Udako Euskal Unibertsitateak. [...] Udako Euskal Unibertsitateak atera duen ekoizpena, oro har, hurbilago dago testu liburuen ezaugarrietatik baina oso heterogeneoa izan dela esan daiteke era berean.

Euskal Herriko Unibertsitateak Euskara Institutuaren bildumaren barruan argitaratutako liburu askoren ezaugarri nagusia zabalpen handiko testu liburuen itzulpenak izatea izan da. Horixe da, hain zuzen ere, Udako Euskal Unibertsitateak egindako argitalpen ekoizpenaren eta Euskal Herriko Unibertsitateak egin duenaren arteko desberdintasun nabariena. [...]

Agerian dago 65 testu liburu oso kopuru txikia dela eta alor honetan oso defizit handia dagoela euskararen normalizazioaren ikuspegitik. Lehen esan den moduan, UEUKo ekoizpena handia izan da; hala ere bere heterogeneotasun handia dela kausa, UEUK eta beste erakunde zein argitaletxeek argitaraturiko liburuek oso era murriztean betetzen dute dagoen defizita. (UPV/EHU, 1999: 27-28)

Batetik, badirudi UPV/EHUK euskaraz ekoitzi zuen guztia Euskara Institututik egin zuela. Ez zen kontuan hartu egile batzuk zuzenean UPV/EHUKo argitalpen zerbi-

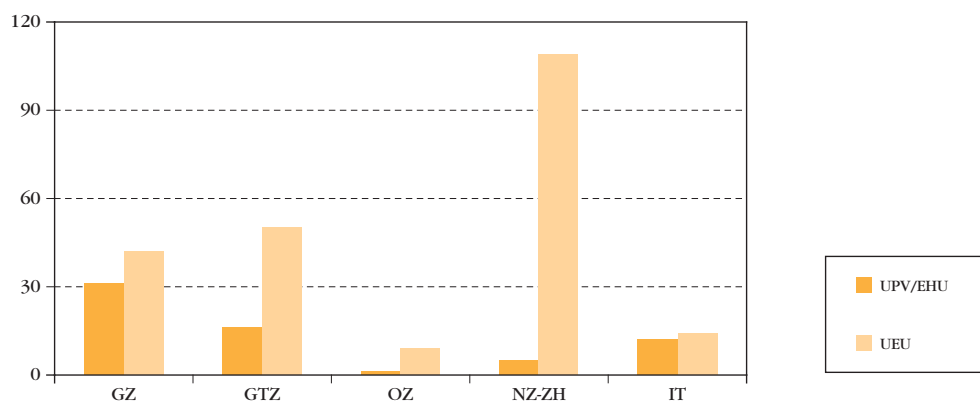
¹¹⁶ Ezagutzen ditugun hiru liburuak UEUK argitaratu ditu: lehena, I. Zabaleta eta J.M. Zalakainek idatzitako *Informazioaren teoria eta teknika irrati eta telebista digital eta analogikoan* (2004) liburua, gaztelaniara itzuli eta Bosch argitaletxe ospetsuak argitaratu duena. Bigarrena, O. Arbelaitz eta T. Ruiz-ek prestatutako *Zirkuitu elektriko eta elektronikoaren oinarritzko analisia* (2001) Pearson Educación argitaletxeak itzuli eta argitaratu zuen 2004an, eta azkena O. Arbelaitzek beste bost egileren batera idatzitako *Sistema digitalen diseinu-bastapenak. Oinarritzko kontzeptuak eta adibideak* (2005), itzulpena UPV/EHUK argitaratu du.

tzura jo eta bertan euskarazko lanak argitaratzen zituztela. Hala, Inguma-n bildutako datuen arabera, UPV/EHUK 1999. urtera arte euskaraz 136 liburu zein itzulpen kaleratuta zeuzkan (ez 65). Hau da, Euskara Institututik kanpo 71 lan ekoitzi ziren eta, horietaz Plangintzak ez zuen ezer esaten.

Bestetik, Udako Euskal Unibertsitatearen produkzioaren heterogenotasunari buruz esaten dena oinarri dokumentalik gabea da. Egia bada ere UEUren liburu guztiak ez direla berdinak (batzuk itzulpenak dira, beste batzuk saiakerak, testu liburuak ugari), horrek ere badu zer ikusia UEUren produkzioa 1999. urterako 241 liburu zein itzulpenekoa izatearekin, eta beraz, UEUren corpusak, oparotasunak dakarren aniztasuna agertzearekin. Beheko grafikoan UPV/EHUK eta UEUk zientziaren jakintza-arlo nagusien inguruan argitaratutako liburuak adierazten dira.

15. Grafikoa

**UPV/EHU eta UEUren argitalpenak (liburuak eta itzulpenak)
1999. urtera arte. Ezkerretik eskumara jakintza-multzoak,
eta behetik gora, dokumentu kopurua**

Iturriak: UPV/EHUko datuak *UPV/EHUko Euskararen erabileraren normalizaziorako II. plan-gintzatik* (UPV/EHU, 1999: 35) eta UEUrenak Inguma datu-basetik.

Ikusten denez, UEUren produkzioa zabala izan arren, Natur Zientziak eta Zientzia Hutsen esparruan kontzentratu da bereziki. Era berean EHU ez da mugatu jakintza-arlo bakarrean ekarpenak egitera.

5. Ondorioak eta eztabaidarako gaiak

Euskarazko produkzio zientifikoa, hizkuntza gutxitu batean ekoizitakoa izanik ere, dokumentazio zientifikoaren ohiko moldeetara egokitzen da, eta, hain zuzen ere, horregatik da posible euskarazko produkzio zientifikoaren azterketa bibliometrikoa egitea. Azterketa honen bitartez baieztatu dugu euskarazko komunikazio zientifikoa izan badela, produkzioa izan badela, eta neurgarria dela. Halaber baieztatu dugu azpiegitura zientifikoa egon dagoela eta deskribatu egin dugu.

xx. mendera arte ezagutza zientifikoaren transmisiorako formatu nagusia liburua zen. Gaur egun, berriz, aldizkari zientifikoak dira, eta horren ondorioz, produkzio zientifikoak zenbait ezaugarri ditu: bat-batekotasuna, zahartzea, sakabanaketa eta hazkunde izugarria (Chain, 1995). Ezaugarriok elkar elikatzen dute eta areagotu egiten dute bakoitzaren eragina. Hau da, produkzio zientifikoak hazteko berezko joera badu, zenbat eta arinago hazi, dokumentazio zientifikoaren zahartzea orduan eta arinagoa izango da, baita sakabanaketa ere. Ondorioz, maiz errepikapenak edo bikoizketak gertatzen dira.

Euskarazko produkzioa, hizkuntza gutxitu batean badago ere, ez da salbuespe-
nezko produkzioa. Azken 40 urteotan asko hazi da eta normalizazioaren bidea egiten ari da. Hasteko ekoizpen idatzia, normalizazioaren ezaugarritzat hartzen dena, euskaraz egon badago eta 1968tik Euskara Batuan ekoizia. Era berean, gaur egun euskarazko dokumentazio zientifikoaren zati handiena aldizkarietan argitaratzen da. Adibidez, 2003-2007 urteen artean batez beste urtero goi mailako 414 artikulua argitaratu ziren. Hortaz, posible da euskarazko dokumentazio zientifikoaren azterketa bibliometrikoa egitea. Horren erakusgarri da euskarazko produkzioak bibliometriako legeak betetzen dituela: hazkundearen legea, sakabanaketarena eta abar. Horri esker badakigu, esate baterako, goi mailako produkzioaren hazkunde legea edo Price-en legea, euskarak betetzen duela. Legea betetzea baino garrantzitsua da, adierazle honek gaur eguneko euskarazko produkzioaren diagnostikoa egitea ahalbidetzen duela. Izan ere, egoera oso kezka-garria da, euskarazko produkzio zientifikoa oso arin heldu delako bere hazkundearen mugara, eta, gaur egungo baldintzak (unibertitate, argitaletxe, irakurle, idazle eta abarrenak) aldatu ezean, ematen du hazkundera gero eta txikiagoa izango dela, are negatiboa (ikus 1. grafikoa). Beraz, euskarazko produkzioaren azterketa bibliometrikoa posible ez ezik, behar-beharrezkoak dira, euskarazko produkzioaren diagnostiko egokia egiteko eta sustapen politika zein geroko estrategiak diseinatzeke. Hau da, gaingitu egin behar dira azterketa kualitatiboak, non aditzera ematen den euskarazko produkzioa oso eskasa dela eta produkzio guztia mugarriak aztertuta argitzen den.

Euskarazko produkzioaren bereizgarri nagusiak

Euskarazko produkzio zientifikoak, esan bezala, bete egiten ditu dokumentazio zientifikoaren ohiko ezaugarriak. Hala ere, hizkuntza gutxitu batean ekoizitakoa denez, ez ditu ingelesezko edo beste hizkuntza nagusi batean ekoizitako literatura zientifikoaren ezaugarri berdinak. Hiru desberdintasun nagusi detektatu ditugu: lehena, jakintza-arloei dagokio, bigarrena egileei eta hirugarrena, azpiegiturari.

- Euskaraz Giza eta Gizarte Zientzietako gaiak nagusi dira, eta besteetan aldiz, Natur Zientziak, Zientzia Hutsak, Ingeniaritza eta Osasun Zientziak.
- Egile euskaldunen arteko lankidetzak oso txikia da. Hau da, beraien arteko harremanak egon badaude, baina liburu edo artikuluen prestaketa norbanakoaren lana da nagusiki. Fenomeno hori jakintza arloarekin ere lotuta dago. Hau da, Zientzia arloko gaitan egileen arteko lankidetzak handiago da, Giza eta Gizarte Zientzietan baino. Hizkuntza nagusi batean ekoizitako lan batek, SCIAN jasotakoak adibidez, batzuek beste 3-6 egile izan ditzake, eta aldiz euskarazkoetan ohi-koena egile bakarra izatea da.
- Azkenik azpiegitura aipatzea geratzen da, hau da, produkzio zientifikoaren erakunde ekoizleak. Ingelesez, frantsesez zein gaztelaniaz, erakunde ekoizle nagusiak unibertsitateak, goi mailako ikerkuntza zentroak eta ospitaleak dira. Gure ikerketa lanean agertu dugu goi mailako euskarazko produkzioaren ekoizle nagusiak euskal kulturagintzan diharduten erakundeak direla, eta ondoren, urrugo, unibertsitateak, bai gaur egun bai iraganen ere. Hortaz, euskarazko ezagutzaren azpiegitura eta produkzio zientifikoak ahula da.

Euskarazko goi mailako aipatutako bereizgarrien eragileak nagusiki bi dira: batetik, Zientzia eta Teknologiararen sistema, eta bestetik, ebaluazio sistema edo aitortza falta. Ondoko lerroetan bata eta bestea argituko ditugu.

Goi mailako produkzioaren azpiegitura eta finantziak

Euskarazko azpiegitura zientifikoak, azterketa bibliometriko honetan ikusi dugunez, nagusiki euskal kulturagintzak sortu eta eusten du. Euskal kulturagintzako erakunde horiek gehien bat Gipuzkoan eta Bizkaian errotuta daude, eta oso gutxi dira Euskal Herri osoan azpiegiturak zabaldu dituztenak (salbuespenen artean daude Euskaltzaindia, UEU...).

Goi mailako produkzioa duen euskal kulturagintzak autofinantziazio maila apala du, eta administrazio publikoaren (Jaurlaritza, diputazio...) diru-laguntzetatik eratorritako balibideekin garatzen ditu bere proiektuak. Eusko Jaurlaritzaren kasuan Hezkuntza eta Kultura Saileko Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak dira diru-laguntzen emaile nagusiak, diputazioetan berriz, Kultura departamentuetako euskara atalak. Beraz, euskararen inguruko hizkuntza politika eta plangintzek eusten dute euskarazko goi mailako produkzioa. Hau da, euskarazko ekoizpen zientifikoak, ikus-

pegi administratibo batetik, ez du loturarik politika zientifikoekin, hizkuntza politikekin baizik. Hori batetik.

Bestetik, EAEn kasuan, politika zientifikoak eta teknologikoak oraintsu arte bereiztuta egon dira eta esparru bien arteko koordinaziorik ez da izan. Olazaranez aztertu duenez:

Una característica central de las políticas científica y tecnológica de la CAPV es la separación y falta de coordinación entre ambos ámbitos, que hace que existan dos subsistemas con insuficiente comunicación entre sí: el subsistema científico, responsabilidad del Departamento de Educación, y el subsistema tecnológico, estructurado principalmente en torno a los centros tecnológicos privados, y responsabilidad del Departamento de Industria. (Olazaran eta beste, 2004: 151)

Horretaz gain, politika teknologikoa, zientifikoa baino garrantzitsuagoa izan da. Eusko Jaurlaritzak bertara baliabide gehiago bideratu izan ditu (bost bat aldiz baliabide gehiago politika zientifikoetarako baino) eta Euskal Herriko sektore industriaren babesa eta sustapena izan du. Izan ere, EAEn sektore horren pisua eta garrantzia handiagoa izan da, arrazoi historikoak tarteko, unibertsitate arloko zientzia eta ikerkuntzak baino. Sarrerako atalean ikusi dugunez, unibertsitateen sorrera oso berantiarra izan zen, eta sortuta ere, unibertsitateak erakunde gisa espainiar/frantziar estatuarenak ziren. Industriaren erroak berriz, zaharragoak eta sakonagoak dira.

Azken urteotan, berriz, Eusko Jaurlaritzaren Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzarako planak gero eta gehiago saiatzten ari dira esparru biak uztartzen. Orain, esate baterako, UPV/EHU Hezkuntza Sailak eta Industriak elkarrekin finantzatzen dute. Hala ere Industria Sailaren nagusigoak erabatekoa jarraitzen du izaten EAeko Zientzia eta Teknologiaren sisteman.

Hizkuntza bateko eta besteko ekoizpen zientifikoak atzean dituen sostengu finantzarioei begiraturaz, oro har, esan liteke EAEn Industria eta Hezkuntza Sailak eutsitako azpiegiturak (parke teknologiko, unibertsitate...) nagusiki erdaldunak direla, eta euskarazkoa, berriz, gobernu, diputazio zein udaletxe batzuetako Kultura Sailen baitako Euskara atalek sostengatzen dutela. Kontuan izan behar da kasu honetan, administrazio publikoak euskarari dedikatutako baliabideak konparazioz politika teknologiko eta zientifikoetara bideratutakoak baino askozaz gutxiago direla, eta gainera hortik euskarazko jarduerak guztiak finantzatzen direla, hau da, ez bakarrik goi mailako elkarteetan jarduerak (liburuak, itzulpenak, jardunaldiak eta abar) baizik baita euskararen normalizazioarekin lotutako bestelako egitasmoak ere (kontzertuak, euskara ikasteko klaseak, eta abar).

Beraz, euskal kulturgintzak ekoizten du euskarazko produkzio jasoaren gehiena, eta beronen finantziazioa nagusiki euskararen normalizazio politiketatik dator. Horregatik, adibidez, euskal kulturgintzak kaleratutako goi mailako euskarazko aldizkariak (*Uztaro* adibidez), Kultura Sailaren komunikabideen diru-laguntzen deialdira aurkeztu ohi dira, komunikabideak ez diren arren. Hau da, ez dira *mass media*, alderantziz baizik, komunikazio zientifikorako tresna, hots, jakintza arloetan antola-

tutako pertsona talde mugatu eta jakin baten komunikaziorako. Komunikazio zientifikoak ezaugarri bereizgarriak ditu, eta arau propioak, ezagutza zientifikoak modu arautuan sortu eta zabaltzen delako, eta beraz, ez da masa komunikabide bat.

Laburbilduz, hizkuntzaren normalizazio politikek finantzatzen dute euskarazko goi mailako (erakunde eta egileen) zirkuitua eta beraien produkzioa, baina bertara bideratutako baliabideak mugatuak eta partituak dira hizkuntzaren normalizazioan ari diren bestelako eragile eta proiektuekin. Horretaz gain, euskarazko produkzioa urteko diru-laguntzen menpe dago, uneko borondate politikoak diseinatutako euskararen normalizaziorako deialdien menpe, non normalizazioa moduko kontzeptu zabal eta labainkorak euskarazko produkzio zientifikoari tartea egin diezaiokeen edo ez. Une batez administrazioak erabaki dezake normalizazio prozesuaren baitan euskarazko goi mailako produkzioa ez dela lehentasuna eta laguntzak moztu. Beraz, goi mailako produkzioa dedikatzen den kulturgintzak urtero airean ditu baliabideak, proiektuen jarraipena eta abar, unibertsitateko ikerkuntza proiektuen deialdiak berriz, zenbait urteko jarraipena aurreikusten dute. Unibertsitateek gaur egungo euskarazko ekoizpen mugatua mantentzen duten bitartean, euskarazko produkzioa unibertsitariora ziurtatzeko komeniko litzateke finantzazio sistema aldatzea. Izan ere, egitura ahul honek baldintzatzen du euskararen hazkundera eta garapena goi mailan, eta mugatu egiten du bere esparrua, bai jakintza arloei dagokionez, bai jorratutako generoei dagokionez, eta abar.

Giza eta Gizarte Zientzien nagusigoa

Ez da kasualitatea euskaraz gehien lantzen diren gaiak Giza eta Gizarte Zientzien arlokoak izatea, goi mailako euskarazko produkzioaren baldintzapen ugarien ondorio baizik. Gure ustez, badira hiru baldintzapen nagusi: lehena, finantzazio eredua, bigarrena, azpiegitura eta hirugarrena tradizioa. Baldintzapen bakoitza modu batera edo bestera arestian komentatu badugu ere, berriro zehazteak merezi du.

Giza eta Gizarte Zientzien arloko gaiak lantzeko baliabide gutxi behar dira eta hizkuntza politiketatik eratorritako diru-laguntzekin finantza daitezke. Beste jakintza arlo batzuk berriz, Fisika, Kimika eta abar, espermentalagoak diren neurrian, eta berariazko azpiegiturak (adb. laborategiak) eta tresnak (adb. partikula-azeleragailuak) behar dituzten heinean, ezin finantza daitezke hizkuntza politikatik eratorritako baliabideekin. Beraz goi mailako euskarazko produkzioak gaur egun duen azpiegitura mugatuarekin, nolabaiteko jarduera duina Giza eta Gizarte Zientziek soilik planteatzen dezake. Zientzia eta Teknologiarene esparruan gaur egun euskaraz egiten dena (testuliburuak, ikastaro laburrak, dibulgazio aldizkariak eta abar) baliabide mugatuarekin aurrera atera daitekeena da.

Goi mailako euskarazko produkzioaren erakunde ekoizleak, jada esan denez, euskal kulturgintza osatzen duten elkarteak dira. Kultur elkarteen izaera eta ezaugarriak oso konkretuak dira: gizarte mugimenduak diren neurrian, oinarri eta kezka soziala dute, eta jarduera esparrua kulturala da, hau da, hitzaldi eta ikastaroak antolatzea,

argitalpenak kaleratzea, web guneak garatzea eta abar. Euskarazko produkzioaren erakunde ekoizleak euskal kulturgintzakoak izanik, Giza eta Gizarte Zientzietako gaiak nagusi izatea azpiegitura horri loturik dago.

Halaber, ezin da gutxietsi tradizioa. Euskaraz tradizio gehien duten gaiak Giza eta Gizarte Zientzien arlokoak dira. Gerraurrean bertan aurki daitezke mota honetako lanak, eta gerraosteko lehen hamarkadetan aintzakotza handiagoa izan zuten euskal idazleen artean Teologiak edo Filosofiak, zientziak baino. Adierazgarria da *Orixek* 1959an batz eta besteaz esaten zuena.

Ba-du euskerak bere edertasuna non agertu: ele-eder edo literaturan, izate-gaiean edo metapisikan, eder-legeetan edo estetikan, izkeran edo gramatikan. Utzi detzagun kimika ta olakoak, oriek ez baitira giza-izkuntza yatorra. Oriek ez dute batere edertu inongo izkuntzarik. Itsusitu bai, gogotik. (*Orixek*, 1959)

Bukatzeko, badirudi euskarazko produkzioaren garapena «euskal» kontzeptuari lotuta azaltzeko duen «erraztasunarekin» erlazionatuta dagoela, eta, oro har, Giza eta Gizarte Zientziak hobeto moldatzen direla etiketa horretara. Hots, «euskal historia» edota «euskal literatura» kategoria arrunt eta finkatuak egiten zaizkigu eta, hain zuzen ere, diziplina horien inguruan euskarazko produkzioa nahiko ugaria da. Aldiz, Ingeniaritza edo Medikuntzari «euskal» adjektiboa eranstea, ez zaigu burura ezer ezagunik etortzen, eta euskarazko produkzioa nahiko urria da arlo horietan. Hortaz, jakintza-arlo jakin bat «euskal gai» gisa egituratzeak, auzi horren inguruko euskarazko produkzioa errazten du, eta zentzu horretan Giza eta Gizarte Zientzien arloak moldagarrienak dira. Beraz, arazoa «euskal gai» edo «euskal esparrura begira» garatzen ez diren arloetan dago, hor euskaraz gutxi produzitzen baita.

Errekonozimendua, ebaluazioa eta arrakasta

Goi mailako euskarazko produkzioaren ekoizle nagusiak euskal kulturgintzako erakunde eta elkarteak izan dira, eta urrunago unibertsitateak eta bestelako erakunde publikoak. Neurri handi batean euskal kulturgintzan sortu eta finkatu ziren gaur egun unibertsitateko irakaskuntzan erabiltzen diren materialak eta hizkera. Hala ere, euskal kulturgintzak jarduera honengatik ez du inongo aitortzarik, ez unibertsitatearen aldetik ez administrazio publikoen aldetik ere. Horren ondorioz, besteak beste, euskal kulturgintzaren parte diren elkarteetako batzuk ez dira ospeko erakundeak.

Kulturgintzako erakundeen arazo bertsua dute euskarazko produkzioa duten egileek: errekonozimendu falta. Gaur egun errekonozimendua oso lotuta dago ebaluazioarekin, eta ebaluazioa errekonpentsarekin. Hau da, karrera akademiko bat egin nahi duenak aitortza edota errekonozimendu sistema bat behar du, dena delako epe eta kategoria mugatuekin, karreraren ibilbidea betetzeko. Ebaluazioa, errekonozimendurako onarritako tresna da, froga fasea baita, eta beraz, karrera akademikoa egiteko funtsezko elementua.

Ebaluazioa egiteko beharrezkoak dira adierazleak eta irizpideak. Egile euskaldunek euskaraz egindako produkzioaren ebaluaziorako bi arazo nagusi dituzte: bata hizkuntza, eta bestea jakintza arloa. Ingelesean egiten den produkzio zientifikoa, eta bereziki Zientzia eta Teknologiaren ebaluazioan aplikatu beharreko adierazle eta irizpideak, kritika asko jaso arren, finkaturik daude. Baina hizkuntza gutxituetako goi mailako produkzioaren ebaluaziorako ez dago nazioarteko eredurik, ez irizpiderik, ez tresnarik. Bestalde ebaluazio sistemek maite dituzten jakintza arloak ez dira Giza eta Gizarte Zientziak, baizik eta Natur Zientziak, Zientzia Hutsak eta Osasun Zientziak. Jakintza arlo horietan ebaluazioa egiteko tresnak eta irizpideak oso garatuta daude eta beraien ezaugarrietara egokituta. Giza eta Gizarte Zientziak ebaluatzeko, berriz, gero eta tresna gehiago dauden arren, oraindik ebaluazio traketak baino ez dira egiten. Kontuan hartzen badugu euskarazko goi mailako produkzioa nagusiki Giza eta Gizarte Zientzien arlokoa dela, abiapuntu bertatik goi mailako euskarazko produkzioak errekonozimendurako arazo larriak planteatzen ditu.

Hala ere, gaur egun egile euskaldunek ebaluazio fase bat iragan behar dute: Iparraldekoek Frantziako estatuak finkatutakoaren araberrakoa, eta Hegoaldekoek Espainiako agentzia (ANECA) edo EAeko agentziaren (UNIQUAL) araberrakoa. Ezein kasutan, gaur egun ez dago bermatuta euskaraz egindako ibilbide edo produkzioaren errekonozimendua. Horregatik, euskaraz egiten dena, ez da karrera akademiko arrakastatsua egiteko giltzarri. Are gehiago, karrera arrakastatsua atzeratu eta, askotan, oztopatu dezake, behar adinako errekonozimendurik izango ez duen artikulua bat prestatzean benetako errekonozimendua izan dezaketen bestelako lanak egiteko eta proiektuetan parte hartzeko denbora *galtzen* delako. Une batzuetan gainera, euskarazko produkzioa *orbana* ere izan daiteke karrera egiteko edota zirkulu batzuetan sartzeko. Honek guztiak gure ustez, erabateko eragina du egile euskaldunen arteko lankidetzan. Euskaraz jardutea goi mailan, erabaki pertsonala bihurtuta dago, ekintza militantea. Izan ere, errekonozimendu gutxiko hitzaldiak ematea edota lanak idazteak eragindako *atzerapena* onartzea norberaren aukeren eta baloreen araberrakoa da, finean erabaki pertsonal bat. Noski, egile euskaldunen arteko lankidetzaren txikian eragiten duen faktore bakarra ez da ebaluazio sistema eta hartarako irizpide falta, bestelako aldagai batzuk ere badira. Esate baterako, Giza eta Gizarte Zientzien arloan, egileen arteko lankidetzaren txikia da, hizkuntza normalizatuetan barne. Baina kasu honetan ebaluazioaren faktorea azpimarratu nahi izan dugu, ebaluazioak kaltetzeko ahalmena duen moduan, behar adinako neurriak hartuz gero, sustatu dezakeelako.

Hortaz, ebaluazioaren bitartez euskarazko produkzioa eta egileak kaltetu nahi ez badira, hizkuntza gutxitu baten bilakaera sozial zein linguistikoa egokitu-tako eta sistematizatu-tako irizpideak adostea eta finkatzea beharrezkoa da. Beste modu batera esanda, egile euskaldunen euskarazko, gaztelaniazko/frantsesezko eta ingelesezko goi-mailako produkzioaren ebaluazioa oinarritzeko printzipio baten arabera egin beharko litzateke: hizkuntzaren arabera. Hau da, hizkuntza bakoitzaren azpiegitura eta bilakaera sozial eta linguistikoa aintzat hartuz finkatu-tako

irizpideen arabera. Izan ere, goi mailako erdarazko edo euskarazko produkzioaren azpiegitura eta finantzazioa desberdina da, batean eta bestean erakunde mota desberdinak daude, batean ikerketa zentroak daude, eta bestean kultur elkarteak. Hau da, batean aditu bat ikerketa zentro bateko zuzendaria izatera hel daiteke eta bestean gehienez kultur elkarte bateko zuzendari izatera. Horregatik hain zuzen, egileen ebaluaziorako hizkuntzaren arabera irizpideek desberdinak izan behar dute.

Aditu euskaldunen hizkuntza komunitatea

Komunitate Zientifikoak orokorrean jakintza-arloka antolatzen dira eta ez estatuen arabera, nahiz eta zientzia eta teknologia sistema nazionalak bereziko eragina duten azpi komunitateen garapenean, ezta hizkuntzaren arabera ere. Baina adituengan hizkuntzaren aldagaia estatuarena baino garrantzitsuagoa da, kasu batzuetan besteetan baino gehiago. Hizkuntza handi eta normalizatuetakoa adituentzat, adibidez, ingelesentzat, afera linguistikoa ia ia ikusezina da eta hautua ia automatikoa: ingelesa. Baina adituaren abiapuntuko hizkuntzaren estatusa zenbat eta apalagoa izan, hizkuntza hautua orduan eta kontzienteago hartzen den erabakia izan ohi da. Aipatu dugunez, ingeles hitzunei jarduera zientifiko teknikoetarako arlo horretan nagusi den hizkuntza hautatzeak ez die berebiziko hausnarketarik eragiten. Frantses hitzun adituak berriz, zer egin erabaki behar du: ingelesez ekoitzi bere produkzio guztia, zati bat edo ezer ez? Hizkuntza txiki edo gutxitu bateko adituei berriz, ia ezinezkoa zaie *normalak* izatea, eta beraz zeintzuk hizkuntza aukeratu eta zertarako halaberrez erabaki behar dute (adb. danimarkar edo katalanen kasuan). Adibide hauekin erakutsi nahi dugu, komunitate zientifikoko kideak, hiztunak diren neurrian, hizkuntzaren auzia, bereziki ingelesak ez direnen kasuan, moduren batean ebatzi behar dutela.

Sakoneko auzia, ordea, ez dugu orain arte pausatu: zergatik landu zientzia euskaraz (edo beste hizkuntza gutxitu batean)? Erantzuna ez da berezkoa eta aukera desberdinak eman daitezke. Nolanahi ere, ez da soilik euskarari dagokion galdera bat. Ingelesa ez beste hizkuntza guztiei buruz egin liteke galdera bera: ba al du zentzurik, adibidez, unibertsitatean tesiak gaztelaniaz aurkezteak? Edo Antropologia artikulak frantsesez idazteak? Praktikan ikus dezakegu gaztelaniaz, frantsesez eta munduko beste hainbat hizkuntzetan zientzia egin egiten dela. Hiztun komunitate baikoitzak bere tresnak eta bitartekoak sortzen dituela bere hizkuntzan zientzia egin ahal izateko.

Bestalde, gaur egun bada kontuan hartzeko beste fenomeno garrantzitsu bat: ingelesaren erabilerak zientzia eta jakintzaren esparruan ez duela eraginik adituaren identitate nazionalan. Ingelesak gero eta gutxiago ordezkaten du identitate nazional jakin bat, estatu eta nazionalitate oso desberdinetako adituek erabiltzen dutelako jardun zientifikoan. Are gehiago, estatu askok nazioa aitzineratzeko beraien zientzialarien ingelesezko produkzioa sustatzen dute, nahiz eta horrek nazio hizkuntzaren erabilera hein batez mugatzea eragin. Hizkuntza handi eta normaliza-

tuen kasuan, zientzia eta jakintzaren erabilera esparrua murrizteak hizkuntzaren biziraupenean ez du eragin aipagarriarik, baina hizkuntza gutxituen kasuan, hil ala biziko eragina izan dezake. Hizkuntza horiek zientzia eta jakintzaren prozesuetatik aldentuz gero (esate baterako, eragin handikoak ez direlako, edo ebaluazioan aintzat hartzen ez direlako), ez dira esparru horretara moldatuko eta egokituko (gaur eguneko prozesurik garrantzitsuenak bertan ematen direla kontuan izan behar da) eta hiztunentzat erabilgarritasuna zein baliagarritasuna galduko dute, eta beraz haien iraupena oztopatuko da.

Bestalde, kontuan izan behar da zientziaren demokratizaziorako ezinbestekoa dela dibulgazioa, normalean tokian tokiko hizkuntzan egiten dena. Hizkuntza batean dibulgazioa egin ahal izateko funtsezkoa da hizkuntza corpusa prest egotea, hau da, idatzia izatea, batuta egotea eta goi mailako erabilerarako gertatuta egotea. Baina goi mailan erabili ezean, hizkuntzak ez du halako erregistrorik berez garatzen. Hortaz, gaur egun nahiz eta ingelesa funtsezkoa den zientzia eta jakintzaren esparru askotan, egileek ingelesez ekoizteaz gainera, beraien jatorrizko hizkuntzetan goi mailako produkzioa izan beharko lukete, hizkuntza prestatzeko edozein jakintza arlori buruz aritzeko. Beraz, zientziaren demokratizaziorako baldintzen artean hizkuntzarena ere badago.

Hizkuntza gutxituen kasura mugatuz, mota honetako hizkuntzak (galesera, euskara, katalana eta abar) zientzia, teknologia eta jakintzaren esparruetatik ez aldentzeko, erabilgarritasunik ez galtzeko eta jarduera zientifikoaren demokratizaziorako, funtsezkoa da hizkuntza horietako komunitate zientifikoak trinkotzea eta sustatzea, beraiek direlako hiztunak eta adituak, eta beraiek hizkuntza prestatu eta molda dezaketelako hizkuntzaren goi mailako erabilerarako.

Euskal Herrira etorrira, zientzia eta jakintza ekoizten duten egile euskaldunen goi mailako produkzioa normala da, euskaraz egindakoa barne, nahiz eta hizkuntza horren egoera anormala den goi mailako esparruan, baita beste askotan ere. Hau da, euskararen egoerak baldintzatzen du aditu euskaldunen euskarazko jarduna (hizkuntza eredia erabat finkatu gabe egoteak, ebaluaziorako irizpide egokien gabeziak, unibertsitate eta antzeko erakundeen faltak...). Euskararen goi mailako normalizaziorik ezak oztopatzen du Komunitate Zientifiko Euskaldunaren garapena eta finkapena.

Horregatik guztiagatik, euskarazko produkzio zientifiko-teknikoak politika zientifiko propioa behar du, euskarazko jarduera goi mailan normalizatzeko, aditu euskaldunen egoera soziolinguistikoa hobetzeko, eta hizkuntzaren erregistroa finkatzeko. Ildo horretan beharrezkoa da euskal hizkuntza eta nortasunari edo euskal esparruari hain lotuta ez dauden arloetara hedatzea euskarazko ekoizpena, gaur egun euskararen erabilera oso lotuta dagoelako *euskal gaiekin*. Pelloren egia dirudi, baina planteamendu honek garrantzi handia du hizkuntzaren normalizaziorako, mendebaldeko gizarteetan ezagupena gero eta lotuago dagoelako Zientzia eta Teknikarekin, eta, beraz, horiek ere euskaraz garatu ezean, euskarak euskal gizartearen modernizazio prozesutik kanpo geratzeko arriskua du. Hortaz, edozein ezagupen

euskaraz egotea nahi baldin bada, euskaraz euskal gaiak landu ez ezik, bestelakoak ere landu beharko dira. Plangintza batek horretarako bitartekoak eta baliabideak jarri beharko lituzke. Zoritxarrez, une honetan ez dago plangintza edo politika zehatzik, edo, hobeto esanda halako *laissez faire, laissez passer* bat da nagusi. K. Mitxelena esan zuen moduan hori ere hizkuntza politika bat da, jarrera liberala dirudien arren, eta hizkuntza eredu nagusia indartzen du.

La tolerancia, el *laissez faire, laissez passer* en materia de lengua, ha sido siempre, y es todavía hoy probablemente, la política más practicada. [...] esta política, como el liberalismo económico, es una manera tan eficaz como cualquier otra —más eficaz en realidad, puesto que supone omisión, no una acción con cuya responsabilidad alguien tiene que cargar— de favorecer a unas lenguas y de postergar a otras: es, por lo tanto, una política, no una falta de política. (Mitxelena, 1985: 187)

Esandakoarekin argi geratzen da euskarazko ekoizpena egile indibidualen borondate hutsaren esku uztea, nahita edo nahi gabe, euskarazko ekoizpena eta bere egileak bazterketara kondenatzen dituen hizkuntza politika dela.

Oraina: zinezko aukera

Nazioarteko harremanetarako, politika zein merkataritza harremanetan, ingelesaren erabilera gailendu egin da, baita zientziaren esparruan ere, bereziki Natur Zientzia, Zientzia Hutsak eta Osasun Zientzietan. Egoera hori izanik ere, euskararentzat zinezko aukera bat dago beronen erabilera normaltzeko zientzia, teknologia eta kultura arloan. Pentsa zitekeen ingelesa *lingua franca* izatea euskararentzat erabat kaltegarria izan zitekeela. Baina ikuspegi historiko batetik euskara inoiz baino osuntsuago ageri da erregistro jasoan:

- Euskararen oinarrizko arau ortografiko-gramatikalekin batera, erregistro jasorako euskara eredu abian jarri zen, eta gaur egun, zientzia, teknika eta kultur gai jasotarako hizkera berezitua badu, nahiz eta oraindik guztiz finkatu gabe dagoen eta hizkuntzalari eta bestelako jakintza arloetako adituen artean eztabaidak dau den.
- Goi mailako euskarazko oinarrizko azpiegitura bat eratu da, aldizkari, argitaletxe, erakunde eta egileena.
- Unibertsitateak, oro har, ez dira erdaraz elebakarrak, eta gehiago edo gutxiago euskara txertatu dute. EAEko unibertsitate publikoa izan da horretan aurrerapausurik handiena eman duena. Euskal Herriko unibertsitate batzuk hizkuntza plangintzak dituzte, erakundean euskararen normalizazioa bideratzeko. Hala ere, euskararen sarrera unibertsitatean, nagusiki dozentea izan da, hau da, irakaskuntzari lotua, oso gutxi euskarazko produkzio idatzi edo ikerkuntzaren esparrukoa.

Horretaz gain, ingelesa *lingua franca* izatea, euskaldunentzat zinezko aukera izan daiteke, euskara erabiltzerik ez dagoen kasuetan zuzenean ingelesera pasatzeko, eta gaztelania edo frantsesa euskaldunen komunikazio-hizkuntza gisa ez erabil-

tzeko. Hala, ingelesarekin nazioarteko zientzia eta ezagutzaren zirkuituetan parte hartzea posible da, baita lehiakortasunean irabaztea ere. Izan ere, orain arte euskaldunak, talde gisa, unibertsitatean posturik kaskarrenak dituzte eta euskarazko produktioa soilik izanez gero, hots, ebaluazioetan gaur egun eskas baloratzen den produktioa edukiz gero, karrera akademikotik kanpo geratzeko arriskua daukate, hau da, talde marginal eta periferikoa izateko arriskua. Euskarazko ekoizpena ingelesezkoarekin osatuz, aldiz, posible litzateke oreka bat lortzea.

Bibliografia

- AGIRREAZALDEGI, T. (2002): *Informaziorako dokumentazioaren oinarriak*, Bilbo: UEU.
- AGIRREAZKUENAGA, J. (1998a): «Eusko Ikaskuntza 80 urte: Eusko komunitate zientifikoa-
ren islada», *Euskonews&Media*, 1. <http://www.euskonews.com/0001zkb/gaia0105.html> [kontsulta data: 2010-08-30].
- AGIRREAZKUENAGA, J. (zuz). (1998b): *Diccionario biográfico de Eusko Ikaskuntza (1918-1998)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- AIERDI, X. (1995). «Euskal gaiak UPV-EHU-ko Giza eta Gizarte Zientzietako ikasketetan», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 575-588.
- AIZPURU, M. (2000b): «Euskara Euskal Herriko Unibertsitatean (1974-2000)» in Euskara Errektoreordetzaren web gunean. http://www.euskara-errektoreordetza.ehu.es/p267-content/eu/contenidos/informacion/ee_euskara_ehun_aurkezpena/eu_historia/historia_euskara.html [kontsulta data: 2010-08-30].
- AIZPURU, M. & JIMENO, R. (2002): «Euskal Unibertsitatearen historia», *Euskal Unibertsitatea-2021. Egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU. 21-55.
- AIZPURU, M. (2002): «Berrezarkuntza garaiko (1876-1923) historiografia Hego Euskal Herrian. 1988-1998 bitarteko produkzioaren azterketa bibliometrikoa eta kualitatiboa (gizartea eta politika)», Artetxe, K. eta Kintana, J. (arg), *Ikerketa berriak Euskal Herriko historian: metodologia aitzindariak eta berrikuntza historiografikoak*, Bilbo: UEU, 209-233.
- AIZPURU, M. (2003a): *Udako Euskal Unibertsitatea euskal kulturgintzan. Hasierako urteak 1973-1984*, Bilbo: UEU.
- AIZPURU, M. (2003b) «Hitzetik idatzira, jauzi zaila. UEUko Historia Sailaren historiako oharra» *kondaira.com*, 0, 1-5. http://www.kondaira.com/dl_fitxategiak.php?id=21&mota=a [kontsulta data: 2010-08-30].
- AIZPURUA, M. (1977): «Zientzi euskara», *Jakin*, 3, 88-97.
- AIZPURUA, M. (1984): «Euskaraz mundura? Zein hizkuntzatan eman iker-lanak?», *Jakin*, 32, 133-137.
- ALCAIN, M. D. (2003) [argitaratu gabe]: *Índices de impacto de las revistas españolas de Ciencias Sociales (Biblioteconomía y Documentación, Psicología, Psiquiatría y Urbanística y Ordenación del Territorio) a partir del análisis de las revistas mejor valoradas por los pares*, Madril: CINDOC. <http://www.cindoc.csic.es/info/informecs2003.doc> [kontsulta data: 2010-08-30].
- ALTONAGA, K. (1995): «Euskal gaiak UPV/EHU-ko zientzi eta teknologi ikasketetan», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 569-574.

- AMAT i NOGUERA, N. (1987): *Documentación científica y nuevas tecnologías de la información*, Madril: Piramide.
- AMEZAGA, J. (2002): «Euskarazko irakaskuntzaren bilakaera UPV/EHUko Gizarte- eta Komunikazio-Zientzien Fakultatean, 1981-2001» in Zabaleta Urkiola, I. eta beste: *Euskal Unibertsitatea-2021**: *egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU, 219-223.
- AMMON, U. (arg) (2001): *The Dominance of English as a Language of Science. Effects on Other Languages and Language Communities*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- ARANZADI, D. (1995): «Euskara Deustuko Unibertsitatean» *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 529-530.
- ARAUJO, J. A. & ARENCIBIA, R. (2002): «Informetría, bibliometría y ciencimetría: aspectos teórico-prácticos», *ACIMED*, 10.4, http://bvs.sld.cu/revistas/aci/vol10_4_02/aci040402.htm [kontsulta data: 2010-08-30].
- ARDANUY, J. (2008) [argiratu gabe]: *Anàlisi biliomètrica de la producció científica en literatura catalana*, Bartzelonako Unibertsitatean aurkeztutako tesia 2008ko urtarrilean. http://www.tesisenxarxa.net/TDX/TDX_UB/TESIS/AVAILABLE/TDX-0226108-124023//JAB_TESI.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- ARECHAGA, J. (2007): «Revistas científicas españolas: dónde estamos y hacia dónde podríamos ir», *Sociedad Española de Bioquímica y Biología Molecular*, 154, 10-15.
- ARGEMI i ROCA, A. (2004): «Europako hizkuntza-komunitate txikiak eta hizkuntza horietan garatutako hezkuntza eta unibertsitatea: ikuspegi orokorra eta etorkizuneko garapena» in Zabaleta eta beste: *Euskal Unibertsitatea-2021**: *egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU, 467-480; eta *Bat*, 50, 175-186.
- ARGUIMBAU, L. eta beste (2008): «El portal Meridià de l'observatori de la recerca (OR-IEC): anàlisi, promoció i difusió del coneixement científic català», *Coneixement i societat*, 15, 78-103.
- ARIZKUN, A. & ECHEVERRÍA, J. (1995): «El euskara en la Universidad Pública de Navarra», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 535-538.
- ARREGI, R. (1969b): «Euskal liburu-gintzaren problematika», *Politikaren atarian*, Donostia: Lur, 6-13.
- ARRIETA, J. (1995): «Euskarazko irakaskuntz eta ikerlana Euskal Herriko Unibertsitateko Zuzenbide Fakultatean», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 589-590.
- ARTETXE, J. (1969): «Fontes Linguae Vasconum», *Príncipe de Viana. Suplemento mensual de la revista, destinado al fomento del vascuence*, 1969ko maiatza.
- ARTETXE, K. (2003): «Inguma: Euskal Komunitate Zientifikoaren komunikazio eta ikerketarako lan-tresna», *Hizkuntza eta lurra*, Bilbo: Herria 2000 Eliza, 119-130.
- ARTETXE, K. (2005a) [argitaratu gabe]: *Komunitate Zientifiko Euskaldunaren ezagutzara leben burbiltzea: euskarazko produkzio unibertsitarioaren azterketa (1968-2003)*, UPV/EHUko Eguno Sailean 2005ean aurkeztutako 12 Kredituko Ikerketa-lana.

- ARTETXE, K. (2005b): «Euskaltzaindiaren ekoizpen zientifikoa Inguma-n: Euskal Komunitate Zientifikoaen datu-basearen aurkezpena Euskaltzaindian», *Euskera*, 50, 189-203.
- ARTETXE, K. (2006): «Psikologiako artikuluen azterketa Uztaro aldizkaria oinarri harturik», *Uztaro*, 56, 31-50.
- ASKOREN ARTEAN (1995): «Dosierra: 100 ale bizkar gainean», *Elhuyar Zientzia eta Teknika*, 100, 25-36.
- ASKOREN ARTEAN (2006) [argitaratu gabea]: *Unibertsitate mailako euskarazko ikasmaterialaren azterketa 1995-2005*, Bilbo: UEU [UEUK UPV/EHUako prestatutako txostena].
- AZTIKER (2004) [argitaratu gabea]: *Euskal Herriari begira: demografia, ekonomia, euskara eta bezkuntza —euskal unibertsitateko merkatu potentzialari burbilketa—*, Bilbo: UEU.
- AZURMENDI AIERBE, M. J. (2002): «Etorkizuna sendotu (BAT aldizkariaren egitasmoa indartuz)», *Bat*, 44, 137-140.
- BALCELLS, A. eta beste (1998): *Reports de la recerca a Catalunya: Història*, Bartzelona: Institut d'Estudis Catalans. http://www2.iecat.net/gc/digitalAssets/504_3684_1097661473484_historia.pdf [kontsulta data: 2009-04-21].
- BALCELLS, A. eta beste (2004): *Reports de la recerca a Catalunya 1996-2002: Història [document en procés d'edició]*, Bartzelona: Institut d'Estudis Catalans http://www2.iecat.net/gc/digitalAssets/3709_1097666215140_historia9602.pdf [kontsulta data: 2005-08-22].
- BALCELLS, A. eta beste (2005): «Història» *Reports de la recerca a Catalunya 1996-2002*, Bartzelona: Institut d'Estudis Catalans, 1189-1237. http://www.iecat.net/recerca/reports/Publicats2Edicio/Rep_20_Historia96-02.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- BASTERO, J.M. (1995): «Estudios vascos en la Universidad de Navarra», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 547-550.
- BASTERO, J.M. (2004): «Euskara Nafarroako Unibertsitatean», *Bat*, 50, 73-75.
- BELLAVISTA, J. eta beste (1997): *Evaluación de la investigación*, Madril: CIS.
- BHATT, R.M. (2001): «World Englishes», *Annual Review of Anthropology*, 30, 527-550.
- BIDEGAIN, X. (2004): «Euskararen egoera Baionako Unibertsitatean (Xarles Bidegaini elkarriketa)», *Bat*, 50, 77-82.
- BILBAO TELLETXE, G. (2004): «Aldizkari zientifiko baten zuzentzailea: ergatibotik ortotipografiara, zientziaren bideetatik», *Senez*, 27, <http://www.eizie.org/Argitalpenak/Senez/20041031/zuzenbilbao> [kontsulta data: 2010-08-30].
- BUJAN, K. (2002): «Euskarazko ikas-irakaskuntzaren ekimenak UPV/EHUko Donostiako Irakasle-Eskolan» in Zabaleta Urkiola, I. eta beste: *Euskal Unibertsitatea-2021*: egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU, 175-184.
- CAMINO, I. (2005): «Euskal dialektologia FLV aldizkarian», *Fontes Linguae Vasconum*, 100, 525-557.

- CHAÍN, C. (1995): *Introducción a la gestión y análisis de recursos de información en Ciencia y Tecnología*, Murcia: Universidad de Murcia.
- CINDOC (1998): «La producción científica en español», *El español en el mundo: Anuario del Instituto Cervantes 1998*, Madrid: Instituto Cervantes, 257-298. http://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_98/cindoc/ [kontsulta data: 2010-08-30].
- DE PABLO, S. & RUBIO, C. (2006): *Eman ta zabal zazu. Historia de la UPV/EHU 1980-2005*, Bilbo: UPV/EHU. http://www.unibertsitate-hedakuntza.ehu.es/p077-9030/es/contenidos/informacion/publicaciones_institucionales/es_pub_inst/images/eman_ta_zabal_zazu.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- DELGADO LÓPEZ-CÓZAR, E. eta beste (2006): «Análisis bibliométrico y de redes sociales aplicado a las tesis bibliométricas defendidas en España (1976-2002): temas, escuelas científicas y redes académicas», *Revista Española de Documentación Científica*, 29.4, 493-524.
- DENDALUCE, I. (2001): «Ciencias sociales e investigación en Euskal Herria», *Eusko Ikaskuntzaren XV. Kongresua: Euskal Zientzia eta kultura, eta sare telematikoak (Donostia, 2005)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 75-90.
- DUA, H.R. (2001): *Science policy education and language planning*, Mysore: Yashoda Publications.
- ELORTZA, J. (2005): «Fontes Linguae Vasconum aldizkariak 100 zenbakitik gora», *RIEV*, 50.2, 623-636.
- ENSUNZA, M. & ETXEBARRIA, J.R. & ITURBE, J. (2003): *Zientzia eta teknikarako euskara, zenbait hizkuntza-baliabide*, Bilbo: UEU.
- ESTORNES, I. (1995): «Banco de datos Auñamendi», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 725-726.
- ETXAIDE, A.M. (1995): «Euskaraz burutzen diren ikasketak Nafarroako Unibertsitatean», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 531-533.
- ETXENIKE, P.M. (1995): «Ikerlariok euskaraz», *Elbuyar Zientzia eta Teknika*, 100, 27.
- FRÍAS, J.A. & ROMERO GÓMEZ, P. (1998): «¿Quiénes son y qué citan los investigadores que publican en las revistas españolas de biblioteconomía y documentación?», *Revista de Biblioteconomía y Documentación*, 1, 29-53.
- GARATE, G. (2006): «Euskal Filologiak 30 urte», *Erabili.com*, 2006-05-03an argitaratua (http://www.erabili.com/zer_berri/muinetik/1146572848 [kontsulta data: 2010-08-30]).
- GARFIELD, E. & WELLJAMS-DOROF, A. (1990): «Language Use in International Research: A citation Analysis», *Annales of the American Academy of Political and Social Science*, 511, 10-24. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v13p282y1990.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1964) [argitaratu gabe]: «Statistical Analyses of International Chemical Research by Individual Chemists, Languages and Countries», *Meeting of American Chemical Society, Division of Chemical Literature* aurkeztua (Chicago). <http://garfield.library.upenn.edu/papers/97y1964.pdf> [kontsulta data: 2009-07-10].

- GARFIELD, E. (1967): «English: an international language for science», *Essays of an Information Scientist*, 1, 19-20, <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/V1p019y1962-73.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1968): «The Language barrier in medical communication», *Canadian Medical Association Journal*, 99 (11), 561-562. [http://garfield.library.upenn.edu/papers/canmedassj99\(11\)p561y1968.html](http://garfield.library.upenn.edu/papers/canmedassj99(11)p561y1968.html) [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1972): «“Cover-to-Cover” Translation of Soviet Journals: a Wrong “Solution” of the Wrong Problem», *Essays of an Information Scientist*, 1, 334-335. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/V1p334y1962-73.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1974): «Let’s Erect a New Tower of Babel!», *Essays of an Information Scientist*, 2, 172-174. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v2p172y1974-76.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1975): «Why Not Stop Worrying about Cyrillic and Read *Russian!*», *Essays of an Information Scientist*, 2, 279-284. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v2p279y1974-76.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1977): «Can an Italian Biomedical Journal Survive?», *Journal of Nuclear Medicine and Allied Sciences*, 21.3, 121-122. [http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/jnucmed21\(3\)p121y1977.html](http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/jnucmed21(3)p121y1977.html) [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1978): «Do French Scientists Who Publish Outside of France and/or in English Do Better Research», *Essays of an Information Scientist*, 3, 498. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v3p498y1977-78.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1979a): «Canadian Journals, Part 1: What They Cite and What Cites Them», *Essays of an Information Scientist*, 4, 244-248. <http://garfield.library.upenn.edu/essays/v4p244y1979-80.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1979b): «Canadian Journals, Part 2: Analysis of Canadian Research Published at Home and Abroad», *Essays of an Information Scientist*, 4, 249-251. <http://garfield.library.upenn.edu/essays/v4p249y1979-80.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1989): «The English Language: The Lingua Franca of International Science», *Essays of an Information Scientist*, 14, 344-345. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v14p344y1991.pdf> [kontsulta data: 2009-07-10].
- GARFIELD, E. (1992): «The microbiology literature: Languages of publication and their relative citation impact», *FEMS Microbiology Letters*, 100, 33-38. <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v15p180y1992-93.pdf> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1994): «Multilingual Capability is Essential in the Global Science Community», *The Scientist*, 8 (18), 13. [http://www.garfield.library.upenn.edu/commentaries/tsv08\(18\)p13y19940919.pdf](http://www.garfield.library.upenn.edu/commentaries/tsv08(18)p13y19940919.pdf) [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARFIELD, E. (1995): «Multilingual Communication Essential for Science», *Interdisciplinary Science Reviews*, 20(3), 179-180 [www.garfield.library.upenn.edu/papers/interdispscirev20\(3\)p179y1995.html](http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/interdispscirev20(3)p179y1995.html) [kontsulta data: 2009-04-21].
- GARFIELD, E. (1998) [argitaratu gabe]: «Mapping the world of science», *Topical paper presented at the 150th Anniversary Meeting of the AAASn* aurkeztua (Philadelphia).

- <http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/mapsciworld.html> [kontsulta data: 2009-04-13].
- GARTZIA, P. & LUZURIAGA, G. (2000) «Elebitasunaren auzia: biblioteketako katalogoak», *Jakin*, 118, 77-87.
- GARTZIA, P. (1997): «Azkue Bibliotekaren Katalogoa (ABK): Euskaltzaindiaren proiektu estrategikoetariko bat», *Euskera*, 42, 615-622.
- GARTZIA, P. (2000): «Azkue Bibliotekaren Katalogoa (ABK): euskal deituren sarrera nagusiez», *Euskera*, 45, 319-342.
- GIL, J. & LUCIANO, C. (2002): «A la calidad por *the quantity* (porque *la cantidad* no vale). Algunas reflexiones sobre los criterios de evaluación de la calidad de la investigación en psicología», *Análisis y Modificación de la conducta*, 119, 431-454.
- GÓMEZ CARIDAD, I. eta beste (2004) [argitaratu gabe]: *Proyecto de obtención de indicadores de producción científica y tecnológica de España (1996-2001)*, Madril: CINDOC/CSIC. www.cindoc.csic.es/investigacion/informe1.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- GÓMEZ PÉREZ, C. (2005): «Revista Sancho el Sabio: memoria de una época», *Vasconia*, 34, 453-459.
- GÓMEZ, C. (1998) «Kulturaldi: fuentes históricas de la cultura vasca; formación de una base de datos de referencias analíticas de publicaciones seriadas vascas», *Euskonews&Media*, 6. <http://www.euskonews.com/0006zbn/frgaia.htm> [kontsulta data: 2010-08-30].
- GONTIS, V. (2000) «Lithuanian Science in Transition: Statistical Analysis», *Revue Baltique*, 16, 24-32.
- GONZÁLEZ, E. eta beste (2003): «Estudio bibliométrico de la actividad científica de los matemáticos mexicanos graduados en Estados Unidos en el periodo 1980-1998», *Anales de Documentación*, 6, 89-108.
- HERNÁNDEZ MATA, A. (1998): «Antoine d'Abbadie eta garaikideen sare intelektuala», *Antoine d'Abbadie 1897-1997. Eusko Ikaskuntza. Ezobiko Kongresua. Euskaltzaindia. XIV. Biltzarra*, Bilbo: Euskaltzaindia eta Eusko Ikaskuntza, 231-262.
- HERNANDEZ MATA, A. (2007): *Piarres Lafitteren ekintzabideak (1920-1944): kultura jasoko euskaltzaleen sarearen baitan*, Bilbo: Euskaltzaindia.
- HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA (2001): *Análisis de la Investigación Básica y de la Población Investigadora en la C.A.P.V.*, Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- INTXAUSTI, J. (2007b): «*Jakin* (1956), aurreko eta berehalako testuinguruan», *Jakin*, 158, 53-76.
- IRAZABALBEITIA, I. & MUJIKA, A. (1990): «Udako Euskal Unibertsitatea: Helburuak, historia eta egoera», *Jakin*, 57, 99-120.
- IRAZABALBEITIA, I. eta beste (1995): «Euskararen egoera Euskal Herriko unibertsitateetan», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 591-594.
- ISASI, X. (2004): «Unibertsitario euskaldunen egoera zaila», *Bat*, 50, 131-139.
- IZTUETA, P. (1991): *Orixe eta bere garaia*, Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

- IZTUETA, P. (1993): «Euskal kulturaren kontraesanak: teoria eta praxia», *Uztaro*, 9, 119-151.
- IZTUETA, P. (2001): *Erbesteko euskal pentsamendua. Bi belaunldikoen lekukoak*, Euzko-Gogoa eta Zabal, Donostia: Utriusque Vasconiae.
- JIMÉNEZ-CONTRERAS, E. (2000): «Los métodos bibliométricos. Estado de la cuestión y aplicaciones», *Primer Congreso Universitario de ciencias de la Documentación*, 757-771. <http://www.ucm.es/info/multidoc/multidoc/revista/num10/paginas/pdfs/ejcontreras.pdf> [kontsulta data: 2010-08-30].
- JONES, D.E. & BARÓ I QUERALT, J. (1997): «Tesis doctorals i treballs de recerca universitaris sobre comunicació als Països Catalans, 1954-1996: aproximació bibliomètrica», *Anàlisi*, 20, 157-187.
- JUSUE, C. (1993): «La revista Príncipe de Viana en la acción editorial del Gobierno de Navarra. Primeras aproximaciones», *Príncipe de Viana*, 200, 507-538.
- JUSUE, C. (2005): «Revistas periódicas de la institución Príncipe de Viana», *Vasconia*, 34, 473-479.
- KACHRU, B. B. (1983): «Models of New Englishes» Fishman, J.A. & Cobarrubias, J. (arg.): *Progress in language planning: international perspectives*, Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 145-170.
- KALLONEN, M. (2004): «Minority Protection and linguistic Rights in Lithuania», *Noves SL*, Tardor, 1-8. <http://www6.gencat.cat/llengcat/noves/hm04tardor/docs/kallonen.pdf> [kontsulta data: 2010-08-30].
- KINTANA GOIRIENA, J. (2002): *Vizcaytik Bizkaira? R.M. Azkue Euskaltzaindia sortu aitzin (1888-1919)*, Bilbo: Euskaltzaindia-BBK.
- KINTANA GOIRIENA, J. (2003): «Euskarazko historiografia (I): aurrekariak eta lehen pausoak (xvi-xix mendeak)», *Kondaira.com*, 0, 1-38. http://www.kondaira.com/dl_fitxategiak.php?id=16&mota=a [kontsulta data: 2010-08-30].
- KINTANA URTIAGA, X. (1994c): «Euskara U.P.V./Euskal Herriko Unibertsitatean: erabilera, zuzentasuna eta kontrola», *Euskera*, 39, 233-249.
- KLAIC, B. (1997): «Analysis of Scientific Productivity in Croatia According to the Science Citation Index, Social Science Citation Index, and Arts & Humanities Citation Index for the 1980-1995 Period», *Croatian Medical Journal*, 38.2.
- KORTADI, E. (1993): «Publicaciones de la R.S.B.A.R y de la Sociedad de Estudios Vascos», *Cuenta y Razón*, 84, 138-144.
- LANDA, C. (2005): «Revista Vasconia, cantera de la nueva historiografía vasca (1983-2003)», *Vasconia*, 34, 481-633.
- LARRINAGA, A. (2007a): *Kulturgileak eta kulturaren esparrua I. Tradizio intelektualak beranduko modernitatean*, Donostia: Utriusque Vasconiae.
- LARRINAGA, A. (2007b): *Kulturgileak eta kulturaren esparrua II. Euskal kulturgileak euskalgintza mugimenduaren eraikuntzan*, Donostia: Utriusque Vasconiae.
- LLERA, F. eta beste (2001): *Evaluación de la actividad investigadora en Ciencias Sociales y Humanidades*, Gasteiz: Eusko Jaurlaritzza.

- LLUCH i MARTIN, E. eta beste (1998): *Reports de la recerca a Catalunya: geografia i demografia*, Institut d'Estudis Catalans, Bartzelona. http://www2.iecat.net/gc/digitalAssets/502_3682_1097661150046_geoidem.pdf [kontsulta data: 2009-04-21].
- LLUCH i MARTIN, E. eta beste (2004) [argitaratu gabe]: *Reports de la recerca a Catalunya 1996-2002: geografia i demografia (1996-2002) [document en procés d'edició]*, Institut d'Estudis Catalans, Bartzelona. http://www2.iecat.net/gc/digitalAssets/3707_1097666009937_geografia9602.pdf [kontsulta data: 2005-08-22].
- LLUCH i MARTIN, E. eta beste (2005): «Geografia i demografia», *Reports de la recerca a Catalunya 1996-2002*, Bartzelona: Institut d'Estudis Catalans, 1117-1185. http://www.iecat.net/recerca/reports/Publicats2Edicio/Rep_19_Geog-i-Demog96-02.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- LOBERA, G. eta beste (1994a): «Karmel aldizkariaren historia», *Karmel*, 210, 6-42.
- LÓPEZ YEPES, J. (koord.) (2002): *Manual de Ciencias de la Documentación*, Madril: Pirámide.
- LOPEZ-MUGARTZA, J.K. (2002): «Euskal Unibertsitatea Nafarroako Unibertsitate Publikoan» in Zabaleta Urkiola, I. eta beste: *Euskal Unibertsitatea-2021*: egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU, 209-219.
- LOPEZ-MUGARTZA, J.K. (2002): «Euskarazko irakaskuntzaren bilakaera UPV/EHuko Gizarte eta komunikazio-Zientzien Fakultatea, 1981-2001» in Zabaleta Urkiola, I. eta beste: *Euskal Unibertsitatea-2021*: egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU, 219-223.
- MALLIKARJUN, B. (2004): «An Exploration into linguistic Majority-Minority Relations», *Language in India*, 4, <http://www.languageinindia.com/aug2004/dlamallikarjun2.html> [kontsulta data: 2010-08-30].
- MARICIC, S. (1998): «About “measuring” Croatian Science», *Croatian Medical Journal*, 38.4.
- MARÍN i OTTO, E. & ESTELLA i CLOTA, M. (2004): «Unibertsitatea eta hizkuntza politika Katalunian», *Bat*, 50, 165-173.
- MAURAS, J. (1993): «La globalización y la protección de los idiomas», *La redefinición de lo local, lo nacional y lo global: perspectivas desde la antropología, Simposio internacional Ciudad de Mexico (29-31 de marzo de 1993)*, Universidad Autónoma Metropolitana-Iztapalapa, <http://www.oricom.ca/jamaurais/Mexico93.htm> [kontsulta data: 2005-07-01].
- MENDIA, J. (1993): «Traducciones al euskera de los clásicos del pensamiento universal», *Cuenta y razón*, 84, 133-137.
- MENDIGUREN, X. (1994): «Pentsamenduaren klasikoak euskaraz», *Jakin*, 80, 111-118.
- MIJANGOS, F. (2001): «Nork ebaluatu nahi du nire curriculum?», *Ekai*, 13, 149-153.
- MITXELENA, L. (1981): «Nuestra irresistible ascensión de la poesía a la ciencia», *Muga*, 19, 5-19.
- MONREAL, G. (2001): «Una historia de la Revista Internacional de los Estudios Vascos/ Nazioarteko Eusko Ikaskuntzen Aldizkaria/Revue Internationale des Etudes Basques [RIEV] (1907-2000)», *RIEV*, 46.1, 11-46.

- MORENO MARTINEZ, L. (2005): *Producción científica de la Comunidad Autónoma del País Vasco en Bases de Datos ISI, 1995-2000*, Oñati: HAEE/IVAP.
- MUGNAINI, R. eta beste (2004): «Indicadores bibliométricos da produção científica brasileira: uma análise a partir da base Pascal», *Ciência da Informação*, 33.2, 123-131.
- ODRIOZOLA, J.M. (2002): *Euskal intelligentsiaren ideologia zantzuak*, Iruñea: Pamiela.
- ODRIOZOLA, J.M. (2004): *Euskalgintzaren lekukoak*, Donostia: Elkar.
- OLAZARAN, M. eta beste (2004): «¿Hacia una segunda transición en la ciencia? Política científica y grupos de investigación», *Revista Española de Sociología*, 4, 143-172.
- OLAZARAN, M. eta beste (2007): «Eredu teknologiko linealaren arazoak: zentro teknologikoen rola EAEko ikerketa- eta garapen-sisteman» Eizagirre, A. (koord.): *Ezagutzaren politikak: zientziaren kultura berrirako oinarriak*, Bilbo: UEU, 41-74.
- OLMEDA-GÓMEZ, C. (2008): «Impacto internacional de la investigación y la colaboración científica de las Universidades de Cataluña. 2000-2004», *Revista Española de Documentación Científica*, 31.4, 591-611.
- ORIXE [N. Ormaetxea] (1959): «“Mea culpa” eta “quos ego!” Anizetxe iaunari», *Jakin*, 9, 89-93.
- OTAEGI, J. (1995): «Enseiukarreen aldizkaria», *Bat*, 15, 65-68.
- OTHABURU, X. (2000): «Ipar Euskal Herriko liburutegiak... edo euskarazko bibliotekonomia baten (alferrikako) bilaketa?», *Jakin*, 118, 41-51.
- PAGOLA, R.M. (1995): «Euskal gaiak Deustuko Unibertsitatean», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 559-564.
- PAGOLA, R.M. (2004): «Hizkuntz politika Deustuko Unibertsitatean», *Bat*, 50, 57-68.
- PEDRÓ, F. (2004): *Fauna académica. La profesión docente en las universidades europeas*, Bartzelona: UOC.
- PEILLEN, T. (1995a): «Euskal doktoradutza ta ikerketak iparraldean», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 539-541.
- PEILLEN, T. (1995b): «Euskarazko lizenziatura ikasketak Frantzian», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 543-545.
- PÉREZ ALDASORO, P. (2001): «Tesiak euskaraz: harri kozkorrez beteriko bidezidorra», *Ankulegi*, 5, 49-53.
- PÉREZ ALVAREZ-OSSORIO, J.R. (2003): «Problemática de la información científica en lengua española», *Reflexiones y artículos de Documentación*, Madril: CSIC-CINDOC, 243-249.
- PÉREZ ARBEJ, J.A. eta beste (1997): «Impacto de la publicaciones urológicas en lengua española en revistas en lengua inglesa», *Archivos Españoles de Urología*, 50, 427-432.
- PÉREZ IGLESIAS, J.I. eta SALABURU, P. (2003): *Unibertsitatea eta euskal gizartea, gauz*, Iruñea: Pamiela.

- PÉREZ MATOS, N.E. (2002): «La bibliografía, bibliometría y las ciencias afines», *ACIMED*, 10.3. http://bvs.sld.cu/revistas/aci/vol10_3_02/Aci012002.htm [kontsulta data: 2010-08-30].
- PEREZ-EID, C. (1992): «Prépondérance de l'anglais: effets et limites de l'unilinguisme en science», *Mémoires de la Société Royale Belge d'Entomologie*, 35, 75-79.
- PERIANES-RODRÍGUEZ, A. eta beste (2008): «Introducción al análisis de redes», *El Profesional de la Información*, 17.6, 664-669.
- PHILLIPSON, R. (2003): *English-Only Europe? Challenging Language Policy*; Londres: Routledge.
- PONS, J.M. (1996): «Linguistic policy at the University of Barcelona», *Revista de llengua i dret*, 25, 101-118.
- RADOVANIC, Z. (1992): «Letter to the editor: on superior scientists and inferior scientific communities», *European Journal of Epidemiology*, 8, 312-313.
- REGUANT, S. & CASADELLÀ, J. (1994): «English as Lingua Franca in Geological scientific publications. A bibliometric Analysis», *Scientometrics*, 29.3, 335-351.
- REY, F. (2004): «Senez-ek 20 urte bete ditu», *Senez*, 27, 23-32.
- RODRIGUEZ RIO, X.A. (1997): «Los docentes e investigadores de la Universidad de Santiago de Compostela (USC) ante la situación de la terminología en lengua gallega: actitudes y necesidades», *IV Jornadas Internacionales de Terminología (Barcelona, 23 y 24 de octubre de 1997)*, http://www.unilat.org/dtil/IVjornadas/rodriguez_rio.htm [kontsulta data: 2005-07-09].
- RONZÓN, E. (1993): «La revista "Theoria" y los orígenes de la filosofía de la ciencia en España (I)», *El Basilisco: Revista de filosofía, ciencias humanas, teoría de la ciencia y de la cultura*, 14, 9-40.
- ROSELLÓ i PERALTA, C. & BOIX-FUSTER, E. (2005): «El català, el castellà i l'anglès: tres llengües en joc. Les ideologies lingüístiques dels estudiants de la Universitat de Barcelona», *Treballs de sociolingüística catalana*, 18, 189-208.
- ROUSSEAU, J.L. (2002): «Le français dans la communication scientifique et technique», *Congreso internacional sobre lenguas neolatinas en la comunicación especializada. El Colegio de México*, México 28-29 de noviembre de 2002. http://dtil.unilat.org/cong_com_esp/comunicaciones_es/rousseau.htm#a [kontsulta data: 2010-08-30].
- RUBIO, J.E. (1999): «Lenguaje y comunicación en la ciencia», *Razón y palabra*, 12. <http://www.razonypalabra.org.mx/antiores/n12/leng12.html> [kontsulta data: 2010-08-30]
- SALABURU, P. (1995): «Euskal Euskal Herriko Unibertsitatean», *Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresua: Eusko Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean (Gasteiz, 1993)*, Donostia: Eusko Ikaskuntza, 521-527.
- SALABURU, P. (2007): «Pentsamenduaren klasikoak euskaraz», *Senez*, 32, 157-164.
- SALABURU, Pello eta beste (zuz) (2003): *Sistemas universitarios en Europa y EEUU*, Madrid: Academia Europea de Ciencias y Artes.
- SAN MARTIN, J. (1984b): «Egan aldizkaria, 30 urte euskal literaturagintzan», *Egan*, 5/6, 5-7.

- SAN MARTIN, M.L. (2004): «Euskal Unibertsitatea Nafarroako Unibertsitate Publikoan», *Bat*, 50, 69-71.
- SANDELIN, B. & SARAFLOU, N. (2004): «Language and Scientific Publication Statistic: a Note», *Language Problems & Language Planning*, 28.1, 1-9.
- SANO, H. (2002): «The World's Lingua Franca of Science: a survey of English as the universalizing language of chemistry», *English Today*, 18, 45-49.
- SANTA MARIA, K. (1992): «Biblioteca del Instituto de Estudios Vascos de la Universidad de Deusto», *Sancho el Sabio*, 2, 345-352.
- SANTA MARIA, K. (2006): «Euskaldok, Centro de Documentación Vasca», *Euskonews&Media*, 351. <http://www.euskonews.com/0351zbnk/gaia35104es.html> [kontsulta data: 2010-08-30].
- SANZ, E. eta beste (2002): «Creación de un índice de citas de revistas españolas de Humanidades para el estudio de la actividad investigadora de los científicos de estas disciplinas», *Revista Española de Documentación Científica*, 25.4, 443-453.
- SIGUAN, M. (1992): *España plurilingüe*, Madril: Alianza.
- SIGUAN, M. (1996): *La Europa de las lenguas*, Madril: Alianza.
- SNOW, C.P. (I. Irazabalbeitia itzultzailea) (2007): *Bi kulturak*, Donostia: Elhuyar.
- SPINAK, E. (1996): *Diccionario enciclopédico de Bibliometría, Cienciometría e Informetría*, Caracas: UNESCO.
- STOJANOVSKI, J. (2003): «CROSB: a Tool for Monitoring Scientific Productivity», *TERENA Conference 2003 in association with the CARNET Users' Conference (Zagreb, Maatzaren 19-23)*, <http://tnc2003.terena.org/programme/papers/p8a2.pdf> [kontsulta data: 2010-08-30].
- SUBRAMANYAN, K. (1983): «Bibliometric studies of research collaboration: A review», *Journal of Information Science*, 6.1, 33-38.
- SWALES, J.M. (1985): «English language papers and authors' first language: preliminary explorations», *Scientometrics*, 8.1-2, 91-101.
- TEFERRA, D. & ALTBACH, P. (arg) (2003a): *African Higher Education: an International Reference Handbook*, Bloomington: Indiana University Press.
- TEFERRA, D. (2003b): «The Language Predicament in African Universities», in Teferra, D. & Altbach, Philip, G. (arg) (2003a): *African Higher Education: an International Reference Handbook*, Bloomington: Indiana University Press, 111-116.
- TEJERINA, B. (1994): «El proceso de institucionalización política y la política lingüística en el País Vasco», *Revista de Estudios Políticos* (Nueva época), 83, 247-271.
- TORREALDAI, J.M. (1977a): *Euskal idazleak gaur*; Oñati: Jakin.
- TORREALDAI, J.M. (1978): «1967-1977: liburuak eta batasuna», *Euskera*, 24, 503-522.
- TORREALDAI, J.M. (1983): «Gerraosteko liburugintzaz oharra: euskal liburuaren bide luzea», *RIEV*, 28, 47-60.

- TORREALDAI, J.M. (1993): *xx. mendeko Euskal Liburuaren Katalogoa (1900-1992)*, Donostia: Gipuzkoako Foru Aldundia.
- TORREALDAI, J.M. (1998): *El libro negro del euskera*, Donostia: Tartalo.
- TORREALDAI, J.M. (2000): *Artaziak: euskal liburuak eta Francoren zentsura 1936-1983*, Zarautz: Susa.
- TORREALDAI, J.M. (2003): «Francoren hizkuntza politikaren egungo errebisionismoa», *Euskaltzaleen biltzarraren mendeurrena*, Bilbo: Sabino Arana Kultur Elkargoa, 217-226.
- TORREALDAI, J.M. (2007): *30 urte liburugintzan*, Donostia: Jakin.
- TORREALDAI, J.M. (2009): «Euskal liburugintza 2007», *Jakin*, 170, 9-49.
- TORRES RAMIREZ, I. and TORRES-SALINAS, D. (2007): *Tesis doctorales sobre estudios de las mujeres en las universidades de España (1976-2005): Análisis bibliométrico y repertorio bibliográfico*, Instituto Andaluz de la Mujer. http://eprints.rclis.org/10755/1/tesis_doctorales.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- TORRES-SALINAS, D. (2007) [argitaratu gabe]: *Diseño de un sistema de información y evaluación científica. Análisis cuantitativo de la actividad investigadora de la Universidad de Navarra en el área de Ciencias de la Salud. 1999-2005*, Granadako Unibertsitatean aurkeztutako tesia 2007an. http://eprints.rclis.org/11717/1/Tesis_Daniel_Torres.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- TRUCHOT, C. (1996): «La langue française en sciences un cas de figure: la situation linguistique des sciences en France», *Le français et les langues scientifiques de demain. Actes du colloque tenu à l'Université du Québec à Montréal*, du 19 au 21 mars 1996. http://www.acfas.ca/evenements/complet_flsd.pdf [kontsulta data: 2007-07-27].
- TURULL, A. (2006): «L'ús de la llengua catalana a les universitats de Catalunya: de la precarietat a la incertesa», *Cercle XXI bulletí virtual*, 4, http://www.cercle21.cat/mm/File/annex_II_ATurull.rtf [kontsulta data: 2010-08-30].
- UPV/EHU (1990) [argitaragabe]: *Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea. Euskararen erabilera normaltzeko plangintza*, UPV/EHU.
- UPV/EHU (1999): *UPV/EHUko Euskararen Erabileraren Normalizaziorako II. Plangintza*, Leioa: UPV/EHU.
- UPV/EHU (2007): *UPV/EHUko Euskararen Plan Gidaria (2007/08-2011/12)*, UPV/EHU. http://www.euskara-errektoreordetza.ehu.es/p267-content/eu/contenidos/informacion/plan_informa/eu_plan/adjuntos/plan_gidaria.pdf [kontsulta data: 2010-08-30].
- URUTXURTU, I. (1998): «Euskal jakintza-liburuak euskal unibertsitate liburutegietan», *Revista TK*, 6, 163-176.
- XAMAR (2001): *Orekan. Herri eta bizkuntzen ekologiak*, Iruñea: Pamiela.
- ZABALETA URKIOLA, I. eta beste (2002): *Euskal Unibertsitatea-2021*: egiten ari garen euskarazko unibertsitatea*, Bilbo: UEU.
- ZABALETA URKIOLA, I & BIDAURRAZAGA, A. (2005) [argitaratu gabea]: *Erakusketako liburuen datu-baseak arloka eta borien emaitza kuantitatiboak (1990-2005)*, Bilbo: EIRE.

- ZABALETA, J. (1985): «Senez. Itzulpen eta terminologiako aldizkaria», *Egan*, 3, 173-175.
- ZUAZO, K. (1988): *Euskararen batasuna*, Bilbo: Euskaltzaindia-UPV/EHU.
- ZUAZO, K. (2005): *Euskara batasuna: ezina ekinez egina*, Donostia: Elkar.
- ZUBEROGOITIA, A. (2003): *Euskararen presentzia gaur egungo prentsa elebidun aber-tzalean: Egin, Deia, Enbata, Ekaitza, Gara eta Le Journal du Pays Basque*, Leioa: UPV/EHU.
- ZUBEROGOITIA, A. (2005): *Bidegorriak bizkuntzentzat: euskarazko komunikazio-esparrua trinkotzeari buruzko burutazioak*, Donostia: Elkar.
- ZULUETA, M.A. (2002): «Bibliometría y métodos bibliométricos», *Manual de Ciencias de la Documentación*, Madril: Pirámide, 117-136.

Laburdurak

Ald.	Aldizkari(a)
AM	Arte eta Musika
BB.	Batez bestekoa
D. Litt.	Doctor of Letters
Dok.	Dokumentu(a)
Dok. bakarreko eg. %tan	Dokumentu bakarreko egileak ehunekoetan
Dok. bakarreko eg. kop.	Dokumentu bakarreko egile kopurua
Dok. kop.	Dokumentu kopurua
Dok/eg. BB.	Egileen batez besteko dokumentu ekoizpena
Eg.	Egile(a)
Eg. kop.	Egile kopurua
Eg./dok. BB.	Dokumentuen batez besteko egileak
Erak.	Erakunde(a)
Eusk.	Euskara/euskarazko
GTZ	Gizarte Zientziak
Guzt.	Guztira
GZ	Giza Zientziak
Ing	Inguma
IT	Ingeniaritza eta teknologia
Kop.	Kopurua
M. Ed.	Master of Education
M. Phil.	Master of Philosophy
M. Sc.	Master of Science
M.A.	Master of Arts
NZ	Natur Zientziak
OZ	Osasun Zientziak
Ph. D.	Doctor of Philosophy
Proiek.	Proiektua
SHU	Sailkapen Hamartar Unibertsala
Unib.	Unibertsitate
ZA	Zientzia Aplikatuak
ZH	Zientzia Hutsak
%	Ehunekoa
%tan	Ehunekoetan

1. eranskina:

Inguma datu-basean erabilitako Sailkapen Hamartar Unibertsala (SHU)

- 0 Gai orokorrak. Zientzia eta ezagutza. Antolakuntza. Informazioa. Dokumentazioa. Idazkuntza. Bibliografia. Bibliotekonomia. Erakundeak. Dokumentu eta argitalpenak, oro har
 - 01 Bibliografia eta bibliografiak. Katalogoak
 - 02 Bibliotekonomia. Bibliotekologia
 - 03 Hiztegiak eta entziklopediak
 - 05 Aldizkariak eta aldizkako argitalpenak
 - 06 Erakundeak. Elkarteak. Kongresuak. Erakusketak. Museoak
 - 07 Prentsa eta egunkariak. Kazetaritza
 - 08 Idazlan osoak
 - 09 Eskuizkribuak. Liburu bitxiak

- 1 Filosofia. Psikologia
 - 11 Metafisika
 - 13 Espirituaren filosofia
 - 14 Sistema filosofikoak
 - 15 Psikologia
 - 16 Logika. Epistemologia. Ezagutzaren teoria
 - 17 Morala. Etika

- 2 Erljioa. Teologia
 - 21 Teologia naturala
 - 22 Biblia
 - 23 Teologia dogmatikoa
 - 24 Teologia praktikoa
 - 25 Teologia pastoral
 - 26 Kristau-Eliza Katolikoa
 - 27 Kristau-Elizaren historia
 - 28 Bestelako Kristau Elizak
 - 29 Erljio ez-kristauak

- 3 Gizarte-Zientziak. Estatistika. Politika. Ekonomia. Merkataritza. Zuzenbidea. Gobernamentua. Arazo militarrik. Ongizatea. Aseguruak. Hezkuntza. Antropologia
 - 30 Gizarte-Zientzien teoria eta metodologia, oro har.
 - 31 Demografia. Soziologia. Estatistika

- 32 Politika
 - 33 Ekonomia
 - 34 Zuzenbidea eta Jurisprudentzia
 - 35 Herri-Administrazioa. Gobernamentua. Arazo militarrik
 - 36 Ongizatea. Lana eta langabezia. Etxebizitza. Kontsumoa. Aseguruak
 - 37 Hezkuntza. Pedagogia. Irakaskuntza. Aisialdia
 - 39 Antropologia. Etnologia. Folklore
-
- 4 Euskalgintza
 - 41 Euskararen irakaskuntza
 - 42 Soziolinguistika. Hizkuntza-politika
 - 43 Terminologia
 - 44 Bertsolaritza
-
- 5 Natur Zientziak. Ekologia
 - 51 Matematika
 - 52 Astronomia. Astrofisika. Geodesia
 - 53 Fisika
 - 54 Kimika. Mineralogia
 - 55 Geologia. Meteorologia
 - 56 Paleontologia
 - 57 Biologia, oro har
 - 58 Botanika
 - 59 Zoologia
-
- 6 Zientzia Aplikatuak. Medikuntza. Teknika
 - 61 Medikuntza. Osasuna. Farmazia. Albaitaritza
 - 62 Ingeniaritza eta Teknologia oro har (Mekanikoa, Elektrikoa, Nuklearra, Makinak, Zubiak, Errepideak, Tunelak, Trenbideak, Presak, Urtegiak, Ontziak). Meatzaritza
 - 63 Nekazaritza. Basogintza. Ehiza. Arrantza. Abeltzaintza. Baratzegintza
 - 64 Etxeko ekonomia. Sukaldaritza. Etxebizitza
 - 65 Enpresa-Zientziak. Telekomunikazioa. Liburua eta inprimategia. Garraioa. Posta. Publizitatea
 - 66 Industria kimikoa (erregaiak, pinturak). Elikagaien industria. Metalurgia
 - 67 Bestelako industriak
 - 68 Informatika
 - 69 Eraikuntza
-
- 7 Arte Ederrak. Jokoak. Kirolak. Ikuskizunak. Hiri- eta lurralde-antolaketa
 - 71 Hiri- eta lurralde-antolaketa
 - 72 Arkitektura
 - 73 Eskultura
 - 74 Diseinua. Marrazkigintza. Moda

- 75 Pintura
- 76 Grabatua
- 77 Argazkigintza. Zinea. Bideoa
- 78 Musika
- 79 Kirolak. Jokoak. Ikuskizunak

- 8 Hizkuntzalaritza. Filologia. Literatura
 - 81 Hizkuntzalaritza eta hizkuntzak
 - 82 Literatura

- 9 Geografia. Biografia. Historia
 - 90 Arkeologia. Historiaurrea
 - 91 Geografia
 - 92 Biografiak
 - 93 Historia

2. eranskina:

Goi mailako euskarazko produkzio idatzia urteka (1966-2007)

Urteak	Artikuluak	liburuak	itzulpenak	HAA	tesiak	Guztira
1966	2	0	0	0	0	2
1967	2	0	0	0	0	2
1968	4	0	0	0	0	4
1969	1	2	0	10	0	13
1970	4	1	0	8	0	13
1971	10	4	2	10	0	26
1972	14	6	1	18	0	39
1973	13	7	0	7	0	27
1974	40	10	2	21	0	73
1975	55	8	1	13	0	77
1976	56	2	1	35	1	95
1977	145	21	2	14	0	182
1978	85	18	0	28	0	131
1979	127	21	1	41	1	191
1980	84	35	3	86	0	208
1981	130	11	0	52	2	195
1982	130	17	1	24	0	172
1983	177	22	1	83	1	284
1984	185	23	1	87	4	300
1985	295	36	3	126	2	462
1986	305	27	3	133	4	472
1987	279	39	3	204	8	533
1988	221	26	3	122	5	377
1989	249	25	3	83	2	362

Urteak	Artikuluak	liburuak	itzulpenak	HAA	tesiak	Guztira
1990	303	43	20	151	5	522
1991	359	25	4	142	6	536
1992	415	35	9	197	14	670
1993	364	41	13	135	13	566
1994	380	36	24	132	15	587
1995	441	52	30	214	19	756
1996	476	38	27	128	19	688
1997	466	58	29	159	21	733
1998	429	78	22	182	10	721
1999	535	71	25	125	20	776
2000	401	83	19	146	12	661
2001	491	74	35	120	13	733
2002	516	79	30	220	20	865
2003	487	79	26	219	19	830
2004	522	84	29	145	16	796
2005	427	83	31	67	11	619
2006	409	79	14	149	21	672
2007	224	94	17	82	26	443
2008	56	36	16	68	12	187
Guztira	10.314	1.529	451	3.986	322	16.602

3. eranskina:

Goi mailako euskarazko produkzioaren sailkapenerako taula

Jakintza-arlo multzoak	Jakintza-arloak	SHU zenbakia Inguma-n
GIZARTE ZIENTZIAK	KOMUNIKAZIOA ETA KAZETARITZA	07 Prentsa eta egunkariak. Kazetaritza (TV, irratia, komunikabideak...)
	PSIKOLOGIA	15 Psikologia
	GIZARTE ZIENTZIAK ORO HAR	3 Gizarte-Zientziak. Estatistika. Politika. Ekonomia. Merkataritza. Zuzenbidea. Gobernamentua. Arazo militarrik. Ongizatea. Aseguruak. Hezkuntza. Antropologia
	GIZARTE-ZIENTZIEK TEORIA ETA METODOLOGIA, ORO HAR	30 Gizarte-Zientzien teoria eta metodologia, oro har
	SOZIOLOGIA (SOZIOLINGUISTIKA)	31 Demografia. Soziologia. Estatistika
		42 Soziolinguistika (batez ere euskal). Hizkuntza-politika
	POLITIKA	32 Politika
	EKONOMIA	33 Ekonomia
	ZUZENBIDEA	34 Zuzenbidea eta Jurisprudentzia
	ADMINISTRAZIOA, ONGIZATEA ETA LURRALDE ANTOLAKETA	35 Herri-Administrazioa. Gobernamentua. Arazo militarrik
		36 Ongizatea. Lana eta langabezia. Etxebizitza. Kontsumoa. Aseguruak
		71 Hiri- eta lurralde-antolaketa
	ANTROPOLOGIA	39 Antropologia. Etnologia. Folklorea
	PEDAGOGIA, HEZKUNTZA ETA GLOTODIDAKTIKA	37 Hezkuntza. Pedagogia. Irakaskuntza. Aisialdia
		41 Euskararen irakaskuntza
EUSKALGINTZA	4 Euskalgintza	
BERTSOLARITZA	44 Bertsolaritza	
GEOGRAFIA	91 Geografia	

Jakintza-arlo multzoak	Jakintza-arloak	SHU zenbakia Inguma-n
ARTEA ETA MUSIKA	ARTEA	7 Arte Ederrak.
		73 Eskultura
		74 Diseinua. Marrazkigintza. Moda
		75 Pintura
		76 Grabatua
		77 Argazkigintza. Zinea. Bideoa
	MUSIKA	78 Musika
IKUSKIZUNAK ETA KIROLAK	79 Kirolak. Jokoak. Ikuskizunak	
INGENIARITZA ETA TEKNOLOGIA	INGENIARITZA ETA TEKNOLOGIA	6 Zientzia Aplikatuak. Medikuntza. Teknika
		62 Ingeniaritza eta Teknologia oro har (Mekanikoa, Elektrikoa, Nuklearra, Makinak, Zubiak, Errepideak, Tunelak, Trenbideak, Presak, Urtegiak, Ontziak). Meatzaritza (Topografia)
	INFORMATIKA	68 Informatika
	ARKITEKTURA ETA ERAIKUNTZA	72 Arkitektura
		69 Eraikuntza
OSASUN ZIENTZIAK	MEDIKUNTZA ETA OSASUNA	61 Medikuntza. Osasuna. Farmazia. Albaitaritza
ZIENTZIAK APLIKATUAK	NEKAZARITZA	63 Nekazaritza. Basogintza. Ehiza. Arrantza. Abeltzaintza. Baratzegintza
	ENPRESA ZIENTZIAK	65 Enpresa-Zientziak. Telekomunikazioa. Liburua eta inprimategia. Garraioa. Posta. Publizitatea
	INDUSTRIA KIMIKOA ETA BESTELAKOAK	66 Industria kimikoa (erregaiak, pinturak). Elikagaien industria. Metalurgia
		67 Bestelako industriak

Jakintza-arlo multzoak	Jakintza-arloak	SHU zenbakia Inguma-n
GIZA ZIENTZIAK	GAI OROKORRAK	0 Gai orokorrak. Zientzia eta ezagutza. Antolakuntza. Informazioa. Dokumentazioa. Idazkuntza. Bibliografia. Bibliotekonomia. Erakundeak. Dokumentu eta argitalpenak, oro har
		01 Bibliografia eta bibliografiak. Katalogoak
		02 Bibliotekonomia. Bibliotekologia
		03 Hiztegiak eta entziklopediak
		05 Aldizkariak eta aldizkako argitalpenak
		06 Erakundeak. Elkarreak. Kongresuak. Erakusketak. Museoak
		08 Idazlan osoak
	FILOSOFIA	1 Filosofia
		17 Morala. Etika
	TEOLOGIA ETA ERLIJIO GAIK ORO HAR	2 Ereljioa. Teologia
	HIZKUNTZALARITZA, FILOLOGIA, HIZKUNTZAK, ITZULPENGINTZA	8 Hizkuntzalaritza. Filologia
		81 Hizkuntzalaritza eta hizkuntzak
		43 Terminologia
	LITERATUR KRITIKA	82 Literatura
	HISTORIA, BIOGRAFIK	9 Biografiak eta historia
		92 Biografiak
		93 Historia
ARKEOLOGIA	90 Arkeologia	
NATUR-ZIENTZIAK ETA ZIENTZIA HUTSAK	BIOLOGIA ETA NATUR ZIENTZIAK	5 Natur Zientziak. Ekologia
		57 Biologia
	MATEMATIKA	51 Matematika
	FISIKA ETA ASTROFISIKA	52 Astronomia. Astrofisika. Geodesia
		53 Fisika
	KIMIKA	54 Kimika
	GEOLOGIA ETA METERELOGIA	55 Geologia. Metereologia
	PALETOLOGIA	56 Paleontologia
BOTANIKA	58 Botanika	
ZOOLOGIA	59 Zoologia	

4. eranskina:

Goi mailako euskarazko produkzio idatzia jakintza-arloen arabera

Jakintza-arlo multzoak	Jakintza-arloak	Idatzizko Dok. Kop.
GIZARTE ZIENTZIAK	KOMUNIKAZIOA ETA KAZETARITZA	385
	PSIKOLOGIA	312
	GIZARTE ZIENTZIAK ORO HAR	248
	GIZARTE-ZIENTZIEN TEORIA ETA METODOLOGIA, ORO HAR	8
	SOZIOLOGIA (SOZIOLINGUISTIKA)	1.115
	POLITIKA	331
	EKONOMIA	349
	ZUZENBIDEA	358
	ADMINISTRAZIOA, ONGIZATEA ETA LURRALDE ANTOLAKETA	39
	ANTROPOLOGIA	347
	PEDAGOGIA, HEZKUNTZA ETA GLOTODIDAKTIKA	1.668
	EUSKALGINTZA	121
	BERTSOLARITZA	99
	GEOGRAFIA	28
ARTEA ETA MUSIKA	ARTEA	153
	MUSIKA	70
	IKUSKIZUNAK ETA KIROLAK	83
INGENIARITZA ETA TEKNOLOGIA	INGENIARITZA ETA TEKNOLOGIA	335
	INFORMATIKA	196
	ARKITEKTURA ETA ERAIKUNTZA	42
OSASUN ZIENTZIAK	MEDIKUNTZA ETA OSASUNA	646
ZIENTZIAK APLIKATUAK	NEKAZARITZA	118
	ENPRESA ZIENTZIAK	65
	INDUSTRIA KIMIKOA ETA BESTELAKOAK	18

Jakintza-arlo multzoak	Jakintza-arloak	Idatzizko Dok. Kop.
GIZA ZIENTZIAK	GAI OROKORRAK	427
	FILOSOFIA	659
	TEOLOGIA ETA ERLIJO GAIK ORO HAR	244
	HIZKUNTZALARITZA, FILOLOGIA, HIZKUNTZAK, ITZULPENGINTZA	3.130
	LITERATUR KRITIKA	1.584
	HISTORIA, BIOGRAFIK	1.726
	ARKEOLOGIA	56
NATUR ZIENTZIAK ETA ZIENTZIA HUTSAK	BIOLOGIA ETA NATUR ZIENTZIAK	580
	MATEMATIKA	162
	FISIKA ETA ASTROFISIKA	359
	KIMIKA	289
	GEOLOGIA ETA METERELOGIA	86
	PALEONTOLOGIA	16
	BOTANIKA	42
	ZOOLOGIA	107

5. eranskina: Aldizkariak euskarazko produkzioaren arabera

Aldizkariaren izena Inguma datu-basean	Dok. kop
ELHUYAR ZIENTZIA ETA TEKNIKA	1.295
JAKIN	1.157
EUSKERA	1.121
KARMEL	772
EGAN	675
BAT	539
ELHUYAR ald	532
UZTARO	529
TANTAK	509
ZUTABE	364
SENEZ	348
HEGATS	280
HIKA	249
LARRUN	233
FONTES LINGVAE VASCONUM	213
EKAIA	203
ASJU	194
RIEV	182
HIZPIDE	168
IDATZ eta MINTZ	158
ELE	156
ELERIA	151
ENSEIUKARREAN	115
GOGOIA	99
MUNDAIZ	96

Aldizkariaren izena Inguma datu-basean	Dok. kop
EUSKO IKASKUNTZEN KONGRESUAK	95
SUSTRAI	84
OIHENART	75
EUSKALINGUA	69
EUSKARAREN IKER ATALAK	68
LAPURDUM	64
ZEHAR	59
INGURUAK	54
RVAP- Herri-Arduralaritzazko Euskal Aldizkaria	54
IKASTARIA	45
BIDEBARRIETA	41
HERMES	41
BOLETIN DE LA ACADEMIA VASCA DE DERECHO	36
ETNIKER BIZKAIA	34
VASCONIA	32
ZAINAK	31
BITARTE	26
ANKULEGI	25
SANCHO EL SABIO	25
ZER	24
EUSKO-FOLKLORE	22
MUNIBE: natur-zientziak	22
ENPRESEN ZUZENDARITZA ETA ADMINISTRAZIOZKO ALDIZKARIA	20
GIDA	20
LEYÇAUR	20
MEDIATIKA	20
MUGA	19
CUADERNOS DE ETNOLOGÍA Y ETNOGRAFÍA	18
GALEUZCA	18
REVISTA DE PSICODIDACTICA	18
GERONIMO DE UZTARIZ	17

Aldizkariaren izena Inguma datu-basean	Dok. kop
BIDASOAKO IKASKUNTZEN ALDIZKARIA	16
BOLETIN DE LA RSBAP	16
JENTILBARATZ	15
BRANKA	14
IDATZ/HEGATS (buletina)	14
HUARTE DE SAN JUAN: filologia eta hizkuntzaren didaktika	13
MUSIKER	13
BILDUMA	12
BIDASOA IKERKETA ZENTROAREN KOADERNOAK	10
BOLETIN DE ESTUDIOS HISTORICOS SOBRE SAN SEBASTIAN	10
KOBIE: antropologia cultural	9
LURRALDE	9
UdalGIDA	9
SAIOAK	8
ERNAROA	7
NATURZALE	7
ONDARE	7
FÓRMULA	6
SIGMA	6
EKONOMIAZ	5
HUARTE DE SAN JUAN: hizkuntzalaritza eta literatura	5
ISTURITZ	5
MUNIBE: antropologia-arkeologia	5
REVISTA VASCA DE ECONOMIA SOCIAL	5
RVDPA - Revista Vasca de Derecho Procesal y Arbitraje	5
AZKOAGA	4
ESTUDIOS EMPRESARIALES	4
HUARTE DE SAN JUAN: geografia eta historia	4
HUARTE DE SAN JUAN: psikologia eta pedagogia	4
KOBIE: paleoantropologia	4
LAN HARREMANAK	4

Aldizkariaren izena Inguma datu-basean	Dok. kop
AZPILKUETA	3
GACETA MÉDICA DE BILBAO	3
BULLETIN DU MUSÉE BASQUE	2
CUADERNOS VASCOS DE HISTORIA DE LA MEDICINA	2
ESTUDIOS DE DEUSTO	2
FABRIKART	2
KOBIE: etnografia	2
LETRAS DE DEUSTO	2
NOTTTIA VASCONIAE	2
THEORIA	2
ZERGAK	2
CUADERNOS DE ALZATE	1
CUADERNOS DE GESTION	1
EIBARKO KUADERNUAK	1
IeZ	1
KOBIE: ciencias naturales	1
LANGAIK	1
OHITURA	1
OSASUNKARIA	1
TRABAJOS DE ARQUEOLOGIA NAVARRA	1
VIANAKO PRINTZEA. ZIENTZIA ERANSKINA	1
Guztira	11.823

Egilea

Karmele Artetxe Sánchez (Zamudio, 1976), Historian doktorea, ikertzailea eta une honetan UPV/EHUko irakaslea da. Gasteizen Historia karrera ikastean ezagutu zuen UEU eta 2010eko urritik bertako zuzendaria da.

Historia karrera amaitzean UEUK sortu eta garatutako Inguma datu-basean dokumentalista gisa lanean aritu zen. Inguma datu-basetik abiatuta, Komunitate Zientifiko Euskaldunari buruzko doktorego-tesia defendatu zuen 2010ean. Bertan goi mailako euskarazko produkzioa, kide kopurua eta azpiegitura deskribatzen dira, baita beronen bilakaera historikoa azaldu ere. Hala historialari eta dokumentalista gisa, jardun esparru biak uztartu zituen tesian. Une honetan bere ikerketa ildo nagusia da, euskara zein beste hizkuntza gutxituen erabilera goi mailan, XX-XXI. mendeetan.

Munduan hizkuntza gutxitu gutxik lortzen du ahozkotik idatzizkorako jauzia egitea, are gutxiagok hizkuntza estandarizatzea, eta oraindik ere ezohikoagoa da goi mailako komunikazio esparru bat eratzea hizkuntza gutxitu bateko zientifikoaren artean. Euskara salbuespen bitxi horietako bat da, XX. mendean lortutako hizkuntzaren batasunari esker, komunitate zientifiko bat eratzea erdietsi duelako. Beraz, alde horretatik euskarak zinezko aukera eskaintzen du hizkuntza gutxitu baten komunikazio zientifikoa behatzeko, produkzio zientifikoaren azterketa bibliometrikoaren bitartez.

Ikerketa lan honen xede nagusia, beraz, euskararen erabilera goi mailan aztertzea da. Horretarako unibertsitate mailako produkzioaren azterketa bibliometrikoa egin dugu. Hala goi mailako euskarazko dokumentazioa, kide kopurua zein azpiegitura deskribatu ditugu. Azterketa egiteko erabili dugun informazio-iturria Inguma datu-basea izan da.

Inguma, Udako Euskal Unibertsitateak sortutako erabilera publikoko datu-basea da (www.inguma.org). Bertan, unibertsitate mailako zientzia eta jakintza-alor bakoitzean euskaraz, ahoz eta idatziz, ekoitzi denari buruzko oinarrizko informazioa katalogatuta dago. Inguma-ren helburua Euskara Batuaren arauak 1968an finkatzen hasi zirenetik gaurdainoko produkzio zientifiko osoa jasotzea izan da, hots, unibertsitate mailakoa eta euskarazkoa. Ingumatik abiatuta, gure ikerketa honetan funtsean 1968-2007. urte arteko unibertsitate mailako euskarazko produkzioa aztertu dugu.

